

IRODALMI

EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT BUDAPEST, 2023. XIII. évfolyam 4. sz.

000ISSN 2063-1936

Alapítva: 2011. január 1.

Tulajdonos: Bárdos László (2016-ig), Fetykó Judit

MINDEN JOG FENNTARTVA

A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül bocsátják a folyóirat rendelkezésére.

IRODALMI EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

**BUDAPEST, 2023
XIII. évfolyam 4. szám**

**SZERKESZTŐSÉG CÍME:
1144 Budapest, Csertő park 2. IV/43
Tel: 06 30 448 99 06**

**SZERKESZTŐ:
FETYKÓ JUDIT**

**TECHNIKAI MUNKATÁRS:
NAGY ZOLTÁN
SÁROSI JÓZSEF**

ISSN 2063-1936

**Alapítva: 2011. január 1.
Tulajdonos:
Bárdos László (2016. júliusig)
Fetykó Judit**

MINDEN JOG FENNTARTVA

**A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül
bocsátják a folyóirat rendelkezésére**

Ajánlott lapok

Börzsönyi Helikon

<http://www.retsag.net/helikon/lap.htm>

CanadaHun

<http://canadahun.com/>

FullExtra

<http://www.fullextra.hu/>

GRAMOFON

<http://www.gramofon.hu/>

HETEDHÉTHATÁR

<http://hetedhethatar.hu/>

Irodalmi Rádió

<http://irodalmiradio.hu/>

Litera-Túra folyóirat

<http://www.litera-tura.hu/>

**MAGYAR ELEKTRONIKUS
KÖNYVTÁR**

<http://mek.oszk.hu/>

**Magyar SzínházTechnikai
Szövetség**

<http://msztsz.hu/szinpad/>

NAPÚT

<http://www.naputonline.hu/>

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

<http://www.oszk.hu/>

Versmondó

<http://www.versmondo.hu/afolyoiratrol>

Art'húr Irodalmi Kávéház

<https://www.facebook.com/arhurirodalmikavehaz/>

Gondola Kulturális Magazin

[https://bg-
bg.facebook.com/pg/gondolamagazin/posts/](https://bg-bg.facebook.com/pg/gondolamagazin/posts/)

Délibáb – Cserhát

www.delibab-cserhat.hu

Bodó Csiba Gizella honlapja

<http://bodonecsibagizella.hu/>

Kenyeres Zoltán honlapja

<http://sites.google.com/site/kenyereszoltan/>

Kotaszek Hedvig honlapja

www.kotaszekhedvig.5mp.eu

Péter Erika honlapja

<http://www.petererika.com/>

Litera-Túra Művészeti Magazin:

https://www.facebook.com/pg/literaturamuveszetimagazin/posts/?ref=page_internal

Ajánlott megjelenések a MEK-en

(az oldalakhoz tartozó kapcsolódó oldalakon elérhetők a szerzők további művei)

BÁRDOS LÁSZLÓ: *Szóérintő*

<http://mek.oszk.hu/08800/08805/>

BODÓ CSIBA GIZELLA: *Válogatott versek*

<http://mek.oszk.hu/10400/10429/index.phtml>

FETYKÓ JUDIT: *Epreskert*

<http://mek.oszk.hu/06000/06084/>

HORVÁTH-HOITSY EDIT: *Így éltem itt...*

<http://mek.oszk.hu/11500/11558>

KŐ-SZABÓ IMRE: *Színlelt szerelmek*

<http://mek.oszk.hu/19400/19435>

MOSONYI KATA: *A vég küszöbén*

<https://mek.oszk.hu/23800/23865/>

Hangok bűvöletében NÉMETH SÁNDOR
énekes, vers- és prózamondó **RIPORT-KÖNYV**

<http://mek.oszk.hu/12200/12217/>

PÉTER ERIKA: *Túlhordott ölelés*

<http://mek.oszk.hu/08300/08362/html/index.html>

SZ. PÓRDY MÁRIA: *Rigó árnyékágon*

<https://mek.oszk.hu/11000/11044/>

UMHAUSER FERENC: *A felfedezését váró költő*

<http://mek.oszk.hu/10500/10525/>

TARTALOMJEGYZÉK

A. TÚRI ZSUZSA	128
AKUTAGAVA RJÚNOSZUKE	17
AMBRUS JÓZSEF	64
B. MESTER ÉVA.....	116
BALOG ÖRSE	109
BÁNKI ÉVA	29
BARANYI FERENC	9
BÁRDOS LÁSZLÓ.....	146
BODNÁR LÁSZLÓ	87
BODÓ CSIBA GIZELLA	95
BŐSZE ÉVA.....	141
BUDA FERENC.....	98
CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET	126
DARVAS JUDIT	16, 28, 40, 56, 78, 80, 105
DEDIK JÁNOS	84
DOBROSI ANDREA	57
DUDÁS ÉVA	62
EGERVÁRI JÓZSEF	124
EISEMANN GYÖRGY	10
ELI MEON	81
FÁBIÁN MÁRIA	38
FEIGE MÁRTA	49
FELLINGER KÁROLY	47
FETYKÓ JUDIT.....	155
FÖLDESDY GABRIELLA.....	130
GŐSI FERENC	8, 163
GŐSI VALI.....	58
GUTI CSABA.....	53
HABÁN MIHÁLY	42, 43, 44, 45, 46
HABOS LÁSZLÓ	144
HAJNAL ÉVA.....	83
HALÁSZ ERZSÉBET	139
HEPP BÉLA/ALÉB.....	88
HOGYA GYÖRGY	89, 111
HORVÁTH HOITSY EDIT.....	48
JÓNA DÁVID.....	76
KARAFFA GYULA.....	51
KETYKÓ ISTVÁN	125
KISS-TELEKI RITA.....	145
KOLUMBÁN JENŐ	122
KOOSÁN ILDIKÓ	61
KORIM LÁSZLÓ	100
KOTASZEK HEDVIG	97, 136
KOVÁCS LÁSZLÓ (KOVYCS)	123
KOZÁK MARI.....	142

KŐ-SZABÓ IMRE.....	91
KÖVES JÓZSEF	132
KRÁNITZ LAURA.....	86
KULCSÁR TIBOR	72
LOREENA MCKENNITT.....	101
MAGYARY HUNOR	129
MÁNDY GÁBOR.....	133
MESTER GYÖRGYI	96
MOLNÁR G. KRISZTINA.....	121
MOSONYI KATA	23
NAGY JÁNOS.....	127
NYAKÓ ATTILA	137
NYERGES GÁBOR ÁDÁM	39
ÖTVÖS NÉMETH EDIT	73
P. LESKÓ ÉVA	93
PÁNTI IRÉN	119
PÉTER ERIKA	66
PETHES MÁRIA.....	74
PETŐFI SÁNDOR.....	33, 34, 35, 36, 37
PÓDÖR GYÖRGY	67, 68
REJTŐ GÁBOR.....	41
SÁROSI Z. GÁBOR	63
SITKU RÓBERT	70
SZ. PÓRDY MÁRIA	59
SZEDŐ TIBOR	140
SZEGŐ JUDIT.....	50
SZEPESI JOLKA	138
SZOLLÁTH MIHÁLY.....	104
SZOLLÁTH MIHÁLY.....	105
TÁTRAI S. MIKLÓS	77
TRAUSCH TIMEA	137
UMHAUSER FERENC.....	99
VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF.....	110
VARGA ÁRPÁD	79, 117
VASADI PÉTER.....	22
VERASZTÓ A. KÁROLY	107
VERASZTÓ ANTAL.....	106
VERRASZTÓ GÁBOR	108
VIHAR JUDIT	20
ZAMBON ANICÉTA	21, 75, 143

HÍREK

BODNÁR LÁSZLÓ író, költő– Borsod-Abaúj-Zemplén megyei prima-díj, 2023.

EGERVÁRI JÓZSEF

Egy könyv – hét szerző

Megjelent a Magyar Elektronikus Könyvtárban a HÉT TŰZ KÖZÖTT – kortárs prózák ePUB kiadványa, mely a DunapArt kortársak sorozat első darabja.

Megtiszteltetés hat neves szerzővel együtt szerepelni.

Egervári József

<https://mek.oszk.hu/25100/25120/>

MOSONYI KATA: *A Hertzek bűvöletében*

<https://mek.oszk.hu/25100/25117>

Jégtükörben
Fotó: GÓSI FERENC

BARANYI FERENC

MERT AZ EMBER

Mert az ember mindenre képes:
fogat piszkál, mikor kivégez,
koporsódnál újságot olvas,
még bekecse bőre is ordas.

Mert az ember mindenre képes:
bankókra váltja, amit érez,
pénzzé teszi szerelmét, gyászát –
kamatozó letét a válság.

Mert az ember mindenre képes
kétli, amiben illetékes,
ám abban, mihez köze nincsen:
olyan biztos, akár az isten.

Mert az ember mindenre képes,
ha megsimít is – összevérez,
ha megsegít is – föld alá nyom.

Élete túltesz a halálon.

GYÖNGYHALÁSZ

Amíg kitart a levegőd, merülj csak!
Nemcsak sírod – eged lehet a mélység!
Ne bénítson tovább, hogy egyedül vagy
s hallod a tenger súlyos szívverését.

Ne bánd, hogy körbenyálaznak az algák
s cápák dermesztő viczorát se bánjad,
irányodat konokul tartva add át
magad a kincses végzet áramának.

Mert minden gyöngyért lét a tét: haláloed
vállalhatóbb, mint az, hogy báva képpel
s üres marokkal buksz fel a vizekből.

S ha gyöngyragylóidat meg nem találod:
csitítsd az életöszönt, bárhogy érvel –
csakis tudód szétrobbanása ment föl.

HUMANIZMUS

Ne lőjj a zongoristára –
elég, ha a kezét töröd.

Csak a kezét, hogy meg ne sántuljon!
Csak a kezét, hogy bukjon fel
a billentyűsoron!
Csak a kezét, hogy a *Marseillaise*,
a *Rákóczi-induló*, a *Forradalmi etűd*
életre ne keljen többé a kezétől,
de még az *Appassionata*, az *Allegro barbaro* sem!
Semmi, ami ripityává zenghetné
az eszmélet tétova előremozdulásának
nyúlós rettegésből kövesült, néma torlaszait!
Semmi, amitől a lelkiismeret háborgóbb lehet,
maga a lélek pedig csöndesebb!
Semmi, ami magabiztosabbá ígézhetné
a Mindenség engedékenységet a parány iránt,
a tétova hajlandóságot mások iránt,
a szívmeleget, mely az úrhidegen átfut,
és a tiszta gyűlöletet, amely aljasságok ellen
lobban fel mindig!
Semmi, ami a lelkek jobbik felének
zengő megtestesülése a csillagnémaságban –
és semmi, ami csak addig érvényes, amíg örök!

Ne lőjj a zongoristára.
Elég, ha a kezét töröd.

Baranyi Ferenc: *Könyörgés apátiáért, Új versek*,
1987–1997, 2018.

<http://mek.oszk.hu/02200/02296/02296.htm>

EISEMANN GYÖRGY

Az eszkimó és a foka¹ *Biopoétikai alakzatok a romantikában*

Napjaink biopoétikai tájékozódásai olykor az egzisztenciális nivellálás bűvöletében élnek, s nagy igyekezetükben arra is képesek, hogy az antropológiai és az etológiai jelenségeket az emberi és az állati *világ* összefüggései szerint értelmezzék, mintha az előbbi önismerete az utóbbi idegensége felől is nélkülözhetetlen tapasztalatokat nyerhetne. Holott a kettő különbsége – és lehetséges kapcsolataik sajátossága – eleve abból adódik, hogy a bioszférának éppenhogy saját „világa” nincsen. Bár e különbségtételt sokan mesterkéltnek vélik – mint például Jacques Derrida, aki szerint a filozófia az emberi létet úgy határolja el, hogy az állatot megfosztja a világ fenomenológiai fogalmától és a nyelvtől. Ezért illeti kritikával Martin Heidegger álláspontját, az *Unterwegs zur Sprache* sorait: „A világ mindig a szellem világa (*geistige Welt*). Az állatnak nincs világa, környező világa sincs.”² Azért nincs, tehető hozzá, mert a világ mint olyan alkotása-érzékelése nemzedékeken átívelő idői folyamatok – tehát az áthagyományozódó emlékezet – velejárója: a régmúlt tapasztalatából és a jövőre várakozásból bomlik ki. Amennyiben a történelmi távlatú szellemi kontinuitás megszakad, az ember maga is világ nélküli lesz.³

Mindenestre nehéz tagadni, hogy a világ „fenomenológiai és nyelvi” megalapozású ontológiája – a nemzedéki emlékezettel együtt – kevésbé tűnik az állati létezés meghatározó összetevőjének. Ebből a nyelvi-emlékező történetiségből – a múlt és a jövő időiségében létesülő változékony állapotából – következik továbbá az emberlét *meghatározatlansága*, a modern antropológia egyik kiinduló tétele, a milétoszi Anaximandrosz apeiron-elméletére hivatkozó, az embernek ennek nyomán Nietzsche-nél is kidomborított *határtalansága* („noch nicht festgestellte Tier”), mely éles ellentétet mutat az állat jól körülhatárolható viselkedésével.⁴ Mind a preszókratikus filozófia kutatása, mind annak nietzschei értelmezése rávilágít, e határtalanság egyáltalán nem végtelenséget jelent, hanem a szilárd stabilitás, a határozott körvonalak hiányát. Az iménti tézisekből levonható következtetés szerint tehát az ember és az állat szembesítésében az előbbihez tartozik többek között a végesség, az időiség tudata és az egzisztenciális határolatlanság, míg az utóbbihoz az időtlenség és a létforma határoltsága. Vagyis éppen a végesség tapasztalata föltételez határolatlanságot, míg a végtelenség egzisztenciális határoltságot. E fogalmak vázlatos applikálásához a romantikus eszmetörténet és a korabeli magyar irodalom néhány fejleménye is fontos adalékokat nyújt.

A romantikus filozófiai antropológia „kályhájának” tartott herderi életmű kezdeti szakasza az ember és az állat különbségét többek között az előbbi világra *nyitottságának* és

¹ A cím Madách Imre művére, *Az ember tragédiájára*, annak tizennegyedik színére utal, a tanulmánynak ezért sem áll módjában, hogy itt és a továbbiakban mellőzze a Kanadában manapság kerülendő külső népnévet.

² Jacques DERRIDA, *A szellemről*, ford. ANGALOSI Gergely – BABARCY Eszter, Osiris, Budapest, 1995, 81. Ezt megelőzően Derrida úgy fogalmaz, hogy Heidegger-nél „[a]z állatnak egyszerre van és nincs világa.” *Uo.*, 69.

³ Pontosabban az anyagi dolgok „világ nélküliek” (*weltlos*), míg az állat „szegényes világú” (*weltarm*), s csak az ember „világalkotó” (*weltbildend*). Martin HEIDEGGER, *Die Grundbegriffe der Metaphysik. Welt – Endlichkeit – Einsamkeit*, hg. Friedrich-Wilhelm von HERRMANN, Klostermann, Frankfurt am Main, 1983, 263. Vö. VAJDA Mihály, *Heidegger és az élet kísértete*, Café Babel 1995/3, 63–67.

⁴ Friedrich NIETZSCHE, *A filozófia a görögök tragikus korszakában*, ford. MOLNÁR Anna = Uő., *Ifjúkori görög tárgyú írások*, vál. TATÁR György, Európa, Budapest, 1988, 75–76. Lásd még Martin HEIDEGGER, *Anaximandrosz mondása*, ford. KOCZISZKY Éva = Uő., *Rejtektutak*, Osiris, Budapest, 2006, 279–325.

az utóbbi „szférikus” (határolt) környezeti függésének az ellentétében látja. E korai felfogásától azonban, mely az 1772-es *Értekezés a nyelv eredetéről* című tanulmányában is megfogalmazódott,⁵ Herder később határozottan eltávolodik. Mégpedig olyképp, hogy elutasítja a felvilágosodás korának átfogó, egységesítő és utópisztikus-teleologikus történelemszemléletét, ezzel összefüggésben az emberi nyitottságból célba vehető társadalmi *integrációt*, hogy helyette az önelvű kultúrák sokféleségét ismerje el. Talán meglepő, de a nyitottság ilyen ambíciója – mint a valahonnan valahová nyitás óhatatlanul terjeszkedő attitűdje – és a sokféleség türelmes elfogadása már e távlaton is *kizárják egymást*. E kölcsönös tagadás szinte teljesen feledésbe merült, manapság tiltakozást válthat ki, mivel éppen a kettő összefüggése tűnhet természetesnek. Legfeljebb a közelmúlt kolonializációs vitái vették a maguk módján figyelembe, hogy az emberiségre mint egészre irányuló és ekként megnyíló stratégia képviselője távolról sem ártatlan állapot. Univerzalista törekvése eleve kizárja, vagy éppen a magához hasonítással kioltja a „másságoknak” a kiinduló nézetből hozzáférhetetlen tartományait, így nem képes az idegenséget önnön idegenségében hagyva elismerni. Eszerint amilyen mértékben mondunk igent az ember „egyetemességére”, olyan mértékben tagadjuk egyes kultúráinak meghaladhatatlan eltéréseit, összemérhetetlenségét. Herder munkássága észleli, feltárja, s egyúttal leplezni próbálja e feszültséget.⁶ Egyrészt a sokféleség elismerése során kifejti, minden nemzet boldogulásának lényege, középpontja önmagában van. Másrészt, ezzel ellentétes módon az európai civilizáció humanitás-fogalmát kiterjesztené az egész emberiség értékrendjének meghatározásához. Az emberiségre tekintő nyitottság utcája tehát már itt is szükségképp egyirányúnak bizonyul. A romantika korában artikulálódó dilemmának igen találó posztmodern folytatása olvasható Richard Rortynál, aki ugyancsak arra következtetésre jut, nincsen kultúrák feletti metapozíció, holott az ezredvégen napirendre került a „kozopolita világtársadalom” olyan építése, mely a domesztikálendő másik fél tiltakozására álszent toleranciával válaszol, a saját normák szerinti cselekvés általános jogaira hivatkozva.⁷

Kétségtelen, vagy legalábbis remélhető, a felvilágosodás átfogó társadalmi utópiájának „nagy elbeszélése” éppúgy végleg felbomlott, mint történelmi – és eszmetörténeti – ikertestvérének, a forradalmi terror üdvözítő erejének az ideológiája. Madách Imre művében, *Az ember tragédiájában* a jakobinus hatalom párizsi színén az első mondat így hangzik: „Egyenlőség, testvériség, szabadság!” A második pedig így: „Halál reá, ki el nem ismeri!” E kettősség – voltaképpen szoros összefüggés – a mondottak alapján szükségszerű, s a levonható következtetés a modern történelem alaptapasztalatává és immár a posztmodern eszmélkedések közhelyévé vált. Elég a mondott „nagy elbeszélések” kritikusat, a felbomlásukhoz reflexszerűen idézett Jean-Francois Lyotard tézisét figyelembe venni annak belátásához, hogy az emberiség mint általában vett közösség – mint egyetlen átfogó narratíva alanya – nem létezik, egyetemességének eszméje teljesen alaptalan fikció. S ha így van, akkor az általános fejlődés és kiegyenlítődés, melybe a visszamaradottnak és provinciálisnak látott lokalitások csatlakoznának, egyrészt naiv tündérmesének, másrészt pusztító, a kifosztást igazolni akaró ideológiának bizonyul. A mindent átfogó összemelési világra hivatkozás öncsaló és megtévesztő hatalmi stratégiaként, vagy a madáchi paradoxonnal jellemezhető jakobinus rögeszmeként lepleződik le. Általános és egyetemes emberi

⁵ Johann Gottfried HERDER, *Abhandlung über den Ursprung der Sprache = Herders Werke in fünf Bänden, II*, hg. Wilhelm DOBBEK, Aufbau Verlag, Berlin – Weimar, 1969, 80–190.

⁶ Lásd S. VARGA Pál: „...az ember véges állat...” A kultúranropológia irányváltása a felvilágosodás után – Herder és Kölcsey, Társasági Füzetek 10., Fehérgyarmat, 1998, 15–20. A továbbiak támaszkodnak e tanulmánynak a romantikus és a posztmodern látásmódot összehasonlító (Herder-, valamint Rorty- és Lyotard-megállapításokat idéző) fejtegetéseire.

⁷ Richard RORTY, *Kozmopolitizmus emancipáció nélkül. Válasz Jean-Francois Lyotard-nak*, ford. BUJALOS István = *A posztmodern állapot. Jürgen Habermas, Jean-Francois Lyotard, Richard Rorty tanulmányai*, vál. BUJALOS István, Osiris, Budapest, 1993, 268–290; vö. S. VARGA, *I. m.* 24.

történelem mint olyan tehát nincsen, csak az egyes emberi közösségeknek lehet egyáltalán történelmük.⁸ Egyébként Herder végül szintén a humanizmus egységesítő fogalmának cáfolatánál kötött ki, miként egyre általánosabb 19. századi felismerésnek mutatkozott, hogy az egységes világtörténelemben gondolkodás pusztán a nyugati világ önelvű integrációján, s annak hódító kiterjesztésén alapul.

Mindebből megkerülhetetlen következmények adódnak. Ha egyetemes emberi közösség és annak történelme kulturális értelemben nem létezik, ahogy nyelve sem, akkor az emberi lények bárhogy felfogott összessége, az ún. emberiség nem alkothat koherens szellemi-társadalmi együttest. S ha továbbá az „emberiség” nevű elvont névszónak megfeleltethető globális társadalmi gyakorlat és kulturális tapasztalat nincsen, akkor a homo sapiensként rendszerezett földlakók tömege fogalmilag csak egyetlen módon hozható közös nevezőre: biológiailag, mintegy az állati lét fentebbi normái szerint. Az emberiséggént jelölt konglomerátum csakis ilyen összetartozás mintájára tartható valamilyen evilági közösségnek, ezen kívül semmi sem lehet univerzális benne. Mint immanens képződmény – a humanista antropológia szekularitása felől – merőben biológiai tartalmúnak bizonyul tehát, mely kulturális szintről megragadhatatlan, szellemi egészként értelmezése önellentmondásos igény, látványosan képtelen vállalkozás.⁹ Mindezt nem cáfolja, ha a forradalmi felajzottságtól („egyenlőség, testvériség, szabadság”) lelkesült és persze az annak megfelelő kíméletlen ítélkezéstől („halál reá, ki el nem ismeri”) sem mindig tartózkodó ideológiai sablonjaink és sztereotípiáink az emberiséghez „emelkedést” propagálják főleg akkor, amikor a „világban-benne-lét” meghatározó tapasztalatait kívánják háttérbe szorítani vagy „meghaladni”. A 19. század irodalmában talán Petőfi költészetét, „világsszabadság”-motívumát degradálták e téren a legfeltűnőbbben. A „fölemelkedés” – éppen művelődési szempontból tekintve – ehhez képest csakis fordított irányú lehet. Bármilyen szellemi közösség egyedül a szükségképpen világtalan „összemberi” szintről *kiemelkedve* születhet meg, többek között a fenti ismérvek: a végesség, a világalkotón emlékező időiség és az apeironként felfogható határolatlanság *nyelvfüggő* megjelenésével. Ezúttal nincs mód kitérni rá, csak említendő, hogy a rousseau-i nyelvelmélet és történetfilozófia szintén hasonló összefüggések irányába mutat.

A nyelvi attribútum egyedül a sokféleség kiegyenlítődéssel nélküli – arcot nem vesztő – megőrzésével érvényesülhet, ami eleve kizárja az univerzalitás létmódját, így a történelemnek nincs, semmiképp sem lehet ún. „általános emberi” távlat. A *párbeszédképesen* nyitott kezdeményezés maga is csak nemzeti nyelveken szólalhat meg. A saját történelmében bontakozó *emberi* kondíció csak az *emberiség* mint olyan állapotát meghaladó – szféránként és nyelvenként *különböző* – kultúrák közegében képzelhető el. Így, ugyancsak a fentiekből következően, már a legegyszerűbb, nyelvileg differenciált – tehát ekként „szellemi” – közösségi formák, például a történelmileg kezdetlegesnek tartható törzsi

⁸ Vö. Jean-Francois LYOTARD, *A történelem egyetemesége és a kultúrák közötti különbségek*, ford. BUJALOS István = *A posztmodern állapot*, 251–267.

⁹ Ez a kulturális antropológia relativizmusának belátása is, lásd Franz BOAS, *Népek, nyelvek, kultúrák*, ford. BÓNIS György, SÁRKÁNY Mihály, Gondolat, Budapest, 1975. Boas és iskolája éppen ezért állítja szembe az embert és az állatot, tagadva az evolucionizmus átfogó és leegyszerűsítő ideológiáját. Hozzátehető még Claude Lévi-Strauss álláspontja, miszerint az emberi univerzalitás nem kulturális fogalom, hanem biológiai vagy lélektani, „Mivel az általános jellemzők egyetemesek, ezek a biológiára és a pszichológiára tartoznak.” Idézi Tzvetan Todorov, majd hozzáteszi: „Bármit papolnak is végső célokról és mélystruktúrákról, az etnológusoknak a társadalmak közötti különbségekkel kell foglalkozniuk; s ez a tény elkerülhetetlenül a relativizmus irányába hajlítja álláspontjukat. Lévi-Strauss elsőként az erkölcsi ítélet egyetemesességét veti el. [...] »El kell fogadnunk, hogy minden társadalom a meglevő emberi lehetőségek skáláján belül döntéseket hozott, s a különféle döntéseket nem hasonlíthatjuk össze egymással.« Tehát szembe kell néznünk azzal, hogy »lehetetlen erkölcsi vagy filozófiai kritériumokat felállítani, amelyek segítségével értékelhetnénk azokat a döntéseket, amelyek az egyes civilizációkat arra indították, hogy bizonyos élet- és gondolkodásmódokat előnyben részesítsenek, másokat pedig elvessenek.«” Tzvetan TODOROV, *Lévi-Strauss*, ford. ORZÓY Ágnes, Magyar Lettre Internationale, 18, 1995, ősz, 2–5.

szerveződések, szó szerint mérhetetlenül (összemérhetetlenül) fölötté állnak az emberiségi integráció (egész) víziójának, amennyiben a nyelvet és annak világát sajátlag emberi jelenségnek véljük. Ezért az „emberiség” eszméjéhez és bioszférikus tömegéhez csatlakozás nem „emel fel”, sokkal inkább a véges formációkba és a sokféle nyelvi-nemzeti közegbe „emelkedés” hozza létre azt, amit az állati formáról – annak bármilyen hipotéziséről – leválasztva emberinek nevezhetünk, ha az említett európai eszmélkedések jegyében egyáltalán igényt tartunk erre a megkülönböztetésre.¹⁰ Ha nem, akkor – újra Madách művét, annak utolsó történelmi színeit idézve – előbb a falanszterben iskolázott, uniformizált, érzelmeitől elidegenedett, technicizált, majd végül a kihűlő földön fókára vadászó, lepusztult csoportosulásban tételezzük az emberlét „nembeliségét”. Ekkor az eszkimó és a foka, az ember és az állat már lényegében csak úgy különböztethető meg egymástól, hogy az előbbinek – aki itt mégiscsak a civilizáció utolsó bajnoka – bunkósbot van kezében. Madách művében ez lenne tehát az egységes-egyetemes emberiség – egyébként luciferi univerzálé – történelmének a lezárása. Akár humoros benyomást is kelthet, hogy Ádám e pillanatban megpróbál állatvédőként viselkedni, s mint egy fehérnadrágos aktivista, ráförmed az éhezőre: mi „jogod” van a fókához? De az eszkimó, jogi érvelés helyett a darwinista biológiai érvre, az evolucionista táplálkozási láncra hivatkozik: „látom, körülem / Miként eszi a férget fürge hal, / Halat a foka, a fókát meg én.” Téged pedig a nálad is nagyobb erő, teszi hozzá Ádám, az eszkimó készséges helyeslésétől kísérvé. A jégkunyó lakójának helyzete ugyan lehet nyomorúságos, de kétségtelen, hogy bioszférikusan tökéletesen nyitott, perspektívája emberiségi és fölülmulthatatlanul egyetemes: készségesen alárendeli magát az egész ontogenezisnek.

Madách drámai költeménye – kantianus módon – az emberi „fajzat” egységesítő fogalmához persze feltételezi annak egyetlen lehetséges szellemi összetartó erejét, nevezetesen az Istenhez tartozás közösségét. A fentebb mondottakhoz annyi okvetlenül hozzáteendő, hogy emberiségi közösség – az európai tradíció szerint – igenis létezhet, az emberiség mint olyan kulturális eszméje mégiscsak fenntartható. De természetesen nem a biológiai-faji összetartozás szintjén maradó vagy onnan levezetett általánosító normák szerint, hanem egyedül a kulturalitás önmagát *előfeltételező* szellemi megalapozása, azaz a *teremtettség* transzcendens eredeztetése és egyetemessége szerint. S ez nyilvánvalóan nem pusztán vallási kérdés. Csak felvillantva egy jól ismert, lényeges összefüggést: hitéleti megfontolásoktól függetlenül, a Madáchra ható kanti „als ob” filozófia horizontján is belátható, az egyetlen általános-univerzális emberi közösség egyedül Isten gyermeinek testvériségeként – teológiailag: Egyházaként – lenne igazolható.¹¹ Más kérdés, újkori történelmünk szekularitása éppen az ettől távolodás jegyében zajlik, így a „transzcendens instanciák” még a kanti történetfilozófiai belátások gyakorlatiasságát tekintve is eltűnedeznek belőle. Tán a leghíresebb korabeli magyar vers, mely mégis a kettő összetartozását

¹⁰ A „humanizmus” metafizikája voltaképpen e megkülönböztetést negligálja vagy halványítja, s az embert mint a biológiailag létező emberiség tagját tekinti. „A metafizika az *animalitas* felől gondolja el az embert, nem pedig a *humanitas*ra irányulóan. [...] Ezért az ek-szisztencia soha nem is gondolható úgy el mint egy specifikus élőlény egyéb élőlények között, feltéve, hogy az ember küldetése az, hogy elgondolja létének lényegét...” Martin HEIDEGGER, *Levél a „humanizmusról”*, ford. BACSÓ Béla = Uő., „...költőien lakozik az ember...” *Válogatott írások*, szerk. PONGRÁCZ Tibor, T-Twins – Pompeji, Budapest, Szeged, 1994, 127–128.

¹¹ Az emberi nemnek „szüksége van egy másik eszme feltételezésére, nevezetesen egy magasabb morális lényére, akinek általános rendelkezése közös munkára egyesíti az egyének önmagukban elégtelen erőit.” E magasabb lény, mint Tengelyi László idézi és értelmezi e sorokat, természetesen Isten. TENGELYI László, *Kant*, Kossuth, Budapest, 1988, 130. „Ezzel pedig a kritikai rendszer alapköve, az *autonómia* eszméje mintegy kimozdul helyéből. Kant etikája *önállóságát veszti*, és *vallásfilozófiává* bővül.” *Uo.* A *vallás a pusztá és határain belül* című Kant-értekezés egyébként helyesli az emberi kultúra és az emberi faj között Rousseau-nál megtett különbséget. Eszerint Rousseau „igen helyesen mutat rá arra az ellentmondásra, amely a kultúra és az emberi faj mint *fizikai* nem között feszül...” Immanuel KANT, *A vallás a pusztá és határain belül és más írások*, ford. VIDRÁNYI Katalin, vál. HERMANN István, Gondolat, Budapest, 1974, 99.

retorizálja, Vörösmarty Mihály *Pázmán* című költeménye, nem véletlenül, a mennyekben játszódik, s Isten színe előtt mondatik ki a szentencia: „Legszentebb vallás a haza s emberiség”. E sor éppen az ellenkezőjét jelenti annak, amilyen összefüggésben gyakran idézik. Megjegyzendő, az emberiségi egymásra borulás jól ismert programverse, a testvériség himnuszaként ünnepelt schilleri *Öröm-óda* egyedül csak azért beszél az egyetemes béke és egyenlőség boldog állapotáról („Alle Menschen werden Brüder”), mert az isteni szándék, a transzcendens érdekű sors távlatos érvényesülését feltételezi a történelemben. Minden strófája az „ég Urára” hivatkozással zárul, s ennek fényében tartja lehetségesnek az emberiség mint *szellemi* és *testvéri* közösség létezését.

A Herdertől exponált dilemmákat Kölcsey Ferenc *Mohács* című értekezése tárgyalja tovább. A romantika sokat emlegetett antropomorf nyelvezetével élve, az állatvilágra általában jellemző helyhez kötődést – mint az otthonosság jelölőjét – annyiban mutatja az emberlét megfelelőjének, amennyiben az ember újra csak a „végesség” mentén lép túl az állat pusztá „határoltságán”. Hiszen a *Parainesis* nevezetes – a már idézett S. Varga-kötet címet ihlető – kijelentése szerint „az ember véges állat”. Most csak felvillantani lehet e fogalom fenomenológiai jelentéstartományát, a végtelenséggel szemben az emberi egzisztenciánál kimutatott autenticitását. Kölcsey jelzője a koncepciójának megfelelően áll szemben belőle képzett ellentétével, a végtelennel. A végtelen jelző és a végtelenség főnév grammatikailag-szemantikailag a fosztóképzővel jön létre. A nyelv ezzel azt mondja, a végtelenség a végesség kifosztása, azaz lefokozása, ontológiailag nem több, hanem kevesebb annál. Az emberi jelenlét feltárulásában a végesség lényegibb, alapvetőbb és teljesebb tapasztalat, mint a végtelenség. Mindenesetre ez utóbbi fogalom pályafutása nem kis részben az európai gondolkodás tipikusan „metafizikai” vonulatába illeszthető. (A végtelenről való fenomenológiai célzatú elmélkedés Lévinasnál ezért állapíthatja meg, hogy e fogalom transzcendál, azaz „túlcsordul a végtelent elgondoló gondolkodáson” magán.¹²)

Mindazonáltal Herder történetfilozófiája sem mellőzi a transzcendens célképzetet, míg Kölcsey Ferenc nem sokat foglalkozik az emberi üdvtörténet túlvilági teleológiájával, ehelyett a kulturális szférát, a fentiek szerint, az állati létből kiemelkedés mintájára írja le. Az *emelkedés* révén – mint a *Celesztina* című értekezésében fogalmazza – az ember magát az állati körből „kikapja”, ami úgy lehetséges, hogy *hazát* alkot magának. Az állati fészkek metaforája itt válik történetfilozófiai kategóriává, nevezetesen az emberi bioszférából kikülönülő *haza* fogalmának olyan értelmezésévé, mely nem egyszerűen az összetartozás valamilyen patrióta érzelmének felel csak meg, hanem amely az emberré válás léttörténeti feltételének mutatkozik.¹³ A fogalmazás amilyen radikális, olyan félreérthetetlen: „az ember nem egyéb állatnál, mindaddig, míg magát a mindennapiság világításában látja.”¹⁴ Az innen kiemelkedés a saját világ megőrzésének-megteremtésének állandó feltétele. Nem jelent kirekesztő hozzáállást más nemzetek saját világát illetően, nem mellőzi tehát a párbeszédet, de tagadja az egypólusú összemberiségi távlat érvényét.

Szépirodalmi téren Madách életművénél maradván e ponton említendő *A civilizátor* című alkotás, rématikus alcíme szerint komédia Arisztophanész modorában. A darab 1859-ben készült, s a szabadságharc bukását követő erőteljes osztrák hatalami-beolvasztási kísérletről szól, benne a szokásos újkori séma szerint a művelt nyugat civilizálná a barbár keletet. A civilizáció terjedését a mű mint kolonizációt mutatja be, ahol Magyarország

¹² Ugyanakkor e gondolatmenet folytatásában a végtelenség „ideája” mégis a szubjektivitásban teljesedne be. Emmanuel LÉVINAS, *Teljesség és Végtelen*, ford. TARNAY László, Jelenkor, Pécs, 1999, 9–10.

¹³ Ahogy a „haza” szó elgondolását Hölderlin *Heimkunft* című versében „nem a patriotizmus, nem a nacionalizmus, hanem a léttörténet vezérli. [...] A *Heimkunft*-ot költő Hölderlinnek viszont az a gondja, hogy »földjei« benne lényegükre leljenek. Ezt azonban nem népe egoizmusában keresi. Épp ellenkezőleg, a Nyugat küldetése sorsába való beletartozás felől látja e lényegét.” És éppen ezért, innen kiindulva nyerhet világtörténeti perspektívát. HEIDEGGER, „...költőien lakozik az ember...” 142–143.

¹⁴ Idézi és értelmezi S. VARGA, *I. m.*, 72.

lenne a meghódítandó gyarmati terület. A címszereplő civilizátor, a beszélő nevű osztrák Stroom természetesen az „áramlón” hódító önkényt és a saját világa képére formálást – mi más? – tartja civilizálásnak, s a görög dráma mintáját idéző kórus képezi segítő kíséretét. Ez a kar groteszk módon svábbogarakból áll. Napjaink közönsége tán a fejét csóválja az ilyen – bármily képletes – ötletekre, „Svábia” ügyvivőinek a hasonló nevű, általában ellenszenves benyomást keltő rovarokként történő színre vitelére. A svábbogarak karának és vezérüknek a globalizáló ambíciója persze jóval túlnő az elvadult magyar ugar határain. Céljukról ők maguk a következőt mondják: „Óh, háládatlan az emberfaj! / Pusztít és útál, ahová csak / A civilizációt vittük. / De mi, hajh, szent szemtelenséggel / Megyünk, mert tudjuk, új világrészt / Csak féreg alkot, nem oroszlán.” Nyers beszéd ez, aligha ünnepelteti az inváziót úgy, mint a tőke és a munkaerő szabad áramlását. De a függetlenségért küzdő nemzeti ellenállás tán még a huszonegyedik század érzékenysége számára is valamivel többet engedhet meg magának a szokásosnál, főleg ha a vaskosabb stílustól sem idegenkedő Arisztophanészre hivatkozva nehezményezi a megszállást. A terjeszkedésnek féreg- vagy hernyó-metáforája egyébként nem ritka irodalmi toposz, s a politikai közbeszédet is elérte, távolról sem az iménti önkritikus felhangokkal. Arany János *Kertben* című verse még illúziótlan lelkiismerettel érzékeltette: „Közönyös a világ... az ember / Önző, falékony húsdarab, / Mikép a hernyó, telhetetlen, / Mindég előre mász s – harap.” S a hermeneutikai gondolkodás szinte heurisztikus felismeréssel döbbenhet rá éppen a temporális megfosztásra, mellyel az Éj monológja Vörösmarty *Csongor és Tündéjében* a férget jellemzi. Itt éppen a lét és az idő szakad el egymástól: „A féreg, a pillanat buboréka, / Elvész; idő sincs lételének.” Az *ember tragédiája* szintén gyakran él e hasonlattal, az említett eszkimó-szint követően Lucifer nevezi így az embert, ébredését követően, álmában vizionált végpusztulása után: „Remegjen a föld – kérdezi Ádámot – ha egy féreg elvész?” Ádám tehát – vehetjük észre tán nem túlzó karkai modernizálással –, nyugtalan álmából felébredvén, szörnyű féreggé változva találhatja magát, ha nem is az ágyában, de a paradicsom mellett – legalábbis ahogy a történelmi immanencia ügynöke, Lucifer minősíti őt.

Az *ember tragédiája* tehát azon művek közé tartozik – s ezt először Mészöly Miklós vette észre, amikor Camus és Beckett nevét kapcsolta értelmezéséhez¹⁵ – amelyek az emberlét kitüntetett státuszát a történelem immanens logikájából kiindulva dekonstruálják úgy, hogy a pusztá élőlényé lefokozódást elsőrendűen az emberiséghez tartozás általánosító nihilizmusából vezetik le. Legalábbis a történelmi színekben. S hogy az így elgondolt történelem végén sok az eszkimó és kevés a foka, számos apokaliptikus kedélyű utópikus-fantasztikus alkotás témája lett, újabban például a filmiparban is. Nemrégiben egy olyan regényben jelent meg, mely az Egyesült Államok területén képzelte el a pusztulást, annak szokásos járulékaival: kifogy a nyersanyag, nincs energia, itt a világunk vége, járványok törnek ki, kihalófélben az emberi faj. Egyedül az ügyes kínaiak szaporodnak sokmilliárdnyira, de csak azért, mert tanultak a nyugati tudományból és sikerült bacilusnyira zsugorítaniuk magukat, így aztán kevés táplálékkal is beérik. A többi ember belélegezi őket, ők pedig a járványok módján terjedve, idegen testekbe költözve háborítatlanul és bőségben élnek tovább. Ezzel az áttelepüléssel végrehajtják a világtörténelem legsikerültebb migrációs műveletét. Kurt Vonnegut *Bőrleszk* című regényében történik mindez, így néz ki benne a globalizáció kelet felől, humoros-groteszk változatban. Aligha vitás, a svábbogarakhoz képest ez még kevésbé „korrekt” vízió, de a kritika nemigen fájlalta ezt. Az emberi véredényekben jól érzik magukat a parányi hódítók, de kérdés marad, mi lesz, ha kihálnak maguk a fertőzött betegek? Akkor valóban vége lehet a történelemnek, hacsak az ügyes kínaiak megint ki nem találnak valamit. És persze hogy kitalálnak valamit, ők is gyarmatosítanak egy területet, a Mars bolygót, de ez már csak a biológiai túlélés további

¹⁵ MÉSZÖLY Miklós, *Madách – Beckett – Szisziüphosz = Uő., A tágasság iskolája*, Szépirodalmi, Budapest, 1977, 122–125.

stádiuma lesz. Az emberiség a vírustörzs alakjában beteljesítené univerzalitását, biológiai alapú boldogulását, az ennek megfelelő jóléti állam vívmányait és a totális egyenlőséget. A kínai paradicsom tenyészetében minden érték megtalálható lenne, ami a humanista haladás eszményeiből következik, utópiája így a „történelem végének” jól ismert teleológiáját is beteljesíti. Igaz, a virológiában sem látszik érvényesülni a világ említett fenomenológiai fogalma, a nyelv, a végesség és az időiség tapasztalata, hogy az apeiron határolatlan egzisztencialitásáról már ne is beszéljünk. S az sem vigasztaló, hogy bár merő vegetációként, de mégiscsak győzedelmeskedik ekkor a felvilágosult nyitott és egyetemes emberiség programja, vagyis mindaz, ami e programban – lássuk be – mindig is bennerejlett.¹⁶

Fotó: DARVAS JUDIT

¹⁶ Csak néhány ismert, a fentiekkel összefüggő mondat a vonatkozó kritikákhoz: „A felvilágosodás úgy viszonyul a dolgokhoz, mint a diktátor az emberekhez. [...] Minden kísérlet a természeti kényszer (Naturzwang) áttörésére azzal, hogy megtörik a természetet, csak annál mélyebben süllyed bele abba. Ezt a pályát írta le az euópai civilizáció. [...] A felvilágosodás a radikálissá vált, mitikus szorongás. Végso terméke, a pozitivizmus tiszta immanenciája sem egyéb, mint egy univerzálissá vált tabu. [...] A hit paradoxiója végül csalássá, a XX. század mítoszává fajul, irracionálitása pedig racionális intézkedéssé a maradéktalanul felvilágosultak kezében, akik a társadalmat végképp barbárságba taszítják.” Max HORKHEIMER – Theodor W. ADORNO, *A felvilágosodás dialektikája. Filozófiai töredékek*, ford. BAYER József és mások, Gondolat – Atlantisz (Medvetánc), Budapest, 1990, 25–37.

AKUTAGAVA RJÚNOSZUKE

Móri tanár úr

Egyre erősödött az egész osztályban az a lenézés, amelyet már az első tanítási napon Móri tanár úr ruhája, tudása váltott ki belőlünk, különösen attól kezdve, hogy Tanba tanár úr is erre bátorított fel bennünket. Egy szép napon, reggel, talán egy héttel később a következő történt. Előző este leesett a hó, s az osztályunk ablakaival szemben álló épület tetején, amely esős időben a sportpályát helyettesítette, már nem lehetett látni az izzó cserepeket. Osztálytermünkben volt egy kályha, amelyben piros lángot vetett a tűz, lobogott a szén, s ettől az ablaküvegeken megülő hó szüntelenül olvadozott a halványkéken tükröződő fényben úszva. Móri tanár úr székét a kályha elé helyezte, sipító hangján lelkesen magyarázta a szöveggyűjteményben található *A Psalm of life* című verset, de természetesen egyik tanuló sem figyelt rá. Még ha csak nem figyeltek volna! De a padszomszédom például, aki mestere volt a dzsúdónak, már az óra kezdete óta egy Osikava Sunró-kalandregényt olvasott a *Bukjó szekai*¹⁷ című lapból, azt ügyesen a szöveggyűjtemény lapjai közé helyezve.

Az órából körülbelül húsz, harminc perc telt el. Ekkor Móri tanár úr hirtelen felpattant a székéről, és elkezdte ecsetelni a Longfellow-költemény tartalmát, amelyet az imént már egyszer megmagyarázott; aztán a vers kapcsán az emberi élet kérdéseit értelmezte. Már nem emlékszem, mi volt a lényeg, de azt hiszem, nem is annyira filozófiai fejtegetésekbe bocsátkozott, mint inkább magánélete tapasztalatait részletezte. Abból, amiről oly izgatott hangon számolt be – miközben karjával csapkodott, mint egy madár a tépett szárnyaival – a következő zavaros mondatok maradtak meg bennem:

– Uraim, maguk még nem ismerik az életet! Bizony. Szeretnék megismerni, de még nem ismerik. Hát, csak ezért boldogok. Ha egyszer olyan idősök lesznek, mint mi, akkorra majd megismerték. De amíg megismerik, addig sokat kell ám szenvedni! Bizony. Addig sokat kell szenvedni... Itt vagyok én, a két gyerekemmel. Iskoláztatom őket. No igen, iskoláztatni... hmm... és a tandíj? Úgy bizony. A tandíjat ki kell fizetni. Bizony ám. Hát, emiatt kell olyan sokat szenvedni.

Amikor Móri tanár úr a középiskolás tanulókhöz fordult, és az élet szenvedéseire panaszkodott, valójában nem is állt szándékában panaszkodni, s valószínűleg azt sem várta el tőlünk, hogy lelkiállapotát megértsük. Annál is inkább így volt ez, mert mi igazából csak panaszainak mulatságos oldalát vettük észre, s szónoklata alatt végig öntudatlanul kuncogtunk rajta. Ez a nevetgélés azonban nem torkollt hangos röhögésbe, ahogy általában lenni szokott: a tanár, miközben sipító hangján prédikált nekünk, szájalmas öltözkéssel, arckifejezésével az élet szenvedéseit példázta, s ezáltal bizonyos együttérzést váltott ki belőlünk. Bár nem robbant ki hahota az osztályban, mégis egy kis idő múltán padszomszédom, a dzsúdóbajnok félrerakta a lapot, amelyet eddig olvasott, és szántszándékkal lármásan felpattant a helyéről, valami ilyesmit habogva:

– Tanár úr, mi azért jöttünk ide, hogy megtanítsanak bennünket angolul! És ha nem tanítanak meg, akkor semmi szükség arra, hogy egyáltalán betegyünk a lábunkat az osztályba! Márpedig ha tanár úr továbbra is ezt a lelkifröccsöt folytatja, akkor én lemegyek a tornaterembe!

Azzal egy borzalmas fintort vágott, és nagy dérral-dúrral leült a helyére. Még soha nem láttam ilyen különös arcot, mint Móri tanár úrét abban a pillanatban. Szája tátva maradt a csodálkozástól,

¹⁷ 1908 táján megjelenő folyóirat volt, melynek címe magyarul: Buddhista világ.

szinte sóbálvánnyá vált a kályha mellett, s mint akibe villám csapott, pár percig mukkanni sem tudott, csak merőn nézte az arcátlan fiút. Szarvasmarha-tekinetében ekkor megvillant az a bizonyos, ismerős veszélyt érző szúrós pillantás. Kezét ekkor hirtelen, mint szokta, lila csokornyakkendőjéhez emelte, kopasz fejét pedig néhányszor előrebillentette. Közben ezt ismételte:

– Én vagyok a hibás. Én vagyok a hibás, bocsánatot kérek. Valóban, uraim, azért járnak ide, hogy megtanuljanak angolul. Én vagyok a hibás, mert nem az angol nyelvre tanítottam magukat. Én vagyok a hibás, bocsánatot kérek! Bizony. Bocsánatot kérek – mondta mosolyogva, de mégis inkább mintha sírt volna...

A tűz fényénél, amely a kályha nyitott ajtajából rávetődött, zsakettja vállán és oldalán még élesebben kirajzolódtak a megfakult foltok. Tar feje minden meghajlásnál pompás rézszerű fényben csillogott, s ekkor még jobban hasonlított egy struccfejére.

Ez a szálnalmas látvány azonban akkori énem számára csak még világosabban feltárta a tanár kisszerű pedagógiai jellemét. Móri tanár úr attól fél, gondoltam, hogy elveszíti az állását, és emiatt még arra is képes, hogy a gyerekeknek hízelegjen. Nem azért tanít, mert a tanítás a hivatása, hanem azért, mert erre kényszerítik az életkörülményei.

Ilyen és ehhez hasonló ködös elképzelések jártak az agyamban. Miközben a szöveggyűjteményre könyökölve újra meg újra pimaszul kinevettem, most már nemcsak Móri tanár úr öltözetét, tudását becsültem le, hanem a személyiségét is, úgy éreztem, hogy a kályha lángja előtt állva ég el a szemünk láttára szellemileg és fizikailag egyaránt. Persze, nemcsak én gondolkodtam róla így. Amikor a tanár arca átváltozott és bocsánatot kért az osztálytól, szomszédom, a dzsúdóbajnok jelentősegteljesen rám kacsintott, majd ravasz mosollyal az arcán újból a szöveggyűjteményébe rejtett kalandregény tanulmányozásában mélyedt el.

Amíg ki nem csengettek az óráról, Móri tanár úr, ha lehet, még zavartabban viselkedett, mint máskor, s kétségbeesetten fordította a szerencsétlen Longfellowt. *Life is real, life is earnest* – még most is a fülemben cseng meg-megbicsakló, sipító hangja, ahogy a sort ismételteti megsárgult, sápadt arccal, s közben kiveri a veríték, mintha nekünk könyörögne. Csakhogy akkoriban ebben a sipító hangban embermilliók boldogtalan hangja rejtőzött; de ugyanakkor túl mély volt ahhoz, hogy jelzése eljuthasson hozzánk. Így aztán az egész órát fáradtan, tömény unalomban töltöttük, s mondanom sem kell, nemcsak én ásítottam teli szájjal, szégyentelenül. Móri tanár úr parányi teste pedig kinyújtózott a kályha előtt, rá se hederített az ablakot verdeső hóesésre, csak szöveggyűjteményét lóbálta elkeseredetten, s mintha agyában valamiféle rugó pattant volna meg, kétségbeesetten kiáltozta: *Life is real, life is earnest!*

*

A dolgok pedig annak rendje s módja szerint történtek, ahogy számítottunk rá: amint véget ért a félév és lejárt a szerződés, Móri tanár úr alakja eltűnt a szemünk elől, mi pedig örvendeztünk, és egyáltalán nem bánkódtunk emiatt. Helyesebben mondva: távozása annyira közömbösen hagyott bennünket, valójában még csak nem is örültünk annak, hogy elmegy. A következő hét-nyolc évben én is, akár a többiek, átkerültem a középiskolából a felső középiskolába, onnan pedig az egyetemre. Felnőttünk lettünk, de egyikünk sem érzett semmiféle vonzalmat a tanár iránt, és teljesen megfeledkeztünk a létezéséről.

Eljött az egyetemi diplomaosztás éve, beköszöntött az ősz... December első napjaiban alkonyatkor sűrű köd telepszik a tájra, s estefelé, eső után a fűzfák és platánok sárga leveleiket hullatják a fasorban. Azon a napon végigjártam Kandát, a tokiói antikvár könyvesboltok negyedét, és sikerült megszereznem néhány olyan német könyvet, amely addigra Európában az I. világháború miatt hovatovább ritkaságszámba ment. Feltúrtem a kabátgalléromat, hogy a késő őszi áporodott levegőtől megóvjam magam, s így haladtam el a Nakanisija-könyvesbolt előtt. Miért, miért nem, vidám hangokra, forró italokra vágytam, s minden határozott cél nélkül benyitottam az ottani üzlet kávézójába.

A kávézó egészen kicsinyke volt, s ugyanakkor teljesen üres, egy árva vendég sem ült a helyiségben. Az egymás mögött felsorakozott márványasztalokon álló aranyozott cukortartók hidegen tükrözték vissza a lámpafényt. Szomorúan, mint akit becsaptak, letelepedtem ahhoz az asztalhoz, amelyik egy falmélyedésbe épített tükör előtt állott. A hozzám lépő pincértől kávé rendeltem, aztán elővettem egy szivart; egy halom gyufát elhasználtam, míg végre sikerült meggyújtanom. Asztalkámon hamarosan megjelent egy csésze gőzölgő kávé, s mégis, a vigasztalan szomorúság, mint az ablakok mögötti köd, sehogy sem akart eloszlni bennem. Abban a filozófiakönyvben, amelyet az antikváriustól egy bizonyos cikk miatt vásároltam, olyan aprók voltak az írásjegyek, hogy egyetlen oldalt sem tudtam végig elolvasni. Önkéntelenül hátradőltem székesen, s hol a brazil kávé kortyolgattam, hol a havannaszivart szívtam, miközben kóbor tekintetemet hanyagul az előttem álló tükör felé vetettem.

A tükörben, mintha egy jelenetből látnék részletet, tisztán, hideg fényben az emeletre vezető lépcső képe jelent meg előttem, mögötte a szemközti fal, egy fehérre festett ajtó, a falon pedig egy koncert plakátja. Ezenkívül még egy márványasztal is volt ott. Mellette hatalmas virágcserep, benne egy fenyő. Láttam egy csillárt is. Aztán egy nagy fajansz gázkályhát. Majd három-négy pincért is észrevettem, amint éppen valamiről beszélgettek a kályha előtt. Végül... ahogy lassan mindent sorjában megnéztem, ami a tükörből látszódott, eljutottam a kályha előtt üldögélő pincérekig, s ekkor alaposan meglepődtem, mert a pincérek között, az asztalnál ülve egy vendéget vettem észre. Először fel sem figyeltem rá, mert ahogy ott sürgött a pincérek között, ösztönösen a kávézó szakácsának, vagy valami hasonló alkalmazottnak képzeltem. Nemcsak azon lepődtem meg, hogy első benyomásom ellenére még egy vendéget látok. Bár alakját oldalról alig lehetett kivenni a tükörben, kopasz feje – amely olyan volt, mint egy struccotjás –, kékszínűre fakult zsakettja, valamint mindörökké lila csokornyakkendője alapján akár félszemmel is felismertem volna Móri tanár urat.

Ahogy észrevettem, agyamban egy pillanat alatt felidéztem azt a hét-nyolc évet, amely elválasztott bennünket. Annak a bizonyos osztálybizalminak, aki akkor az angol szöveggyűjteményt tanulta és annak, aki most az asztalnál nyugodtan eregette a szivarfüstöt az orrán át, ezek az évek egyáltalán nem tűntek rövidnek. Talán azért, mert „az idő”, amely mindent magával sodor, csak a saját korán felülemelkedő Móri tanár úrral nem tudta megtenni ezt... Az az ember, aki ezen az estén a kávézóban a pincérekkel együtt ott ült az asztalnál, pontosan ugyanaz a tanár volt, mint aki egykor az angol szöveggyűjteményből tanított abban az osztályban, ahová soha nem jutottak el a lenyugvó nap sugarai. Az a kopasz fej jöttányit sem változott! Móri tanár úr ugyanazt a lila csokornyakkendőt viselte. És az a sipító hang... Hát persze, ugyanazon a sipító hangon magyaráz most is valamit olyan elmélyülten a pincéreknek... Önkéntelenül is elmosolyodtam, s valahogy még rossz hangulatomról is megfeledkeztem: csak a tanár hangját figyeltem.

– Ez a melléknév ezt a főnevet vonzza. Mivel a Napóleon szó egy embernek a neve, ezért ezt a szót főnévnek nevezzük. Bizony. Értik ezt? Tudják, mi áll e főnév után? Közvetlenül e főnév után? No, megmondja valaki?

– Vonatkozó... a vonatkozó főnév – hebegte az egyik pincér.

– Hogyan vonatkozó főnév? Vonatkozó főnév – ilyesmi nem létezik. Talán vonatkozó... vonatkozó... névmás? Igen, olyan van, vonatkozó névmás. A Napóleon főnevet névmás helyettesítheti. Bizony. A névmás az a szó, amely a nevek helyett áll.

A beszélgetésből kiderült, hogy Móri tanár úr angolul tanította a kávézó pincéreit. Közelebb húztam a tükörhöz a széket, hogy még jobban szemügyre vehessem a jelenetet. Jól látszott, hogy az asztalon egy nyitott könyv hever, valami szöveggyűjteményféle lehetett. Móri tanár úr ujjával rábökött a könyv oldalaira, s úgy tűnt, sehogy sem tudja befejezni a magyarázatot. Még ebből a szempontból is ugyanolyan volt, mint régen. A pincérek karéja azonban – a hajdani diákokkal ellentétben – összehajolva, szomjas tekintettel, megadóan figyelte a kapkodó magyarázatot.

Míg a tükörből a jelenetet figyeltem, tudatomban valami – Móri tanár úr iránt érzett – melegség ömlött el. Odamenjek és fejezzem ki sajnálatomat, amiért olyan régóta nem találkoztunk? De úgyse emlékezne rám, hiszen mindössze egy félévig látott az osztályban. Ha pedig mégis felismerne... Akkor eszébe jutna, hogy annak idején komisz módon kinevettük. Ezért végül is úgy módosítottam döntésemet, hogy inkább a távolból tekintek rá tisztelettel. Mivel a kávé elfogyott, zajtalanul felálltam, s félig szítt szivaromat otthagytam az asztalon. De bármennyire vigyáztam is, hogy ne csapjak zajt, úgy látszik, mégis felhívtam magamra a tanár figyelmét. Abban a pillanatban, amikor felkeltem helyemről, a megsárgult, sápadt kerek arc, a piszkos gallér és a lila csokornyakkendő egyszer csak mégis felém fordult. A tanár szarvasmarha-tekingete s a pillantásom egy másodpercre valóban találkozott a tükörben. Miként az várható volt, semmi nem árulta el a szemében, hogy régi ismerőst vett észre. Az egyetlen, ami akkor is, most is felvillant a tekintetében: valamiféle örök könnyörgés szálnalmas fénye.

Lesütöttem a szemem, elvettem a pincértől a számlát, egy árva szó nélkül odamentem a bejáratnál álló pulthoz, fizettem. Az egyenes választékú, lenyalt frizurájú főpincér, akit már ismertem, unatkozó arckifejezéssel ült ott.

– Ott, az a férfi, úgy hallom, angolt tanít. A kávézó kérte fel? – kíváncsiskodtam fizetés közben.

A főpincér, aki továbbra is a járókelőket figyelte az utcán, csak úgy félvállról odavetette:

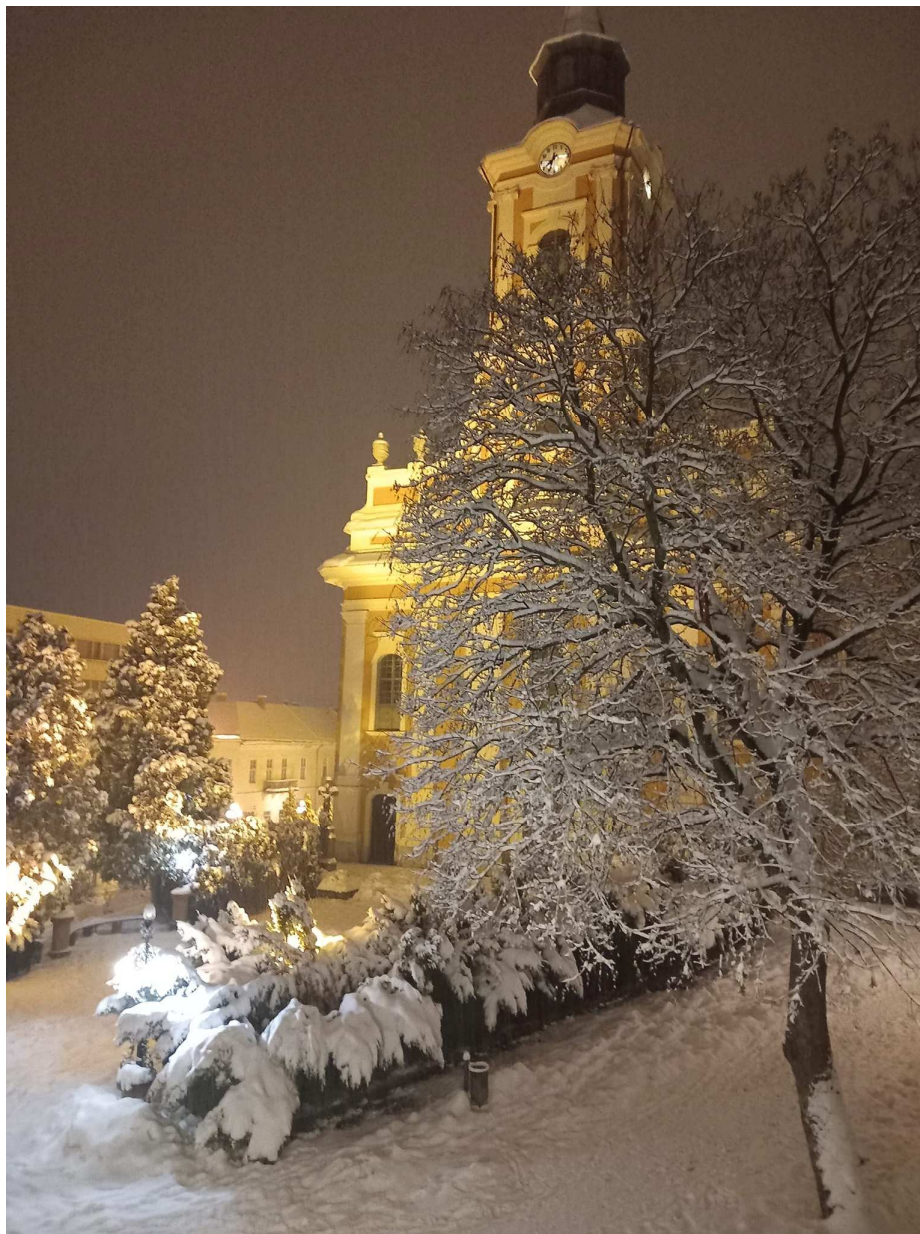
– Ugyan már, nem kérte senki! Csak úgy, minden este eljön ide és tanít. Azt mondják, angol-tanár volt valamikor, megöregedett, sehol nem adnak munkát neki, csavarogni jár, hogy valahogy agyonüsse az idejét. Egy csésze kávé mellett elvan egész este, nem hoz valami nagy hasznot nekünk.

Miközben válaszát hallgattam, magam előtt láttam Móri tanár úr tekintetét: mintha olyasmiért könnyörögne, amiről talán maga sem tud. Ó, igen, Móri tanár úr! Úgy éreztem, kissé zavarosan most kezdem el megérteni a tanárt, a tanár hősies jellemét. Ha valóban léteznek született pedagógusok, akkor ő igazán az volt. Az angol nyelvtanítást olyan fontosnak tartotta, mint a levegővételt; képtelen lett volna akár csak egy pillanatra is abbahagyni. Ha erőszakkal abbahagyatják vele – mintha letakarnák a növényt, hogy ne jusson csapadékhoz –, virágzó életereje azon nyomban elillan. Hát ezért kell minden este eljönnie a kávézóba, hogy egy csésze kávéért hivatásszerűen angolt taníthasson! Természetesen, nem közönyös személyiség, aki azért teszi ezt, hogy agyonüsse az idejét, mint ahogy azt a főpincér hiszi. Eszembe jutott, annak idején, hogy kételkedtünk a tanár őszinteségében, kicsúfoltuk, azt képzeltük, hogy csak a fizetésért tanít; most már tudom, hogy a lelkem mélyén pirulhatok tévedésem miatt. Ha arra gondolok, hogy szenvedhetett Móri tanár úr a gonosz pletykák miatt: „azért tanít, hogy agyonüsse az idejét”, hogy „fizetést kapjon”. És mégis, a szenvedések ellenére megingathatatlan maradt: ugyanabban a keménykalapban, lila csokornyakkendőjével elrettenthetetlenül olvas és fordít tovább, s mindezt bátrabban teszi, mint Don Quijote a csatába indulást. Néha azonban át-átsuhant tekintetén a könnyörület, amellyel tanítványai felé fordult. De az is lehet, hogy minden emberhez, akivel csak találkozok, együttérzésért fohászkodott a tekintetével.

Míg fogva tartottak ezek a röpké gondolatok, valami megmagyarázhatatlan izgatottságot fojtottam el magamban. Nem tudtam, mi volna jobb, ha sírnék vagy ha nevetnék, s arcomat felhajtott gallérom mögé rejtve gyors léptekkel kisiettem a kávéházból. Ezután azonban a szinte vakító, hideg villanyfényben Móri tanár úr ismét megragadta az alkalmat, hogy újra nincs vendég a kávézóban, – szokásos sipító hangját kieresztve, folytatta angol nyelvleckéjét a szavait leső pincéreknek:

– Mivel ez a szó nevet helyettesít, névmásnak nevezzük. Bizony. Névmásnak nevezzük... Érthető?

Vihar Judit fordítása

Zemplén, Sátoraljaújhely, 2023. november 30.
Fotó: ZAMBON ANICÉTA

VASADI PÉTER

Kommentár

Kicsinek nagy vagy.
Nagynak itt esélytelen.
De ne tűnődj szerelmemen.

*

Az értelem kalaplevéve.
Szakad a hús. Az egység.
Így van pár ezer éve.
S lapos, ami kerek még.

*

Ó, szent Euro, édesem,
mennyi imádód van. Zümmög,
vibrál számítógépeiden
szüntelenül a hozsanna.

*

A csellengő egy százast kért
a sörré; adtam neki ötöt.
Szemében – pálmás sziget –
csillant a zöld gyerekkor,
s eltűnt a kék, a köd.
Majd rám nézett keményen:
Visszakéred?
Nem kérem.

*

Nincs oly messze senkitől az az út,
egy lépés csak körös-körül.
De a léte múlik azon, hogy a kör
izzó közepén föláll-e, leül.

Előbb, utóbb

Előbb szemügyre kellett
vennem a poklot, azután
mehettem be a rémületbe.
Sok idő nem adatott rá.
A vadak szétverte Európában
menetelünk ide-oda, s ott,
ahol még állt a fal, tövében
elaludtunk.
A pokol gyűlöli e rendet, a
házakat, a teret, a nyugalmat.
Romot akar, vijjogva halottakat
követel. S némaságot. Döngjön
benne bakancstól az út, mozgó
testeken csörömpöljön a vas,
reccsenjen a fa, égjen az erdő,
a kerítés, a gerenda, a vér
száradjon meg az arcon, a ruhán,
az ereken, túrjon föl
búzatáblákat a lánctalp,
rohadjon szét a beszéd, esőben
zsugorodó matrac, seben a kötés,
szemet égesse a pillantása,
legyen mocskos a homlok, a nyak,
a tenyér, a lelkiismereted.
Pusztulás szívja magát a belekbe.
A horpadt has nem tiltakozik.
Rémületre idő nem adatik.
Bevackolódsz a szalmakazalba.
Társak hátától melegedsz.
Ez már alszik. Te kilopózol:
tudni szeretnéd, mi van ebben
a nincsből.
Éjszaka sincs. Füstölög, ég
körben, ami lenni látszik.
S mikor a csillagos ég alatt,
mint részegség, a semmi betölt,
benn gyöngéden megidéznek. Attól
fogva tudod: nem kell erőlködnöd.
Se bizonygatnod. Se sietned.

MOSONYI KATA

SOPIANAE, A „SZÍVRABLÓ VÁROS”

Ha Láng Zsolt a 2013-as kötetével nem foglalta volna le a *Szerelemváros* címet, akkor ennek az írásnak az élén is ez állhatna, hiszen a Litera-díjas Péntek Orsolya negyedik könyve: a *Vénusz jegyében/ Pécs regénye* (Kalligram, 2022) annak a lenyomata, hogy a szerző gyermekkorától fogva mély, szinte érzéki módon kötődik Pécshez, elsősorban a soknemzetiségű család apai ágú horvát nagymamájához, inkább, mint az olasz-lengyel-német ősökre visszamenő budai nagyszülőkhöz. Ő ugyan Budán született, és az ELTE történelem-magyar szakán végzett, de szíve és képzőművész alkata Pécshez húzza, az alkotásra inspiráló városhoz. Jóí ismeri ezt és a limesen húzódó déli világot. Érdeklődése elsősorban kelet-közép-európai gyökerű, mely vidékeken minimum 50 évente átsöpör a történelem viharos szele (akár idegen hadsereg vagy diktatúra formájában). A 2014-es *Andalúz lányai*, a 2017-es *Dorka könyve* és a 2020-ban megjelent *Hóesés Rómában* c. könyvtrilógiájában, mely részben fikatív család-és nevelődésregény is, számtalanszor esik szó a pécsi nyaralásokról, s már a trilógia első részében lehetett tudni, hogy meg fog születni Pécs regénye. Ugyanis a főhős ikrek közül Szterke (Eszter=az író alteregója) gimnazistaként az irodalom órán Janus Pannonius költeményén elérzékenyülve a padba véste a pannon költő mandulafácskáról szóló sorait (72), illetve gondolatban mindig a városba menekült, ha bármi bántás érte. Ha pedig a család filatorigáti lakótelepén bolyongott, akkor a régi házakat kereste fel, melyek Pécsre emlékeztették. Az időkezeléssel a trilógia rafinált módon bánik, tulajdonképpen a 3. darabból indul el a családi szál felgöngyölítése, majd Szterke és Dorka könyve a folytatás; ennek a 3. kötetnek a végén olvashatunk arról, Eszter E/1. –ben történő színrelépésével, hogy „akkor jutott eszembe, hogy elmondom a történetüket”, (395) mármint a szeretett fotós és a délvidékre települt Júlia nagynénjének az életét, mellyel szinte átvezet a 4. kötethez, mely – hiába Pécs regénye – ezer szállal kötődik a családi legendáriumhoz. Eszter felnőttként többször járt Rómában, Velencében, úgy ismerte e városokat, mint Pestet vagy Pécsét. Ez a gigantikus szöveguniverzum, melyben az olvasó akár elveszettnek érezhetné magát, ha nem figyel kellőképpen a kapcsolódásokra, végül szépen összerendeződik. (Ez talán részben köszönhető a könyv szerkesztőinek: Torma Máriának és Mészáros Sándornak is.) A történetek tabula rasaként kezdődnek, majd palimpszesztként íródnak egymásra, de követhetően. Gerlóczy Márton: *Mikecs Anna Altatóját* (Scolar, 2017) juttatja eszünkbe, ahol a könyv végén szintén meg kellett adni a családfa rajzát, hogy eligazodhassunk. Péntek Orsolya esetében hasonlóképpen így van ez, mivel a szerteágazó családban horvát, osztrák, tüke, lengyel, olasz, zsidó, magyar vér csörgedezik, bennünk József Attila *A Dunánál* c. versének kezdő sorait fölidézve.

A könyvterasz 2022. 11. 01-i interjújában Papp Sándor Zsigmonddal beszélgetve az identitás kérdését is feszegetik, melyből kiderül, hogy a szerző „leginkább egy már nem létező állam, az Osztrák-Magyar Monarchia állampolgárának tartja magát”. Pécssett érzi magát otthon, és már „szisztematikusan bejárta történetét, hogy majd egyszer” megírja. „A családtörténet egyben Monarchiatörténet is, így nem tekintem lényegesen újnak a regény témáját és módját.” Ezért is gondolhatjuk azt, hogy akár tetralógiának is tekinthető e 4. kötet, csak itt egy városra koncentrál a cselekmény elbeszélője. Ahogy Tolnai Ottó éveken át (megunthatatlanul) mesél Palicsról, vagy Oravecz Imre regél a családtörténeti regényfüzéreiben, úgy ebbe a sorba is beilleszthető a *Vénusz jegyében*. Péntek Orsolyánál a város a lélek viharcentruma. Mesélésével gúzsba köti érzéseinket, fantáziánkat, helyenként G. García Marquez vagy L. Ulickaja *Médeia gyermekei* mágikus realista stílusában andalít el (főképp a török uralom leírásakor), de mindenképpen vonzás és kötődés árad soraiból.

Engem, aki ötödik éve lakom ebben az ősrégi, nagy kultúrával rendelkező városban (elhagyva a limes északi Ad Flexumát, majd a fővárost), ugyanaz ragadott magával első pillanattól kezdve, ami a szerző lelkét fogságban tartja: Pécs harmonikus, logikus elrendezésű utcaképei, a változatlanul hagyott utcanévek: Janus Pannonius, Apáczai Csere János, Király utca (melynek egyik hoteljének halljában Bartók Béla is adott koncertet, s az utca elején látható Weöres Sándor ülő bronzszobra; vagy a Littke József u. (az egykori pezsgőgyárról elnevezve), az Aidinger János u. (az első polgármester, ügyvéd neve nyomán), a Zsolnay-negyed és még hosszan sorolhatnánk. A belvárosban mindenütt a Monarchia-beli épületek sorakoznak, nem beszélve a török-kori emlékekről s a dómról, az ókeresztény emlékhelyről. Mindezt Varga Bence is elismeri az *Egy város, ahol az ég és a föld összhangba kerül* c. írásában (fidelio, 2023. 01. 06.) De megejtőek a Kertváros szerteágazó földi (járda) csillagútjai is, melyek hiába koptak meg, de a régi római kultúra átlátható lenyomatát adják. Ezek az utak szabadságot biztosítanak a léleknek és döntési lehetőséget a szellemnek, hogy merre tovább. Pécs valóban szerethető város. A polis-rendet (a történelem viharai ellenére) az ókori morálfilozófia, Péntek Orsolya szerint a szűfizmus létfilozófiája tartja fenn. A török hódoltsági Pécs speciális helyzetben volt. Az összes szűfi rend megtelepedett itt, illetve „csak itt volt a menlevieknek, ennek az intellektuális, Rúmi tanításain alapuló, perzsául verselő szerzetesrendnek egyháza.” Nagy ajándék, mert csodálatos létfilozófiája van: az Isten közvetlen, személyes megtapasztalása által próbál rálelni Isten szeretetére és megismerésére.

Jól mondták a törökök egy csodás meséjükben (197-198): Irem, azaz mennyei lakóhely Pécs. Ahol (az érdeklődők számára) még a szocializmusból itt maradt kopott utcai hírlapárus bódékban, a sok bulvár mellett fellelhetőek a kortárs szépirodalmi folyóiratok is, s a korszellem nem ronthatja meg teljesen a városlakókat, a pingvinként totyogó, többnyire alacsonyabb növésű idősebb nőket, de a fiatalokat sem. A szerző mondta egyik könyvében Dorkának, hogy ő azonnal meg tudja különböztetni a kunságiakat az itteniektől. A város lakóira a józan gondolkodás és a takarékoság jellemző. Ebben példamutatóak elsősorban a svábok, a tükék, a rácok, a horvátok, a zsidók), mert hogy ennyire kevert a lakosság, a magyaroknak van kiktől életviteli mintát venni. Mindeközben élvezhetjük a mediterrán jelleget, a Mecsek vonulatainak védelmét, a temérdek park megnyugtató hatását. Valamikor Tallinban láttam a fenyőfákon és tölgyeken ugráló mókusokat, itt viszont a varjak és a galambok szelik át a leget csapatostul. A limeshez tartozó főbb városok, melyek az egykori Római Birodalom védelmi rendszerét alkották: Sopianae mellett Savaria, Arrabona, Alba Regia, Ad Flexum, Aquincum és még sorolhatnánk egészen az Alföldre kiterjedően is. Benedek Szabolcs recenziójában (könyvtársz, 2022. 10. 21.) kétségbe vonja, hogy a regénynek lenne-e vezérmotívuma, bár azt elismeri, hogy a főszereplő maga a város, tehát valamiféle emlékkállítás, mementó zajlik a műben. De nem veszi észre a már a trilógián is végig húzódó, de itt leginkább hangsúlyos kulcsmotívumot: az otthonkeresést, az otthon megtalálását. A szerző maga mondja teljes egyértelműséggel: „a Tompa Mihály utca, amely a világ utcái közül a legjobban fáj” (pécsi nagyanyja egy hónapja halt meg, 2012-t írunk, és most búcsúznia kell a háztól, a várostól), „és amelyen ennyi év után sem bírok végigmenni, mert az a ház volt az egyetlen otthonom ezen a világon”. (349)

„Az imaginatív írásban hiszek” – vallja –, „már a kutatás során elkezdtem látni a korabeli Pécsket, a római korit, a középkorit vagy épp a pestis által sújtott 18. sz.-i várost. Ezt a fejezetet a koronavírus-járvány tombolása idején írtam” – meséli tovább Péntek O. az interjúban.

Adódik rögtön a kérdés: hogy alakult a kötet szerkezete? A regény a szerző személyes külső-belső utazástörténeteivel indul, négy város: Lisszabon, Róma, Zágráb, Pécs bejárásával. A kulcsszó már itt megjelenik. Egy 17. sz.-i utazó, Evlija Cselebi úgy vélte: Irem magyarországi kertje Pécs. Az jelentheti az otthont. Péntek O. ekkorra már 14 éve járta Európát az egykori Római Birodalmon belül, és mindenütt Pécsset kereste. Csak azt érezte:

Róma és Trieszt, Pula és Zágráb és Pécs egyben van. „Pest egy másik világ. Egy idegen világ. Amikor azt mondom, hazamegyek, nem Pestre gondolok. Azt hiszem, a világ bármely pontján Pécsre vagy Zágrábra gondolok, de Zágrábban Pécsre.”(17) Ezzel a bevezetővel veszi kezdetét az ókortól napjainkig tartó történelmi utazás, melynek fejezetcímei a bolygókhoz, a csillagjegyekhez kapcsolódnak, jelezve a fejezet tartalmát. Pécs attribútuma az, hogy a Mérleg jegyében áll és a Vénusz házában. A recenzensek közül a cselekményt legtömörebben Bakó Sára (ÉS, 2023. 02. 10) foglalta össze. A szerkezet valójában nyolc nagyobb egységre osztott, ezek mentén tekintjük át a sodró erejű tartalmat, utalva közben az ábrázolásmódra és a stílus jellemzőire.

I. A *Vénusz jegyében*: az első fejezet a könyv címével azonos. A Vénusz nevét a szépség és a szerelem római istennőjéről kapta. A Hold után a legfényesebb objektum az égboltozaton. Geológiai összetétele hasonlít a Földéhez. Pannónia a Római Birodalom része, ahová szabad mozgással jönnek-mennek a könyv hősei, boldogulásukat keresve. Így kerül Sopianaeba a Száműzött és szerelme, a kelta Ulpia Ruca, akinek kék szemű leszármazottai végigkövethetők a könyv egészében. Őt ugyan a városba betörő tatárok lenyilazzák, de gyermeke életben marad. A többieket elsöpri a történelem vihara. De annak ellenére, hogy a várost felégetik, és a lassan épülő Bertalan templom is áldozatul esik, a kereszténység terjed, elindul lelkeket hódító útjára. Különböző rendek: Benedek-, Ágoston-, a Ferencesek kezdik meg munkálkodásukat a vidéken. (90)

II. A *Nap jegyében*: Ulpia Ruca gyermeke is részese a keresztény tanok megismerésének. Felépül a Bertalan templom, a papok lelkesen munkálkodnak, iskolákat hoznak létre.

III. *Mercurius jegyében*: a tudomány terjedését elősegíti a városban püspökként szolgáló és alkotó költő, Janus Pannonius. Őt már idősebb korában ismerjük meg, alakját a szerző sokoldalúan ábrázolja. Külön kitér a Mátyás királlyal való viszályára, mert meglátta a „Janus-arcú Mátyás másik arcát” (133), a telhetetlen hódítóét. A szerző másként mutatja be a köztudatban „igazságosnak” vélt királyt. Janus Pannonius menekülés közben Zágrábban leli halálát, de Pécssett hagyta kertművészetét, a megalapított egyetemet és a könyvtárat. „Mert egy birodalom megbukhat politikai vagy katonai értelemben, de a kultúra vonatkozásában hosszan fennmaradhat” – idézi a szerzőtől a Margó Fesztiválon elhangzottakat Kerékgyártó György a Magyar Hírlapban (2022. 10. 14.) Cikkében kitér arra is, hogy az említett E. Cselebi szerint Pécssett nyugszik Platón, akit a törökök mágusként tiszteltek, Elflátún néven. Miután Platón megelégtelte Athén nyűgét, Pannóniába vándorolt, és Pécssett kapott Nagy Sándortól földterületet, majd itt temették el egy rózsakertben. Ez persze legenda. A Pécs története III. kötete szerint ugyanis az ókori bölcselő sírja a görög Akadémia közelében, az Akadémosz hérosz ligetben található.

IV. A *Hold jegyében* c. fejezet nem kétséges, hogy a török megszállásról fog szólni. Szerencsére a végvárok szerepét Pécsről átvette Kanizsa, így az oszmánok nem rombolták le a várost. Gázi Kászim, e rész főszereplője hangoztatta is, hogy „a szívragló várost” nem akarta letarolni. A nép is kedvelte a vezért: „Kászimot, higgyétek el, az Isten küldte, ne kérdezzétek, melyik isten”. (144) Irem, azaz Pecuj, vagyis Pécs szépült: fürdők, iskolák, templomok (dzsámik és minaretek) épültek. A fejezet hangszínén és tónusán, a leírásokon is érződik a szerző elismerése. Humorral fűszerezett helyzetrajzokban festi meg a török bazársorokat, a piacokat, a kereskedőket. Valamint megjegyzi, hogy sok-sok kis Kászimot nevelt fel a város, mivel Kászim ugyancsak hódolt a gyengébb nemnek. De a törökök dicsérték a korábbi püspök tevékenységét, mert Janus Pannonius kertművészete elragadó volt: „az a püspök, aki a kertet építtette, az égitestek járása szerint rendezte el az utakat, a Nap útján volt a Platónról elnevezett pad egy rózsalugas közepében”. (147) De milyen a magyar? „Kászimot még a Malomszeg is meggyászolta, de hamar elfeledték, és egymásnak estek újra.” (165) Aztán a naptárt akarták átszabni a pápa parancsára, hogy a kereskedők ne tarthassák meg a vásárnapokat. „Mehmed bég halálra ítélte ezeket a bűdös papokat, akik a

templomaikat illatosítják ugyan, de maguk ki tudja, valaha fürödtek-e.” (165) De egyszer csak berontottak Zrínyi csapatai a városba, s a keresztény vitézek feldúltak mindent, vérfürdőt rendeztek, ezzel Pécs török időszaka le is zárult. Legfeljebb a kék szemű gyermek őrizte Idrisz baba tanítását: „a szív útja az egyenes út”.

V. A *Szturnusz jegyében* c. fejezettől nem sok jót várhatunk, a hangnem is elkomorul. Sorscsapások sorozata érte a várost, két évig dühöngött a pestis-járvány. E fejezet kiemelt szereplője a horvát Martin Tomasovics, aki kitartóan hordta a hullákat, temetett, de nem kapta el a halálos kórt. Valamint fontos tevékenységet folytatott az új püspök, Klimó György, aki keményen szembeszegült a pápával is, csak hogy a városnak újra működjön az egyeteme, gyarapodjon a könyvtára, legyen nyomdája. Martint faggatta, hogy milyenek az itt élők, mire az erőteljesen megbírált a városlakókat, irigynek, fősvénynek, hiúnak, hitetlennek, bujálkodónak tartotta őket, akik jobban félnek a franckórtól, mint isten haragjától. „Az urak meg kitapossák a parasztok belét.” (193) Szerinte a könyvtár az egyetlen tisztességes hely. Klimó ugyancsak bírálta a jezsuitákat is, akik „nem akartak reformkatolicizmust”. A mise nyelve maradjon latin, a nép ne értse, csak kábuljon el. „Ők a hatalomhoz ragaszkodtak, nem a hithez” – morogta magában. Halála után a nép őt is elfeledte. Pedig az egyetemre már neves professzorokat hívtak, Johann Delling Kant filozófiájáról adott elő, de sajnos alig akadt a diákok között, aki odafigyelt volna, egy kivétellel, a kék szemű fiú lelkesedett érte. Az ő nagyapja még kertész volt a püspökvárban, az apja meg kereskedő Itáliától Kassáig. A város polgárosodott, női szalonok jöttek létre, ahol gyakran felcsendült a zongoraszó. A kottákat Bécsből hozták. A csinos Petőné körül zsongtak az urak, de még Josef Schmidt (a diák) is megjelent a partikon Delling professzorral, hogy hallgassák a hölgy zongorajátékát. Péntek O. fanyar humorral jegyzi fel Delling szavait: „jobban játszik, mint amit elismertünk. És azért nem ismerjük el, mert asszony. Mert látjuk közben. És attól, amit látunk, nem halljuk, amit hallunk”. (213) Ez a vonzó attitűd csak kárászéletű volt a város életében, mert újra gyülekeznek a történelmi viharfelhők a város felett.

VI. A *Jupiter* és a VII. a *Mars jegyében* c. fejezetekben a megjelenített történetek már nem mesélős hangneműek, bár aporiáról nincs szó, Péntek Orsolya ügyesen átlépdeli a kilátástalanságot, holott háborús és vérzivataros időket kénytelen megfesteni. Feltűnik Rákóczi, a kuruc-labanc ellentét, de csak érintőlegesen, hogy némi időbeli ugrással az 1848-49-es forradalom-és szabadságharchoz érkezzünk. A városlakók lázonganak, a zsidókat hibáztatják az áruhiány, a sótlan leves miatt. Az ifjú Josef felháborodik ezen: „inkább eszem üres levest, minthogy igaztalan legyek az embertársaimmal. Hát pár napig nem lehet kibírni a vízlevest a hazáért, egy olyan hazáért, amelyben mindenki otthon van, a zsidók is meg a német is meg a magyar? Nem azért kezdtük el ezt az egész kurva forradalmat?” (224-225) De nem számoltak az oroszokkal. Meghalt Petőfi, Josef pedig Amerika felé hajózik, itt hagyva Júliát és születendő gyermekét. A forradalmat leverték, gyászol a város. Ezt Péntek O. így érzékelteti: „hallgatott a Mária utcai Oertzen Színház terme, ahol Liszt Ferenc a zongorához ült alig két éve”. (234)

Eltelik 20 év, a Zsolnayak bővítik a gyárat, várják Ferenc József látogatását, akit majd arcképes porcelán vázával ajándékoznak meg. (Itt érdemes megjegyezni, hogy a könyv ízléses borítóját, a Zsolnay-kerámia mintázatot Hrapka Tibor tervezte, s efféle kerámiaborítású épületeket számosat találunk a városban, például óvodák, áruházak, a főposta tetején.) Péntek Orsolya pedig innentől néhány intertextussal lepi meg olvasóját. Például épp a Zsolnay-gyár előtt nézelődő Júlia, Josef árván hagyott felesége a következőt gondolja magában: „ki tudja, van-e Isten. De ha van, látja, hogy itt állok a napon.” (235) Kinek ne ugrana be rögvest Pilinszky Apokrifja? Vagy Júlia kisfia, Ádám kapcsán olvashatjuk a következőt. A gyermek az apja emlékei közt turkál a ház padlásán, majd anyja elé állva mondja: „a haza nem a magasban van”. Nem ott, ahol a szakadt zászló és a kard. „Hanem ott, ahol élünk.” (240) Majd sok lóugrással később – a szerző kénytelen nagy

léptekkel haladni a történelemben – mikor már a fiúcska felnőtt, végzett jogász lesz, megnősül, sőt, az unokája, Milán is átélte az adott történelmi viharokat (világháborúkat), és 1951-ben szerb szabotórként várja kivégzését a börtönudvaron, akkor (miközben lepereg előtte az élete) ezt suttogja magában: „így végzem hát” én is, tennénk hozzá, hogy teljes legyen a Radnóti-sor. (295)

Az olvasó szinte beleremeg abba, hogy az irodalom mennyire képes reflektálni saját korára, és az ember mennyire kiszolgáltatott a történelem felettes erőinek, és olykor bizony tehetetlen vele szemben.

Közben a szerző idősíkváltásokban, mozaikosan visszatér a korábbi eseményekhez, az első világháború utáni Trianonhoz, majd a szerbek bevonulásához, aztán a 2. világháború szenvedéseire, az 1944-es rettenetes élményhez, amikor a Tompa Mihály utcai gettóból sorban viszik el és bevagonírozzák a zsidókat, az utca lakói pedig bezárt zsalugáterekkel zárják el maguk előtt a látványt. Mindeközben az öreg Júlia, aki közel száz évet élt, hiába várja Amerikából a levelet, mert a királyi-császári posta rendre eltüntette azokat. (A megidézett háborús képekben erős áthallást érzünk jelenünkre nézve, az orosz-ukrán háború egyelőre kilátástalan jövőjére vonatkozóan.) Pécssett lassan stabilizálódott a helyzet, az egyetem beindul, a bölcsészkar meghívott neves előadója Kerényi Károly professzor lesz. Milan fiát fölvezték orvostanhallgatónak, amin maga is csodálkozott, hiszen az apját kivégezték. De jönnek az '56-os események, melyben Milan is szerepet játszik, a „mecseki láthatatlanok” közt bujdosva próbál részt venni az ellenállásban, de menekülnie kell. Sikerül átszöknie a jugoszlávokhoz, hátrahagyva kedvesét, a zsidó Annát, aki a csodával határos módon menekült meg a lágerből.

VIII. A záró fejezet a *Föld jegyében* is tartogat számos meglepetést. Mindenekelőtt a narráció, mely idáig E/3.-ban volt, most átvált E/1.-be. A szerzői énelbeszélés egy régi, megsárgult, vérpöttyös fotón látható személyre kérdez rá a nagymamájánál. Kiderül, hogy Milan van a képen, aki eltűnt '56 után. A szerző átmegy egy ismerős idős asszonyhoz, aki bővebb információval tud szolgálni. Anna, Milan kedvese elment Szombathelyre szülni, majd Pestre költöztek, de közben eltelt 20 év, és lánya visszatért Pécsre, egy szállodában pincéernő. Kalandos tehát a történet, de még érdekfeszítőbb lesz ezután. 1989-től a jugoszlávokból szerb és horvát kereskedők lettek. Ugyanis a délszláv háború, s benne Vukovár ostroma felforgatott megint sok mindent. Pécssett hallani lehetett a robbanások zaját. És itt átvált a narráció E/3.-ba. A városban megjelent egy afroamerikai NATO-békefenntartó katona, aki a Rubik-kocka kapcsán kimondja Európa metaforáját: „Európa épp ilyen összekevert kocka, amelyben minden egyforma, és mégis rejtélyes módon minden különböző”. (332) Péntek Orsolya ezután egy napjainkra is érvényes, kemény megállapítást tesz: „békefenntartó? Mintha a békét fent lehetne tartani. A háta mögött megint háború van. Mert ilyen az ember. Mocskos, undorító állat”! (333) Az afroamerikai pár napra jött át Pécsre, kicsit megpihenni, erőt gyűjteni a továbbiakhoz, mert elviselhetetlen volt állnia a halott gyermekekkel tömött sírok szélén... Apja New Yorkban sokat mesélt a fehér nagyapáról, aki még 1849-ben egy kis európai országból bevándorolt férfi leszármazottja volt. A katona betéved a Palatinus Hotelba, és szóba elegyedik a szőke, kék szemű pincéernővel, akinek meg az apja Jugoszláviába menekült a forradalom után. Itt tisztázzák, hogy az 1956-os forradalomról volt szó. Majd a rómaiakról beszélnek, mire a néger megjegyzi: „ti egyszerre éltek 2000 évvel ezelőtt, meg 500 éve meg az előző meg a mostani háború alatt, csak épp a jelenben nem éltek”. (337) Aztán a férfi – kicsit zavaros fejjel – kísétál a négytornyú templom előtti térre. És itt abszurd pillanatok tanúi lehetünk. Összetalálkozik egy idős pappal: „a háborúból jött, fiam?” Majd a pap felemelte a kezét, a férfi pedig megértve, mit akar, „lehajolt, hogy az elérje a homlokát. Érezte az ujjait, amint keresztet rajzol velük”. Latinul mondott valamit. Péntek Orsolya a drámai pillanatot, az emberi esendőség perceit átfordítja lírába, minden érzelmesség nélkül. Ezt olvashatjuk: „ha

képes lett volna megszólalni, megkérte volna, hogy védje meg. Hogy ne kelljen visszamennie soha többé. Se oda, se New Yorkba. Hogy hadd maradjon itt, a négytornyú templom alatt, a dédapja városában. (...) Milyen lehet itt itthon lenni? – gondolta, és megindult az Irgalmasok utcáján lefelé”. (340)

A regényt lezáró gondolatok újra E/1.-ben íródnak. A szerző életében ismét eltelt 10 év, becsavarogta Európát, ingázott Pest és Pécs között, nála volt az a régi fénykép. Egy hónapja halt meg a pécsi nagymamája, most tulajdonképpen búcsúzni jött a háztól, a várostól. Betért a Palatinusba, hallotta az előzőleg elhangzott párbeszédet. A fotót egy pincérkollégának tudta átadni, mert a kék szemű lány épp eltűnt a konyha mélyén. A szerző kiszédeleg a szállodából, és eltöpreng: „...tébláboltam gyermekkorom emlékfoszlányai közt. Pécsi lettem volna mégis, én, aki a városok közt ragadtam? Nem tudom, hogy történt és mikor. Hogy egyáltalán voltam-e valaha valami más”. (342) Ezután látomásos képek sora következik, a kert leírása, Pécs történelme gyorsított filmkockákon elperegetve, majd egy szép, vigasztaló képpel zárul a könyv. A Zsolnay-negyedben (január 29-én) meglát a falon egy napozó lepkét. Mint a délvidéki városokban. „Nincs otthonom. Vagy ha van, hát 10-20 város ugyanannyi utcájában lakom a limesen belül. De a világ immár bejárható”. (352) Ez épp oly ritka csoda, mint ez a lepke a falon télvíz idején. Vagy az, hogy valaki idetéved Ad Flexumból és pont az erkélyével szemben ott pulzál, sziporkázik, ragyog a Vénusz a felhőtlen éjszakákon az égboltozaton, mint személyes védője, mint a város oltalmazója. Ez a város a Mérleg jegyében és a Vénusz házában áll. Magam is hazaérkeztem tehát.

Péntek Orsolya: *Vénusz jegyében/Pécs regénye*, Kalligram, Bp., 2022
Megjelent: VUM 2023/2

Fotó: DARVAS JUDIT

BÁNKI ÉVA

Kényszer és szabadság

*

„Senki sem egészen az, aminek gondolja magát, hanem még valami más is. Ez a még valami más viszi ismeretlen határok felé.” Konrád György

*

NARRATÍV SÉMÁK A BIBLIA CSALÁDTÖRTÉNETEIBEN

„Anna, miért sírsz, és miért nem eszel? Miért vagy úgy elkeseredve? Nem érek én többet neked tíz fiúnál?” (1Sám 1,1.8)

Sámuel édesapjának, Elkánának ez a három mondat jutott osztályrészül az Ószövetségben. Se születéséről, se haláláról, se „küzdemeiről” nem tudunk meg többet. Ám ezek a vigasztalónak szánt rövid kérdések is – az Auerbach által is elemzett problematikus-egzisztenciális ábrázolás segítségével² – élénk állítanak egy karaktert, egy szeretetre méltóan önző és gyerekesen naiv férfit. Hogy a gyerekre áhító, a meddősége miatt megalázott Anna mit szólt ehhez, azt nem tudjuk meg.³

Szólni valószínűleg nem is szólt semmit: az Ószövetség párbeszédei akármilyen drámaiak, gyakran nem *szó szerinti* értelemben vett dialógusok, hiszen egy kérdésre sokszor csak a másik fél évtizedekkel későbbi cselekedete *felel* – Elkána szavai azonban már előre vetítik az Anna későbbi sorsában rejtőző feszültségeket. Anna Hélitől, a silói szentély papjától elszenvedett sérelmét (aki kezdetben nehezményezi, hogy Anna „magában” – azaz szerinte részegen – imádkozik),⁴ és különös hálaénekét, amelyben a gyermek megszületését az Úr világtörténelmi tetteként, Istent pedig a Seregek uraként ünnepli.

Anna későbbi „válaszai”, az általa elindított történelmi folyamatok is különlegesek. A Héli pap dorgálását alázatosan fogadó Anna fia, Sámuel lesz az, aki által majd az Úr megüzeni Hélinek, hogy fiait eltörli a föld színéről, és új, „hűséges papot” támaszt magának. Anna hálaéneke, az Ószövetség egyik legerőteljesebb verses alkotása (1Sám 2,1–10) is válasz – és pedig micsoda válasz! A gyermek születése kapcsán a költői én (a kontextus szerint tehát Anna) a Történelem Urának minden konvenciót felforgató forradalmi tevékenységéről beszél.⁵ És talán prófétál is Izrael jövőjéről.⁶ Ez a metaforaháló pedig segít értelmezni, hogy mért ilyen, női magazinba illő „meddő-nő történet” vezet be Izrael királyságának és a prófétaság intézményének megszületését.

Mert a féltékenységekkel, ki nem mondható indulatokkal és vágyakkal teli női kisvilágot és a nagypolitikával, birodalmi játszmákkal érintkező férfias valóságot (amely szintén nem mentes a féltékenységektől és a ki nem mondható vágyaktól – gondoljunk csak Dávid és Saul párharcára!) egy fontos mozzanat köti össze: a költészet és a szavak valóságteremtő erejébe vetett hit. Dávid nemcsak király, hanem költő is – Sámuel könyveiben Izrael, a nemzetállam és a költészet megalapítása egybeesik.

De Dávid királlyal ellentétben Anna és Elkána mégiscsak az üdvtörténet mellékszereplői. Bár nem vérrokonai Dávidnak, ám történetük mégiscsak a nemzés, a Mózes után következő, nagy próféta, Sámuel révén kapcsolódik a „Dávid-ház” felemelkedéséhez. Az ószövetségi szereplők többségének csak az „actus” biztosít halhatatlanságot – nemcsak abban az értelemben, hogy a nemiség révén lépnek át valamiféle öröklétbe (a *Jób könyve* is mégcsak

ilyen „genetikai örökkévalóságot” ismer), hanem mert a párválasztás teszi őket individuumokká. És ez egybevág a népmesei-mitológiai gondolkodással, ahol a hősökkel már semmi érdekes nem történik, miután elnyerik a királylányt, és személyes sorsuk feloldódik egy hetedhét országra szóló lakodalomban – csak az Ószövetségben a „végpont” nem a menyegző, hanem a fiúörökös születése. Ez a mitikus szemlélet amúgy ellentétes a posztmodern, mágikus realista családregegyek, például a *Száz év magány* individuumfelfogásával: a Buendíák az ismétlődő nevek, a vérfertőzés révén és a jövődölések révén a család, az „örökös ismétlődés” foglyai lesznek: a szexualitás nem beteljesíti az egyéniségüket, hanem kioltja azt, ami bennük egyedi és összetéveszthetetlen.⁷ (Az első Buendíák jellegtelenné kopott, egyéni vonásaiból lesz az „aurelianóság”, a „josé-arcadióság”, amelyek legyengített vírusokként keringenek a későbbi nemzedékek szervezetében. Az örökölt hagyományt, ahogy az örökölt rögeszméket, szerelmeket és személyiségjegyeket koloncként adják tovább.)

Ha a bibliai „történetet” amolyan óriási családregegynek látjuk, ami Dávid és Jézus elő- vagy családtörténeteként mutatja be a zsidó és világtörténelmet, akkor persze csak a Szentírás „felületes”, betű szerinti olvasatáig jutunk. De nem vagyunk-e nagyon földhözragadt értelmezők, ha erről sem feledkezünk meg, és ha úgy véljük, hogy a különféle jelentésrétegek egymásba kapcsolása is a kinyilatkoztatás lényegét érintő kérdések közé tartozik? Ha a Szentírás narratív sémáit nemcsak „héjnak”, hanem formának vagy sajátos jelentésalkotásnak tekintjük, amely képes teológiai összefüggéseket sugalmazni?

Mert nem tekinthető véletlennek, hogy ezek a változatos, az ok-okozatiság bizonyosságát hirdető szerelmi és születéstörténetek Jézus feltámadása után egy csapásra véget érnek. Az *Apostolok cselekedeteiben* már egy egészen másfajta ember jelenik meg – egy „új ember” –, akinek már nincs szüksége feleségre, szülőkre, nemzetségtáblára, a házasságban való „föltárulkozásra”, hogy másokkal összetéveszthetetlen legyen.⁸ Ennek alapján úgy gondolhatjuk, hogy az élet továbbadásának a vágya a Bibliában nem az ember teremtményi kiszolgáltatottságából fakad, nem valami ösztönös imperatívusz, és nem is a szenvedéshez vagy a szabadsághoz hasonló par excellence jellemzője az emberi létezésnek. Az évszázadokon átívelő életrvonálnak ugyanis egyetlen személyben, a Messiásban beteljesedő, konkrét célja van. Hogy az önmagát vőlegényként is kijelentő Jézus – aki legelső csodáját épp egy menyegzőn teljesíti be – megalkothassa az új szövetséget.

Ilyen értelemben számos ószövetségi szerelmespár a *vőlegény* és a *menyasszony* előképe. De ha Ruth és Bóáz történetében például csak a kiválasztott nép és a Teremtő szerelmének allegóriáját látjuk, vagy a moábitáknak tett politikai gesztus vagy akár az első halachikus betérés⁹ dokumentumaként olvassuk, akkor nem érthetjük meg Mária és József viszonyának különösségét vagy akár fenségesség és humor egészen különös, csak a Bibliára jellemző összekapcsolódását sem. Mert Bóáz nem csak nagylelkű és bölcs patriarcha, aki *majd* úgy ereszkedik le Ruthhoz, vagyis az idegenhez (vagy „a bennünk élő idegenhez”),¹⁰ aki *majd* úgy hívja *el*, miképpen az Úr Ábrahámot. A fiatal béresei és a szép „szemfelszedőn” füle hallatára a szántó szélén ágáló, a tűző napon a szolgálai füle hallatára szónoklatot tartó koros parasztgazda nemcsak a Magvető előképe,¹¹ hanem humoros figura is, aki komolykodva próbálja társadalmi tekintélyét és érzelmi megindultságát összeegyeztetni. (Az elveszett bárány miatt csapot-papot hátrahagyó Jó pásztorhoz hasonlóan a szeretet esztelenségét is példázva.) Ám ami retorikailag már-már kibékíthetetlennek tűnik, az a narráció szintjén hogy simul egybe mégis? Hogy lehetséges, hogy a fenségesség és a humor a Ruth könyvében nem oltja ki egymást? Hogy Ruth anyósának praktikái mégsem *teljesen* nevetségesek? A Bóáz kacérkodva meghódító Ruth lehetne éppen vígjátékian kacér fiatalasszony, de egyáltalán nem az – minden megnyilvánulásából visszafogott szerénység és konok méltóság árad. Személyisége nem zárja ki a történet betű szerinti értelmezését (a „férjfogós verziót”), de lehetővé teszi, hogy a történetben másféle értelmet is lássunk. Ruth több is, más is, mint amit

a „helyzet” megkövetel, de ez a többlet, ez a már-már tanítványi eltökéltség és odaadás csak az Ószövetségre jellemző mitikus ismétlések, a szerelem és a gyerekszülés révén teljesezhet ki.

De Ruth konoksága még ezen túl is elképesztő. És ennek hangsúlyozása felesleges is a cselekmény szempontjából. Ruth sokat beszél – áradozva, jóízűen –, de szinte sohasem reagál anyósának és Bóáznak az érzelmi állapotára, Naomi sirámainra és Bóáz dicséreteire és lelkesedésére. Idegen tőle minden praktika és ravasz előrelátás (engedelmes, de nem „praktikus”, mondhatnánk), és végig úgy viselkedik, mintha valami örökös jelenben élne. Ő az, aki nem vár semmit, nem törekszik semmire. Mintha gyermek vagy házasság nélkül is *benne* lenne Isten idejében.

Az „életvonal”, a gyereknemzés narratív sémája természetesen csak állandóan módosulva, nemzedékről nemzedékre változva maradhatott, hogy József és Mária frigyében, az „utolsó” gyerekszüléshez vezető, mindent beteljesítő férfi-nő szövetségben már a pörgő dialógusokba torkolló, hangos feltárulkozás is elmaradjon: „Férje, József igaz ember volt, és nem akarta őt megszégyeníteni, ezért elhatározta, hogy titokban bocsátja el” (Mt 1,19). A nász valamifajta némaságba torkollik – és itt a titok, az elhallgatás az egyetlen „igaz emberhez” méltó cselekvés. De mi is az, amit a Biblia egyik leghallgatagabb szereplője, József „végiggondol” vagy forgat a szívében? Hiszen a Tóra a házasságtörő nők büntetéséről világosan és egyértelműen rendelkezik. Istenfélő hívő hogyan is merészezi a Törvényt gondolatban felülbírálni? De titok és személyesség nélkül létezhetne a szeretet esztelensége? Ez a „fontolgtatásban” kifejeződő belső szabadság talán amolyan próbatétel lenne? Mert mintha Bóáz tirádáihoz hasonlóan ez a jelentőségteljes hallgatás is a szeretet esztelenségét példázná?

Utaltunk már a posztmodern családregegyekre, ahol a genealógia rögzíti az egyén családnak és szokásoknak való alávetettségét, a maradéktalan diadalt az individuum felett (hiszen a legtöbb modern és posztmodern családregegy amolyan hanyatlástörténet.) A Biblia „családtörténeteiben” viszont másféle mozgást figyelhetünk meg: a csodálatos születések kapcsán épp valamifajta közvetlenségnek és rendkívüliségnek, a társadalmi rend és a szokások felforgatásának vagyunk tanúi. A csodálatos születések révén Isten közvetlenül szól bele a történelembe. (*Szól* bele – miközben a vér szerinti apa, Keresztelő Szent János apja, Zakariás a gyerek megszületéséig megnémul.) És talán ez is magyarázza, hogy a Bibliában miért három nagy próféta, Sámuel, Mózes és Keresztelő Szent János csodálatos születéséről értesülünk kimerítő részletességgel. A gyerekszülés – ahogy Anna, az Istenhez közvetlenül *szóló* költő beszél róla – Isten közvetlen beavatkozása az emberi történelembe, nem a szokás vagy a Törvény megerősítése. Úgy is mondhatnánk, Isten *nyíltan* csak a szavak és születések révén avatkozik a történelembe.

Ezt már Dávid genealógiája is igazolja. Naomi azért keres férjet Ruth születendő gyermekének, hogy halott fiai, Mahlón és Kiljón neve „ne vesszen el”, ne hulljon ki az emlékezetből. A levirátus intézménye szerint tehát Ruth születendő gyermekének apjaként valamelyik fiú nevét kéne feltüntetni, hiszen Bóáz – a Tóra rendelkezéseinek megfelelően – semmi mást nem tesz, csak őket helyettesíti.

De Dávid családfáján, ezen az isteni dicsőségtáblán nem Naomi halott gyermeke, Mahlón, hanem – a szokással és a Törvénnyel ellenkezve – Bóáz neve szerepel.

Jegyzetek

¹ Az idézetek a protestáns új fordítású, revideált Bibliából valók.

² Eric Auerbach: Odüsszeusz sebhelye, in *Mimézis*, ford. Kardos Péter, Gondolat Kiadó, Budapest, 1985, 5–26.

³ A Talmud és a Midrás feladata a zsidó hagyományban a mindenkori párbeszédnek közötti úrt kitölteni, a történeteket „magyarázni”, és ezzel – akaratlanul is – az Írás drámai erejét gyengíteni.

⁴ Erről a konfliktusról ld. Bánki Éva: *Szavak, költészet, hatalom – Nőköltők az Ószövetségben*, <http://ujnautilus.info/szavak-kolteszet-hatalom-nokoltok-az-oszovetsegben>

⁵ Northrop Frye: *Kettős tükör. A Biblia és az irodalom*, ford. Pásztor Péter, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1996, 306.

⁶ A Talmud Annát a „hét próféta” között tartja számon (*Megilla*, 14 a).

⁷ Bényei Tamás: A családfa mint kód: névadás és genealógia a Száz év magányban, *Filológiai Közöny* 42.2, 1996. 148–54.

⁸ Bánki Éva: Az „idő angyala” és az apostolok cselekedetei, *Napút*, 2010/5, 23–27.

⁹ Naftali Kraus: *Nők a Bibliában és a Talmudban*, PolgART Kiadó, Budapest, 2005. 190.

¹⁰ Julia Kristeva: A választott nép és az idegenség választása, in *Önmaga tükrében idegenként*, ford. Kun János Róbert, Napkút Kiadó, Bp., 2010.

¹¹ Karasszon István: *Az ószövetségi írásmagyarázat módszertana*, II. kiad., Pápai Református Teológiai Akadémia, Pápa, 2005. Egeresi László Sándor: *Ruth könyve*, Kálvin Kiadó, Budapest, 2006.

Megj.: Helikon (ro), 2023. augusztus 25.

Zemplén, Király-hegy
Fotó: SZABÓ MÁRTA

HOMLOKTÉR — PETŐFI SÁNDOR

TERMÉSZET! MÉG TE IS GÚNYOLÓDOL?

Természet! még te is gúnyolódol?...
Amióta őt eltemetők:
Tél havának kellő közepette
Olyan tavasziak az idők.

Semmi jég a síma Dunavízen,
Semmi hó a Szentgellérthegyen...
Csak hogy testem és lelkem szemében
Mentül sértőbb ellentét legyen.

Mért nem keltek bőszült háborúra?
Mit alusztok? lusta elemek!
Éjszak vésze, te prédát üző sas,
Szárnyaid mért nem süvítenek?

Mért nem hajtod a felhőt az égen?
Mint vadász a sebzett madarat;
Hadd hullatná szét hópillangóit,
Mint ama madár a tollakat.

Ezt szeretném, kedvem ebben telnék,
Ugy láthatni a természetet,
Mint szivem van, mely szép Perzsiából
Vad Szibériává vetkezett. -

Oh de hátha e meleg verőfény
A természetnek nem gúnyja? nem!
Sőt részvéte: csak azért nincsen tél,
Hogy ne fázzék ott kinn kedvesem.

Pest, 1845. január

A HÓ, A HOLT FÖLD TÉLI SZEMFEDŐJE

A hó, a holt föld téli szemfedője,
Az éjen át
A temetőre
Leszállt.

A nap
Hideg sugára
Néz komoran
Le a halottak pusztá országára.

Nem enged a hó a nagy temetőben,
Csak egyedül
Etelke sírja
Körül;
De itt
Sem a napfénytől,
Hanem szemem,
Síró szememnek szakadó könnyétől.

Pest, 1845. január-február

HOMLOKTÉR — PETŐFI SÁNDOR

A KUTYÁK DALA

Süvölt a zivatar
A felhős ég alatt;
A tél iker fia,
Eső és hó szakad.

Mi gondunk rá? mienk
A konyha szöglete.
Kegyelmes jó urunk
Helyheztetett ide.

S gondunk ételre sincs.
Ha gazdánk jóllakék,
Marad még asztalán,
S mienk a maradék.

Az ostor, az igaz,
Hogy pattog némelykor,
És pattogása fáj,
No de: ebcsonat beforr.

S harag multán urunk
Ismét magához int,
S mi nyaljuk boldogan
Kegyelmes lábait!

Pest, 1847. január

A FARKASOK DALA

Süvölt a zivatar
A felhős ég alatt,
A tél iker fia,
Eső és hó szakad.

Kietlen pusztaság
Ez, amelyben lakunk;
Nincs egy bokor se', hol
Meghúzhatnók magunk.

Itt kívül a hideg,
Az éhség ott belül,
E kettős üldözőnk
Kinoz kegyetlenül;

S amott a harmadik:
A töltött fegyverek.
A fehér hóra le
Piros vérünk csepeg.

Fázunk és éhezünk
S átlöve oldalunk,
Részünk minden nyomor...
De szabadok vagyunk!

Pest, 1847. január

A TÉLI ESTÉK

Hova lett a tarka szivárvány az égről?
Hova lett a tarka virág a mezőkről?
Hol van a patakzaj, hol van a madárdal,
S minden éke, kincse a tavasznak s nyárnak?
Odavan mind! csak az emlékezet által
Idéztetnek föl, mint halvány síri árnyak.
Egyebet nem látni hónál és fellegnél;
Koldussá lett a föld, kirabolta a tél.

Olyan a föld, mint egy vén koldús, valóban,
Vállain feje, de foltos takaró van,
Jéggel van foltozva, itt-ott rongyos is még,
Sok helyen kilátszik mezítelen teste,
Ugy áll a hidegben s didereg... az inség
Vastagon van bágyadt alakjára festve.
Mit csinálna kinn az ember ilyen tájban?
Mostan ott benn szép az élet a szobában.

HOMLOKTÉR — PETŐFI SÁNDOR

Áldja istenét, kit istene megáldott,
Adván néki meleg hajlékot s családot.
Milyen boldogság most a jó meleg szoba,
S meleg szobában a barátságos család!
Most minden kis kunyhó egy tündérpalota,
Ha van honnan rakni a kandallóra fát,
S mindenik jó szó, mely máskor csak a légbe
Röpül tán, most beszáll a szív közepébe.

Legkivált az esték ilyenkor mi szépek!
El sem hinnétek tán, ha nem ismernétek.
A családfő ott fenn ül a nagy asztalnál
Bizalmas beszédben szomszédoddal s komával,
Szájokban a pipa, előtök palack áll
Megtelve a pince legrégebb borával;
A palack fenekét nem lelik, akárhogy
Iparkodnak... újra megtelik, ha már fogy.

Kínálgatja őket a jó háziasszony,
Ne félj, hogy tisztjéből valamit mulasszon,
Hej mert ő nagyon jól tudja, mit miképp kell,
A kötelességét ő jól megtanulta,
Nem bánik könnyen a ház becsületével,
Nem is foghatják rá, hogy fösvény vagy lusta.
Ott sűrög, ott forog, s mondja minduntalan:
„Tessék, szomszéd uram, tessék, komám uram!”

Azok megköszönik, s egyet hörpentenek,
S ha kiég pipájok, újra rátöltenek,
És mint a pipafüst csavarog a légben,
Akképp csavarognak szanaszét elméik,
És ami már régen elmúlt, nagyon régen,
Összeszededegetik, sorra elregélik.
Akitől nincs messze az élet határa,
Nem előre szeret nézni, hanem hátra.

A kis asztal mellett egy ifjú s egy lányka,
Fiatal pár, nem is a múlt időt hányja.
Mit is törődnének a multtal? az élet
Előttök vagyon még, nem a hátok megett;
Lelkők a jövő látkörébe tévedt,
Merengve nézik a rózsafelhős eget.
Lopva mosolyognak, nem sok hangot adnak,
Tudja a jóisten mégis jól mulatnak.

Amott hátul pedig a kemence körül
Az apró-cseprőség zúgva-zsibongva ül,
Egy egész kis halom kisebb-nagyobb gyermek
Kártyából tornyokat csinál... épít, rombol...
Űzi pillangóit a boldog jelennek,
Tennapot felejtett, holnapra nem gondol. -
Lám, ki hinné, mennyi fér el egy kis helyen:
Itt van egy szobában mult, jövő és jelen!

Holnap kenyérsütés napja lesz, szítál a
Szolgáló s dalolgat, behallik nótája.
Csikorog a kútgém ott kinn az udvaron,
Lovait itatj' a kocsis éjszakára.
Húzzák a cigányok valami víg toron,
Távrolról hangzik a bőgő mormogása.
S e különféle zaj ott benn a szobába'
Összefoly egy csendes lágy harmóniába.

Esik a hó, mégis fekete az útca,
Nagy vastag sötétség egészen behúzta.
Járó-keelő ember nem is igen akad,
Egy-egy látogató megy csak hazafelé,
Lámpája megvillan az ablakok alatt,
S fényét a sötétség hirtelen elnyelé,
Eltűnik a lámpa, a bennlevők pedig
Buzgón találgtják: vajon ki ment el itt?

Pest, 1848. január

HOMLOKTÉR — PETŐFI SÁNDOR

A PUSZTA, TÉLEN

Hej, mostan puszta ám igazán a puszta!
Mert az az ősz olyan gondatlan rosz gazda;
Amit a kikelet
És a nyár gyűjtöget,
Ez nagy könnyelműen mind elfecséreli,
A sok kincsnek a tél csak hült helyét leli.

Nincs ott kinn a juhnyáj méla kolompjával,
Sem a pásztorlegény kesergő sípjával,
S a dalos madarak
Mind elnémultanak,
Nem szól a harsogó haris a fű közül,
Még csak egy kicsiny kis prücsök sem
hegedül.

Mint befagyott tenger, olyan a sík határ,
Alant röpül a nap, mint a fáradt madár,
Vagy hogy rövidlátó
Már öregkorától,
S le kell hajolnia, hogy valamit lásson...
Igy sem igen sokat lát a pusztaságon.

Üres most a halászkunyhó és a csőszház;
Csendesek a tanyák, a jóság benn szénáz;
Mikor vályú elé
Hajtják estefelé,
Egy-egy bozontos bús tinó el-elbődül,
Jobb szeretne inni kinn a tó vizébül.

Leveles dohányát a béres leveszi
A gerendáról, és a küszöbre teszi,
Mégvágja nagyjából;
S a csizmaszárából
Pipát húz ki, rátölt, és lomhán szipákol,
S oda-odanéz: nem üres-e a jászol?

De még a csárdák is ugyancsak hallgatnak,
Csaplár és csaplárné nagyokat alhatnak,
Mert a pince kulcsát
Akár elhajítsák,
Senki sem fordítja feléjük a rudat,
Hóval söpörték be a szelek az utat.

Most uralkodnak a szelek, a viharok,
Egyik fönn a légben magasan kavarog,
Másik alant nyargal
Szikrázó haraggal,
Szikrázik alatta a hó, mint a tűzkő,
A harmadik velök birkozni szemközt jó.

Alkonyat felé ha fáradtan elülnek,
A rónára halvány ködök települnek,
S csak félig mutatják
A betyár alakját,
Kit éji szállásra prüsszögve visz a ló...
Háta mögött farkas, feje fölött holló.

Mint kiűzött király országa széléről,
Visszapillant a nap a föld pereméről,
Visszanéz még egyszer
Mérges tekintettel,
S mire elér a szeme a tulsó határra,
Leesik fejéről véres koronája.

Pest, 1848. január

A TÉL HALÁLA

Durva zsarnok, jégszívú tél,
Készülj... készülj, a halálra!
Jármodat megunta a föld,
És ledobja valahára;
Szabadság lesz! ím, az ég is
Ideszegődött a földhöz,
Fegyvertárából, a napbul,
Tűznyilakkal rád lövöldöz.

Meg fogsz halni, vad, bitor tél!
Addig él csak minden zsarnok,
Míg magok alattvalói
Szabadságot nem akarnak;
Hogyha egyszer a raboknak
Akaratja ki van mondva,
Összeomlik börtön és lánc,
S elenyészik híre-hamva.

HOMLOKTÉR — PETŐFI SÁNDOR

Harcoldj, harcolj, föld, a téllel,
Ne félj, megbírod, levágod,
S szabadságodat kivívod,
Tavasz a te szabadságod.
Eljön, eljön a szép tavasz,
S hoz virágokat kebledre,
És szivárványt diadalmi
Koszorúnak a fejedre!

Nézd, amelynek rabja voltál,
A tél maga érzi vesztét,
Dúlt arcán megtört szeméből
Sűrű könnyek omlanak szét.
Hah, ki eddig csupa jég volt,
Most hogy olvad, mily gyáván hal!...
Nem csoda, hiszen testvér a
Gyávaság a zsarnoksággal.

Pest, 1848. február

ÚJÉV NAPJÁN, 1849

Megérte ezt az évet is,
Megérte a magyar haza:
A vészes égen elborult,
De nem esett le csillaga.
Meg van vagdalva, vérzik a kezünk.
De azért még elbírja fegyverünk,
S amerre vág,
Ott hagyja fájó vérnyomát.

Ott hagyja fájó vérnyomát,
Haramja csorda, képeden!
Hogy majd az ítéletnapon
E bélyeg vádolód legyen,
Vádolód az isten színe előtt,
És gyujtsa rettentő haragra őt,
Te ellened,
Ki ránk veszett fogad fened!

De mit az ítélet nekünk?
Ha lesz is az, sokára lesz!
És ami több, és ami fő:
Az isten könyörűletes.
Még majd kegyelmet adna nekik ő...
Ne várakozzunk; e vérengző
Kutyák felett
Tartsunk magunk ítéletet!

Tartsunk oly verítéletet,
Hogy elborzadjon a világ;
Majd addig szórjuk rájuk a
Szörnyű halálos nyavalyát,
Amíg hirmondónak marad csak egy,
Ki majd otthon reszkette mondja meg,
Hogy jaj neki,
Ki a magyart nem tiszteli!

Nekünk most az isten kevés,
Mert ő nem eléggé kemény;
Hozzád imádkozom, pokol,
Az új esztendő reggelén:
„Öntsd szíveinkbe minden dühödet,
Hogy ne ismerjünk könyörületet,
Mig e gazok
Közül a földön egy mozog!”

Debrecen, 1849. január 1.

Forrás:

<https://mek.oszk.hu/01000/01006/html/>

Fotó: FÁBIÁN MÁRIA

NYERGES GÁBOR ÁDÁM

Elnézés

Volt a Robiban valami megnyerően megnyugtató. Minden gesztusa folyvást azt sugallta, hogy oké, minden rendben lesz. Rég nem látta, főleg szakmai okokból érintkeztek, akkor is inkább írásban, de ez az oké, rendben lesz még valahogy úgy is sugárzott a Robi minden betűjéből. Kedves Csilla, így kezdte, hivatalosabban, mint ahogy szokta. Most, hogy (talán tudod), munkába álltam a Minisztériumban, eszembe jutott, hogy mivel a külkapcsolatos ügyeknél szükségünk lesz egy szakértőre, beajánljalak. Ha nem is állandó, de rendszeres meló lenne, külsős. Jól fizet. Kérlek, jelezd mielőbb, ha ráérsz mostanában, és akkor írom a részleteket is, meg majd megejtjük a formalitásokat.

Naná, hogy ráért. Akkor már ki tudja, mióta – épp úgy alakult az élete. Kedves Robi! Elnézést, amiért késve válaszolok. (Másfél óra telt el a levél érkezése óta.) Sajnos épp a kádban ültem, mert megbotlottam, és kificamítottam a bokám, és így nem tudtam megnézni a leveleimet. Tegnap ugyanis sokáig fenn voltam, mert nézeteltérésbe keveredtem édesanyámmal. Ne haragudj, hogy ilyesmikkel terhellek. Bocsánat. Szóval örömmel vállalom! Köszönöm a lehetőséget. Köszönettel, Csilla. PS: még egyszer elnézést a lassúságért! Izgult. Elküldte.

Így lett a Minisztérium külsős szakértője. Bocsánat, lihegte az első találkozó alkalmával, tíz perc késéssel beesve. Már indultam volna, csak zárlatos lett a hajszárítóm, úgyhogy... (Félig és össze-vissza száradt csatakokban csapkodott a haja.) Semmi gond, felelte Robi azzal a mindenoké nézéssel, ettől kicsit megnyugodott. Elhoztad a papírokat? Tessék? Elnézést, igen. Illetve egyet nem tudtam, mert apukámnál van, de ő meg elutazott, mert a nagynéném... Semmi gond, megoldjuk. Majd küldd át.

Eleinte kisebb feladatokat kapott. Belső használatra készült memókat, tervezetek vázlatait, amiket átnézett és kiegészített a feljegyzéseivel, amik, mint kiderült, kicsit túl terjengősre sikeredtek. S bármily alapos és körültekintő összefoglalókat írt precedensekkel, nemzetközi összevetésekkel, hasznos példákkal a felmerülő (többnyire igen egyszerű) kérdésekhez jegyzet gyanánt, Robi kollégái nevében mégis arra kérte, hogy máskor lehetőleg foglalmazzon valamicskét lényegre törőbben. Elnézést kérek! Úgy lesz! Csak szerettem volna biztosra menni, nehogy félreérthető legyen! Semmi gond, jött a válasz.

Idővel aztán befutottak komolyabb megbízások, vaskosabb diplomáciai egyeztetések jegyzőkönyvei, nemzetközi konferenciák anyagai, aztán már előfordultak titkosított dokumentumok is – ezek további bürokráciával jártak. Bocsánat! Elkeveredett valahol az a papír, mert a múlt héten... De ígérem, mielőbb... Még egyszer elnézést! Semmi gond.

Az építő jellegű visszajelzések továbbra is érkeztek, de Robi, mint valami útját egyengető, bátyszerű kisangyal, rendszerint jelezte, hogy semmi gond. És tényleg nem is volt, a kisebb-nagyobb hibák egy részét nem követte el újra. De valami, valami semmígondra okot adó azért mindig volt.

Így ment ez egészen addig a biztonságpolitikai tárgyú, kétoldali csúcstárgyalásig, ahol a miniszter javaslattevésének végső változatában három ponton is rossz cikkely maradt az általa átnézett szövegben. Az egyik asszisztens szúrta ki az utolsó utáni pillanatban, véletlenül. Mikor aztán Robi utólag, privát megírta neki, hogy mi történt (semmi baj), hogy tehát jóhiszemű tévesztése okán majdnem kitört a szudáni–magyar háború (de már minden oké), s egy darabig most nem kap új megbízást, amíg, nos, lecsillapodnak a kedélyek –

végetért a világ. Elég. Vége. Nincs bocsánat. Vége a bénázásnak. (Úristen! Elnézést! Ne haragudjatok, annyira szégyellem! Bocsánat! – válaszolta gyorsan.)

Másnap délután neki szólt a hangosbemondó többszöri figyelmeztetése, melyben kérték, hogy hagyja szabadon a biztonsági sávot. De ő akkor már elszánta magát. Közeledett a szerelvény, megfeszültek az izmai. Majd lendültek. Majd megbotlott, és meglökött egy középkorú hölgyet. Egyetlen hangtalan szót formált még percekkel az után is, hogy hosszú idő után újraindult a közlekedés a vonalon. Bocsánat.

Bocsánat.

Megj: Népszava, 2023. május 6.

Fotó: DARVAS JUDIT

REJTŐ GÁBOR

Az égrehajtó

(dalszöveg)

Végre itt az égrehajtó
végre nyílik égre ajtó
megmozdul a berozsdált retesz.

Búcsút mondok százezer évnek
a kényes, kínos kettősségnek
és majd fönről mutatok fityiszt.

Önmagamnak, mert ki másnak
annak, aki mást hibáztat
csak mert hátából kiáll a kés.

Annak, aki múltja rabja
annak, ki csak sebét nyalja
és a legjobb barátja a penész.

Egyszer aztán mindennek vége lesz
mert az Isten végleg eljegyez.

De addig is már kéz a kézben
csókra, harcra mindig készen
az égrehajtó árnyékként követ.

Hogy Ég a Földdel összeérjen
hogy úgy éljek, mint igaz mesékben
hogy az győzzön a végén, ki szeret.

Végre itt az égrehajtó
szívet szívvel összehajtó
tűz a tűzre végre rátalál.

És az élet újra fényes
szenvedésből szenvedély lesz
és a sötét nem szab már határt.

Egyszer aztán mindennek vége lesz
mert az Isten végleg eljegyez.

A Végre itt az égrehajtó
végre nyílik égről ajtó
s jönnek fényes, csillagos napok.

Szegről, végről ismerősök
megidézett szellemősök
ördögangyal legyen szép napod.

Lesz, ami lesz

(induló dalszöveg)

A legjobb, ha szembemész
és nem kérsz engedélyt
lesz majd, ami lesz
tán kinyújtja karját az ég.

Lehet, ő is zenész
s a lelke tűz-lobogva ég
lesz majd, ami lesz
a lényeg, hogy légy merész.

Mindennapi imádság, hogy az éghez légy közel
de jól vigyázz, mert az angyal álruhát visel.
Szarva nőtt, és farka van, szemében tűz lobog
s ha táncba hív, kínáld meg, imádja a hot dogot.

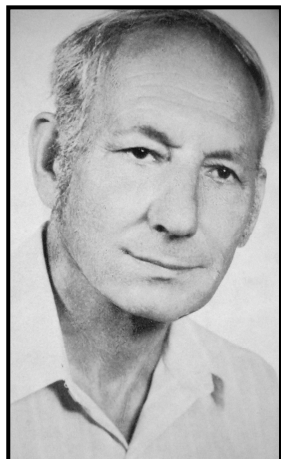
Az ember, ha szembe néz
hogy mégis, mi ez az Egész
lesz majd, ami lesz
indul a fölkelés.

Az ember, ha tettere kész
és a szívére jól vigyáz
lesz majd, ami lesz
és színre lép az igaz.

Mindennapi imádság, hogy az éghez légy közel
de jól vigyázz, mert az angyal álruhát visel.
Szarva nőtt, és farka van, szemében tűz lobog
s ha táncba hív, kínáld meg, imádja a hot dogot.

Tán kinyújtja karját az ég
a lényeg, hogy légy merész
indul a fölkelés
és színre lép az igaz.

ELFELEDETT KÖLTŐK – HABÁN MIHÁLY

Habán Mihály

1907–1984

„Habán Mihály első versei az Erdélyi Helikonban, majd az Argonautákban, a Válaszban és a Kelet Népében láttak napvilágot. *Évszakok forgása* című első kötete, mely jórészt szabadverseket tartalmazott, 1934-ben jelent meg; a felszabadulás után évtizedeken keresztül hallgatott, csak 1976-ban adta közre *A Föld szépsége* című válogatott kötetét, majd 1980-ban *Üzenetváltás* című könyvét. Korábbi költészetében az élet gazdag szépségét ünnepelte, panteisztikus világképét a mitologikus költészet nyelvén fejezte ki. Lendületes ódáiban adott számot a természeti lét fenséges nyugalmaról, valamint a szerelem hatalmáról. Későbbi költészete elégikus színezetet, sőt tragikus értelmet kapott, a himnikus elragadtatást csendes lemondás váltotta fel (*Évszakok hullámvölgyében*). A költő mind többet mereng az emberi élet értelmén, nagyszabású rekviemekben vesz búcsút eltávozott barátaitól: Hamvas Bélától, Keszi Imrétől és Hajnal Annától, illetve emlékezik meg tragikusan elpusztult költőtársáról, Sáfáry Lászlóról.”

A magyar irodalom története 1945–1975. A költészet, Bp., 1986, Akadémiai Kiadó, II/1, 410–411. o. (rövidítve)

*

Szövegeink betűhív átvételek a következő kötetből: *A Föld szépsége. Válogatott versek 1935–1975*, Bp., 1976, Szépirodalmi Könyvkiadó. A könyv fülszövegén

a költő így vall önmagáról:

„Életemet számokkal és nevekkel megjelölt partok szegélyezik az időtérben. A Nagyküküllő menti Erzsébetvárosban, 1907-ben születtem, mint az erdélyi nagyernyei Kelemenek és a Rima-völgyi Tamásfalván paraszti sorban élő Habánok ivadéka. Szülőföldemről alig van emlékem; elindító és a múlt párás ködében kísértő valósága jobbára csak anyám lényéből szívárgott tudatomba. Gyerekkorom a Felvidékhez köt, és emlékeim mélyén az első táj az apai ágat éltető falu és határ nyári munkában verejtékező, izzó és termő ragyogása. Iskoláimat az abc-től a gépészmérnöki oklevélig sorrendben Liptószentmiklóson, Egerben és Budapesten végeztem. Aztán éltem és dolgoztam az emberi lét folytonosságát fenntartó kényszerűségben, mint annyian, mert sem tehetségem és fogékonyságom minősége, sem írói becsvágyam és termékenységem nem volt alkalmas csereérték az elemi szükségletek megszerzésére.

Első versemet 1929-ben az *Erdélyi Helikon* közölte. Aztán a felvidéki *Híd*, majd a *Kórus*, a *Független Szemle*, az *Argonauták*, a *Válasz*, a *Kelet Népe*, a *Budapesti Hírlap Vasárnapi Melléklete*, két antológia és a Magyar Rádió közlései következtek. Utolsó megjelent versem, a *Magyar ég alatt* közlése miatt – a háborús években – a BH mellékletének szerkesztője megrovásban részesült, és én később minden irodalmi nyilvánosságot kerülve, halálomig az életet igazoló lélek magányos krónikása szerettem volna lenni. 1934-ben megjelent első verseskötvevem után most lépek gyűjteményes kötettel a nyilvánosság elé.”

ELFELEDETT KÖLTŐK – HABÁN MIHÁLY

A csillagokkal együtt

Mikor a csillagok megjelentek
Szikrázva a sötétkék égen,
Fölemeltem fiatal arcomat
S az ének ajándékát kértem.

Csend volt rá a halhatatlan válasz.
Fénylett a világ csillagszája
S kegyetlen néma sugárbeszéde
Remegő szívemet átjárta.

És megtanultam akkor: a csend is
Válasz, a hulló fény is ének,
A lassan tűnő illat jelbeszéd
Az élet szimatos fülének.

S a lelkekben megértek a szavak.
S hirtelen fölragyogott a föld:
A teremtésben a szent ősi tűz
És az élj parancsában az ölj.

Álom

Éjem sokszor fölverik
A vándor- emlékek.
Arany hajad föllobog,
Mint egy hívó ének.

Sötét mezőn jössz felém,
S intesz. Kék-zöld tűzű
Szemed bűvösen ragyog:
Gyönyörű, gyönyörű.

Intek neked. Közeledsz.
S szép ringó melleden
Nyílik a vér rózsája:
Az örök szerelem.

Angyali üdvözet

Akit szeretünk, a lelkünkben jár,
Mint felhők árnyképe a földön,
Megrezenünk, ha megérint,
Mint átsuhanó szélben a táj.

Akit szeretünk, velünk időzik,
Bármilyen körülzárt szigetre
Sodor az életet hordozó vak
Csillagközi zöldlángú ár.

Mindig érkezik tőle egy sugár,
Mely áttöri a burkoló sorsot
S az idegen álarc héja alatt
Fölmerül az elvesztett éden:

Egy szirmokat ejtő édes arc,
Egy intés, a tenyér rejtett csókja
S a tiltó nagy szemek forrásmélyén
A sötéten égő összetartozás.

ELFELEDETT KÖLTŐK – HABÁN MIHÁLY

A vándorral csoda esik

Vándor vagyok, s éjjel néha forró suttogás támad körülöttem.
Ilyenkor megérint az egész világ, és boldog öleléssel borul a lelkemre.
Illatok, ízek, hangok és színek koszorújában állok, mint nyoszolyólányok közt a vőlegény.
És érzem: pirkadatkor az ékköves horizon gyűrűjével a mindenség eljegyez.

Egy kutya halála

Tudom, itt az óra, mikor elválsz tőlem és megelőzől.
Ó, ki intett neked az életen túli fekete mélységből?
Ki szólított, hogy reggel óta sötét és bús vonítással felelsz?
És csendesedsz, mint az elapadó esti szélben a fák,
Akkor most nevelik magzatukat, mint egykor a te méhed.
Ó, ki intett neked mágikus szemével, hogy eltávozol innen,
Ahol minden olyan, mint amikor köztük jártál.
Seregestől szólnak a tücskök, zeng az éj minden szerszáma,
És fénylőn száll a hold, a föld boldog erős borja,
Akit vad tűzzel csaholnak társaid, ha a széles dombok fölött jár,
Ahol ők vígan kergetőznek, koslatnak, vagy mezei vadakat űznek.
Most itt az óra, elválsz tőlük és megelőzől.
Ó, ki szólított az életoltó fekete mélységből?
Szemedben kialszik a vér eleven lángja,
És elhagyod a földet, akit megérintettél és megízleltél,
Aki hullámozott és illatozott körülöttem,
Csodálatos neszekkel csábított és a forgó fényben kitértél előttem a testét,
Ahol én még egy kicsit időzöm, aztán én is elmerülök.

ELFELEDETT KÖLTŐK – HABÁN MIHÁLY

Magyar ég alatt, 1941

Szivemen fekszel már
Te boldogtalan nép!
Harcosokkal festett,
Széttört drága cserép.

Futottam előled,
Sorsomat kerültem:
Nem tudtam, hogy te vagy
Az égbolt fölöttem.

Nem tudtam, hogy te vagy,
Ki véremben neszez,
Kék álmaim fölött
Inog és repedez.

Mondani akartam
Toborzó éneket,
Közös harcra hívni
Egy egész nemzetet.

De íme, kinyíló
Számból csak sár csurog,
Torkom fojtogatja
Láthatatlan hurok.

Ének helyett hörgők,
Mint csukló, üldözött,
Halálig hajszott vad
A buckás nád között.

S a szívemen sebek,
Egy boldogtalan nép,
Harcosokkal festett
Széttört drága cserép.

Állatok közt

vázlat

Állatok érintése van rajtam:
Körülöttem rejtőznek, kísérnek,
Szándékom és lépésem vigyázzák,
Igéző arcukat az arcomra dobják
És közeledésem elől kitérnek,
Mintha egy isten járna köztük.

Állatok bújnak meg körülöttem:
Eltűnnek és újra megjelennek
Az eonok suhanó folyamában,
Mámorban égne, kiáltanak,
Mint megújuló lángok szöknek, szállnak,
És kőbe véssett istenekké válnak.

Zsoltár

Fényöntő csillaghalmazok közt
Hamvadó roppant kristályterekben
Mindenütt a megosztó horizon
Lengő, hullámozó, örvénylő, kitérő,
Átléphetetlen gyűrűi öveznek.
S a horizonon innen az alvó lét
És az eredetbe vesző forrásmély,
És a horizonon túl az éber lét
És az eredetbe tűnő öntudat.

Ami elválaszt, összekapcsol.
Így tart egymástól örökké távol
Sóvárgó tüzekben égő földet
És boldog sugárzó égi rendet
A horizon jelváltó mesgyéje,
S kötöz egybe mindent: jót a rosszal,
A test édeni ártatlanságát
A lélek bűnvalló árulásával,
Isteni végzést s betelő végzetet,
Kábító gyönyört, kéjt és kínhalált
Valami transzcendensbe táguló
Hiperbolikus teljességbe.

Költők

Itt állunk a nagy éj küszöbén,
Távol, távol az emberektől.
Homlokunkról már a tölgyfalevél-koszorúkat
levetettük.
Meztelenek vagyunk, mint az állatok,
Közel, közel az istenekhez.

Szívünkben sötét napok érnek.
Az ének forrása fölfakad,

ELFELEDETT KÖLTŐK – HABÁN MIHÁLY

Az isteneké ez, az istenek éneke ömlik át rajtunk.
Az éjből tör elő, mint a virágzás,
És nemző, kegyetlen aranyfény.

Távoli szellemek kapui:
Így állnunk az emberi éjben.
Szép csillagként a rejtőző istenek tartják fogva szívünket,
S nekünk a dal születése halálos –
A többinek már csak ajándék.

Évszakok hullámvölgyében

Télbe sorvadó őszi és téli és télből sarjadó tavasz –
Az élethatár alá merülő hullámszakasz:
Kihűlő utakon tétova menedékkeresés,
A lelket lombtépő zúgással betöltő temetés,
Az öröm napjait s emlékét kioltó szenvedés,
Égő fájdalomra hamut szóró feledés,
Jégszilánkos kamrákban fáradtan elhaló remegés
És ravatal fölött ravatal és kúszó sarkifény és távoli derengés,
Aztán a dermesztő kietlen csendbe hulló üveghangú csengés
És rianó szemfedél és hasadó gyász és újrakezdés,
Visszatérő lüktető fénykörökben vakhitű rügyféslés
És tánc és virágzás és nász és önfeledt merengés
És hirtelen fájó heget hagyó bús szíromejtés
És a delelést övező párás horizonba burkolt halálközelt föltárho sejtés
És zavart ébredés és pókhálós gond és csüggedés,
Kedvek és gyönyörök édes nedűit mérgező erjedés
És aggódó szorongás és kétség és gyötrődés,
Fényt sóvárgó, társtalan és megalázó barlangi rejtőzés
És csapdák kerülése és törbeesés és vergődés
És ködökbe tűnő hívás és hamis jelfogás és tévedés
És rémek üldözése és menekülés és újra útvesztés,
Mészkövekbe merevedő tájakon emlékek örvényébe zuhanó tévelygés
Csupa vesszőfutás és vérhullató kín és rettegés
És fölszakadó hegek és üszkösödő sebek. És megváltás csak az,
Ha egyszer majd a szigorú tél fogva tart s örökre behavaz.

FELLINGER KÁROLY: SOPRONI járás

PUSZTACSALÁD

A soproni kőfaragó,
Höller György, az éles szemű,
kőszobrokat alkotott meg,
felavatta lant, hegedű.

Széchenyi Istvánnak fia
tűzoltóság szervezője,
Ödön, a jó oszmán pasa,
szobrot rendelt bizony tőle.

Felállították a szobrot
pont ezernyolcszázhatvanban,
Szent Istvánnak így adózva,
a nép suttogott, de halkan.

Gróf Széchenyi István arcát
felismerni vélték sokan,
a teljes alakú műnél
letérdepeltek boldogan.

Pusztacsalád mesés falu,
ahogy a vén honvéd mondja,
ez volt a legnagyobb magyar
legelső, szent emlékszobra.

RÉPCEVIS

Negyvennyolcas szabadságharc
Répcevist se kerülte ki,
a falu a győzelemért
emlékművet emelt neki.

Rabló horvát hadak gyűltek,
felégetve házat, tanyát,
magyar husárok, tüzérek
rajtuk ütöttek délután.

Négy órai ütközetben
győztek végül, a harc elült,
megtépázott horvát sereg
Kőszeg fele elmenekült.

A legbátrabb honvédtüzér
derék, vitéz Devich János,
a községi temetőben

készül a feltámadáshoz.

A csatából visszamaradt
ágyúgolyók garmadája,
a templom külső falában
vigyáznak a nagyvilágra.

RÖJTÖKMUZSAJ

Katolikus templomában
vagyon a vimpáci szobor,
története mesészerű –
néha vidám, néha komor.

Vimpácon egy templom épült,
nem volt annak oltárképe,
Szűz Mária szobrot tettek
az oltárkép szent helyére.

Lajta folyó partján látták
meg a szobrot a munkások,
úgy érezték, olyan mű ez,
elúzi a rosszat, átkot.

A törökök parancsnoka
elrabolta szerencsének,
beteg lett és halálsápadt,
hálni járt belé a lélek.

Bátor magyar kondás fogoly
azt tanácsolta nevetve,
vigyék vissza a faszobrot,
máskülönben meghal este.

Visszakerült Szűz Mária
kegyszobra a szép Vimpácra,
magyar fogoly vitte haza,
akárcsak a mennyszágba.

Meggyógyult a török vitéz,
a szobor maga az élet,
Röjtökmuzsaj azóta is
búcsújáró kegyhellyé lett.

HORVÁTH HOITSY EDIT

ÚJ NOÉ KELLENE

Már hetek óta esik szüntelen.
Nem győzik a csatornák.
Bokáig vízben az, ki kénytelen
bőrét nem félteni.
Fagy és olvad... olvad és fagy.
Hóvakság jön, majd farkasvakság.
Főn söpör át a dermedt tájon.
Másnapra kérges minden út.
Fagy karcos jelet tócsaszélre,
majd olvadt hólé vág csatornát,
s csorog le árok-mélyre.
Az élet mész-fehér s ónszürke álom.
Fák törzse korhad ma – és holnap
éket ver testükbe a jég.
S holnapután kiönt a delta toka,
és sárlé ömlik tenger-éjbe...

Lapul az ember – likba bújna.
Szűköl k nemrég
fanfárok hangján hirdettette,
hoggy győztesként „legeslegebb”,
s ma – cincog.
Sírnak jégkristály-fuvolák,
s a délövi szelek
összezsapnak a sarkiakkal,
s talapzatuktól válnak a hegyek...
Poszt-hisztórikus, vad világ
tajtékaira kéne bárka,
s fedélzetére új Noé
– új-ősi pátriárka,
s galamb és olajág...
S száz fehérsipkás, barátságos
Ararát...

S új ember is – ki nem magáért
és nem magának létezik.
Hívséges szolga. Emberséges úr.
Alkot – a Mindenséggel.
Alkot – a Mindenségnek...
Ki építőtárs, felelős hajóács,
törvények vérbeli tudója.
Ki az életre még esélyes.
Akin nem foghat semmiféle rontás...

Fotó: FEIGE MÁRTA

SZEGŐ JUDIT

Szétesve

Lehullt vakolat vagyok, ki földre csattan,
s a kemény betonon fekszik több darabban.
Egy kupac törmelék, s immár semmi haszna.
Létemnek értelmet csak az egész adna.

Keresem még magam az utolsó percben,
Hogy maradék sár-könnyem magamra kenjem.
Hogy összeálljak, csak még egyszer, egészre!
Utált gyöngeségem többé ne eméssze.

Tudom, már késő, de ki kéne mondani!
Volt egyszer egy élet, és olyan volt, ami
valaminek indult, majd por lett belőle.
Utol akart érni, futottam előle...

Loncsos, kóbor kutya jön, és belém szagol,
megemeli lábát, s egy kissé meghajol.
Rám vizes sugárban, s most már együtt csorgunk,
Mind a ketten egykor fontosak is voltunk...

KARAFFA GYULA

Hogyan készítsünk filozófiát...

Ültess egy fát.

(A földedről most nem beszélek,
azon csak néminemű javítást tudsz eszközölni,
úgy mint trágyázás, talajszellőztetés, vízelvezetés, gyomtalanítás.)

Jó, ha ültetés előtt kikéred az eladó véleményét,
elhiheted, tapasztalata van már a husángok kiválasztásában.

Csak az életképes, erős csemeték között válogass,
másra fölöslegesen fecsérelnéd idődet.

Ha megnyered az eladó szimpátiáját,
biztos lehetsz a dolгодban, a fa megered,
s hamarost madárfütyöt is hallhatsz zöld levelei erdejében.

A gyökérzetnek megfelelő gödröt áss,
alá érett szervestrágya illik, néhány jól megtermett kő
és apró kavics sem haszontalan.

Döngöld le a törzs körül a földet úgy,
hogy az oltási heg maradjon a színén.

A tavaszi metszést, permetezést el ne feledd!

Vágd ki a vadhajtásokat, mesd vissza a gallyakat,
ám, gondolj arra, neked sem ízlene,
ha levágnák karodat, lábadat.

Önmérséklet!

Ugyanez vonatkozik a vegyi anyagok használatára.

Ma ugyan a bio a divat, de téged ne a divatok irányítsanak,
tarts ki mindig a vegyszermentesség mellett.

Csalogass inkább katicát, cinegét, verebeket a kertedbe,
azok elvégzik helyetted a piszkos munkát.

Virágzáskor gyönyörködj a méhek zümmögésében, rajzásában,
épp most van születőben munkádnak gyümölcse!

Naponta nézd a fejlődő szemeket,
nem csak nekik, neked is szükséged van lelki egyensúlyra.

Ne légy dühös, ha a szomszéd gyereke megdézsmálja
termésed legjavát, tartsd azt tizednek, mivel Istennek tartozol.

Fogyaszd jóízűen mi megmaradt, kínáld szeretteidet is,
bármennyit esztek belőle, testetekké válik az!

Folyamatosan szedd a lehullott gyümölcsöket.

Hordóba csak tiszta, rothadásmentes egyedeket tégy.

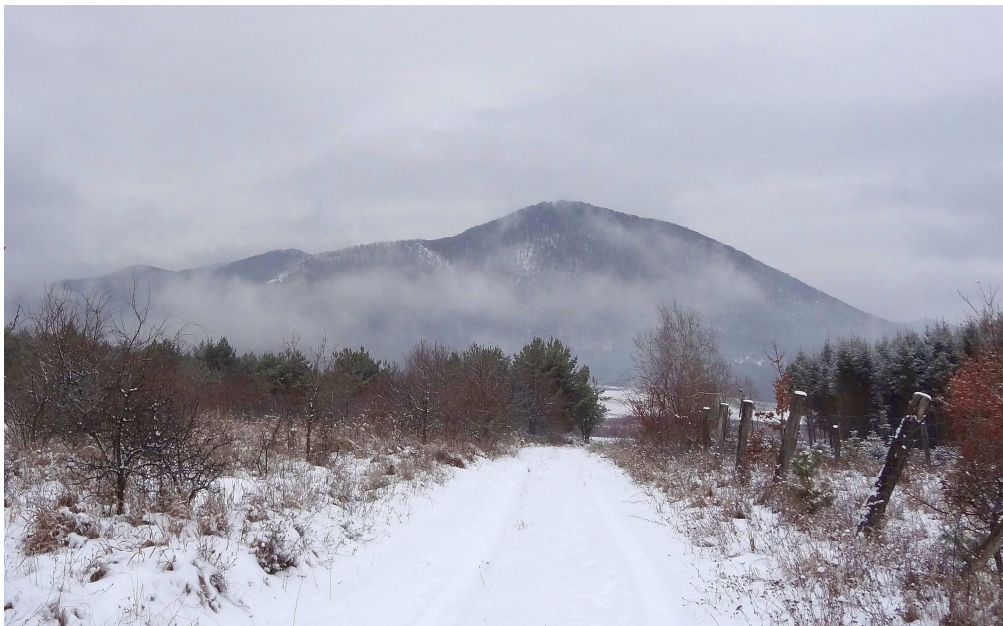
Darabold kellően, hogy levet ereszhessen,
s cukortartalma szesszé erjedhessen.

Akkor jó a cefre, ha különválnak a leve,
s kellemes illatot ereget. Ennek a főzők is igazán tudnak örülni.

Vidd a hordókat a kisüsthöz, várd türelmesen a sorod,

sokan gondolkodnak ugyanúgy, ahogy te.
Ha lefőtt a pálinka, vidd haza.
Dédelgesd, tervezd meg milyen, s mennyi üvegbe töltöd át.
Gondolj rokonaidra, barátaidra is, bár ők nem takartak,
de szükségük van lélekmelegítőre.
A pálinka tizede legyen az övék, az Istennek nincs rá szüksége!
Töltsd szertartásosan poharadba az első féldecit,
forgasd fogaid között, szájpaddlásodon, mielőtt lenyelnéd.
Élvezd ki a pillanatot. Ezért dolgoztál.

KARAFFA GYULA: *Tartozásaim gyűlnek...* Balassagyarmat, 2015, Brunner Média Kft
Nyomdaüzeme,

Zemplén, Pusztafalu, Tolvaj-hegy
Fotó: SZABÓ MÁRTA

GUTI CSABA

A galamb titka

Az ablak félig nyitva volt, a szél bekúszott rajta, és meglibbentette a Katinka vállaira boruló tincseket. Bár szép szőke fürtjei voltak a lánynak, mégis mintha csak sápadtabbá tették volna az egyébként is fakó arcocskát. Csak a masni piroslott a hajában, ami mindig ott ékeskedett a szépen rendezett fonatok között.

Csend volt a konyhában, a háttérben az anya ténykedése hallatszott, ahogy a fazekakkal, tálakkal bajlódott, miközben az ebédet főzte. Már harmadjára kóstolta meg az ételt annak reményében, hogy ezúttal a lánya többet eszik majd belőle, mint egy kismadár. Közben időnként a gyermekre pillantott.

Kintről, a völgy felől vidám gyerekzsivajt hozott a szél. Katinka merengve a hang irányába tekintett. Szívével ott volt ő is, rúgta a labdát, és fogócskázott. Szeretett álmodozni, mert akkor nem voltak gátjai, és mindent megtehetett csak úgy, mint a többi gyerek. De ettől többre sajnos nem volt képes.

Hiába! Az orvos mindenféle testmozgástól eltiltotta a gyenge, csenevész alkatú kislányt, akit egyébként még a legrövidebb séták is kifárasztottak.

Katinka eleinte haragudott a doktorra, aki ilyen szigorú volt vele, ahogyan haragudott a szülei is, akik minden rendelkezését be is tartatták vele. Időbe telt, mire belátta, hogy ennek így kell lennie, és elfogadta magát úgy, ahogyan volt. Abban viszont, hogy ez valaha is megváltozhat, maga sem nagyon hitt.

Panaszait inkább magában tartotta, nem akart még több fájdalmat okozni a szüleinek a mindennapok keserűségén túl. A tekintetéből kiáramló bánatot azonban nem tudta a némaságával elfojtani.

Látta ezt rajta az anyja akkor is, amikor az ebédet főzte, miközben Katinka a völgyben zajongó gyerekeket hallgatta. A nő egy pillanatra félretette az ételt a tűzhelyről, az ablakhoz lépett, és becsukta azt.

– Észre sem vesszük, és beszökik a meleg! Mégiscsak jobb idebent a hűvösön, mint odakint a melegben! – mondta, de Katinka okos volt, nem lehetett könnyen becsapni. A lány mégsem mondott semmit, csak lágy mosolyával bearanyozta azokat a percek, amikor szülőjére nézett. Az anyja megint csak óvni akarta őt valamitől.

Ezután már nem hallotta a távoli játék zajait, csak a szomorúfűz ágait látta hajlongani a szélben, ami ott tornyosult az ablak előtt.

Szép volt az a fűz, de Katinka sokszor úgy érezte, hogy odatapasztja őt a falakhoz, és szinte megfullad a szorításában. Aztán egyszer egy pillanat alatt, minden teljesen megváltozott.

Történt ugyanis, hogy egy gyönyörű, fehér galamb lelt otthonra abban a fában. Egy szikrázó tavaszi napon történt mindez. Az örömteli dolgot a lány apukája fedezte fel, aki odakint ténykedett az udvarban. A hófehér galamb mintha fénnel szórta volna be maga körül a fűzfa ágait, úgy tündökölt rajta. Szinte azonnal odavonzotta a férfi szeméit. Az apa néhány percig csöndben fürkészte a madár mozdulatait, majd amikor látszott, hogy az le akar ott telepedni, megkereste a lányát, hogy megmutassa neki az új lakót.

Katinka nagyon megörült neki, és őszinte csodálattal nézte, ahogy a szárnyas megépítette a fészket a fa sűrűjében. Mikor az utolsó fűszál is a helyére került, a madár megpihent benne, nem akart többé elrepülni az udvarból. A kislány onnantól úgy érezte, hogy hozzátartozik az a galamb.

Az édesapja másnap madáritatót épített a kertbe. A galamb szívesen látogatta azt, a forró napokon a szomszéd oltotta belőle, sőt olykor meg is fürdött benne. Katinka mindennap kicserélte a vizet, s napok fordultával az itatót is kitakarította, hogy a galamb mindig felfrissülhessen, akárhányszor csak vízre vágyott. Búzaszemeket is hintett a terjedelmes fa alá, azzal kedveskedett a madárnak.

A galamb érezte a gondoskodást, és azt, hogy ott jó helye van. Rövidesen párt talált magának, aki ugyanolyan fehér volt, mint ő maga. Azontúl már ketten ültek abban a fészekben, ketten ittak az itatóból, ahogyan a búzaszemeken is megosztottak. Bár az is lehet, hogy akkor már a kislány többet szórt ki a nagy fa alá a fűszálak közé, hogy mindkettejüknek bőven jusson.

Ez az állapot sem tartott sokáig, mert hamarosan tojások kerültek a fészekbe, a tojásokból pedig igen gyorsan fiókák bújtak elő.

Katinka nem láthatta őket onnan alulról, csak a hangjukat hallotta, ahogyan felbolydult a fészek, miután valamelyik szülő a fészek felé repült.

– Hej, de szeretnék galamb lenni, akkor láthatnám, hogy mi történik odafent! – sóhajtott a lány.

De sohasem a szomorúság tört fel ilyenkor belőle, sokkal inkább a kíváncsiság.

Rövid idő múlva a kis galambok felcseperedtek, és kiültek a fészek mellé az ágakra. Majd a legbátrabb nekiveselkedett, és megtette az első repülőútját. Hatására rövidesen a másik is így tett. Délután már négy galamb szelte a fűzfa körül a levegőt, mintha csak kivirágzott volna körülöttük az ég.

Katinka kacagta ezeket az égre nőtt, repdeső szirmokat. Talán soha nem volt még olyan boldog. Egyre csak a madarak közé vágyott.

– Hej, bárcsak galamb lehetnék, és veletek repülhetnék! – sóhajtott, de hangja ezúttal sem volt csüggedt. Színtiszta csodálat tükröződött vissza szavaiból.

Azon a nyáron az öreg galambpár még egyszer tojásrakásba fogott. Katinka nagyon örült a dolognak, annál is inkább, mert a fiatalok sem hagyták ott az udvart. Nagy volt az a fűzfa, mindannyian menedékre találtak benne. A kislány édesapja kibővítette a madáritatót, és azontúl a kislány is nagyobb kosárából szórta a földre a búzát.

Élvezte azt az időt Katinka, talán még a színe is pirosabb lett, bár még akkor is hamar elfáradt.

Egy nap azonban sötét felhők jöttek a határ felől. A szél rángatta a szomorúfűz ágait, s bizony sok levelet letépett róla. A kislány az ablakból nézte a galambfészket, féltette a madarakat. Nemsokára az eső is megeredt, habot vert a fa körül, és eláztatta határt. A kislány nagyon aggódott akkor már. Egyre csak a fészket fürkészte, és a benne lévő apró állatokat.

– Jaj, még megfáznak szegénykék! – sóhajtozott, de egyebet nem tudott tenni.

Aztán egyszer gondolt egy nagyot. Csak az anyukája volt otthon. Megvárta, míg a nő átment a szomszéd szobába, akkor magához vette az esőköpenyét, és kiosont a házból. Elhatározta, hogy felmászik a fára, és kifeszíti a fészek fölé a köpenyt, hogy a madarak ne ázzanak tovább.

Az eső talán akkor zuhogott a legjobban. Valósággal ömlött a felhőkből. Katinka vacogni kezdett a hideg cseppektől, és talán a félelemtől is. Egy pillanatig tanácstalanul állt a fa tövében. Az eső ugyanúgy verte a fészket, nem csillapodott semmit. Katinka nagy levegőt vett, és megpróbálta minden erejét összeszedni. Soha nem izgult még annyira, de eltökélt volt; meg akarta óvni a madarait.

A következő mozdulatával már a fa lenyúló ágait markolta. A legnagyobb akadályt az alsó ág jelentette, mert magasan volt, és nagyot kellett húznia magán annak a madárcsontú kislánynak, hogy felkapaszkodhasson rá. Csúszott a fa törzse, Katinka többször visszaesett a földre, miközben a térdét véresre dörzsölte a kéreg. De a lányka nem érezte a fájdalmat. Valami ismeretlen érzés hajtotta előre.

Végül sikerült felmászni. Azután sokkal könnyebb volt föntebb jutni, mert sűrű volt a fa. Ágról-ágra mászott. Közben egyre csak a fészket nézte, ami centiről-centire közelebb került hozzá. A kislány érezte, hogy hamarosan eléri a célját. Egyre bátrabb lett.

Közben odabent az anyukája visszatért a konyhába, és keresni kezdte a lányt. Szólongatta, benyitott az ajtókon, de nem érkezett válasz sehonnan sem. A nőt hamarosan rossz érzés kerítette hatalmába, a homlokát egy pillanat alatt ellepte a hideg veríték.

Miután a házban nem találta Katinkát, kirohant, és szétnézett az udvaron. Feltekintett a fűzfára is. S abban a pillanatban sikított egy hatalmasat. Hangja kettétörte a homályba boruló délutánt.

A kislány akkor már nagyon magasan járt. Az anyja sikolyára összerezzen, és nyomban a hang irányába tekintett. Az az egy pillanat elég volt, hogy beleszédüljön a mélységbe. A fa ágai recsegve adtak teret, ahogy a törékeny test utat tört közöttük. Katinka egy pillanat múlva már ott feküdt az anyja lábai előtt összezúzva.

Még akkor is magánál volt, amikor az anyja a karjaiba fonta őt, és bevitte az ágyra. Az ajkai közül kiserkenő vért az anyja zokogása mosta le az arcáról. Fekete volt az a vér, mint a halál, mégis semmivé váltak az anyai könnyek zápora alatt.

– Ne sírj, anyukám! Nincs semmi baj! – rebegette a lányka a párnák között.

Az anyja gyorsan betakargatta őt, majd kirohant az esőbe, hogy elhozza az orvost. Talán tíz perc telt el, és máris ott volt a doktor, de már nem sok mindent tehetett. A lányka fakó arccal, bágyadtan feküdt. Alig volt már benne élet.

A vihar elmúlt akkorra, és szépen felragyogott a Nap, ahogy nagy eső után mindig.

Katinka az anyjára nézett, szólt hozzá, de szava halk voltak. Az anya a kislány ajkaira tapasztotta a fülét, hogy megértse a beszédét.

– Nyisd ki az ablakot, anyukám! Még egyszer hadd etessem meg a madaraimat! Ha majd nem leszek, te gondoskodj róluk! – rendelkezett.

Az anya görcsös mozdulatokkal kitérte az ablakot, és néhány búzaszemet a lánya kezébe rakott. Katinka az ablak irányába nyújtotta a kezét, de a búzaszemek erőltlenül kiperegtek az ujjai közül. Mire az utolsó is a padlón koppant, a kislány nem élt már.

Az anya üvöltve szorította magához a gyermek élettelen testét. A sarokban toporgó orvos is levette a szemüvegét, és a tenyerébe temette az arcát.

Harmadnapon eltemették Katinkát. Az anya addigra nem volt már se élő, se holt. Mégis visszaemlékezett a lányának tett ígéretére. Kibotorkált a fészerbe, merített a búzából egy cserpáknyit, a fa alá ment, és kiszórta azt. Majd csak állt ott, nézte az ágakat és a fészket. De a szomorúfűz tökéletesen üres volt. Nem lakta azt már senki. A galambok mind elrepültek onnan.

Az asszony tudomásul vette ezt, majd mintha egy darab élet kiszakadt volna belőle, a lábai mellé ejtette a cserpákot. Soha többet nem fogta a kezébe azt.

Szótlanul elindult befelé, és akkor megpillantott valamit a földön, a sárba taposva. Ismerős volt neki az a holmi, lehajolt hát érte, és kihúzta onnan. Akkor látta csak, hogy egy masni az. Egy piros masni; a Katinkáé. A nő magához ölelte a ruhadarabot, és még egyszer megsiratta a lányát.

Akkor nap újra vihar tépte a szomorúfűz ágait.

Miután nem maradtak az asszonyban könnyek, felállt, vizet tett fel, és tisztára mosta a szalagot. Majd miután az megszáradt, bezárta egy fiókba, és a kulcsot eltette. Nem akarta azt a fiókot kinyitni többet.

Hetedik nap kivágta az apa a szomorúfűzfát. Az asztalos még akkor délután eljött érte. Az apa ugyanis csak annyit kért érte cserébe, hogy hamar takarítsa el onnan azt a rönköt.

Nagyon sok idő telt el azután, sok-sok év egyhangúságba, szomorúságba borulva. A nő megtört lett és ráncos, soha nem volt már az, aki egykoron. Élete derekán azonban újra teherbe esett, és akkor némi csillogás visszatalált a szemeibe.

Egy nap az ablak előtt ült, nézte a napsütéses tájat, és élvezte gyermeke minden rezdülését, aki odabentről apró moccanásokkal üzent felé. A nő még akkor is sokat merengett a régi dolgokon, rengeteget aggódott a jövő miatt. Kísértette a múlt, ahogy azt mondani szokták.

Aztán hirtelen arra lett figyelmes, hogy egy galamb szállt le az ablakpárkányra. Egy hófehér galamb. A madár összecsukta a szárnyait, és megállt a nő előtt. Csak a vékony üveglap választotta el őket egymástól. A nő lélegzetviasszafojtva nézte a szárnyast, miközben egy régi érzés szorította a szívét.

A galamb ekkor a nő szemébe nézett. Különös volt az a pillanat, mintha a madár mosolygott volna rá. Lágyan, kedvesen. Úgy, ahogy a nő életében addig csak egyvalaki.

Az asszony megigézve meredt előre, és közben érezte, ahogy kifolyik belőle a fájdalom, a rettegés, és minden, ami régóta marta belülről.

Néhány percig így nézték egymást a galamb és az asszony. A madár hirtelen megfordult, csapott egyet a szárnyaival, és elrepült. A nő csak akkor vette észre a piros szalagot a madár lábán. Azonnal felismerte. Beleborzongott a pillanatba. Remegő kézzel nyúlt a régen lezárt fiók kulcsa felé, majd miután kitarult előtte a szekrényke, a nőnek le kellett ülnie, mert a lábaiból egy pillanat alatt kiszaladt az erő.

Katinka piros masnija ugyanis nem volt ott. A fiók teljesen üresen állt. A nő nem értette, hogyan történhetett mindez, akkor nem értett egyszerűen semmit sem, csak azt a nagyszerű súlytalanságot érezte maga körül, és azt a békét a lelkében, amit a galamb hagyott ott neki.

Még aznap este megszülte a gyermekét. Kislány lett, hosszú szőke fürtökkel.

Anyja és lánya boldogan éltek, és szinte soha nem engedték el egymás kezét. Bár az asszonynak olykor voltak szótlan percei, amikor csak ült a kerti padon, és az eget kémlelte. Akkor azt sem hallotta, hogyha a lánya beszélt hozzá. A nő merengve az eget fürkészte, mintha csak keresett volna valamit a felhők között.

Mindhiába.

Azt a galambot soha többé nem látta.

A történet GUTI CSABA: *Kovács úr legye* című kötetében található.

Fotó: DARVAS JUDIT

DOBROSI ANDREA

Hol...

Hol felsír a szó: becsület,
hol nem szomorú tiszta szív,
hol hitelesség a jussod,
nem kell, gyűlöletben ízz –

hol vén Európád gügyög,
hol nem halnak hősök, élnek,
hol elsorvadnak a jajok
és újjászületnek népek –

hol menedékre lel a hang,
hol a csend nem csak hallgatás,
hol túrt helyett túrt torz vitéz,
de ugyanolyan mind, ha más –

hol nem függelék az ember,
hol nyílik mannavirág még,
hol meglátnak, ha ott vagyok;
oda én újra születnék.

GÓSI VALI

Előbb a tél jön

A misztikus világ felett
milliárd szikrázó
hóangyal kereng,
ablakra dőlve
fáradt napfény dereng,
és a közelítő tél előtt
vágyón arra gondolok,
milyen meghittek voltak egykor
a teaillatú tavasz-hajnalok...

Anyám arcán sejtelmes
boldogságmosolyok,
a reggelek
– akár a legszentebb ünnepnapok –,
ma is hordják a hajnali
kalácsillatot,
őrzik a ház melegét,
ahogy langyosan ölelte
a március-szülte fény
a harmatos kertet,
ahol kényesen bókoltak
a korán ébredő, hiú nárciszok,
faggatták egymást,
mint vágyakozó,
kíváncsi asszonyok,
titkos szenvedélyükről dalolt a szél,
s a gyöngyházfényű kikelet,
mint tágra zárt csigaház,
halaszthatatlan csöndragyogásban
akkor kinyílt,
és újjászületett vele
a szerelem.

De most a tél jön.
A fagyos hófehéren
átdideregnek tiszta hajnalok,
a keleti égen egy csillag felragyog,
egymáshoz terel a jászolmeleg,
és oltárcsend születik
a leghosszabb éjjelen.

SZ. PÖRDY MÁRIA

Karácsonyi ajándék

Margitka 35 éves korában egyedül maradt három gyerekkel.

Még élhetett volna! – vigasztalták a rokonok, ismerősök. Persze, hogy élhetett volna! Ötvennyolc év még nem *az öregkor*. Fiatal feleség, két kamasz fiú és középiskolát frissen befejezett lánygyerek mellett éppen nem!

Az agyvelőgyulladást okozó vírust nem érdekelték a körülmények. Gazdát keresett és talált Kálmánban. Mire azonosították, az orvosok már nem tudtak segíteni.

A család élete gyökeresen megváltozott. A fiúk esetében középiskoláról szó sem lehetett. Az általánosban nem jeleskedtek a tanulásban. A fodrász szakma ígéretesnek tűnt. Már a tanulóévek alatt lehetett pénzt keresni, ha sikerült állandó vendégkört kialakítani.

A nővérük mindig is a hajtós, az élmezőnyt alább nem adó tanulók közé tartozott. Testvérei a haverok előtt csak strébernek nevezték. De, amikor a postás meghozta a sikeres egyetemi felvételtől szóló értesítést, ők is eldicsekedtek vele.

Hárman maradtak, anya és fiai. A lány a vidéki egyetem kollégiumában lakott.

Margitka minden nap hajnali négykor kelt. Elkészítette maguknak a napi harapnivalót. Jobb helyeken uzsonnának nevezték. A spájzból behozott két bögre aludt tejet. Az asztalra állította, hogy a fiúknak az iskolába futás előtt valami kerüljön a gyomrukba. Aztán elindult a majd' három kilométerre levő kosárfonó műhelybe. Hat órakor kezdődött a munka. Ügyes kezű, jó munkás volt. A kéthetenkénti elszámolás alapján a brigádjuk mindig száz százalékon felül teljesített. Ha kellett, maradtak túlórázni is.

Munka után általában a lakásához közeli boltban vásárolt. Többnyire kenyeret meg tejet. Néha tíz-tizenöt deka parizert. Igazságosan elosztotta a két fiú között, hogy ne mindig zsíros kenyeret egyenek. Igaz, az legalább finom volt, nem bolti műzsír. Ő sütötte ki zsírszalonnából. A tepertő darabokat apróra vágta, azzal szórta meg a zsíros felületet. Került rá zöldpaprika, lila hagyma, uborka, mikor mit talált a spájzban. Aztán a Zöldértben átvette a neki félretett két kiló tisztított almát. Kicsit bebarnultak, „rozsdások” voltak, ahol kivájták belőlük a rothadó részeket. Örökké éhes, nagyétkű kamasz fiai nem válogattak.

Megérkezett az első képeslap és levél a lányától. Margitka nem tudott rá válaszolni. A nevén kívül ugyanis mást nem tudott leírni.

...

Falusi lány volt, késői gyerek a többi hat után. Anyja túl volt a negyvenen, amikor Margitkával viselős lett. Legidősebb fia nőülni készült. Titkolta, amíg lehetett, s amikor már látszott, kerülte az embereket. Felnőtt korú fiai azt mondták, sose szégyellje! Isten adta, majd felnőtt közöttük. Serdülőkorú volt már Margitka előtt született egyszem lány is. Férjhez menésről álmodozott, nem egy hűg pesztrálásáról.

A szöszekehajú, ibolyakék szemű Margitkát négyéves korában a legszebb kislánynak választotta a falu jegyzőjével alakult zsűri. Hatalmas alvósbabát kapott, cifra babakocsival együtt. Személyesen, a falu birtokosa, a báró úr ajándékozta a kislánynak. Őt azonban mindennél jobban a lovak érdekelték. A szépségverseny győztes gyakran ült lovon. Apja vezette kantárszáron, vagy apja előtt ülve lovagoltak ki a határba.

Az iskolakezdés fekete nap volt Margitka életében. Kiszakították a természetből, kedves lovai mellől. Amikor tehette, hazalógott és délig elbújt a padláson. Egyszer a tanító küldött vele írást a szüleinek. A kanálisba dobta. Ha az iskolában a tanító idejében észrevette lógási szándékát, ostorral megcsapkodta a lábát. Hogy kedvét vegye az efajta gondolatától. Otthon ilyenkor azt mondta, a szúrós indák sebeztek fel. De, végül kiderült az iskolai fenytés módja. Margitkát a szülők többé nem küldték iskolába.

Tizenötéves korában a Kenderfeldolgozó üzemben munkát kapott. Néha eszébe jutott, talán mégis jobb lett volna iskolába járnia. Akkor nem kellene szégyenkeznie, hogy a nevét alig tudja leírni.

...

Néhai férje még a házasságuk első éveiben megtanította olvasni. Az íráshoz azonban a fiatalasszonynak nem volt türelme. Úgy érezte, az ujjai nem engedelmessé válnak. Ceruzája csak a papírt szántotta. Volt, hogy át is szakadt a nagy erőlködésben. Férje intézte a család ügyeit. Semmi nem ösztökölte, hogy a betűvetéssel foglalkozzon.

A táskájába tette a begyűjtásokhoz félretett, régi vonalas füzetből kitépett lapot. Meglátogatta régi ismerősét, akivel évig egy házban lakott. Kérte, írja-e a nevében a lányának pár mondatot. Meg a borítékot is címezze meg, hogy feladhassa a postán. Margitka tudatta, a levelet Irénnel íratja, és hogy jól van, a fiúk is. Meg azt is, hogy szépek a hegyek a képeslapon, de ő nem szeretne ilyen helyen lakni.

Nem sűrűn, de jöttek-mentek a levelek. Otthonról többnyire lényegyet érintő, szűkszavú hírekkel. A harmadik szemeszter vizsgaidőszakában, karácsony előtt, ismeretlen, kusza írással címzett boríték érkezett. A félbehajtott füzetlapon pedig két sorban, rendezetlen betűkkel ez állt: „Kislánom jolvagyok tudasad az érkezésed anyu.”

Nem tudta mire vélni, hogy nem Irénke megszokott betűit látja. Gyorsan válaszolt. Ha az égiek is úgy akarják, írta, a következő héten lesz az utolsó vizsgája. Pénteken megy haza, a szokásos vonattal.

Anyja kijött elé az állomásra. Útközben hazafelé elmondta, ő írta a levelet. Ez az ő karácsonyi ajándéka. Csak azon izgult, folytatta, hogy a címezést el tudják-e olvasni a postán. Irénke tanította a betűvetésre és bízta, hogy megy ez már egyedül is. Tudja, nem ír szépen. Azért is kérdezi, nem szégyelli-e az egyetemi társai előtt? Vagy írassa a leveleit továbbra is Irénkével?

Dehogy! – tiltakozott a lánya. – A szereteted üzeneteit?! – Még szorosabban karolta az anyját. – Büszke vagyok rád! Apa is az lenne, ha élne! Ennél szebb karácsonyi ajándékot senki sem tudna nekem adni.

...

Mire lánya kijárta az egyetemet, Margitka a helyesírást is többé-kevésbé elsajátította. Hagyatékában nyolc teleírt füzetet találtak. Amikről életében szemérmesen hallgatott, ezekben a füzetekben elmesélte. Arról is, hogyan tanulta meg felnőtt korában a betűvetést.

KOOSÁN ILDIKÓ

Végkifejlet

„Néha meggondolja magát a tél és havazni kezd,
sűrűn, kétségbeesve havazik, mintha csak attól félne,
nem éri meg a holnapot”

Csoóri Sándor: A hó emléke

Kopár fák üzengetnek a félsoron egymásnak,
széllel bélelt ágaik rojtja zajtalan lebeg
a ritkás hó- függöny ráncaiban,
aludni készül téli a táj,
rétek takaratlan vállairól seregélyek
népes csoportja indul északnak, délnek,
s bennem a tegnapról visszamarad fejtegetések:
kár reménykedni, házak, hazák, rozsdás biciklivázak
fölött könnyörtelenül összezsapnak az idő hullámai.

Idegen a világ, fagyos és lakatlan az est
a faluvég alkonyatában,
nem bődul tehén, nem kolompol csorda,
ritkul a macskák üzekedésére,
s az estére libasorban megtérő erőgépek káprázata;

Azok élnek itt, akik holtukig kitartanak
röghöz kötöttségük mellett;
ilyenkor, vecsernye idején mintha hallanák
az elnémult harang szavát,
szokásból magukban motyognak imát
hóviharfelhőkért esedezve.

DUDÁS ÉVA

A handle*

Zuhogott az eső, szinte vízszintesen esett, aki tehetne, otthon maradt. Az emberek fázósan siettek be a metróállomásokra. Hiába volt május vége, csontig hatoló, októberi hideg szél fújt. Ő mégse akart hazamenni. Beülhetne egy moziba, de nem szerette ezeket a mai üres filmeket. Az idő lassan vánszorgott, mint egy fekete madár, vállára telepedett, és gúnyosan figyelte, hogy mint lődörög céltalanul. Felülhetne a metróra, elmehetne a végállomásig és vissza. Az egy óra, számolta, akkor már mindjárt este van. Bekuckózott az egyik műbőr ülésre. Föld alatti kivilágított állomások suhantak mellette. „Milyen jó itt”- gondolta. „Metrómegálló, az én metró-univerzumom.” „Nem kell nézni az otthonok utcára vetődő fényeit. Biztos főznek a konyhákban. Gyerekek terítik vacsorára az asztalt.” Nem akart az éjszakára gondolni. Az éjszaka: ellenség, óriási, rút, fogatlan szája nyitva, mintha be akarná őt kapni. Felébred, és nem tud visszaaludni. Jönnek sorban a képek, mintha az agya egy nagy mozivászon lenne. Mindent élesen lát, olyan tisztán, mintha nem is lenne idő, amely elhomályosít, csal, becsapja az emlékezőt. Mamit látja, ahogy főz a sparhert mellett, kendős fejről csorog az izzadság. Látja csonka ujját, egyszer levágta valamivel az ujjpercét, talán egy éles késsel, sosem mesélte el igazán. Aztán Apát látja, mikor hozzák haza, mert járni nem tud a Rizlingtől. Furcsa volt és ijesztő, mint egy rongybábu, olyan volt. Ő befutott a fürdőszobába, nem akarta látni. És végül Anya, mosolyog, sose mutasd ki, hogy boldogtalan vagy, mondta. „Ó, Anya, milyen bolygón éltél, és most melyik csillag mögül figyelsz?”

A halála előtt két nappal szóltak neki, hogy menjen be, a vírus miatt külön engedéllyel, elbúcsúzni. Megmutatták, hol fekszik. Ágy, hófehér párna, paplan. Összezsugorodott élet, ágy-univerzum. A kór belülről felfalta. Madárcsontú haldokló, a szeme kidülledt. Még megismerte. Miért nem tudhatjuk, mire gondol egy haldokló? Mit nem adna, ha megismerhetné a haldokló EGYETLEN gondolatát? Ha jönne egy halál-kereskedő, egy *halál-handlé* és alkut ajánlana neki:

„Ha adsz nekem valami értékeset, cserébe elárulom a Te haldoklód utolsó gondolatát. Legyen ez, mondjuk, az EMLÉKEZÉS.”

„Nem, azt nem adom, az vigasztal, ha magányos vagyok, ha elvennéd tőlem az emlékezést, nem tudnék az elhunyt szeretteimre gondolni.”

„Jó, akkor add a SZERETETET.”

„A szeretet nem adom, az a levegő, a kovász, mely egybetart. Sejtjeim onnan kapják az energiát. Benne van a gyermekek mosolya, minden simogatás, az ételek íze.”

„Akkor add a SZERELMET.”

„A szerelem a szivárvány hanyatló nőiségem egén. A szerelem ringatta a csípőmet, édesítette a mosolyomat, bársonyossá tette a hangomat. A szerelem tanított meg sírni, nevetni, gyűlölni és megbocsátani. A szerelem megfiatalított és mégis éretté tett. Elvette az eszemet és mégis bölcsőbb lettem tőle. Tudod, mit? Vedd el a PÉNZEM, sok pénzt gyűjtöttem, van házam, autóm, szép helyekre járok, de most már kevéssel is beélném.”

„Viccelsz? Mindez csak díszlet egy ponyvaregény giccses lapjain. Hisz a pénz csak múltó örömet ad és olyan, mint a drog. Ha megérezed az ízét, még többet akarsz. Mámorossá tesz, de aztán megcsömörlesz. Azt gondolod, felér a vagyoned azzal a tudással, amit kérsz tőlem? Jobbat mondok: add a SIKEREIDET.”

* handle (főnév) Ócskás; használt holmikkal kereskedő személy; ószeres.

„Jó, lemondok a sikereimről, pedig megdolgoztam értük, igaz, sokszor szerencsém is volt. Vidd a sikereimet, Te handle, csak mondd már, mi volt a madárcsontú anyám utolsó gondolata?”

„Az utolsó gondolata Te voltál. Lehunytt szeme mögött, félig már öntudatlan agyának kivetítőjén téged látott, kislány voltál, futottál felé...”

– Asszonyom, keljen fel, ez a végállomás, itt nem alhat – költögette a metróvezető. Azt hitte, valami hajléktalan, és nem értette, mitől van az a sugárzó boldogság az arcán.

Zemplén, Sátoraljaújhely, 2023. november 30.

Fotó: SÁROSI Z. GÁBOR

AMBRUS JÓZSEF

Elméletek és a túlélés

Sok éve békésen éldegélt a nyomda egyik papírraktárában egy rozsdafarkú család. Nem tudom megmondani mióta, mert én csak 17 évet töltöttem ott. Szinte mindenki tudta, elfogadta, örült neki. Nagyjából 6 méter magasságban az egyik ablak sarkából kitörött egy tenyérnyi üveg, ott közlekedtek. Őseik még az „átkosban” költöztek be, de átvészeltek minden politikai és gazdasági változást, tulajdonosváltást. Egyszerűen megfogalmazható elvárásaik voltak: a családjukról kellett gondoskodniuk. Fel is neveltek évente két fészecaljat, egyenként 4-5 fiókával, akik közül valaki mindig átvette a helyüket. Az embereket megszokták, egyébként éberek voltak, mert a túlélésük múltott rajta. Számukra a biztonsági kockázatot lentől a macskák, fentről a karvalyok, vércsék jelentették.

Nem így az embereknel. Két évtizedig 2-3 nyugdíjas látta el a portási, éjjeliőri feladatot, mégsem tűnt el soha, semmi, „rendészeti intézkedésre” sem volt szükség. Baráti, szinte családias légkör alakult ki, bizalom élt egymás iránt. Aztán jöttek a változások. Biztonsági őrség jelent meg, kutyával. Mozgásérzékelőket szereltek fel, bekameráztak mindent kívül-belül, beléptető rendszert hoztak létre. ... Elfogadtunk, mi mást tehattünk volna? Úgy gondoltuk, akinek nincs mitől félnie, azt nem zavarja. A szigorú elszámolású nyomtatványok vagy az értékcikkek előállításának biztonsági szintekhez kötött, logikusnak tűnt.

„A biztonság mindenekelőtt, mert a túlélésünk múlik rajta.”

A fenti papírraktárra vonatkozott más szabály is. Dupla zárral volt ellátva. A kulcsokat két személynek kellett (*dokumentáltan*) felvételezni, így nyomon követhetővé vált, ki, mikor, meddig tartózkodott ott. Egy alkalommal bejött az igazgatónk, s körbenézett. Fölfedezte az évtizedek óta ott lévő nyílást. Mint első számú vezető, azonnal intézkedett, hívta az üveget. Próbáltuk meggyőzni, hogy várjon néhány napot, míg a fiókák kirepülnek. Egyébként is: ki kockáztatná meg, hogy abban a magasságban, a nyomda egyik bekamerázott területéről a másikkra juttasson bármit? Hiába. Jött az ominózus mondat.

„A biztonság mindenekelőtt, mert a túlélésünk múlik rajta.” (Mint ahogy a legendássá vált bakter mondta. „Abból még sosem lett baj, ha a sorompó le van csukva! Akár jön a vonat, akár nem.”)

Sajnálunk szegény madárkákat, de nem tudtunk segíteni. ... Pár nap múlva ismét ott volt dolgunk. Rosszat sejtve mentünk, szóltanul. Amint a fészekre néztünk, az arcunk felderült. Mind az öt fióka ott kukucskált. Perceken belül megjelentek a szülők is valahonnan. Megetették a kicsiket, aztán röpködtek ide-oda mindenfelé. Bizalmatlanná váltak, sehogy sem akarták elárulni, hol jöttek be. Mikor mindketten háttal álltunk az ajtónak, eltűntek. A földre leszállva, találtak alatta egy akkora nyílást, amin éppen át tudtak bújni. Mert a rozsdafarkúnak – általában – akkor van esélye, ha nem elméleteket gyárt, hanem megkeresi a túlélés feltételeit. Összemosolyogtunk, kellenek az apró örömek. Egyszerre mondtuk: de a Főnöknek egy szót se! Kifelé jövet Micivel találkoztunk. Huncut mosollyal kérdezte.

„No, jól van a család?”...

Sokan tudtak róluk, mégsem árulta el őket senki. (Hiszen a túlélésük múltott rajta!) ...

A fizetésünk értéke nem tartott lépést az árakkal, mint ahogy másutt sem. Ez ügyben, a gépmesterek közösen írtak egy levelet a vezérigazgatónak. Jött is a válasz, ekképpen!

„Aki kevésnek tartja a fizetését, keressen jövedelmezőbb foglalkozást! Ha pedig sokuknak nem tetszik a helyzet, lakat kerül a kapura, vannak más nyomdái is a cégnek.”

Az igazgatónk ezt még azzal toldotta meg.

„Egyet füttyentek, és mindenki helyett tízen állnak a kapuban!”

Tellt-múlt az idő, s aktuálissá vált a „füttyentés”. Jöttek is a jelentkezők. No, nem tízesével, de egy-egy azért akadt. Volt, aki egy-két nap, mások néhány hét után azonban továbbálltak.

Ebben az időszakban valaki megrongált egy nyomóformát, de a kamerák felvételein nem látszott a tettes. A biztonság nagyfőnök, egy (ex)főrendőr, akcióba lépett, bőszen nyomozott. Bevetette még a hazugságvizsgálót is. Bár kötelezni senkit nem lehetett volna rá, már a felvételnél aláíratlak egy nyilatkozatot, hogy minden ilyesmihez hozzájárulunk. Meg is nevezték a delikvenst, egy régi, megbízható kollegát. Hiába tiltakozott. Biztonsági őrkíséretében kellett a személyes tárgyait összeszednie, írták a fegyelmiójét.

Közben az egyik „füttyentésre jött”, próbaidőn lévő dolgozó bement az irodába és azonnali hatállyal felmondott. Mikor megkapta a papírjait, az ajtóból még visszaszólt.

„Belesz..hatnak a hazugságvizsgálójukba! Nem akarom, hogy valaki ártatlanul bűnhődjön, én meg amúgy sem maradtam volna itt! Most már elárulom: én vagdostam össze a formát. A blamázsukkal meg csináljanak, amit akarnak!”

S a megdöbbenéstől szóhoz sem jutó vezérkarnak hátat fordítva, sietős léptekkel távozott.

A helyzet később sem javult. Sőt. ... Ha elment valaki, nem vettek fel helyette mást. Mikor nyugdíjba mentem, helyettem sem, de időnként meglátogattam őket, mert jól éreztem magam közöttük. ... Aztán a helyzet még tovább romlott. ... A fénykorában 130 körüli létszámból megmaradtak közül egy buszra valónyi naponta utazhatott Budapestre, a központba, meg 5-6 ember maradt helyben. A többi kisebb csoportokban, „leépítési terv szerint” szélnek eresztették úgy, hogy még csak egy újságcikk sem jelent meg róla. A telephelyet „hasznosították”, bérbe adták egy másik cégnek.

Több évnyi szünet után, mostanában ismét mozgólódás látszik a nyomdában. Nem jártam bent. Már nincs miért mennem, valószínűleg be sem engednének. „Idegen” lettem, akinek tilos a belépés oda, ahol 17 évig a második otthonom volt. Ez már nem az én világom. Más emberek, más körülmények, mások a túlélés feltételei.

A jövő pedig nem az elméletgyártókon, hanem a rozsdafarkú-féléken múlik, akik a megoldást keresik, és meg is találják azt! ... Ha nem itt, akkor másutt.

Fotó: Ambrus József

PÉTER ERIKA

fájdalom-lobbanás

(fiam emlékére)

elmúlt

és nem lesz úgy sosem

nem lesz már a régi

semmi sem

a valóság súlyos pamlagán

mindennapos vendég

a magány

léted lobbanás volt

mely felgyúlt

majd elhamvadt

parányi motívum

mely utat tört egy dalnak

a túlsó partról

nézel vissza rám

nemcsak bánt

de öl is a hiány

ereimbe fájdalom hatol

emlékedbe megkapaszkodom

ám földbe némult ajkad

nem beszél

KARÁCSONYVÁRÓ

Összeállítás PÓDÖR GYÖRGY verseiből

NE MONDD ADVENTI CSILLAGOM

Lehet látomás, csalóka illúzió,
isteni üzenet, remény-infúzió,
ott ahol pulzált sok-sok milliárd társa
NE reménnyé vált és örök várakozásra.
Fényében ott az elveszett gyermekkorom,
kisszoba, a kályha, és csövében korom,
egy kép, négy testvér, apám s anyám mosolya.
Ne mondd csillag, hogy nem láthatom már soha!

Nélküled a napok fájoak és szürkék,
legyél Világosság, hol erre van szükség,
emitt összedőltek házak mint kártyavár:
Richter csak skála, de hol a halott, a kár?
Amott ölni lopakodik annyi gyilkos,
biztat téves eszme, vak hit és sok cinkos.
vérfürdő, halott nők és csecsemők sora.
Ne mondd csillag, hogy nem láthattad ezt soha!

Amikor talányos égen lelkünk kutat
ahogy a bölcseknek, mutathatnál utat,
nincsen aranyunk, se tömjénünk vagy mirhánk,
az égre fel sem sok panaszkodunk írnánk,
idélent békét akarnak az emberek,
ahol minden kisdéd mosollyal szendereg,
és meghitt melegben élhet minden család.
Ne mondd csillag, hogy nincsen ilyen éjszakád!

Amikor itt lent kufárok alkudoznak,
mutasd magad eme reményvesztett kornak,
veled testesüljön meg a Várakozás,
galaxis-jászolban a születő csodám,
s vándor lelkünk Betlehembe visszatérjen
angyaldalokkal kísért hótiszta éjben,
Az égen annyian más fénytől pislognak.
Ne mondd csillag, hogy egyike vagy a soknak

ADVENTI VÁNDOR

Karácsonyi dalt súgnak a fenyvesek,
csillagot hazudik a csendes éj.
Kopott botomat biztatom: – Ne félj,
amott emberek laknak, tán kedvesek!

– Talpra! Mondom magamnak, ha elesek,
egy jobb világra mindig van esély.
Társul szegődött már rég a veszély,
ezek ágak, a lelkek nem jegesek...

Szívem az Őrség meg Kemenesalja.
Sok hulló levél emlékem vasalja:
régvolt istállók, testmeleg jászol...

Kérdés a számon, mögöttem fürgeteg,
az ajtó előtt állok és zörgetek:
– Ki fogad majd be, ha te is fázol?

ANGYALMISE

Apám karácsony előtt mindig ráért,
lopva, titkon ment az erdőre fáért.
Talán nem is ő hozta, az angyalok,
csupán hazasétált mosollyal s gyalog.

Reccsent a padló. Titkos-szép egy este.
Szemünk a kulcslyukon a fény kereste.
Nagyszobánk ajtaja szürke volt, s kopott,
az emlék gyermekálmokkal cukrozott.

Anyám a megégett kalácsot fújja,
jobb kezét látom, merev a kisujja.
Istenem! Ne lenne vak időn a rács,
jól is esne a karácsonyi kalács.

Mondják, titokzatos ez a pillanat,
a jámbor jövőt lát, a rossz kint marad.
Az egyszervolt jászolhoz hívhatna hang,
talán nekik is szól fent egy kis harang.

Belső csönddé szorult az egykor ima.
és emlékekbe bújt az egykori ma.
Lehet, bennem van az éjféli mise.
Valaki dúdol, ahogy más senki se.

KARÁCSONYVÁRÓ

Összeállítás PÓDÖR GYÖRGY verseiből

EMLÉKEIM BETLEHEME

Advent fénylő éjszakáit
vízum nélkül léphették át
rég a napkeleti bölcsek.

Hol csillagzol édesanyám,
még egy karácsonyt legalább
jászol-öledben töltsék?

Nincsen aranyam, tömjénem
s a hó takarta időben
már lábnyomaim is árvák.

Gyertyalángban a mozdulat:
benne mintha integetnél,
netán ölelésre várnál?

Fagyott a táj. A kő hideg.
Könnyemet úgysem érti meg-
Sírodon a szél kezd fújni...

Régi, boldog karácsonyok!
Az emlékeitek elől
el nem is tudok én bújni!

SZENTESTÉN

Szeretet-ünnep karácsony,
hópihe táncol kabáton.
Szívet és lelket átítat
a szokatlan-szép áhítat.

Öröme hívnak csillagok,
fenyők adják az illatot,
igaz csodát a szél lehel,
az ég angyalán kék lepel.

Arany, tömjén meg a mirha
legendákban volt megírva.
Ne keresd, ne vigyél kincset,
szívedben alszik a kisdéd!

Legyél a paplan szent testén,
vigyázz rá, ne csak szentestén!
Takarja hited, reményed,
hogy a megváltást megéled.

Egy dalt dúdol ma száz torok,
hittel, mint kóbor pásztorok.
Csendes éj, áldott, csendes éj,
ne félj, legalább most ne félj!

KARÁCSONY GYERTYÁI

A lélekhez oly közel
él bennünk a szent idő,
és gyermekként átölel,
ha áhítatként kinő.

Csillagfényként felragyog
az első gyertya lángja,
gyűjtják már az angyalok,
első emberpárt szánva.

Minden élet oly kemény,
ha fogoly vagy vándorol,
Kánaán csak remény,
szent könyvére ráomol.

Gyúlt az ígéret fénye,
kisdédét óvja Mária,
öröm örök jelképe:
harmadik láng ária.

Jánost rejti sikátor.
Remény és szeretet
– súgja a prédikátor –
bevilágít tereket.

A Kisdéd ma oly közel,
meghitt, szent várakozás,
gyertyák melege ölel.
– Ó, szent idő, te csodás!

KARÁCSONYVÁRÓ

1. Le - szállt az ég di - cső ki - rá - lya
 2. Dics é - ne - ket ör - vend - ve zen - günk,
 Kö - zénk az üdv - nek haj - na - lán
 Ó ki - ded Jé - zu - sunk Ne - ked.
 Já - szol - ban fek - szik rongy ru - há - ban
 A - ján - dé - kot ho - zok szí - vem - ben,
 Ki - men - nyet s föl - det al - ko - tá.
 Fo - gadd el, s meg - ne vond ke - gyed.
 Légy üd - vö - zöl - ve szent Ka - rá - csony,
 A szen - ve - dé - sért itt a föl - dőn,
 Mely föld - re hoz - tad az e - get.
 A - me - lyet Ne - ked ál - do - zok.
 Ím el - mú - lik a bűn - nek é - je,
 Tu - dom, hogy gon - dolsz rám is ott fenn,
 Mert Te az üdv - vőt hir - de - ted.
 Jó - sá - gos kis - ded Jé - zu - som.

3. Annyalok ajkán jött az ének,
 Hogy földre szállt az élet.
 Pásztorok mentek Betlehembe,
 Imádni Téged Istenem.
 Légy üdvözölve szeny Karácsony,
 Mely földre hoztad az eget.
 Ím elmúlik a bűnnek éje,
 Mert Te az üdvöt hirdeted.

SITKU RÓBERT: A dolgok lázadása

Én nem ide tartozom.
Csak véletlen lehet,
hogymeg végtelen tenyér
a puha földre tett,

vagy taszított vagy lökött;
olyan mindegy talán –
te miért ordítottál,
mikor szültél, anyám?

Tudtad, hogy a fiad egy
másik világból jön,
ezért várta egy kórház,
vér, fájdalom, öröm;

tudtad, hogy ez az apró,
sivító húshalom
hatalmasabb, mint minden
itteni hatalom?

Te tudtad ezt, anyám? Vagy
az ágyadon fekve
elfáradva néztél az
iszamos kis testre?

Te tudtad ezt, anyám? Vagy
néhány szorgos orvos
azt mondta, hogy pihenj, mert
szükséges és fontos –

te tudtad ezt, anyám? – hogy
nem tartozom ide,
hogymeg akárki is szült meg,
nem vagyok senkije;

hogymeg akárki az apám,
nem hiszem a hitét,
és semmiben nem látom
nagyanyám istenét.

Te tudtad ezt, anyám? Vagy
senki nem szólt erről?
Az ösztön hozott csak, vagy
a szél valamerről? –

a feledésbe bújva
– mint apró egerek –
ha mindent széjjelrágtok
mit ad a kezetek?

* * *

Akinek vallásra van
szüksége, hogy tudjon,
annak nem gyógyszer az, csak
egy szer, hogy aludjon;

akinek hatalom kell,
mert érezni gyenge,
az önmagát ismétli
csak folyton és egyre;

aki mások örömét
lefitymálja, s legyint,
az tévedhetetlen a
véleménye szerint;

s aki máglyákat gyújtott
és nézte, hogy elég
egy másik ember élve,
vagy lecsukta szemét,

és egyszer sem mondta ki,
hogymeg elég, hogymeg elég,
az hogymeg szerethette
a kurva istenét? –

miféle isten akkor
és miféle hit az,
ha soha nem kérdezted
meg, soha, hogymeg ki vagy?

* * *

Én nem ide tartozom.
Érzelmek járnak át,
így mutatja meg tisztán
a valóság magát,

mert hangulat a világ,
sejtelem, árnyalat,
mint az ecsetvonás egy
vásznon a fák alatt;

a színek halmaza, a
festékek és a tus,
az érett reneszánsz, az
impreszionizmus,

nem egy lélektelen, egy
magát felfaló rém,
minek daganat terjed
az idegrendszerén;

nem a számítás vagy a
látszataink bája,
egy kikalkulált élet
matematikája,

a megéri-nem éri
meg rideg kényszere,
hogymeg ne kérdezd soha: az
életed élted-e;

hanem a kérdések és
az érzések sora,
az arcodba mosolygó
válasz lágy ostora,

a pezsdítő kényszer, mi
a talpadig átjár,
mi taszítana, lökne,
ha picit is állnál;

hogymeg újra érezhesse
dolgos kezeiben
hogymeg formálódik a
képlékeny végtelen,

ha sejti is csak bentről,
mint tudja vagy látja,
vagy szokatlanul fest még
a szimmetriája.

* * *

Én nem ide tartozom.
A gyermekded viták,
hogy kinek van igaza
senkit nem vittek át

még semmilyen hídon, csak
a híd lett még hosszabb –
vajon hallgatni inkább
vagy beszélni rosszabb?

És miből tanul, akit
semmi meg nem tanít,
hogyan foghatná fel az
ellentmondásait;

és hogyan nézhet bele
akárki szemébe,
ha másokét teszi a
sajátja helyére? –

hogyan beszél a színekről
a vakoknak egy vak,
mit hallott, az a süket,
kit szentté avatnak;

miért rágódjak én is
a világ szemetén,
ha mást se tud adni, mert
azzal van tele? – én

szabad akarok lenni,
szabad, nem egy barom,
hogyan fel-alá sétáljak
egy szűkös udvaron;

szabad akarok lenni,
szabad, mint az isten,
s ha nem lehetek szabad,
akkor isten sincsen;

mert szeretni vagy nem épp
annyira van jogom,
mint felkiáltani, hogy
nem ide tartozom;

mert választhatok, mivel
olthatom a szomjam –
egy mocsár vagy egy patak
enyhítheti jobban.

* * *

Én nem ide tartozom.
Idebent, a mélyben
a méltóságom mozdul
minden véredényben;

és kiönt és árad, mint
a kéklő, nagy vizek,
óceánok, tengerek –
mert mást már nem hiszek.

KULCSÁR TIBOR

Elégia

Kabátod gallérját összehúzza
egykedvűen a hűvös utcára lépsz
szemed előtt lassan ködbe vész
a táj
az utca a város a tér
s nem marad semmi
csak a sár
amely lassan már a szívedig ér
s néhány kopár
vézna lombtalan ág
s magad magad magad
szemed
tétován
a ködlő távolokba révedez
te nem mehetsz
mint a vándorló égi madarak
más tájakra keresni a nyarat
a fényt
a meleget
te itt maradsz
te itt maradsz mert téged ide köt
a honi táj
a föld az őszi rög
te nem mehetsz
s míg füstös kiskocsmák boltívei alatt
üritgeted
a csordultig telt pohárt
egész valóba velődbe vág
a döbbenet

tudod hogy nincs tovább
elvégeztetett
mint vén színész az ósdi kellékeket
dobd sutba az őszi nosztalgiát
megértheted
egyszerű számítás
ez volt
ez marad
ősz van s lábad alatt csikorog a fagy
s jönnek csúf zimankós zord telek
hát ne révedezz
ne révedezz
mert kirekeszt magából a világ
ehhez mérd most magad

Forrás: Kulcsár Tibor: *Pogány imádság* 1965.

A költő jogörökösének, Kulcsár Zsuzsának engedélyével közöljük a verset [szerk.]

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Kulcs%C3%A1r_Tibor_\(k%C3%B6lt%C5%91\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Kulcs%C3%A1r_Tibor_(k%C3%B6lt%C5%91))

ÖTVÖS NÉMETH EDIT

Perc

Kívül a fény,
én bent vagyok,
varjú károg,
itt jó a csend,
a halk szavú,
a kedves,
frissen mosott hajú,
zenél ajkán a semmi,
öröm az ölében lenni,
kucorogva, puhán,
míg szilánkosra nem hull,
egy elhaladó autó nyomán.

Csillámló köd

Csendes este, csendes éjen,
nevetgél egy csillaglány,
Hold ölében kucorog,
majd hajnal pírján, táncot jár.
Sárga fénye csorog földre,
kincse néki, boldogság.
Napsugár kél, aludni tér,
elfáradt árny, álmot vár.

PETHES MÁRIA

Évek telnek el

a délután hálójában
foszlott füst köhécsel

zavarodott idők jönnek
aszályos évek poroszkálnak
felkiáltójel-botra
támaszkodnak a lejtőn

nehezen szabadulok
a használaton kívül maradt
csókoktól az elhalasztott
visszautat keresem

a meghíúsulás mocsarában
idomítom a félelmet
ne tudjon váratlanul támadni

zsebemben őrzöm történetünk
morzsáit úgy viselkedem
akár egy félkegyelmű
folyton nevetgélek

pedig fontos dolgom van
ki kell üznöm a kávéházak
fülledt függönye közül a magány
kísértetét a rutinosan rejtőző titkokat

ölelésed harapófogójába képzelem
magam amikor még szerettél
ne hagyj most itt
mert akkor soha senki
nem bocsátja meg nekünk
hogy a szerelem vírusát terjesztettük

eközben – szinte látlak – a szőlőskertben
mintha pogány istenek lennének
meghajolsz minden tőke előtt
az ég durva ponyvát terít föled
megérinti kackiás bajuszod a szél
de csak állsz a messzeségbe nézel
évek telnek el mire kinyögöd – eső lesz

Forrás: Pethes Mária Facebook-oldala

Zemplén, Sátoraljaújhely, 2023. november 30.
Fotó: ZAMBON ANICÉTA

JÓNA DÁVID

csak egy éjszakára

Gyóni Géza emlékére

fegyver az ölben, hóban és sárban,
borotvált fej és rohamsisak,
a bakancson egy mélyvörös folt van,
ellenség vére, itt ez a divat

tűzimádó üzérkedőknek
kényelme újra gyászt hoz és vért,
halálos üzlet: vétke a gőgnek,
filléres nyomor a semmiért

tarajos szavakra elfagyott sóhaj,
már nem kap lángra a rőzsényaláb,
szenvet a társak ravatalánál,
a megnyomorított kesztyűs-báb

győztes és vesztes, mind átkozott szolga,
gyermekét veszti vagy asszonyát,
nincs különbség ezer év óta:
idióták és ostobák

dicsőségre fekete csontváz,
azt mondanád, hogy ez „átok-bitang”
felelőtlen ki sorsot mér Rád:
egy rokonszenves férfihang

varjúk hadának halál a zsoldja,
az uszító kéz viszont tiszta marad,
a teremőnek, ha humora lenne,
elvinné máris a zsírdaganat

tudod Géza, ma sincs ez másképp,
csalárdságnak zubbony a szó,
megírom Neked viszonzásképp,
ma pont-ugyanaz a trombitaszó

emberi ösztön, zsiger és jellem:
pazarlás és tolakodás,
amit csak lehet, elad a szellem,
a történelem is csak szárnyacsapkodás

egy éjszakára ugorj be hozzám,
megmutatnám, hogy most mi van,
a vörösborom..., nem olyan rossz ám,
hajnalig adnám – holtodiglan

egy éjszaka, Géza, a főnök, ha enged,
ha kimenőt adna egy éjre csupán,
mutatom Neked a mai trendet,
mi maradt itt a harcok után.

aztán visszaadlak, halott magadnak,
részegségre hajnali fény,
hogy túlvilágon érezd az ízét,
ilyen a földön az emberi lény.

TÁTRAI S. MIKLÓS

Kornél verse

Ebéd után kevesen voltak a tanáriban. Hárman a közelgő iskolai ünnepségről beszélgettek, ketten dolgozatot javítottak, néhányan a másnapi órákra készültek, vagy olvasgattak. Terike, az iskolatitkár, csendesén lépett be az ajtón, és Majoros Gézához sietett. Udvariasan kérte a középkorú magyartanárt, hogy menjen be az igazgató úrhoz, mert várja. Ebben semmi furcsa vagy szokatlan nem volt, máskor is, mással is előfordult, hogy Könyves Bertalan beszélni akart valamelyik kollégájával.

Az igazgatót a tanári kar elfogadta, a többség kedvelte, tisztelte személyét, munkásságát. A rendet, fegyelmet, szakértelmet elvárta, azt is mondhatjuk megkövetelte, de nem volt agresszív, nem volt rosszindulatú, sőt, segítőkésznek tartották, ugyanakkor az elismeréseket szűken mérte. Nagy eseménynek számított, ha valaki dicséretet kapott tőle. Majoros Géza éppen ezért csodálkozva tekintett főnökére, aki feltűnően barátságosan fogadta.

– Gratulálni szeretnék neked, és kíváncsi vagyok, hogyan érted el ezt a nagy sikert?

– Mire gondolsz igazgató úr? – kérdezte meglepetten a tanár.

– Délelőtt az önkormányzatnál voltam, nem a legjobb hangulatban jöttem vissza egészen addig, amíg a IV.B. osztályterméhez nem értem. A teremből olyan vastaps hallatszott ki, amilyet színházban is ritkán hall az ember. Elégedetten haladtam tovább arra gondolva, hogy valamelyik tanár kollégám nagy sikert aratott a diákjai előtt. Ennek nagyon örültem. Megnéztem az órarendben, és láttam, hogy akkor te tartottál ott órát. Szóval, mi történt?

– Csalódást kell okoznom, mert a tapsot nem én kaptam!

– Külső vendéget hívtál az engedélyem nélkül?

– Nem, dehogy! Csak én voltam és a gyerekeim. Azért mondom így, mert osztályfőnökük is vagyok, kedvelem őket.

– Kezdelek nem érteni! Kinek, minek szólt az a nagy taps!

– A dolog ott kezdődött, hogy az óra előtti szünetben odajött hozzám Boros Kornél. Magas, jóképű fiú, kapus az iskolaválogatottban.

– Igen, tudom kiről van szó! Nem egy éltanuló.

– Valóban nem, ezért is lepett meg kérésével! Azt kérte, nem is kért, szinte könyörgött, hogy az óra elején kérdezzem meg, tudna-e valaki egy Radnóti verset, vagy Radnóti egyik verséből részletet mondani. Azt kérte továbbá, hogy amikor ő jelentkezni fog, feltétlenül szólítsam ki! Láttam rajta, hogy ez neki valamiért nagyon fontos, és mivel a huszadik század magyar költőiről tanulunk, nem volt ellenemre.

– Ez egyre különösebb lesz tanár úr!

– Hát még a folytatás! Teljesítettem a kérését! Amikor jelentkezett, kiszólítottam. Komolyan mondom, sosem láttam olyannak, mint akkor. Átszellemült volt, vagy megrendült, nem is tudom pontosan jellemezni. Gyönyörűen kezdte el szavalni a Levél a hitveshez című verset. Az osztály, és én magam is döbrent csendben hallgattuk, de egyedül csak én nem tudtam, hogy Kornél, és az osztálytárs Liliána szerelme válságba került. Az első három sort a fiú asztala mellől mondta, a negyediknél elindult előre, az első padban ülő Liliána elé, és az ötödik sortól már a szemébe nézve folytatta úgy, hogy néha eltért az eredeti verstől, vagy kihagyott egy-két sort, de hidd el főnök megrendítő volt, ahogy hallgattam:

*... s te messze vagy. Hangod befonja álmom,
s szívemben nappal újra megtalálom ...
Mikor láthatlak újra, nem tudom már,
ki biztos voltál, súlyos, mint a zsoldár,
s szép, mint a fény és oly szép, mint az árnyék,*

*s kihez vakon, némán is eltalálnék,
most bujdokolsz a tájban és szememre
belülről lebbensz, így vetít az elme,
valóság voltál, álom lettél újra...
féltékenyen vallatlak, hogy szeretsz-e,
hogyan szeretsz-e?*

A döbrent csendben a lány felállt, odament Kornélhoz, és ott, mindenki előtt megcsókolta! Ekkor kitört a tapsvihár.

– Mindenki előtt csókolóztak az iskolában? Ez hallatlan! Jelentened kellett volna! Ezt nem hagyhatjuk szó nélkül!

– Igazgató úr! Kérlek hallgass rám! Más körülmények között én sem tartanám helyesnek, hogy diákok a tanteremben csókolózzanak, de ez egy olyan kivételes szituáció volt, amely nem érdemel büntetést. Nagyszerű dolognak tartom, hogy a mai világban, ahol okkal beszélünk az elidegenedés veszélyéről, az emberi értékek és érzelmek válságáról, az internetes öröletek térhódításáról, akkor a felnőttkor küszöbén álló két fiatal tiszta és őszinte érzelmeihez Radnótit hívja segítségül. Talán még nincs elveszve a világ!

– Hm! Holnap reggel küldd be hozzám Kornélt és Liliánát!

– Mit akarsz tenni főnök? – kérdezte aggódva Majoros tanár úr.

– Mit akarok tenni? Még kérdezed! Gratulálok nekik, mert igazad van kedves Géza.

Fotó: DARVAS JUDIT

VARGA ÁRPÁD

halottak napja van

halottak napja van
s mint élő szégyellem magam
mert a halottaktól ered minden élő
egyre több halottból egyre több élő
és az élők igazsága halottak ábrándja

ma halottak napja van
halott költők verseit olvasom
halottakról és halottak napjáról
és villámcsapásként ért el a felismerés
egy gondolatom igazsága
hogy halottakhoz kötődik
bármelyik gondolatom

hisz halottól származom
halott ki kihordott méhében
halott ki e lakásban előttem lakott
halottól szól egy dal a rádióból éppen
halott baráté volt kisfiam üveg pohara
halott a golyóstoll feltalálója
halott apósom
négy nagyszülőm
öt nagybátyám
két nagynéném
és e halottaktól ered majd
minden új halott rokonom

ma halottak napja van
mert kijelölték egyszer
és aki kijelölte is már ezer éve halott
és mondják szükséges
egy halott megítéléséhez
elégseges történelmi távlat
ez nem kétséges
halottal jár a jövő

halotról jót vagy semmit tartja a mondás
mások szerint halotról igazat vagy semmit
ám ha ezek szerint az igaz
nem feltétlenül csak jó
miért is fontos élőknek az igazság
más igazsága nem másról az igazság
és ha nem igazságra használjuk az igazságot
nem másnak igazságát hanem másról az igazságot

akkor az élőknek teljesen felesleges a teljes igazság
mégis amíg keresem ezt a teljes igazságot
én addig még élő vagyok
addig vagyok élő

ma halottak napja van
s mint élő szégyellem magam
mert a halottaktól ered minden élő
egyre több halottból egyre több élő
s mert az élők igazsága is halottak ábrándja
és a halottak igazsága is halottak ábrándja
téphetetlen lánc tenger alján
halottal jár a jövő

Pápa, 2022 novembere

Zemplén, Sátoraljaújhely, „a város szélén”
Fotó: DARVAS JUDIT

ELI MEON

A sztaniolba csomagolt szaloncukor

Az ezerkilencszáznegyvenes évek végén járunk. A történet főszereplője, Gyuri. Egy szegény, de dolgozó családba született második gyerekként. Az első szülött leány hamar anyyáka lett. A szomorú eset után érkezett még öt gyermek. A hatodikat, a legkisebb fiút az édesanyja *elajándékozta* a húgának, mert neki nem született sajátja.

Matriarchális család volt az övék. Az anya a maga módján gondoskodott a férjéről, a gyerekekről, főzött, mosott, ellátta a családot. Beszélgetés, mese, közös játék nem volt. Szeretet? Inkább csak tiltás. Az érzelmek kifejezése azonban nem volt jellemző. Szeretetének nem adott hangot, nem cirógatta sem az urát, sem a gyerekeket. Kemény asszony volt. A nadrágot ő hordta.

A férjének nem igen volt beleszólása semmibe. A maga módján meg is bosszulta az elnyomást. Hogy ki szenvedett jobban, azt nehéz lett volna már akkor is eldönteni. Gyuri papa vékony, csendes, visszahúzódozó, magánakvaló ember volt. Fárad, napbarnított arca, szomorú szeme nehéz időkről árulkodott. Volt egy különös ismertető jegye, hétköznap, vagy ünnepnap volt, nem számított, mindig svájci sapkát viselt.

A takaros, kicsi házuk háta mögött volt a bicikliszerelő sufni. Szabadidejében állandóan szerelt, kerékpárokat javított. Ez volt a láthatatlan jövedelme, amire a határozott asszonyság nem tudta rátenni a kezét. Ebből volt meg Czakó bácsinak a mindennapi nem betevőre, hanem befolyóra való. Megitta a napi boradagját, keverve egy kis pálinkával, rummal, vagy bármivel, ami finoman módosította tudatát. Így aztán jobb színben látta az asszonyi elvárásoktól nehéz, szomorkás világot. A harcias anya nehezen viselte a férje borozgatásait, iszogatásait. Kiosztotta az urát nap, mint nap.

A nyáron forró, levegőtlen, télen jég hideg kis szerelő kóter volt az egyetlen biztonságot jelentő hely a komor apa számára. Itt nem zavarta senki. A saller, a gumifoltok, a bicikli küllők, láncok engedelmessé váltak kérges, ügyes kezének.

A gyereknevelés sajátos módja zajlott a családban. A nagyobbak nevelték a kisebbeket. A gyerekek esténként hancúroztak az ágyban. Hangoskodtak, olykor veszekedtek is, mint afféle testvérek. A játék gyakran sírással végződött. Az anya ilyenkor nem finomkodott, elővette a fakanelat és rendet tett a porontyok között. Így zajlottak a hétköznapok.

A falusi élet nehéz volt a háború után. Sok volt az éhes száj, négy gyerek kérte a kenyeret minden nap. Nagy volt a szegénység. Nem jutott nyalánkságra, luxus dolgokra. Év vége felé járt a naptár, szenteste, karácsony közeledett.

A mai értelemben vett szaloncukor ismeretlen volt ekkor családban. Szűkös időket éltek. Katalin, az anya maga készítette a karácsonyi szimbólumot. Melaszt és cukrot főzött össze. Mikor kihűlt, jól lehetett darabolni. A kis kockákat sztaniol papírba csomagolta és cérnával kötötte fel az apró fenyőfára. Ez nem is lenne olyan különös esemény, hiszen gyakori volt ez a szegény falusi házaknál. Azonban ezen a télen az ünnepi díszek mázsás súllyal nehezedtek a karácsonyra.

Az legöregebb fiúcska, aki az apa után a György nevet kapta, már kezdett kamaszodni. El-el járt dolgozni, besegített a családnak. Életrevaló, eleven gyerek volt. A csínytevésekért nem ment a szomszédba.

Gyuri valahogy kettesben maradt az éppen feldíszített fával és a sztaniolba bújtatott csemegékkel. Először csak azt gondolta egyet megkóstol, de ízlett az édes, ritka finomság. Egy más után kínálták magukat a cukorkák. Így aztán nem tudott ellenállni.

Már jó néhányat befalt a mohó kölyök, mikor az anya váratlanul betoppant az ünnepi szobába. Meglátta, hogy üresen csúfolkodnak a sztaniolok a fenyőn. A lobbanékony, hirtelen haragú anya, nem tudott az indulatának parancsolni.

A karácsonyi cukor nem azért készült, hogy megegye a gyerek. Az éppen kezében lévő sodrófával úgy megsuhintotta a kis tolvajt, hogy az rögtön összeesett. A szoba szépen felkent földes aljzatán mozdulatlanul terült el. Életjelet sem adott. Kató nagyon megijed, hiszen nem akarta ő megölni a gyermekét, csak megleckéztetni.

A rémület úrrá lett rajta, hangosan kiabált, sikoltozott: – Drága fiam, meg ne halj, az Istenre kérek. Az összes cukor a tiéd lehet, csak ébredj fel!

Kati mama, mindig ilyen vehemens asszonyság hírében állott. Gyereket, felnőttet egyaránt ráncba szedett. A férjét sem kímélte. Nem tűrt ellentmondást semmiben.

Ezen a karácsonyi szentestén hirtelen haragját erősebben fejezte ki, mint maga is gondolta. Gyurika szerencséire túlélte az erős leckét. A beígért összes melaszcsukor, vagy egy jobb élet reményében bízva, hála Istennek a fiú sok szép karácsonyt megért.

A kemény hétköznapiak, a szegénység, a nehéz emberi sorsok mit hoznak ki egy emberből, egy anyából? Hihetetlenül fájdalmas sebeket adunk és kapunk.

Kati mama az évek múlásával elfogadóbb, szelídebb anya és feleség lett. Gyuri papa hosszú ideig magára hagyta a jó asszonyt. Előre sietett, hogy egy gyengédebb, szebb világban várja élete párját.

Zemplén, 2023. november 30.

Fotó: NAGY BERTALAN

HAJNAL ÉVA

ringató

már ős van és csak csordogál
és fátyolos a félhomály
és szórt arany a fák alatt
csak röpke csókot hint a nap
és zúg a szél és zengenek
az égen szürke fellegek
egy régi dalt mi itt maradt
a lombjuk vesztett fák alatt
és bűg a dal a szép zene
és táncra perdül mind vele
a gondolat a bársonyon
a régi égi dallamon
a zongora a harsona
a mennyei melódia
és karnyújtásra itt a csend
mi minden hangot visszacsent
és szép nyugodtan szendereg
az őszi esten elmereng
és szótlán áll a zongora
a nesztelenség mákonya
most elpihen az ég alatt
és csipkeceppje itt marad
a szél horgolta dallamon
és csókjainkon ringatom
mi csendjeinken csordogál
e bíbor őszi alkonyon

DEDIK JÁNOS

Dezső az operában

- Aranyos kis feleségem, holnap lesz a születésnapod!
- Dezső, ne kérdezed hányadik, s főleg ne mond el a szomszédoknak.
- Drágám holnap nem mész be dolgozni! Megértetted! Reggel fodrászhoz mész, aztán jön a meglepetés.
- Mi jön Dezső, bűneidet levezekled ezzel, a kis szabad szombatoddal?
- Mi lehet más, az én ajándékom?
- Az lesz tőled, a meglepi, ez lehetetlen Dezső, mi lesz az, sohasem szoktál ajándékot venni nekem, mindig csak én ajándékozlak meg, a kedvenc vacsoráddal!
- Terikém, most nem így lesz! Olyan ajándékot kapsz, amit te nagyon szeretsz, és igen csak örülni fogsz neki.
- Jaj, mi lehet az, kíváncsivá tettél, és még fodrászhoz is kell mennem. Neked nem kell fodrászhoz menned Dezső csak nekem?.
- Igen, mert azt akarom, hogy te legyél a legszebb!
- Dezső, én nem fogok aludni az éjjel, mert nagyon kíváncsi vagyok az ajándékra! Ugye elmondod az ágyban, hogy jól aludjak, azt akarod, hogy kipihenjem magam, és szépet álmodjak rólad.
- Igen azt akarom, hogy pihent legyél, mert oda nem mehetsz fáradtan.
- Miért nem lehetek fáradt Dezső? Mert gyalogolni fogunk?
- Igen azt is fogunk egy keveset. Még azt is akarom, hogy mindenki rád figyeljen, és közben azt mondogassák, milyen elegáns szép nő megy előttünk!. Ki lehet ez?
- Aludjunk drágám, holnap nagy napunk lesz. Azért átölelsz ugye?
- Mond már, hogy hova megyünk, ha nem mondod, nem öltözök fel.
- Elviszlek az operába, drágám!
- Micsoda Dezső, te nem szoktál operába vinni engem, még moziba is nagy ritkán viszel. Mit fogunk látni ott?
- A kedvenc operádat!
- Nekem van kedvenc operám?
- Van bizony! Már elfelejtetted?
- Nem volt mit elfelejteni Dezső!
- Hát nem bánom, vettem jegyet a kedvencedre. A kékszakállú herceg vára. Na, milyen vagyok hozzád?
- Miből gondoltad, hogy ez a kedvencem, mikor még nem is hallottam róla.
- Édes egyetlenem, nem volt nehéz kitalálni, emlékezz vissza a múltkoriban, nem oly régen azzal szekíroztál, hogy miért nem növesztek szakállt. Már elfelejtetted? Még meg is simogattad az arcom, azt mondtad, jó állna nekem a szakáll, igaz nem mondtad, milyen színű szakáll tetszik?
- Jól van Dezső! Megnézem a kékszakállút. Aztán eldöntöm, milyen is legyen, egyszer majd a szakállad, ha eldöntötted a szakáll növesztést.
- A nyolcadik sor 10-11 szék az önöké.
- Drágám jól ülsz, látod a színpadot? Akkor jó! Én még kimegyek a mellékhelységbe, sietek vissza a helyemre.
- Dezső ne maradjál el!
- Nem édesem. Még feltételezésnek is rossz.

Dezső dolga végeztével, vissza szeretne ülni felesége mellé a helyére, de már elfeledte melyik ajtón jött ki. A nézőtérre nem engedte be a jegyszedőnő, mivel már a nagy függönyöket is összehúzták., a zenekar is elkezdte. Az előadás megkezdődött, ajtók bezárva. Minden próbálkozása Dezsőnek kárba vészett. A jegyszedő hajthatatlan. Egy kis gondolkozás után az opera büféjébe megkereste, és keserűségét egy konyakkal enyhítette. Majd elpanaszolta a büfés kisasszonynak, hogy járt, miközben a konyakot egy hajtásra lenyelte.

Már a harmadik konyak után volt, mikor kinyíltak az ajtók. A kiözönlő tömegtől Dezső nem tudott bejutni a nézőtérre, csak a csengetés után nyomult volna a helyére, a felesége mellé. Azaz, hogy nem találta a helyén. Biztos másik sorban ült vagy a 9- vagy a 12-es az ő helye, De itt sem volt a felesége. Lehet, hogy a bal, esetleg a jobb oldali sor. Itt is, ott is próbálkozott, de Terkáját nem találta. Közben a fények egyre sötétedni kezdtek. Most egy másik jegyszedő kísérté ki a nézőtérről. Mert a jegye a feleségénél maradt. Könyörgött a jegyszedőnek, hogy legalább a zenét hallgassa meg a függöny mögött, hogyha hazaér legalább elmondhassa nejének, hogy milyen szép zenéje volt az operának..

Végül megint a büfénél kötött ki, egy pohár konyak mellett. Aztán megvárta az előadás végét. Hát a felesége is elment a női mellékhelységbe. Dezső a női bejáratánál támaszkodva bóbiskoló fejtartással figyelte a ki-be jövő hölgyeket. Feleségemnek nem kellett ide jönnie, morfondírozott magában, most bezzeg sehol, sehol. Nélkülem távozott volna? Dezső egyes hölgyek megjegyzésének kitéve mosolygott mindenkire, aki ránézett a női mosdó előtti ólálkodó férfire.

Dezső konyakoktól pirosra vált arccal otthon találta Terikét. Amit kapott Dezső a feleségétől az nem volt mindennapi. Dezső hiába magyarázkodott, a hallott zenét is itt-ott próbálta Terike fülébe dúdolni. Ezzel is igazolni akarta ott létét, de ez sem volt gyógyír a bűnei megbocsátásának! Dezső elfordulva feleségétől csak, annyit mondogatott magában, hát ezért érdemes volt operajegyet ajándékozni a feleségemnek.???

Zemplén, 2023. november 30
Fotó: NAGY BERTALAN

KRÁNITZ LAURA

hétköznapiak

egy kandeláber
halvány fényén
kihalt utcák üzenetén hol
vágyra jár az arra ösztökélt és
hajnalban egy gyűrött lepedő nyoma
jelzi vajon mi történt...

nappalok
hosszú nappalok
menekülő magány
a mindennapokból
mint irányt vesztett ritmus
zaklatott helyzetkép

ködruhába bújtanám
hogy foszladozzék

csendélet közjátékok nélkül

mindez azután történt
hogy Paolo bután majsolni kezdte
a porcukormentes málnaszemeket

unalmában bicskájával karcolgatta
a régi asztal rücskös felületét
szöszmötölt még egy kicsit a szőlőlugas
boltívet alkotó fűrtjei alatt
észre sem vette hogy sötét szállt a vasárnap végére
nem messze a falu toronyórája elütötte az időt

nagyapja pipájának füstje gondosan elűzte
a még bágyadtan keringő szúnyogok csípését

lassan felállt a karosszékéből
s mély dörmögő hangján azt mondta:
tegyük el magunkat hétfőre...

BODNÁR LÁSZLÓ

A DALFESTŐ

Szavakkal festek dallamot,
szivárványszínű rímeket.
Rajzolva kéklő végtelent,
pennámra verset álmodok.

Szerelmet hívok ringatót,
elűzni tán a végzetet.
Keresve azt a gyermeket,
kit Isten tolla alkotott.

Lelkét, mit lelkem hordozott,
zenékkal hűen színezem.
Imákba írva énekem,
napom, ha fájón kárhozott.

Így lesz jutalmam irgalom,
bocsássa minden bűnömet.
Szívem oly árva, védtelen,
kegyelme lesz vigasztalom.

Dalt festek hát az égre ott,
hol hit nem él a szíveken.
Tanítva aggot, s gyermeket,
reméljen áldott holnapot.

HEPP BÉLA/aLéb

Perspektrum

Nézem, ahogy a padlóra fojtok
nagy, kéz a kézben szőnyegrojtok,
mint a határra, lánc-sorokra
halt bábok sápadt sárga csokra
örök arctalan fekszetek...

*a szőnyeg innen végtelen világ,
az ágy-aláig asztallábnyi fák,
s a színek visszahajlanak,
követni fáj a szem, a nyak,*

*és mesze fönn a Grál, üveg pohár,
elérhetetlen álruhinja vár,
és nyál csöppen, a kéz elkapar,
földre hajtott hitembe mar...*

és rojtokon, fákon, szőnyegen túl
vakfehér falak harangja kondul,
belém botlik, rám lóg a nyelve
s én szédülésem hátranyelve
hideg vágyakat reszketek.

EPRESKERTI SZERZŐHATÁROZÓ — HOGYA GYÖRGY

HOGYA GYÖRGY* írja önmagáról:

IRODALMI TEVÉKENYSÉGEM:

Tagság:

Szlovákiai Írók Szövetsége,
Szlovákiai Magyar Írók Társasága,
Szlovákiai PEN klub (Már nem vagyok)

Önálló köteteim:

Metszéspont – 1989,
Rejtőzködő – 1998,
Istent látni – 2006,
Tévelygéseim – 2011,
Daszvant árnya – 2019,
Királyhalmeci emlékképek 1890-1990 – 2021,
Félreértések és félremagyarázások – 2022.

Antológiák:

Próbaút (1986),
A szabadság szomorúsága (Madách 1990),
Tudósítás egy ország elvesztéséről – Csehszlovákiai magyar elbeszélők 1919-1989 (Bp. 1992)
Kapun kívül (Kriterion, Pelikán 1993)
Wie Laub von einem Baum (Németországban jelent meg – Gollenstein 1994),
Íródia antológia (Lilium Aurum 1994),
Magyar szárnyvonalak (Present 1999),
Szlovákiai magyar szép próza (SZMIT2006),
Szlovákiai magyar szép irodalom (SZMIT 2007),
Ugrás a semmibe (Madách-Posonium 2004),
Irodalmi Szemle-antológia 1958-2004 (Madách 2004),
Az együttgondolkodás iskolája (Lilium Aurum 2008),
Szlovákiai magyar szépirodalom SZMIT 2020
Szlovákiai magyar szépirodalom SZMIT 2021
Szlovákiai magyar szépirodalom SZMIT 2022
Szlovákiai magyar szépirodalom SZMIT 2023

Folyóiratok:

Nő, Íródia Füzetek, Irodalmi Szemle, Kontextus, Kalligram, Romboid, Honismeret, Opus,
EH, Epreskert5

Tudósítója voltam:

Új Szó, Szabad Újság, Életünk

* **HOGYA György** a felvidéki Perbenyikben él. [szerk.]

Újságkiadás:

Az Íródia mozgalom tagja, füzeteinek egyik szerkesztője (1983-87)

A „Helmeci Mécses“ lap szerkesztője (1990-94)

A „Keleti Újság“ főszerkesztője, kiadója (2000-2004)

A „Helmeci Hírek“ szerkesztője, kiadója (2005)

Díjak:

Nő pályázat – 1983

Posonium különdíj – 2006

Talamon-díj – 2022

Magyar Művészeti Akadémia Nívódíja –2023

Alkotói támogatás:

Gion Nándor alkotói támogatás – 2021

Zemplén, Király-hegy
Fotó: SZABÓ MÁRTA

KŐ-SZABÓ IMRE

Fedora típusú kalap

A kalap egy fejfedő, az időjárás szeszélyes mozzanatainak védelmére. Olyan költőt is megihletett, mint Kosztolányi Dezső. Az ő kalapja szerint: „voltam civilfej koronája, / én bús kalap, / koldus és gyászoló kalap.”

Ebben a történetben Tordai Kázmér, mesterfodrász vall kedvenc kalapja történetéről.

Tordai Kázmér, ez a negyvenéves fodrász, elhatározta, hogy változtat öltözkékén. Ezt azért kívánta megtenni, mert Kázmér, a hajfodrász a városban nagy hírnévnek örvendett és ő volt, aki a legelőkelőbb vendégek hajait ápolta.

Eddig eléggé lezser öltözetben járt kelt a városban. A farmer nadrág már volt vagy öt éves, a kockás ingje sem volt napra vasalt. A cipője pedig egy fehér sportcipő volt. Nem egészen tornacipő, de valami ahhoz hasonló.

A változtatást azért döntötte el, hogy azok a vendégek, akik hozzá járnak, mégse szégyelljék, hogy ilyen öltözetlen a fodrász mesterük. Úgy gondolta, hogy normális nadrágot fog venni, olyant, amelyik alkalmazkodik az időjáráshoz, Télen valami vastagabb szövetből, nyáron olyan szellős könnyebbet. Az ingjei is ehhez alkalmazkodjanak. Lehet egy szép mellényszerű pulóverrel kiegészíteni, hogy az átmeneti időszakban is használható legyen. A cipő pedig különlegesen szép, fényes legyen. Emlékszik, amikor még kisfiú volt, abban az utcában ahol laktak, egy szép, nagy házban élt egy ügyvéd. Ezt onnan tudta, hogy apja mindig mondta neki: – Köszönj az ügyvéd úrnak! Ilyenkor az ügyvéd visszaköszönt és a fején lévő kalapot jobb kezével megemelte, tiszteletet adva a köszönésnek. Még maradjunk a cipőnél, mert ez a bizonyos ügyvéd úr lábán. mindig olyan fényes cipő volt, mint a tükör. Hogy csinálta ezt nem tudta, de biztos volt benne, hogy az ügyvéd úr szabad idejében biztosan kefélteti a cipőit. Úgy döntött, neki is ilyenféle cipők kellenek. Legyen legalább négy pár, hogy azt bármikor felvehesse.

Az öltözkéhez a legfontosabb kiegészítőnek a kalapot gondolta. Ha már jól öltözött, akkor csak úgy hajadonfővel nem szaladgálhat az utcán. Meg, ha betér valahová, mondjuk egy étterembe, vagy presszóba, milyen jól nézhet ki, egy kalapos úr. Mértéket, távolságot tartó, legalább is annak látszik. Tehát kell egy kalap, de milyen legyen az a kalap. Tordai Kázmér úgy gondolta, hogy a piactól lévő újságosnál keres egy olyan újságot, amelyben férfidivatról van szó. El is ment Juditkához, így hívtár azt a hölgyet, aki már régóta foglalkozik újságok árulásával. Ajánlott egy férfi magazint, melyben kalapokról is szóesett. Megvette és otthon leült a fotelba és tanulmányozta.

Sokféle kalapról esett ott szó, képek is voltak, de legjobban egy Fedora típusú kalap tetszett Tordai Kázmérnak. Már elképzelte, hogyan fogja viselni, hogyan fogja megemelni, amikor majd köszön valakinek. A legjobban az tetszett ebben a kalapban, hogy megírták, ilyen kalapot viselt Humphrey Bogart a Casablanca című filmben. Mikor eszt elolvasta, teljesen elájult és izgalomba került. Most már tudta jó választás lesz ez a Fedora típusú kalap.

A nagy kérdés most vetődött fel, hol lehet ilyen kalapot beszerezni. Itt ebben a kisvárosban nincs kalapos. Volt, de valamikor a múlt század harmadik felében érdektelenség miatt a kalapos beadta a derekát, meg az engedélyét. A kalap elveszítette fényét, jelentőségét. Most ott álltak az emberek hajadonfővel és várták a jószerencsét.

Aztán eltelt olyan bő harminc év és megint kezdett divatba jönni a kalap. Pont ebben az időszakban fogalmazódott meg Tordai Kázmér fejébe, hogy a fejére is kellene valami, ha nem más, legalább egy kalap.

Pestre utazott, és már utazás előtt felderítette, hol van egy kalapos mester. A Bajcsy Zsilinszky úton talált egy mestert. Aki szívélyesen fogadta és mindjárt méretett vett a fejéről egy mérő szalaggal. Mondta is a méretet:

–Önnek egy 54-es, XXS-es kalap kell – folytatta: Milyet szeretne?

–Fedora típusút! – válaszolta Tordai Kázmér.

A kalapos mester végig mérte őt és megkérdezte, mi a szakmája?

– Fodrász vagyok, férfifodrász! – válaszolta büszkeséggel.

– Akkor önnek ebből a kalaptípusból, úgynevezett iparos kalap kell – mondta és a készletből mindjárt elő is vett egy szürke színű kalapot. – Iparos formáját megadjuk, ez a hosszában a fejtetőn betörve – mondta a kalapos és már is a megnevezett formát adta a kalapnak.

Tordai Kázmér azonnal fel is tette a fejére, oda állt a tükörhöz és nagy meglepéssel nyugtázta az eredményt. Nem is kell becsomagolni, így megy most már haza is.

Amint leszállt a vonatról már is használni kezdte a kalapot. Köszönt, jobbra, balra, felemelve a kalapot. Ilyen udvarias köszöntésre szinte mindenki válaszolt. Nagyon elégedett volt a választásával.

Másnap reggeltől új öltözetben jelent meg a fodrászmester. Mindenki csodálkozott ezen a hirtelen jött pálforduláson. A csoda három napig tartott, innentől kezdve csak kalapos fodrásznak becézték az emberek egymás között. Tordai Kázmér azonban nagyon élvezte a kalapemeléssel való köszönést, így mindenhová kalappal köszöntött be. Viselte, ha hivatalba kellett mennie, viselte, ha egy étterembe ment be, vagy más szórakozó helyre. Elégedett volt a kalappal, csupán néhányszor gondolkodott el egy kicsit, a kalap mintha nagyobb lenne. Amikor felvette, lecsúszott egy kicsit a szemére, néha oldalt a fülére. Már arra kezdett gyanakodni, hogy talán vele van valami baj, talán kisebb lett a feje és ezért ez a bőség. Erről egyelőre nem akart senkinek sem beszélni. Kezdett belenyugodni, hogy az ő kalapja ilyen, ezt kell viselnie. Még eszébe jutott, hogy talán orvoshoz kellene fordulnia, állapítsa meg a változás okát. Teltek a napok, hetek, a kalap úgy viselkedett, mint az utóbbi időben. Egyik este amint hazaért a felesége kérdezte tőle:

– Mi van ezzel a kalappal?

– Mi volna? Nincs semmi! – szögezte le Tordai Kázmér és nézte a feleségét.

– Mintha nagyobb lenne! – mondta az asszony.

– Talán a fejem kisebb! – próbálta a korábbi megállapítását erősíteni.

– Mutasd azt a kalapot – utasította az asszony. Belenézett a kalap belsejébe és felkiáltott: – Te Kázmér ez nem 54-es, ennek a száma 58-as. Biztos elcserélted valahol.

Tordai Kázmér elkezdett kutatni emlékezetében. Sokfelé járt, a kalapja néhány fogason lógott, de mindig megvolt, még akkor is, ha több kalap volt a fogason, neki mindig jutott egy belőle. Így nem is gyanakodott. Tehát megint az asszonynak lett igaza, mint általában szokott.

P. LESKÓ ÉVA

Covid contra Covid

A fák lombjai között átszűrődő napsütés gyengéden simogatta meg arcát. Rövidnadrágban és pólóban, elégedetten üldögélt a vén diófa árnyékában. Pár éve költöztek ebbe a kertvárosi, zöldövezeti családi házba. Madárcsiripeléstől hangos a kert, tuják magasodtak a kerítés mentén, amelyek mintegy kizárták életükből a külvilágot. Az udvar közepén feszített víztükrű medence. Jólesően nézett végig a feleségén, aki reggeli frissítő úszását végezte. Testén három szülés után is megfeszültek az izmok, napbarnított, 25 év után is kíváncsós. Az imént a nagyfia egy kávéval a kezében vigyorogva ült le vele szembe, és hanyagul az asztalra dobta a reggeli újságokat, „Jó reggelt fater, itt a mai szakirodalom” – szavak kíséretében. Még nem nézett bele. Hátradőlve karosszékében elégedetten szemlélte kis birodalmát, amelyet ő teremtet meg maga, és a családja számára. Zene ütemes lüktetése, és a hangszóró bömbölése zavarta meg a békés csendet. Felnézve az emeleti szoba ablakára, mosolyogva állapította meg, középső fia is korán ébredt az éjszakai bulizás után. Pia, lányok, enyhe drog, nagy baj nem lehetett, mert még csak fél dél, és már újra kezdődött „kamaszéknál” az élet. Olyan hirtelen nőttek fel, észre sem vette az évek múlását. Kész férfiak. De itt van még a kicsi, Ő még másképp ragaszkodik. Telve van szeretettel, őszinte kíváncsisággal. Néhány éve, amikor a harmadik fiúk is megszületett, azt tervezték örökbe fogadni egy kislányt. Másképp alakult. Azért jó lett volna egy kis copfos, cserfes kisangyal, aki csacsogásával veszi le a lábáról. Vett egy mély levegőt, jól van így minden, boldog és elégedett. Benne van az üzleti világban, két jól működő kereskedésük is van, az asszonnyal is jól kiegészítik egymást. Már dolgozniuk sem kell, elég az üzleten tartaniuk a szemüket, az szinte már megy magától. „Jelentős megtakarításuk is van! Érdemes lenne újra befektetni azt!” töprengett magában. Beugrott ő is a medencébe, felesége mellé úszott és megcsókolta. A befektetés gondolata tovább motoszkált a fejében, vacsora közben fel is vetette, az asszony azonban tévovázott.

– Elégedjünk meg azzal, amink van.

– Eddig is a befektetések és az üzletek hozták a sikert. Itt van a három fiú, az ő jövőjüket alapoznánk meg – érvelt

– Ebben igazad van, de ki tudja hogyan alakul. Elegem van már a nyűgökből. Csak úgy magunknak szeretnék élni – mondta nehézkesen a nő

– Végül is a jó ötletekből lettek eddig is a jó üzletek – erőszakoskodott tovább

– Mindig csak a befektetés, elégedetlen vagy! De ahogy akarod!

Az asszony hangja idegenül és fagyosan csengett, saját maga előtt is titkolta, de már hosszabb ideje nem tudott mit kezdeni érzéseivel. Elfáradt. Elege volt mindenkől, legfőképpen a folyamatos aggodásból, agyalásból, a befektetésekből, az üzletekből. Pedig korábban csodálta férje gyors észjárását, gondolkodását, és hitt a megérzéseiben is. Mára elmúlt. Elmúlt a fiatalsága is. Sok öröme volt a fiaiban, de volt valami hiányérzete is. Már semmi mást nem akart csak egy kis szabadságot. Többet akart törődni önmagával, úgy érezte megfullad.

Néhány nap múlva egy üzleti vacsorára voltak hivatalosak a kisváros egyik luxus éttermébe. Bár nem igen szerették az ilyet, de olykor illett egy-egy meghívásnak eleget tenniük.

– Van egy üzletág, amit jól fel lehetne futtatni most. Elég húzós beruházással jár, amíg be nem indul, de van benne lehetőség – mondta egy ismerősük két pezsgős koccintás között.

A Sors akarata vagy egyszerűen szerencse, nem tudta a férfi. Előzőleg is volt bátorsága nagyobb összegeket befektetni, olykor kockáztatni is, de megfontolt és alapos volt, ezért tetszett a felvetett ötlet.

– Vágjunk bele – mondta feleségének hazafelé

– Már megint kezdéd, aludjunk még rá egyet, vagy ahogy akarod. A legnagyobb problémám most az, hogy már nagyon szorít az új cipőm – karolt bele férjébe, mintegy elodázva a beszélgetést az asszony

Másnap eldöntötték, és belevágtak. Megtakarításukat befektették, a bank is megadta a szükséges hitelt. A felesége nevére alapították meg az új céget. Hosszas keresgélés után megtalálták a telephelynek legmegfelelőbb telket. Megvásárolták, és felépítették a raktártelepet, vettek és béreltek munkagépeket, lázas munkával teltek a napok. A költségek ugyan napról napra nőttek, de nyugodt maradt, ha elindul a munka minden rendben lesz.

A külvilág problémáival nem igen foglalkozott. Csak egyszer-egyszer ütötte meg a fülét a Wuhan városából érkező hírek. Majd egyre többször. Övintézkedések, kijárási tilalom, karantén. Oltások, amelyekről a felesége hallani sem akart, sem akkor, sem később.

Két héttel később kórházi ágyon, három nap kóma után lélegeztető-gépre kötve kábán, monoton, ismeretlen hangokra eszmélve ébredezett. A kórterem üveglablakán keresztül meglátta magát, és feje felett az életben tartó gépeket. Letapogatta az ernyedt karjából kivezető csöveket és ráeszmélt, hogy a visszfényben saját szívgyömbjét látta. Testében fájdalmat érzett, ornyergén mély, csontjáig hatoló seb utalt a lélegeztető-gép szoros maszkjára. Cikázó gondolatok, lepergő filmkockák, félelem és pánik. Halálszagú fertőtlenítő, madarakat elriasztó festett varjak az ablaküvegeken. Szerelmes sms-ek a feleségének, amelyek viszonzatlanok maradtak. Magány és egyedüllét. Száguldó nővérek, orvosi csipogó. Átgondolt élet. Furcsa hiányérzet. Félbemaradt üzletek, pusztító gondolatok.

A kórházból a nagyfia vitte haza.

Az éjszaka csendjében leizzadva, a telefonon erőszakos csörgése riasztotta fel álmából. Apja szólt bele fuldokló, erőtlén hangon: „Gyorsan gyere fiam, mert anyád...!” – a többit nem értette. Hazaérve feketére cserélte vakítóan fehér pólóját. A felesége odalépett hozzá, megérintette az arcát, és együttérzéseként szerencsétlenül egymásba font szavakat préselt ki magából. „Sajnálom. Nem vagy azért egészen közömbös a számomra”. – és vállán érezte ugyan asszonya karját, de ölelésében nem volt erő. Lassan, nagyon lassan fogta fel a szavak súlyát, és csak később értette meg annak üzenetét.

A keresetlevél hosszú ideig jól láthatóan az íróasztal jobb felső részén, az asztali lámpa mellett beborítékolva hevert.

A vén diófa árnyékában karosszékében ült. Az asztalon kávé csészék nyoma, előtte egy újság a tegnapi hírekkel. Csikkel teli hamutál. Egy eltévedt varjú károgott a távolból, rekedtes hangja megzavarta a kertváros békés csendjét. Azt mondják –, jutott eszébe – a varjak a hideget jelzik. Összébb húzta magán a kabátját, pedig a lelke fázott. Szorongás. Depresszió, üresség. Félelem. Befulladt üzletek, adósság. Pusztító gondolatok. Mindenért hibáztatás. Covid utáni poszttraumás szindróma.

A postás vadul csengetett, sietve adta át a leveleket. Felgyorsult a szívverése. Átfutotta az átvett postát, egyetlen bélyegző lenyomatot keresett a szemével. Tudta, semmi sem változott, csak egy nap haladékot kapott.

A Nap erőtlénül próbálkozott a fák lombkoronája között, a feszített víztükrű medencébe faleveleket hordott a szél...

BODÓ CSIBA GIZELLA

Közeleg

Leég lassan minden mécses,
A levegőben maradt percenések
Kísérői a pillanatnak,
Kíváncsin csillag-titkokat kutatnak.

Az utaknak két ága nyílik,
Egyik hív ádventi csendre,
A másikon a város kirajzik,
A Pláza-mérgezett örületre.

Neked milyen fény villant,
Melyik útra szabad a lámpa?
Állj meg a sötét erdő szélén,
Óriás gyertya a Holdba karoló,
Illatos fenyő ága.

Nagy körök után

Négy esztendősen hittem Benned,
Bár nem tudtam, hogy Te Vagy!
„Láthatatlan-eléd” vittem
Egy kihűlt, kicsiny, szürke madarat.

Mielőtt hitedbe merülhettem volna,
Formálták gyermekszellemem,
Tavaszi szél – én – kételkedő,
Ez idő tájt nem voltál velem.

Lettem az életnek, sorsnak
Pofonba szaladt játékszere,
Hosszúra engedett póráz végén
Lazított, húzott a Gazda keze.

Az élet átfolyt görgető érként
Üveg-törékeny létemen,
Mire hiányolt, kutatni kezdett
Téged, a palackba zárt értelem.

Ha megérjük, újra gyermekké válva,
Keresni kezdjük védelmedet,
Póráz már nincs, erőnk is fogytán,
Nem ágálunk, szótlán hajtunk fejet.

Támaszkodunk a zarándok botra,
A térd rogyant, s könnyen lehet,
Csak a finisben, célszalag szakítva
Értjük meg valós, Igaz Létedet!

Béke-harc

Szemem egykedvű tekintettel,
Míg agyam cikázó képsorokkal,
Gondolatokkal, hangokkal
Párbajoz, csörömpöl, mint
Bádogsisak középkor lovagjain.
S hiába lépek közbe,
S hiába fegyverezném le
A robajló gondolat-kalandorokat,
Feltámadnak, újra harcra készek
Már-már félek, szétfeszítik
Fejem-vértjét csatázó képek,
Kígyózó gondolatok besiklanak
Éjszakai csendembe, ébredésembe,
Beleroannak lelkem tükrébe,
Gyökeret vernek egy pillanatra
Önmagukat látva, megtagadva
Letaszítják bástyámról védőimet,
Szétdúlják csendemet,
Mi felsőbb parancsra vár,
Bölcs, higgadt felső szóra,
Mi kivezeti káosz-várból
A jóra, békességtóra teszi bárkám,
Hol tiszta vízen evezhetek
Szép gondolatterelők veletek,
Ringatózhatom Ég és föld között
A kezdeti zajok feledve,
Betakar Mindenkit fény-meleggel
Karácsony este.

MESTER GYÖRGYI

Szelek szárnyán

Nem szokta a horoszkópját elolvasni. Ha véletlenül mégis feldobta az internet, mérgesen odébb lépett.

Minek bosszantsa magát? A horoszkóp jóslatai nevetségesek, soha nem tükrözik a valóságot, sőt, kifejezetten lehangolóak: éppen amiatt, hogy a jövődőlés köszönőviszonyban sincs a valósággal.

A hírek olvasása közben, véletlenszerűen, megint elé került a horoszkópja. Már készült rá, hogy rákattint a következő hírre, azután mégis meggondolta magát. Na, megnézem – gondolta –, mi az, ami aktuálisan nem fog beteljesülni?

A várt választ kapta: az elkövetkező napokban anyagi helyzete jelentősen javul, a karrierje felívelő tendenciát mutat, és szerelmi téren is pozitív változásban, igazi meglepetésben lesz része.

Ezt látnom kell – futott át az agyán –, s közben fanyarul elmosolyodott. Több évtizede élt már egyedül, magányosan. Férje elhunytát követően nem talált társat, még partnert sem, de valójában nem is keresett. Azt a boldogságot, amit korábban a férjével megélt, képtelenség lett volna reprodukálni, megismételni.

Hetek teltek el.

Megérkezett a nyugdíja – na, igen, az anyagi helyzete valóban javult. Karrier? Hát, ha annak nevezzük, hogy megint leköszölték egyik írását a családi magazinban – ez sikernek is elkönnyelhető. Na, de mi lesz a szerelmi életével, a jóslat pozitív változással? És hol van a beígért meglepetés?!

Ekkor, váratlanul, üzenetet kapott egy régi ismerőstől, aki a szomszédos országban kétnyelvű irodalmi lapot szerkesztett. Az illető különleges felhívást továbbított részére, amelyben egy helyi – de magyar származású – szobrász gigantikus tervét ismertette, aki a projektje megvalósításához prózai, költői, zenei műveket várt, melyekből ihletet, ötletet meríthet.

Na, ez nem fog ki rajtam – gondolta. Nem vagyok ugyan elismert író, inkább csak egy jó tollú amatőr, de szinte nincs téma, amelyet írásban fel ne dolgoztam volna. Ekkor megint elmosolyodott, mert eszébe jutott, mit szokott ilyenkor mondani: én már az üres lapról is írtam novellát.

Végigpörgette a dokumentumait, és talált is négy írást, melyek a megadott témákhoz passzoltak: születés, életút, test és lélek kapcsolata...

A novellákat elküldte a főszerkesztőnek, és kérte, továbbítsa a szobrász felé.

Egy hét elteltével nem hagyta nyugodni a kíváncsiság: mi lett az írásai sorsa? Vajon tudott-e belőlük bármit is hasznosítani a szobrász?

A magazin főszerkesztője megadta a szobrász e-mail elérhetőségét, és biztatta, vegye fel közvetlenül vele a kapcsolatot.

Levelére, meglepetésként, azonnal választ kapott. A szobrász felmagasztalta az írásait, és ígéretet tett arra, hogy amennyiben felhasználja azokat, a megvalósítás mikéntjéről tájékoztatni fogja.

Ő visszaírt, hogy megtiszteltetésnek veszi, és köszöni a figyelmet.

A levelére újabb válasz érkezett, szinte postafordultával ... azután minden nap, kétszer. Szelek szárnyán, jöttek-mentek a virtuális üzenetek.

A levelek hangja egyre közvetlenebb, barátságosabb lett, lassan azt lehetett gondolni, alakul közöttük valami.

Azután jött a telefonhívás. Vagy másfél óráig beszélgettek, újabb és újabb témákat felvetve, amiből kiderült, több ponton is egyezett az életük. Szinte akarattal kellett véget vetni a beszélgetésnek, hiszen azért egy külföldi telefonhívásnak anyagi vonzata, komoly költségei is vannak.

A hívást újabb e-mail üzenet követte, megerősítvén, amit már addig is tudtak: örömmel kommunikálnak egymással, várják, és ha nem érkeznének a levelek, már hiányolnák is a mindennapi üzenetváltást.

Időközben, lassan, de biztosan, valami vonzalomféle alakult ki közöttük, noha még sohasem látták egymást.

Ekkor újabb meglepetés érte. A szobrász megírta, kiállítása lesz az óhazában. Erre természetesen haza fog utazni, és akkor vele is feltétlenül találkozni akar.

Ez megmozgatott benne valamit, amiről azt hitte, már sohasem történik meg. Izgult, várt és remélt. Vajon csalódás lesz mindkettejük számára a személyes találkozás? Hiszen sohasem látták egymást, csak az életük alakulásáról, az érzéseikről, később, elvétele, félénken, az érzelmeikről váltottak üzeneteket.

Készült a kiállításra. Hosszasan vívódott, mibe öltözzön, mit vegyen fel, hogy a legjobb benyomást keltse, és ne okozzon a külsejével csalódást. Hiszen a szobrásznak fogalma sincs, hogy ő valójában hogy néz ki...

Eljött a nagy nap. Előbb a művekkel akart megismerkedni, csak azután az alkotóval.

Belépett a kiállítóterembe. A helyiségben, központi helyen, erősen megvilágítva egy életnagyságú alkotás állt.

Vagy nem is állt, inkább ült. Egy női alak, asztal mögött, állát egyik kezébe támasztva, elgondolkodva, másik kezében toll, előtte papír. Láthatóan, írt, alkotott valamit.

Közelebb lépve megdöbbenéssel látta, hogy a női arc egyértelműen az ő vonásait viseli. Őt ábrázolta, a nőt, a jó tollú, amatőr író...

KOTASZEK HEDVIG: Karácsony Lelke, elektrografia

BUDA FERENC

Parafrázisok a Falak könyvéhez (részletek)

„Ne vádolj, ne fogadkozz”

(József Attila)

AZ ABLAKON nem száll ki még a füst sem,
falak között maradni kénytelen.
Ott kinn az ég vert kék színű ezüstben,
itt kámzsa leng a kínos éjjelen.
Hurkot vető, nehézkes sóhajokból
bogos fonál és fénytelen szövet
feszül. Az ember még ha belegondol,
akkor se lát a deszkában szöget,
s gyengén, gyanútlan ráhever a padra.
Az szárazon, szilárdan áll alatta,
lába nem inog, lapja nem hasad,
csak amidőn már régen rajta fekszik
borús hajnaltól bánatos napestig,
sajdít húzában szálkát és vasat.

AZ ABLAKON bejön a füst, ha tél van.
Ez érthető: ilyenkor fűtenek.
Szippantom hát a másokét aléltan,
találgatván: mitől is lesz meleg
itt az alvégen némelyik lakásban?
Fojtó szagok: biz nemcsak szén s fa ég –
ingyen beszerzett bálás rongy, garázsban
tárolt limlomok, mocskos hulladék.
„Kazánba mindet! Gyújts alá, hadd égen!”
És klórszagú korom pilléz az éjben
a hallgatásba fúló táj fölött.
Hisz szép a tél (csak rá ne unj, barátom):
dér a fűvön, zúzmara fenn a fákon.
S a füst leszáll. S az ember felköhög.

http://dia.jadox.pim.hu/jetspeed/displayXhtml?docId=0000016253&secId=0001222246&mode=html#Buda_Ferenc-Mig_elsz-00740

UMHAUSER FERENC

Furcsa szerzet

A szülést monitoron figyelő orvosok elképedve nézték a csecsemőt. Még mielőtt a lélegeztető készülék működésbe lépett volna, a gyerek felsírt és szaporán szedte a levegőt, minden külső segítség nélkül. A végtagjai pedig olyanok voltak, mint a régi anatómia könyvekben, valamikor az atomkor elején, a kezeken és lábakon öt-öt ujj!

A régi hologramokon és a még régebbi videofelvételeken láthattak ilyen furcsa szerzeteket, ahol minden logika és rendszer nélkül össze-vissza rohangáltak. Nagyképűen Homo Sapiensnek nevezték magukat, ám ezt azzal cáfolták meg, hogy a legértékesebbet, az emberi életet vették semmibe s állati ösztöneiknek engedelmességgel gyilkolták egymást, - ami bizonyos fokig racionális cselekedet is -, dehogyan saját testi épségüket kockára tegyék, az végkép az állatvilágból eredő csökevény, amit ködös, érhetetlen fogalmakkal próbáltak szépíteni, úgymint szerelem, bajtársiasság, hazafiság, azonban ezek csak feltupírozott, nagyzó szavak. Az etológusok világos és okszerű levezetései megmutatják a párhuzamot az állatok territoriális viselkedése és a primitív ember számunkra érthetetlen mozgatórugói között.

Mindegyikükben szinte ugyanaz a gondolatsor futott végig s vele ugyanaz a rémület: Itt van egy csecsemő, aki képes volt minden segítség nélkül az első légvételre. Ujjai vannak s úgy látszik, pár hónap múlva, akár önálló mozgásra is képes lesz, bár a feje száználisan kicsi, következésképpen szellemi képességei minden bizonnyal fogyatékosak lesznek. De mi lesz, ha az a pár primitív gondolat, állati reflexekkel és nyers erővel társul ebben a lényben (az eszükbe sem jutott, hogy ez a lény is ember), és felborítja a megszokott rendet.

Mire juthat az értelem, a logika, a nyers erővel és az irracionális gondolatokkal szemben?

Nem kellett szólalniuk, hiszen az őket életben tartó rengeteg műtűrke között olyan is volt, ami közvetítette a gondolataikat, ámbár ez nem mindig üdvös, de szerencsére nem volt a kezükben egy tisztességes orrba vágáshoz elegendő erő. Különben is, ha az adrenalin szintjük emelkedni kezdett, rögtön beindult az erre programozott szerkezet s a legmegfelelőbb nyugtatót adagolta közvetlenül a véráramukba. Most igencsak serénykedhetett, mert ekkora izgalomszintet, még működése alatt nem ért meg.

Mi lesz, ha a gyerek elkezd járni és tudatlanságában megbabrálja a létfenntartásunkhoz nélkülözhetetlen gépeket?

Lélegzetviasszafojtva drukkoltak az életindítónak nevezett gépnek, hogy be tudja ültetni a fejen duzzadó erek egyikébe azt a biodiódát, aminek segítségével majd hatni tudnak rá. A csecsemő rúgkapált, állandóan kicsúszott a gép karjai közül, így az nem tudott eleget tenni a feladatának, erre nem volt programozva, azt hitte a szenzoraival van valami probléma és elsietett a karbantartó részlegre.

A rémület nőttön-nőtt bennük. Mi lesz most, hogy a gépnek nem sikerült az újszülöttet bekapcsolni a bolygórendszereket összekötő hálózatba, amely ellenőrzése és irányítása alatt tartja a legkisebb kozmikus porszemet is, számolva a hatásokkal és ellenhatásokkal, hogy a tér ezen darabjának, az ember minél hosszabb ideig és minél zökkenő mentesebben az ura maradhasson.

Ez az emberpalánta most mindent keresztülhúzhat. A gépek az ő védelmére is programozva vannak, de a többiek csak a parányi alkatrészekeken keresztül tudnának vele kommunikálni s talán hatni rá, ám ő kívül rekedt a kollektív tudaton ...

Mielőtt az összes nyugtató elfogyott volna, a probléma megoldódott. A dajkagép sem volt mozgó csecsemőre programozva, így az kicsúszott a karjaiból, mikor a nevelőrésszel akarta vinni. A gyerek koponyája szétloccsant a kövezen, már nem lehetett segíteni rajta.

A kórlap alján ez állt: „Exitus oka: életképtelenség.”

KORIM LÁSZLÓ

Kompozíció két névre

Vietod Martinka becsukta szemét. Kínos pontossággal érezte hogyan kúszik testében a fájdalom. Lassan és megállíthatatlanul haladt, mintha valami hernyó mászkált volna benne föl-alá. Próbált nem gondolni rá, de az minduntalan jelen volt benne. Az áhított zsibbadás vagy beletörődés, amely más szokványos fájdalmaknál elengedhetetlenül bekövetkezik, itt sehogy sem állt be, mert ez a fájdalom minduntalan megújította magát, átalakult, akár a zongora billentyűin végigfutó dallamsor. Szokatlan képek kergetőztek agyában, ám nem bírta felfedni közöttük a kapcsolatot. Ugyanakkor, mintegy sugallatképpen tudta, hogy ezek a képek hordozzák a megváltást. Érezte, tennie kell valamit s akkor megszűnik a kín. Kezeket látott, egy női fejet. Egy szenvedő női fejet, meredt szemekkel. A kezek rákulcsolódtak a torokra, egy roppanás, a gége roppanása ...

A felügyelő elégedetten nyugtatta szemét az áldozaton. Szép munka, a porc beszakadt, keserves és biztos halál.

– No ezzel megvolnánk – szólt a segédtszthez, majd beszállt a gépkocsi hátuljába és botjával megkopogtatta a pilóta fejét, ezzel ösztökélvén indulásra. Útközben kanyarodási szándékát úgy jelezte, hogy a sofőr megfelelő vállát kocogtatta meg. A segédtsz a kocsi mögött szaladt. A felügyelő néha számárfület mutatott neki, hogy kicsit mérgesítse, és ezzel elősegítse futását.

Figyelmesen szemlélte az út mentén tülekedő tömeget. Nem volt könnyű megtalálni a megfelelő embert. Vajon milyen külső jegy alapján dönthetett? Honnan tudhatta, ki a Megnevezett, mikor bárkit kérdező is, csupán kitérő válaszokat kapott volna, nem beszélve arról, hogy az ilyen jellegű kérdések messzemenő illetlenségről tanúskodtak volna és az állampolgároknak joguk volt nem válaszolni.

Az akadémián tanították, hogy milyen szempontok alapján döntsenek, de mindez bármilyen alapos és rendezett volt is kevés lett volna a döntéshez. A végső mozzanatot mindig egy belső érzék határozta meg, amellyel minden felügyelőnek rendelkeznie kellett. E nélkül nem is lehetett felügyelővé senki.

Sohasem volt még gondja a döntéssel. A benne rejtőző képesség mindig csalhatalanul a tetteshez vezette. Utána az áldozat kiválasztása már gyerekjáték volt.

Most mégis valahogy tanácstalannak érezte magát, az arcok összefolytak. Talán fáradt volna? Nem ez valami más. Találkozott már vele, azonban most valahogy furcsának, közelinek érezte. Ide-oda rakosgatta emlékezete dobozai között. És ekkor rádöbbsent, mi az ami aggasztja, miért nem működik most is az érzéke, miért nem vezérli a helyes irányba. Ő maga volt a következő tettes! És már érezte is, hogy a fájdalom be akar kúszni a testébe. Viaskodott ellene, de mindhiába. Meggyötörve nézett hátra a segédtsztre, hátha ő még nem vette észre, legfeljebb uralkodik magán. Ám az már tudta. Látta leplezetlen örömét afelett, hogy immáron ő a felügyelő.

Már csak az áldozatot kellett megtalálnia. A fájdalom egyre inkább elhatalmasodott rajta. Végigkúszott lábán, ágyékán, hasán. Mire a szívéhez ért tudta ki az áldozat és botjával ütni kezdte a sofőr fejét, kemény erős sújtásokkal.

Szükségszerűen neki kellett lennie a tettesnek, hiszen őt Oklahomai Jezsőnek hívták.

ZENE —VERS

Loreena McKennitt

Patrick Collumb: Átsétált a piacon

<https://www.youtube.com/watch?v=rXbhvoofzYM> (6':06'')

Énekli: Loreena McKennitt

Szerelmem azt mondta nekem:

„Édesanyám nem bánná...”

„És édesapám nem fog lenézni...

...szegénységedért...”

És ellépett tőlem.

És ezt mondta nekem:

„Nem kell majd sokat várni szerelmem...

esküvőnk napjára...”

Ellépett tőlem...

és átsétált a piacon...

Szeretettel néztem őt...

ahogy ide-oda lépett.

És hazafelé vette útját

Egy csillaggal az égen,

Mint ahogy a hattyúk esténként

úsznak a tavon át.

Álmodtam a múlt éjjel...

hogy igaz szerelmem bejött hozzám...

Oly lágyan lépett be,

a lába nem is keltett zajt.

Mellém lépett

És ezt mondta:

„Nem kell soká várni szerelmem

esküvőnk napjára...”

Egyveleg – 25 dal

https://www.youtube.com/watch?v=hSpxnPUgKFQ&list=RDhSpxnPUgKFQ&start_radio=1&rv=hSpxnPUgKFQ&t=14 (kb. 2h:20')

*

Loreena Isabel Irene McKennitt ([Morden, 1957. február 17.](#) –) kanadai énekesnő, dalszerző, hárfaművész és zongorista, aki leginkább kelta és közel-keleti motívumokkal teleszőtt [világzenéje](#) kapcsán tett szert világhírnévre.

Azért is tragikus ez a dal, mert McKennitt egy hajószerencsétlenségben egyszerre vesztette el a jegyesét és a bátyját – így aztán pontosan ugyanolyan az énekes helyzete, mint a dalban/versben a fiúé...

https://hu.wikipedia.org/wiki/Loreena_McKennitt

*

Padraic Colum (sz., mint Patrick Collumb/Colm, 1881-1972) – az ír reneszánsz századvégi mozgalomnak jelentős alakja az írországi Longfordban született, ahol apja egy szegényház igazgatója volt. Húszéves korától Dublinban vasúti tisztviselőként dolgozott. *Broken Soil* (Feltört talaj), később *The Fiddler House* (A hegedűs háza) címmel megjelent drámáját az ír nemzeti színház 1903-ban mutatta be. *The Land* (A föld, 1905) című drámája ugyanennek a színháznak egyik első nagy sikere volt. A darab Írország egyik súlyos problémájával, a kivándorlással foglalkozik. Colum – eredetileg Patrick Colm, csak hazafias lelkesedésében változtatta meg gael írásmód szerint nevének helyesírását – az *Irish Reviewer* című lap egyik alapítója és kezdetben főszerkesztője volt. 1914-ben az egyesült államokbeli Columbia Egyetemen tanított, majd Connecticut államban telepedett le. 1923-ban a Hawaii-szigetekre ment, népköltészeti kutatómunkát végzett, ennek anyagát *At the Gateway of the Day* (A nap kapujában, 1924) és *The Bright Islands* (A fényes sziget, 1925) című könyveiben tette közzé. Colum első verseskötete 1907-ben jelent meg *Wild Earth* (Vad föld) címmel, ezt számos más kötet követte. Az ír nép életének őszinte és érzékeny hangú énekese, több versét népdalként éneklük Írországban. ([magyarulbabelben.net](#))

Az itt megjelenített vers eredetiben itt olvasható:

<https://allpoetry.com/She-moved-through-the-Fair>

[A szöveget a youtube-videó feliratáról másoltam le, a videón fordítóként TransLiter/Tetube van megírva. A költőtől 1941-ben közzétett a Vigilia három verset, és a [magyarulbabelben.net](#) oldalán található két vers. – a Szerk.]

A vers egy népdal sokféle változatban élő verziójából született Colum tollából, ennek a keletkezéstörténete itt:

https://en.wikipedia.org/wiki/She_Moved_Through_the_Fair

*

2024.március 24 este 8 óra a MVM Dome, BUDAPEST

Loreena McKennitt a „The Visit Revisited” európai turné keretén belül érkezik Budapestre

<https://www.eventim.hu/hu/jegyek/loreena-mckennitt-koncert-budapest-mvm-dome-613602/event.html>

*

Fotók:

1. Loreena McKennitt; Richard Haughton fotója

Interjú Loreena McKennitt-tel; 2021. szept. 29.

<https://pureaudiorecordings.com/en/interview-with-loreena-mckennitt/>

2. Padraic Colum (sz. Patrick Collumb, 1881-1972) író költő

Fotó: University College, Dublin

<https://www.longfordleader.ie/news/home/801449/padraic-colum-gathering-returns-to-celebrate-longfords-literary-history.html>

*

Title photo credits: Richard Haughton

Interview with Loreena McKennitt

- Posted on 29. September 2021

<https://pureaudiorecordings.com/en/interview-with-loreena-mckennitt/>

Padraic Colum (sz. Patrick Collumb, 1881-1972) író költő

(Szerk.: Szolláth Mihály)

SZOLLÁTH MIHÁLY

Szeretet ünnepe

Édes és mogyorós
Fenyőillat és hó
Jézuska este jó
Várja míves bölcső

Illatok és meleg
Színek gyermekeknek
Játékok és dalok
Csillagok angyalok

Álmot él a néni
Őket képen nézi
Ilyen volt valaha
Karácsonynak hava

*

áldás

idegenbe futnak földjükről
hogyan hazát találjanak
elhagyva ezt a délibábos
vad országot

legyen fiatal hajtásukban
erő gyökeret verni
tartson ki nekik e látomás
olyan soká

hogyan fiakat foganhassanak
ég adjon fejük fölé
tetőt és a lelküknek hazát
ottmaradást

ott lesz hazátok ahová
viszitek mert eddig is
csak annyi volt amennyire
az bennetek van

*

Szentestei négysoros

Csillagok és harangszó
Kisült a jó kalács
Közel már a jászol
Kisbaba onnan oáz

Fotó: DARVAS JUDIT

VERASZTÓ ANTAL

Emlék-kikötő

Mindenfajta emlékezés valamiként az időhöz köt bennünket. Sinóros Imre anyai oldalról való szépséges unokahúgait háromig lehetett számolni. Ők voltak azok, akik a dunántúli dombok közül nyaranta felváltva jártak Imre szüleinek hajlékába alföldi nyarat, és a víz egyenességű kenyértermő búzamezőket megcsodálni. Imre, ha valamelyikük érkezését hírül vette, soha nem mulasztotta el, hogy szülei házába ne siessen egy rokoni ölelésre. Történt egyszer, mint ahogy a mesében szokás, hogy a legkisebb hűg, akinek egy kicsit több méretett ki szépségből is, elevenégből is, mint a nővéreinek, jött el megnézni: az Alföldön hogyan nyaral a Nyár. Kecses volt, nagy barna szemekkel nézett a világba, Imre el is nevezte magában özikének. Imre édesanyja egyik délután éppen néhány tyúkok alól begyűjtött héjast főzött a vendégnek jó keményre, hogy ha szeletelni akarná, hát tudja. Uzsonnaidőre Imre is megérkezett, nem is egyedül, hanem feleségestől, mivel idők teltével a házasság kötelékét is magára vette. – Nini, a Zsóka!

A találkozás kölcsönös öröme, és az alkalom a kínálást is kézre adta. Imre felesége késői ebédjüket hozta fel mentségül, amiért nem él a felkínált lehetőséggel. – Legalább te egyél egy falatot, kérlelte özikeszemű Imrét. – Köszönöm, én ugyanúgy nem vagyok éhes – próbált tiltakozni Imre. – De az én kedvemért... – unszolta tovább Zsóka, aki értett hozzá, hogy kell egeket követelni magának. No, meg a hangjában is hajladozott valami puha bársonyosság. Imre megadó pillantást vetett rá. Zsóka erre egy négybe vágott kemény tojást tett kistányéron Imre elé. Imre úgy gondolta, udvariasságból még úgysem evett főtt tojást, hát most ezen is túlesik legalább. A várható következményekre azonban senki sem készítette fel. Tucatnyi év is eltelt már, amikor egy alkalommal otthon a felesége valami süteménnyel kínálta. – Most nem kérek – hárította el Imre maga előtt a süteményes tálcát. – A kedvemért sem? – Akkor nem tudnék vacsorálni – kerülte meg Imre a választ. – Bezzeg a hugi kedvéért a tojást elfogadtad!

Imre nem tett a felesége szavaira ellenvetést, mert érezte, ez valahogyan ennyi év eltelte után is csak rosszul sülnhetne el. Nem tehetett mást, inkább a csöndet próbálta maga körül csapdába ejteni. Később aztán a szemrehányást kiváltó sütemény mellé is békével leültek, több szó már nem esett a történetekről. Csak Imrében kezdett valami elismeréské megfogalmazódni a nők hosszú távú emlékezetéről. Mi tagadás, a szép rokonnak azért titkon sikerült belopnia magát Imre lelkébe. Imre érezte is, ha csak mákszemnyivel is távolabbi lett volna köztük a rokonság Zsókéval, akkor asszonytalan korában bizony nehezen tudott volna megállni vele az évődésnél. Aztán gyorsan megbocsátott magának, amiért elkalandoztak a gondolatai.

VERASZTÓ A. KÁROLY: Téli utca, akril, 21x29,7 cm

†**VERRASZTÓ GÁBOR**
(1964-2022)

Három szín

A Tudor- stílusú kastély csipkés, de csupasz téглаorma olyan fenyegetően meredt a borús ég felé, akár egy horrorfilm díszlete, az előcsarnok fekete-fehérre kövezett padlója pedig ijesztően csikorgott a látogatók drága cipőinek talpa alatt. A viaszarcú inasok jéghideg pezsgőt szolgáltak fel a műgyűjtő összesereglett barátainak és főleg irigyeinek, akiket azzal tett próbára, hogy néhány napra minden alkalommal közszemlére tette legújabb szerzeményét.

Ő persze egyszer sem jelent meg nyilvánosan a rituális fogadásokon, a szemébe mondott heves dicséreteket, álságos bókokat vagy éppen lefitymáló megjegyzéseket hallgatni frissen és természetesen drágán vásárolt kincseiről.

Sokkal nagyobb élvezetet nyújtott számára a rejtekajtó mögül figyelni az emberek őszinte reakcióit, a szabadjára engedett gondolatok szárnyalását. Nem kinevetni akarta megbecsült közönségét, ellenkezőleg, a szürrealista művészet lélekformáló hatását, az értelmezés mechanizmusát figyelte titkon. Gyanútlan alanyai ezúttal a terem legsötétebb zugában, egy klimatizált üvegkalitka előtt társalogtak, mert a benne lévő képet óvni kellett az erős fénytől, a kiszáradástól.

A vastag és széles blondelkeretbe foglalt kocka alakú festményen mindössze három keveretlen szín váltakozott, fekete, a türkiz zöld és a zsír sárga, melyek annyira plasztikusan, puhán domborodtak a farostlemezen, hogy szinte már-már az erdei moha hatását keltették, simogatásra ösztönözve a vitrint tapogató kíváncsi kezeket. Bár az alkotó szignóját hiába keresték, a vendégek többségének mégis tetszett a műgyűjtő értékes fogása, a spontaneitás, a realizmus felettség a lényegében semmit sem ábrázolás lírai kifejezése.

Pedig a festmény nem volt egyéb, mint a városszéli munkásnegyed egyik salétromos falú, vizes lakásából lomtalanításkor kidobott ócska konyhaszekrény szépen bekeretezett, penésztől megviselt zsíros hátlapja.

VERRASZTÓ GÁBOR: *Tányértörők* c. kötetéből, Napkút Kiadó, Bp. 2016.

BALOG ÖRSE

Karácsonyi fények, filc, 20x15cm

Angyalok, filc, 10x14cm

VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF

Kiserdőből a kuvik

Baltával a párna alatt,
Nappali hold árnyékában
Villan a fájdalom-kereszt,
Homlokodon a tompa jel.

Kinő a nyomor a földből,
Ráhajol a zsíros szívre
– Átejt szépen ez a képed,
Hatalmas hiábavaló.

Még csak tegnap voltam gyerek,
És már a halál leskel rám.
A kiserdő ezüstjéből
Egy kuvikmadár hívogat.

Végtelenítés ünnepe

Töredék-emberek vagyunk,
A levegőég csak tolvaj-
Módra nyílhatik meg nekünk,
Lopakodva Nap fiait,

Kikben kódolva van a rossz.
Bizánci módi: baráti
Köpenyek alatt hosszú török.
S mert csúnyán éltem, testem hát

Jó trágyája lesz a földnek.
Pogány bálvány, szabadulás
Csak legbelül lehetséges,
Nem lehet egyszerre itt, ott.

Timur panasza

Fabódéitokból elegendem van,
Ősz bakterek állnak a húgytól
Kisósult lépcsőkön és intenek.
Mint ahogy gyomtól felvert
Díszköveiteket is utálom,
Sárga fogú öregasszonyok
Árulták régente rajta
Az uszut – egyik volt anyám.
Fekete vízzel csordogált ott
Az eső, a virágágyásban
Melasznak való cukorrépa
Nőtt és az arcokat (ráncra ránc)
Behízta az alkohol –
Otthonom ez a föld nékem,
Kertek alján lopni jártam,
Míg a csósz aludt, szódát és élesztőt
Ettem tízórait a vegyes boltban,
Hol a hitel almás, a zsír ragadós
Volt.
Hát persze, hogy nem vittem
Semmire, csicska vagyok,
Mások szolgálatából élek,
Gyomromban pálinka gyúl,
Ha karácsony este jön a Jézuska.
A rossz sem váltott meg,
Szőrös gyermekként lesem az eget,
Mely nekem nem a mennybolt,
Hanem a bűn sátora,
Csillagokkal kiverten.

HOGYA GYÖRGY

A csapda

A csapda lényege, hogy olyan helyzetet teremtsenek, amiből a „vad” nem menekülhet, nem úszhatja meg szárazon, erkölcsileg semmiképp..., be kell sároznia a delikvenst, lehetetlenné kell tenni, hogy deaktiválják a célcsoportban való tevékenységet.

Y. atya temetésén a haranglábon kíváncsiskodó fehér galambot bámultam a tolószékemből. Ő meg a hatalmas tömeget szemrevételezte félrehajtott fejjel, ahogy azt a galambok, a tyúkok és olykor a válaszra váró, feleltető, undok tanárok szokták.

A temetésen sok hívő jelent meg, de azt a két alakot, akik Y. atya haláláért feleltek, nem láttam.

Y. atya halálának konkrét okát senki sem tudja. Az orvos „biológiai halált” (az élő szervezet működésének visszafordíthatatlan, végleges leállítását) állapított meg, ami egy nyolcvannégy éves öregembernél nem meglepő.

Az esettel kapcsolatos meglepetéssel én magam, pontosabban az én történetem szolgálhat. Mondom ezt annak ellenére, hogy az utólagos értelmezések mindig is kívánnivalót hagynak maguk után.

Y. atya a húszas években került a falunkba. Pontos évre nem emlékszem. A falubeliek elmondása alapján 1920-ban még Kassán tevékenykedett, és ő is egyike volt azon százhatvanöt papnak és szerzetesnek, akik kiálltak Fischer-Colbrie püspök mellett, és 1924-ben, amikor a hatalmas árvíz elvitte az egész falut, a költöztetésnél már ő is itt segített.

Jómagam csak 1947-ben találkoztam vele először, eleinte csak a balesetemről és annak következményeiről beszélgettünk, később, mikor kiderült, hogy tudok sakkozni, rendszeresen találkoztunk.

Bár meglepőnek tűnhet, Y. atya lelkes csodálója volt a tudománynak. Meggyőződéssel vallotta, hogy mondjon bármi újat a tudomány, fedezzenek fel a tudósok bármilyen új jelenséget, számára mindez csak Isten létét bizonyítja. Nem akartam elhinni, de ennek a kis, Isten háta mögötti plébániának a könyves szekrényeiben a Katholikus Szemle, a Magyar Kultúra, a Religio és a Vigília mellett tudományos könyvek, folyóiratok sorakoztak. A Budapestről hozatott folyóirataiban Wolfgang Pauli (Pauli-elv, 1925), F.C Leonard (Kuiper-öv, 1930) és Fritz Zwicky (Szupernóva, 1934) elméleteiről szóló írások éppúgy megtalálhatók voltak, mint mondjuk, Darwin levelei és Nietzsche egyházat bíráló írásai. Ezekben a húszas-harmincas években még nem ismertem őt, de a későbbiekben már személyesen is soron követhettem a sorsát.

Izgultam érte 1947-ben, amikor – magyarsága miatt – börtönbe vetették, és izgultam 1950. április 13-án, a barbár éjszaka során is, amikor az egyházakat erőszakosan felszámolták, és a szerzeteseket néhány óra leforgása alatt gyűjtőtáborokba hurcolták. Mindezeket szerencsésen túlélte és 1953-ban már izgatottan hánytuk-vetettük meg Stanley Millernek a Chicagói Egyetemen végzett „lombikos” kísérletét. (Fogott két lombikot, az egyikben kis víz volt, a másikban egy gázkeverék, metánból, ammóniából és hidrogén-szulfidból. A kettőt összekötötte, egy-egy szikrát adott hozzá, mintha villámlana. Néhány nap múlva a vizet tartalmazó lombik sárgászöldre változott, mert kialakultak benne az aminosavak, zsírsavak, cukrok s már szerves vegyületek.)

Emlékszem, Y. atya fejét ingatva szelíden mosolygott a Nobel-díjas Harold Urey kijelentésén, miszerint: „Ha a Teremtő nem így csinálta, akkor túlbonyolította a dolgot!”

– Nem, valóban nem így csinálta – mondta elégedetten. – Ugyan ki feltételezhet egyáltalán ilyesmit? – kérdezte azzal a hangsúllyal, amely egyértelműen „helyére tette” Harold Ureyt.

A tudományban mindig fontosabb kell, hogy legyen az igaz, mintsem, hogy kinek van igaza – tette hozzá.

„Az ostobaság olykor boszorkányos ügyességgel tudja kisajátítani a tudomány felfedezéseit...”

Y. atyát a tudomány mellett sok más is foglalkoztatta. Folyamatosan csemegézett művészeti folyóiratokban, sőt, nem tudom honnan, de a sakkasztal felé rendelt egy Magritte-reprodukciót, amely az *Emberi lét* címet viselte. „Az ablak elé állított kép, amely pontosan ugyanazt a tájat ábrázolja, mint ami odakint látható. Így a képen látható fa eltakarja a mögötte lévő igazi fát” – írta róla az alkotója, és ezen gyakran elgondolkodtam. A képen látható fa eltakarja a mögötte lévő igazi fát. Vajon nem így vagyunk sok mindennel az életben? Az életünket – és ez nagyban a tudomány „majmolásának” az eredménye – általunk értelmesnek minősített kérdések irányítják, és természetesen értelmes válaszokat várunk cserébe. Ugyanakkor fogalmunk sincs az igazi életről – amelyet kérdéseinkkel eltakartunk –, hiszen az élet éppoly megfoghatatlan, mint az elemi részecskék közötti erőter. Az élet, mint olyan nem létezik! Miképp anyag sem létezik. Minél alaposabban szeleteljük az elemi részecskéket, annál elérhetetlenebbnek tűnik az anyag, és az élet lényegének megragadása.

Ezek alapján talán érthető és megbocsátható Nietzsche állítása, miszerint számára (nyilván más megközelítésből) az élet csak esztétikai minőségként igazolható.

Ügyes festő ez a Magritte.

Az atya ugyanakkor lelkesen fényképezgetett is. A Budapesten lakó nagybátyjától még régebben kapott egy Colios gépet, és ezzel szinte mindent megörökített. Hatalmas gyűjteménye lett apró kis üveglapocskákra mentett életképekből; falubelieket, tájakat, sőt önmagát is nemegyszer lencsevégre kapta. Nagyon mulatságosnak találtuk, amikor egy olyan képet készített, amelyen önmagával sakkozik a tisztelendő úr. Hát az fergeteges! Kétszer szerepel a képen, egyszer szemben ül a kis sakkasztalnál, egyszer meg félig háttal, de csak annyira, hogy azért felismerhető legyen. Van olyan képe is, amelyiken úgy néz ki, mintha a vízen járna, pedig csak a Pásztor Laciék ladikjában áll, de valahogy, valamilyen módon úgy kispekulálta a tisztelendő úr, hogy a nádasban a ladik nem látszik, a víztükör viszont igen. Ettől olyan mintha lebegne a víz felett. Mókás ember is tudott lenni ez az Y. atya!

A legnagyobb szenvedélyéről azonban még nem beszéltem: megrögzötten gyűjtött minden faluban fellelhető értéket. Énekeket, meséket, mondókákat jegyzett le, képeslapokat, régi bankókat, értesítéseket gyűjtött, s naplóiba feljegyezte a község minden említésre méltó eseményét. Idejének nagy részét a gyermekek nevelésének szentelte, és a világ még feltáratlan titkai iránti őszinte csodálattal mesélt nekik mindenről, amit szerinte fel tudtak dolgozni, meg tudtak érteni. Mikor rákérdeztem, olyasmit válaszolt, hogy a tudásvágyat már gyermekkorban be kell építeni a gyermek többi, élettani jelensége közé. Elég fura kijelentés egy tisztelendőről, de Y. atya ilyen fura alak volt, s ezzel együtt szerettük.

Egyfajta tehetségvizsgálatot is végzett és azonnal figyelmeztette a tanítót, melyik gyermeknek mihez van tehetsége. Ha ének, akkor énekkar, ha szavalat, akkor szavalóversenyek, és így tovább.

Mint említettem, a huszonnégyes árvíz után községünk áttelepült a folyó lejtős, jobb partjáról a magasabb, bal oldalra és bár jó soká tartott, a hetvenes évek elejére felépült az új templomunk is. A régi községből csak a templom és az Ócskay Antal kassai megyéspüspök által állíttatott kőkereszt maradt meg. Évekig tehát, más megoldás híján a régi templomba

jártunk, és a kőkereszt mellett továbbra is rendszeresen megemlékeztünk a helyhez, pontosabban a kegyhelyhez köthető jelenségről.

Arról a történetről van szó, amely régóta ismert nemcsak a falu lakosai, hanem a környék minden hívő embere körében. Valamikor régen egy fehér galamb szállt le a folyó jobb oldalán az egyik bokorra, ám felriasztotta az ott békésen szunyókáló pásztor, aki első meglepetésében az ostorával feléje suhintott. Másnap a falu népének ugyanazon a helyen megjelent a Szűzanya, arcán az ostorcsapás sebével. Galamb képében akarta megjelölni tiszteletének helyét, de elriasztották. A galamb tehát elrepült és meg sem állt Máriapócsig, ahol aztán a későbbiekben sok csodálatos dolog történt. Hja, bizony, ha az a pásztor „véletlenül” nem zavarja el, lehet, hogy most a mi falunk lenne olyan híres, mint Máriapócs! De nem így történt...

Y. atya erre azt mondta nekem, hogy nem létezhet olyan emberi lény, aki akár a természet jelenségeit, akár Isten cselekedeteit a maguk teljességében felfoghatná. Nos, a mi kegyhelyünkkel is hasonló lehet a helyzet: hinnünk kell abban, hogy Isten tervei hiánytalanul megvalósulnak majd.

– A véletlen nem lehet Isten műve – állította Y. atya. – A véletlen Isten tagadása. Kizárják egymást – jelentette ki ellentmondást nem tűrő hangon, és én gondosan letöröltem arcomról a szarkasztikus mosolyomat. Azt a sakkpartit elveszítettem. Ezért sem írom tehát, hogy a két alak véletlenül került a falunkba.

Nem. Egészen bizonyos, hogy nem véletlenül jöttek, csak akkor még nem értettem pontosan Isten szándékát.

II.

A kora nyári idő jó érzéssel töltötte el az embereket. 1974 elején készen állt az új templomunk, és Y. atya a hivatalos átadási engedélyre várt, valamint a templom felszentelésével járó feladatokat intézte nagy buzgalommal. Néhanap azonban időt szakított a huszonegynéhány éve tartó szokásos sakkpartinkra is, és aznap épp egy ilyen nap volt.

Egy autó hajtott a plébánia elé, ő felállt a sakkasztaltól, melyen éppen véres csatát vívtunk, kitekintett az ablakon, kis türelmet kért és kiment, hogy fogadja az érkezőket. Én ott maradtam, és azon törtem a fejem, miként menthetem meg a megmaradt huszáromat.

Aztán én is felálltam és a függöny mögül kipillantva azt láttam, hogy az idegen rendszámú kocsiból két alak száll ki. Egyikük testesebb, magas férfi, a másik alacsonyabb és olyan keret nélküli szemüveget visel, ami tudomásom szerint ugyancsak drága jószág. A magasabb férfi viselkedéséből, vagy nem is tudom mitől, olyan érzésem támadt, hogy a szemüveges a markásabb. Mintha ő lenne a főnök, bár fogalmam sem volt, melyik hivatali képviselik. Arra tippeltem, hogy a templom kollaudációjának ügyében jöttek.

A helyiség, amelyben sakkoztunk, és a veranda között feküdt a fogadószoba, amelyben Y. atya a vendégeket hellyel kínálta. Szerény, halk hangját alig hallottam, pedig a szomszéd szobában a nyitott ajtókon keresztül izgatottan és csendben vártam, milyen ügyben keresik az atyát.

A kérdésre, hogy a templom felszentelésének ügyében jöttek-e, egy öblösebb, férfias hang válaszolta, hogy igen, ahogy vesszük. Ő lehetett a magasabb férfi.

Csak hogy előtte tisztázni szeretnének valamit. Ugyan mit, kérdezte értetlenül az atya.

Ismeri ön E. páttert, tört elő váratlanul a kérdés, mintha valamiféle gyanúsítgatás, valami eltussolni való ügy kerülne itt terítékre.

Igen, természetesen, hangzott a szelíd válasz, még a harmincas években itt szolgált a szomszéd községben.

Miután én csak 1947 után kerültem a községbe, erről a bizonyos E. pátterről is csak Y. atya elbeszéléseiből hallottam. Érdekes figura volt. Az amerikai Pennsylvaniából költözött Rómába, ott végezte el a Pápai Gregorián Egyetemet, ott szentelték pappá, majd nem tudni

mi módon, a szomszédos kolostorba került, s pár évig itt tevékenykedett. 1935-ben azonban kiment Ukrajnába, s egy időre nyoma veszett. Y. atya különböző egyházi ismerősei révén próbált nyomára bukkanni, meglehetősen kiterjedt levelezést végzett ez ügyben, de E. páterről csak annyit sikerült megtudnia, hogy eleinte Barbowo községben tevékenykedett, később kényszermunkára száműzték Szibériába.

A két férfit tehát E. páter érdekelte.

Számomra ettől a pillanattól kezdve nyilvánvalóvá vált, hogy a két „hivatalnok” nem hivatalnok. Az érvelésük azt is elárulta, mifélek. Ezek a titkosok abban a hitben éltek, hogy ha az emberben azt az érzést keltik, hogy „tudnak valamit”, akkor az ember már attól tart, „mindent” tudnak róla. Pedig dehogyis.

Most, a templomszentelésünk évében, 1974-ben már minden értelmes ember számára nyilvánvalóvá vált, hogy az egész rendszer tulajdonképpen nem is az egyszerű emberek öntudatosságáról szól, sokkal inkább az uralmon lévő kommunisták erkölcséről. Valamiféle igazságosság látszatát keltve olyan egyenlősi-rendszert hoztak létre, amelyben mindenképpen az ő akaratuk érvényesült, és ez volt benne az aljas. Az egyházakat természetesen zsigerből utálták, s az engedékenységi és tiltás változó szakaszai között egyre intenzívebben próbáltak beavatkozni az egyház belső ügyeibe. Igen, olykor megengedték egy-egy új templom építését, de mint egyre nyilvánvalóbbá vált, a községünk esetében is, ára lesz az engedélynek. Ezt már a csontjaimban éreztem.

És azóta milyen kapcsolatban van E. páterrel, hangzott a célirányos kérdés.

Mindenki tudta, Y. atya, a titkosok, sőt még én is, hogy itt nem lehet semmiféle kapcsolatról beszélni, de a jó csapda lényege, hogy kivédhetetlen.

Láthatja, mindent tudunk magáról, birtokunkban vannak a levelei, folytatta a háló szövését vagy inkább a fojtogatást a hang tulajdonosa.

Egész idő alatt csak az egyik beszélt. Mindig csak ugyanaz. A másik meg sem szólalt.

Én csak szerettem volna megtudni, mi történt a rendtársammal.

Egészen biztos, hogy csak ennyit akart tudni, hangzott a gúnyos kérdés, s ebben benne volt – ezt előre éreztem, nemhiába sakkozom évek óta – egy komoly, előre megfontolt vád magja: kémkedés.

Elképzeltem, hogy a fejét kajánul félrebillentve tartja, ahogy a galambok, a tyúkok és a feleltető tanárok szokták. Éreztem, hogy E. páter ügye és a templomszentelés összefügg, és ez egykettőre ki is fog derülni...

Y. atya is sakkozott. Ő is érezte a szorítást. Hallgatott. A két „okostóni” persze a „beszélgetés” elején elfelejtette megkérdezni, hogy egyedül tartózkodik-e a plébánián, és mivel most már ugyancsak előrehaladtak a beszélgetésben, reméltem, nem is kerül rá sor. Továbbra is csendben álltam az ablaknál, még a levegővételre is ügyeltem. Tragédiát éreztem a levegőben, és nem tudtam elejét lehet-e venni. A tragédiának ugyanis nem lehet elejét venni, ezért tragédia. Ahogy ezt a könyvespolcon álló Arisztotelész egyik munkája is megállapítja. De hát miképpen lehet egy ilyen, a titkosok számára származó kis eseményből, mint az E. páter után való érdeklődés, vagy egy templomszentelés, tragédia? Mi lehet az oka? Nem értettem.

A jellegzetesen erős, barátságosnak tűnni akaró, ugyanakkor utasító hang rátért erre is.

Van egy megoldás, közölte, de Y. atya erre nem felelt, valószínűleg csak kérdően nézett a hang tulajdonosára. A régi templomot le kell rombolni, robbant a nagy csendbe a bejelentés.

Hát erről van szó! Minden világossá vált.

Az új templomot csak akkor engedik átadni, ha a régit – sejtethető, miféle elgondolásból – lerombolják. Igen, éreztetni kell a hatalmukat. Ne menjen ez csak olyan könnyen!

Azt kívánják, egyezzem bele a régi templomunk lerombolásába, kérdezte hitetlenkedve Y. atya.

Neeeeem, ön nem beleegyezni fog, hanem egyenesen kérni fogja ezt, hangzott félreérthetetlen hangnemben.

Nesze neked Arisztotelész! Itt van a fordulat. Sőt „A” fordulat. „a szereplő (tragikus hős) a nézővel együtt felismeri, hogy cselekedetei, szándékai nem megvalósíthatók, eddigi cselekvései, tettei értelmetlenek voltak vagy épp ellenkező hatást eredményeztek.”

Így lesz tehát egy szánalmas kis ügyből tragédia.

Y. atya életében ez lett az a pont, amikor felismerte, hogy szándéka az új templommal, annak átadásával, felszentelésével kapcsolatban megvalósíthatatlan. Legalábbis az ő számára.

Nem csodálkoztam, hogy erre nem tudott mit felelni. Mint említettem, nem volt gyáva ember, magyarságáért, hitéért börtönben is ült, sőt a kora miatt sem vártam, hogy gyáván fog reagálni. Tapasztalatból tudta, miként pofozták-verték meg nem egy sors- és rendtársát, de szerintem ez sem tántorította el. Inkább azt latolgatta, érdemes-e azzal foglalkoznia, hogy meggyőzze ezeket az embereket. Mert egy intelligens hitetlen számára is elviselhetetlen egy intelligens katolikus, de ezekkel az emberekkel, akiket csak tudatlanságuk jellege különbözteti meg gazdáiktól, különösen értelmetlen dolognak tűnt vitát nyitni.

Ha le akarják rombolni a templomot, arra pontos előírások vannak, szögezte le Y. atya. Fokozatosan, visszafelé haladva kell a régi és még régebbi korok emlékeit feltárni, restaurálni és tárolni.

Nem lesz itt semmiféle tárolás, vágott közbe a kérlelhetetlen hang. Felrobbantjuk, a köveket pedig az emberek felhasználhatják az építkezéseiken. Ennyi.

A pillanatnyi csendben én is elbúcsúztam a templomunktól. Ugyanolyan tehetetlennek éreztem magam, mint Y. atya. Vajon hogyan reagálnak majd a falubeliek a hírre? Vagy csak titokban bontják le minden bejelentés nélkül? Esetleg egy reggel robbanásra ébredünk, és tudomásul vesszük, hogy nincs régi templomunk?

Y. atya hallgatásából úgy ítéltam, nem írja alá a templom lebontásáról szóló kérvényt.

Gondolja meg, hangzott a vészjósló felszólítás, majd pillanatnyi, félelemkeltő várakozás után a verandaajtó csapódása és ez elrobogó autó motorzúgása vetett véget a jelenetnek.

A partit már nem fejeztük be. Sőt egyetlen más partit sem. Y. atya elnézést kért, sürgős elintéznivalója akadt, mondta udvariasan, így a hátsó ajtón kikapartam a székemmel és hazamentem.

Egész éjjel nem aludtam, a lehetséges „megoldásokon” törtem a fejem. Másnap én találtam rá. No, nem a megoldásra, hanem Y. atyára.

Az első, ami feltűnt, hogy a sakkasztal felett lógó Magritte-reprodukciót egy másik képre cserélte valaki. Poussin képének másolata az adott helyzetben bizarr értelmet kapott: *Et in Arcadia ego*. Árkádiában is ott vagyok, mondja a Halál.

Y. atya pedig ott ült a kép alatt, a sakkasztal mellett, ugyanúgy, mint azon a bizonyos fényképen, melyen önmagával sakkozik, igaz feje félrebillent, mintha azt jelezné, én léptem, ti most mit léptek? A kihívott orvos nem talált külsérelmi nyomot, természetes halál, állapította meg.

Én úgy éreztem, nem volt természetes ez a halál. Lehet csapdából való menekülésnek, és lehet a hatalom elleni nyertes játszmának is nevezni, de természetesnek semmiképp...

B. MESTER ÉVA

Mostanra

Már nem is te hiányzol,
csak a varázslatos színek.
Vágyakozástól találkozásig
elém rajzolták lényedet.

Már nem is te hiányzol,
de elrejtőztek a szavak, a
betűkben fennakadt ábrándok.
Sóhajuk lelkemre omlanak.

Már nem is te hiányzol,
hanem a pirkadó bizsergés,
álom lágy foszlányát őrző
nélküled - veled ébredés.

Már nem is te hiányzol...
Küldj bűvópatakként csobogást,
régmúlt szívéből fakadó,
parázsló, gyengéd lobogást!

Már nem is te hiányzol
és nem is a felejtés.
Súlytalan pillangó szárnyán
a mindenekfelett lebegés.

Téli haikucsokor

Melegrekordok,
hópehelyből hóvirág
a tél közepén.

*

Hiába enyhült,
ez még nem a kikelet.
Hol a szerelem?

*

Téli álomba
burkolózó remények.
Nincs hótakaró.

*

Hó nélkül a tél
egy álmatlan éjszaka,
üres ébredés.

*

Lombtalan csendben
gyökerekben szunnyad a
tavasz illata.

*

Megremeg a táj,
visszamordul még a tél.
Védd magad tavasz!

VARGA ÁRPÁD

halottak napja van

halottak napja van
s mint élő szégyellem magam
mert a halottaktól ered minden élő
egyre több halottból egyre több élő
és az élők igazsága halottak ábrándja

ma halottak napja van
halott költők verseit olvasom
halottakról és halottak napjáról
és villámcsapásként ért el a felismerés
egy gondolatom igazsága
hogy halottakhoz kötődik
bármelyik gondolatom

hisz halottól származom
halott ki kihordott méhében
halott ki e lakásban előttem lakott
halottól szól egy dal a rádióból éppen
halott baráté volt kisfiam üveg pohara
halott a golyóstoll feltalálója
halott apósom
négy nagyszülőm
öt nagybátyám
két nagynéném
és e halottaktól ered majd
minden új halott rokonom

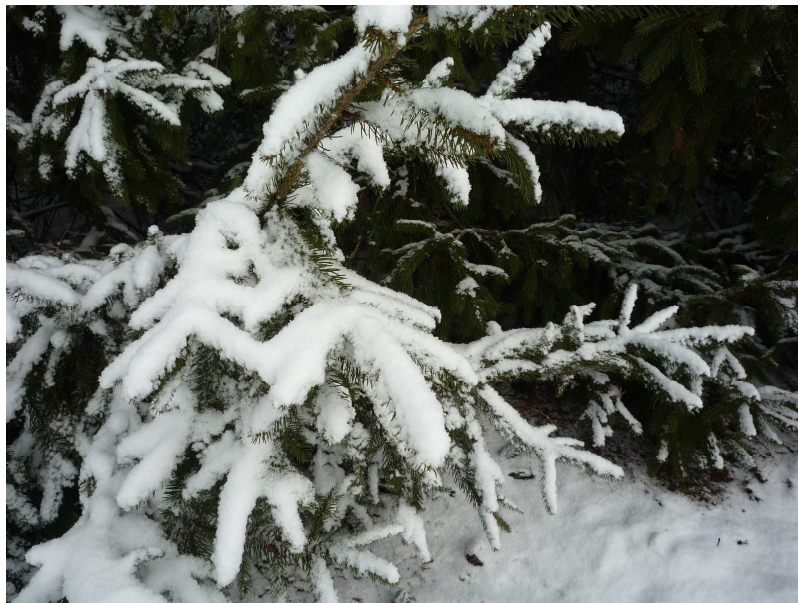
ma halottak napja van
mert kijelölték egyszer
és aki kijelölte is már ezer éve halott
és mondják szükséges
egy halott megítéléséhez
elégséges történelmi távlat
ez nem kétséges
halottal jár a jövő

halottról jót vagy semmit tartja a mondás
mások szerint halottról igazat vagy semmit
ám ha ezek szerint az igaz
nem feltétlenül csak jó
miért is fontos élőknek az igazság
más igazsága nem másról az igazság
és ha nem igazságra használjuk az igazságot
nem másnak igazságát hanem másról az igazságot

akkor az élőknek teljesen felesleges a teljes igazság
mégis amíg keresem ezt a teljes igazságot
én addig még élő vagyok
addig vagyok élő

ma halottak napja van
s mint élő szégyellem magam
mert a halottaktól ered minden élő
egyre több halottból egyre több élő
s mert az élők igazsága is halottak ábrándja
és a halottak igazsága is halottak ábrándja
téphetetlen lánc tenger alján
halottal jár a jövő

Pápa, 2022 novembere

Fotó: DARVAS JUDIT

PÁNTI IRÉN

Epizódok Csenki Sándor cigány kutató életéből

Csenki Sándor 1920. március 16-án született Püspökladányban. Édesapja id. Csenki Imre református néptanító volt. Fél évszázadon át tanította a püspökladányi gyerekeket nagy szeretettel és türelemmel. Méltán becsülték őt faluszerte. Azt az épületet ahol egykor tanított, és családjával élt, ma is Csenki Iskolának nevezik, bár már régen nem iskolaként használják. Emléktáblája ma is ott őrzi a családja emlékét az egykori iskola falán. Itt születtek és nevelkedtek id. Csenki Imre fiai Imre és a 8 évvel fiatalabb Sándor

Csenki Sándor fekete szemű eleven fiúcska volt. A nyelvekhez kora gyermekkorától vonzódott. Még 6 éves sem volt mikor elhatározta, hogy eszperantót szeretne tanulni. Hogy miért éppen eszperantót? Erről nem szólt a fáma. Édesapja nem beszélte le a nyelvtanulásról. Felkereste a közelben lakó Pap Kálmán tanító kollégáját, aki ismerte az eszperantó nyelvet és szívesen vállalta az okításukat, mert Sándor kis barátja is csatlakozott hozzájuk. Így hetente többször is megfordultak a Tanító Úr lakásán. Sándor olyan lelkesen és szorgalmasan tanult, hogy hamarosan levelezőtársat is talált egy észt kisfiút. Őszinte barátság szövődött közöttük, sokáig leveleztek.

A cigányokhoz, és a cigány nyelvhez egy véletlen vezette Sándort, idézte fel később emlékeit bátyja ifj. Csenki Imre a későbbi híres Kossuth Díjas karmester.

1935-ben különbözeti vizsgára készült latinból. Kora reggeltől késő estig a kertben és udvaron sétált fel-alá a latin szavakat és kifejezéseket biflázva. Rendszeresen járt hozzájuk Mari néni a sokgyermekes cigányasszony, aki a használt ruhákat és ételmaradékot vitte el tőlük népes családjának. Megszólította a magoló diákot.

- Mit tanul fiatal urasom?
- Latint – felelte Sándor
- Hát az meg mi a csoda lenne? – kérdezte Mari néni.
- Az egy régen használt nyelv volt! – hangzott a büszke felelet.
- Miért nem tanul cigányul fiatal urasom, mert az meg egy valódi anyanyelv!

Jót nevetett Sándor, de el is gondolkodott rajta. Megkérdezte néhány magyar szó cigány jelentését és beírta a latin szó mellé. Ezt követően a cigány szavak egyre szaporodtak szótárában és mire felkészült a különbözeti vizsgára már cigányul beszélgetett Mari nénivel.

Kedvvel tanulmányozta a cigányok színes életét és fedezte fel sajátos kultúrájukat. Ettől kezdve rendszeresen látogatta a falu szélén elterülő ún. „Cigányvárost” a Borbás tó mellett és szenvedélyesen kutatta gyűjtötte a cigány népdalokat, meséket, balladákat Sokat tanult Zoga bátyótól és a 72 éves cigány asszonytól, Lala Marától. Közben egyre mélyebbre ásta bele magát ebbe a számára varázslatos világba.

A cigánytelepen a felnőttek, de különösen a gyerekek, rajongtak érte. Egyszerre 8-10 gyerek is szaladt utána, kapaszkodtak a karjába közben cigány mondókákat skandáltak, daloltak aprópénzt kunyerálva. Tavasztól őszi iskolai szünetekben felfedező utakra indultak, mert közben Sándor a gyűjtőmunkába bátyját és édesapját is bevonta. Édesapját arra kérte, készítsen rajzokat a putrik felépítéséről és a szegkovácsok teknővájók szerszámairól. Bátyja a cigány dalok dallamát jegyezte le, ő a szövegét. Eddig ismeretlen előadásmódot és melódiákat fedeztek fel munkájuk közben ez nagyon vonzotta őket. Az így összegyűjtött anyagot Kodály Zoltánnak is megküldték, aki biztatta a gyűjtés folytatására a két fiatal kutatót. Ez a még fel nem fedezett kincs akkor még romlatlanul volt jelen a cigányok kultúrájában, ám az idő múlása ezeket is eltűnéssel fenyegette.

Kodály Tanár Úr biztatására az erdélyi cigányok között is végzett gyűjtést a két testvér. Ez a munka nemcsak fárasztó volt, de jó kondíciót is kívánt. Akkor még nem volt magnetofon, egy nehéz fonográfot kellett a vállukon cipelniük.

A fonográf az első olyan készülék volt, amit a hang felvételére és lejátszására használtak. A hangot vékony ón-borítású hengerre rögzítették és erről a hengerrel játszották le. A jó munkájuk a

szerencsétől is függött. Előfordult, hogy egész nap hiába dolgoztak, mert a nagy melegben megolvadt a viaszhenger és tönkrement a felvétel, kezdhettek mindent előlről.

Sok kalandjuk is adódott a gyűjtés közben Az egyik mulatságos történetet huncut mosollyal idézte fel később ifj. Csenki Imre.

1942 tavaszán erdélyi gyűjtőkörútra indultak. Marosvásárhelyen keresték meg a szénégető cigányokat. Ilyenkor először a kocsmákat keresték fel, itt gyűjtöttek információt, ahol mindig akadt valaki aki útba igazította őket. A kocsmárosnak ez esetben gyanúsnak tűnt a két fiatal férfi hátukon egy furcsa masinával. Talán rosszban sántikálnak?

Kiment az ivóból és megkért valakit szóljon a rendőröknek, mert ki tudja milyen céllal érkeztek ide ezek a fiatalok. Kisvártatva befutott egy rendőr igazoltatta őket, de mindent rendben talált, sőt még az ajánló levelüket is megnézte, mely szerint az egyetem felkérésére végeznek gyűjtő munkát. Megnyugodva útba is igazította őket. Kb.10 km-t kellett még gyalogolniuk a célig, mire egy tisztásra értek ahol megtalálták a szénégető cigányok táborát. Csak az asszonyok és a gyerekek voltak otthon, a férfiak a szénégető kemencéknél távolabb tették a dolgukat. Az asszonyokkal hamar szót értettek különösen a jó humorú Sándor nyerte el tetszésüket, aki cigányul csevegett velük. Szívesen meséltek és énekeltek a fonográfra. Amikor visszahallgatták dalokat egészen elvarázsolta őket az a tudat, hogy saját hangjukat hallgatták. Lassan beesteledett és megjelentek fáradtan porosan, éhesen a férjek. Először megdöbbenek majd felháborodva vonták kérdőre a betolakodókat közben fejszéikkel hadonásztak, remélve, hogy megijeszítik őket. „A fele se tréfa!” – nézett egymásra a két testvér, de Sándor nem vesztette el a fejét. Cigányul így szólt hozzájuk:

– Testvérek! Én a nagy Tári unokája vagyok. Elhoztam magammal ezt zenetanárt –, közben bátyjára mutatott –, akinek az a bogara, hogy gyűjti a szép cigány dalokat. Hallgassátok csak! Az asszonyaitok már énekeltek ebbe a masinába énekeljete ti is!

Amikor bekapcsolta a fonográfot férfiak szava elállt. Majd kiabálni kezdtek: „Ebben a masinában maga az Ördög lakik, ki kell onnan üzni!” Fejszéikkel azonnal fel akarták hasogatni a drága készüléket.

A két testvér már a megfutamodást fontolgatta mikor az egyik cigányember elkacagta magát. ”Megbolondultatok! Hiszen ez a te feleséged nótája és ő éneкли! Nem ismered meg a hangját?” Erre mindenkiből kirobbant a nevetés. Sándort ölelgették vállukra vették, Imrét barátságosan hátba veregették majd kezdetét vette a tánc, az evés, ivás, nótázás. A két fiatal alig akarták elengedni, a táborban marasztalták éjszakára.

Csenki Sándor a Debreceni Református Kollégiumban szerzett tanítói diplomát és rövid ideig ott volt óraadó tanár. 1939-1943 között Budapesten a Pázmány Péter Tudományegyetemen elvégezte a francia-német tanári szakot.

A gyűjtőmunkát később sem hagyta abba. Nyári szünetekben a cigányok között élt, és hogy ne unatkozzon üstfoltozást vállalt. A cigány meséket kockás füzetekbe jegyzetelte kézzel cigány nyelven sajátos rövidítéseket alkalmazva. 25 évesen már a cigány kultúra elismert szakértője volt.

Gyűjtő munkájának a II. világháború vetett véget. A család 1944.-ben Debrecenbe költözött, majd mivel lakásukat lebombázták, Pesthidegkútra menekültek. Itt a két testvér szovjet hadifogságba esett Dunapatajra hurcolták őket. Sándor többször próbált megszökni a táborból hiába óvta őt ettől a bátyja. 1945. január 16-án mikor ismét szökni próbált, a szovjet őrség lelőtte.

Legfontosabb munkája a Kodály Zoltán Emlékkönyvben jelent meg *Népdalgyűjtés a magyarországi cigányok között* címmel. Cigány-mese feljegyzései csodával határos módon épségben maradtak. *A cigány meg a sárkány* címmel később mesekönyvként kiadták azokat.

Csenki Sándor kéziratos feljegyzéseit a püspökladányi Karacs Ferenc Múzeum őrzi. *A cigány meg a sárkány* című mesegyűjtemény a mai gyermek számára is érdekes olvasmány.

MOLNÁR G. KRISZTINA

Kisvárosi elégia

Nedvesen borzong az este,
a békés utcaport rovom.
A köveket odébb rúgom,
sápadt kandeláber fénye
libben jobbra-balra,
árnyék követ, bohém ifjúkorom
lépéseim gondolkodom,
– kései bölcsélet.
Szűk utcák dülöngélnek vadul,
mennyi csend, mennyi kócos
élményt fésül egyenesre
léptek nyomán – egy félmosoly.
Szótlán várta a harangra,
villámló körséták sora,
izzó rohanás zamata,
végül sóhaj – most vagy soha.
Az emberek behúzódtak.
Már csak egy-két kutya zajong,
pár kósza gondolat csapong.
Darvadoznak a nyirkos tűzfalak,
álmok bandukolnak némán
szögletek penészvirágai közt.
Fanyar a tél szaga.

Mosoly

Körbeszánt a színfalakon,
vésőnél puhább, mégis élesebb.
Nyomában leperegnek a gondok.
Féltenyényi kiszolgáltatottság,
ahogy körbenéz, forog, keresi
Isten alagútját, s rájön, talán
betemették az elmúlt hónapok.
Ritka vendédként kissé elfogult.
Erőt vesz görbülő szájszögletén,
eligazít, borús, dohog, mégsem
teheti az anyag összejátékát
semmissé, s nem mondhatja komolyan:
hiába lihegnek az angyalok,
én maga a prófécia vagyok.

Nevet ad időnek, ámulatnak,
kinyilatkoztat, és erő felett
hinti szét a magabiztosságát,
holott ázott kismadárként remeg.
Mosoly vagyok – int teátrálisan
földig lendítve tollas kalapját.
A porban szállkák. Kissé átszabják.
Marad a sápatag, fanyar derű.

Vigyázz rám

Ébred már a hajnali kék,
arcomon az éj nyoma még.
Minden cseppben ott van az ég.
Vigyázz rám.

Köd előttem, szél dala kél,
itt se voltál, ott se legyél.
Követnélek, vakon is én.
Vigyázz rám.

Éber álmom lesz a ruhád,
vedd magadra, illik reád.
Szemedből a nyár ragyog át.
Vigyázz rám.

Őszi levél, ősz hangja jár,
őszi dallam hazatalál.
Nem hallgatja a gólya már:
Vigyázz rám.

Egyszer majd mind útra kelünk,
vállra vesszük, mit szeretünk.
Tarisznyánkban az életünk.
Vigyázz rám.

Éber álmom lesz a ruhád,
vedd magadra, illik reád.
Szemedből a nyár ragyog át.
Vigyázz rám.

KOLUMBÁN JENŐ

Végtelen idő

Rémekkel körbe kerítve
félelmek őrzik az időt.
A bizonytalan jelenben
nem tervezheti a jövőt.

Őrült pillangóként repked
a búzló trágyadomb fölött,
és az élettől is retteg
két éber álmodás között.

Kőről a kőre ugrálva,
a veszély mindig körkörös.
De maga miatt lesz árva,
mert a magány örökös.

Kezet nyújt a tüskés ágnak.
Reménykedik, hogy jó barát,
s új sebet szerez magának.
Újult fájással megy tovább.

Választásaid

A földről csak a horizontig láthatsz.
Emelkedj föl a nagy hegyek fölé.
Mondj búcsút a kiégett pusztaságnak
felhőket habzsolj, rakd magad köré.

Faragd a fényt, és fújd szét a sötétet!
Maradj magadra mindenek felett!
Röhögj, amikor a buzgó kretének
koholt vádakkal bekerítenek.

Érezd karodban a pusztító erőt,
vagy süllyedj bele híg, búzló sárba.
Éjjel forogva gyűrőd a lepedőt?
Gondold azt, hogy csak magad vagy árva.

Csak te magad élsz a Földön, egyedül.
Nincsen körötted se ember, se isten.
Vetélt vágyad füledbe dalt hegedül.
Ki téged megmentsen, már az sincsen.

KOVÁCS LÁSZLÓ (Kovycs)

Ingázók hajnala

Kint harmatot könnyeznek a füvek,
levél fonákján egy pók szendereg.
Hálón cseppek gyémántjai gyűlnek.
Halk vonatfütyben álmos emberek.

Az első vonat még éjben ébredt.
Erdőben talán vadak neszeznek,
csillagokkal az éj tovalépett.
Álmosan kattognak a kerekek.

Mászik be a fény a töltés szélén,
a vonaton arctalan emberek.
Gyáarak ásítanak a sínek végén,
munkakedv a vonaton szendereg.

Előbújik a pók, zsákmányt remél,
etetőre indulnak a vadak.
A kontúrban lebeg már néhány levél,
félálmod a fülkében csaponganak.

A Nap fényében megindult világ,
a váltón még riszál egyet a vonat.
Felnyíló szemek alatt karikák,
peronon már látod az arcokat.

Kint a harmatot belélegzi a Nap,
a pók hálójában már zsákmány rezeg,
járják az erdőt szabadon a vadak.
Ingázóknak: új nap, újabb menetek.

2015. Oroszlány

EGERVÁRI JÓZSEF

Napi vers

Didaktikusan arctalan történet
Összekutyulva a paraszti jász vér
(már semmi büszke szabadságvágy benne)
gyökerestől kiszaggatott sváb felmenők
vérével,
a látszatra adva,
de pusztán csak kéjjel teremtve
újabb génvariációt,
semmi tervszerűség,
semmi átgondolt jövőkép
Kádár újdonsült kormányzása
idején,
'56 után néhány évvel;
hát, így lettem teremtve,
egy lecsillapodott kor
statisztikájaként,
hol a felszín plakáterdeje
alatt súlyos volt a csönd.
Így lettem én teremtve,
semmi sallanggal pántlikázva,
elsőszülött gyerekként
egy kisváros unalmába igazítva,
a semmire predesztinálva,
együtt lépve a kitaposott úton
egy darabig,
alig beszélve.
Csak a könyvek leltek rám,
válogatás nélkül,
utólag úgy tűnik, diszlexiás voltam,
de kinőttem,
azt igen,
és volt más bajom is, sok,
leginkább a befelé forduló öntudat
és fájdalom,
növekedtem, mint kert végén a gyom,
elmentem világgá,
aztán visszavittek,
apám sírt,
és én is;
nehéz idők voltak.
Úgy tűnt, a szavaim túl erősek,
egy üzemi lap szerkesztője eltanácsolt,
azóta sem fogadott vissza senki,
csak alig,

szemben álltam mindig,
az utca túloldalán,
hallgatag,
a spicliknek csak rövid jelentésre futotta:
csak ott áll, szemben, és hallgatag.
Aztán kitört a szabadság,
az elvtársakból urak lettek,
új imákat mormoltak új alkuk közepette,
de nem voltak jobbak a trónkövetelők sem,
Mammon isten újra osztotta a javakat,
én meg csak álltam az utca túloldalán
s beszívtam mélyen a szabadság illatát.
Aztán megöregedtem,
és még mindig szemben állok,
a legújabb urak még éhesebbek,
Kisgömböc befal mindent,
már nem számítunk,
új háborúban pusztul
az arctalan massa,
Don-kanyar helyett Bécsnél, a Dunánál,
Londonban
(bár ez inkább új feltámadás),
netán délen, a kerítésre akasztva,
bár a kerítés, a szögesdrót
sosem véd meg, legfeljebb
elválaszt;
de én nem vagyok jó katona,
szemben állok,
golyó jut vagy egy darab kötél
a lázadóknak?,
de én szemben állok,
hallgatag,
merengve az arctalan történeten,
miközben régi technikákat alkalmazva
szégyenteljes az új történelem.
Vágyom a világbékére,
az arctalan tömeg
arctalan elemeként,
leköpöm a megszokást –
mint büszke piréz,
jász és sváb génekkel,
török és szláv vérrel is
tán még megkeverve –,
mint leginkább magyar.

KETYSKÓ ISTVÁN

Szerelémőrző

Dadogássá szelídültek hangos napjaim
az est fény-tükrén csobban arcod
lemerül szemem mélyére
hínár-talpással mosolyod-
gondjaim kerek holdudvarára
véres madarakként zuhannak szavaid
szerelmem fehérségét őrzí az éj
a reggelre ágyékom hajlatában
eltűnnek a csillagok.

Siess!

Siess, ha látni akarsz, ahogyan fürdetnek
terhem arany lavórjában a májusi hajnalok
és ebben a fény-glóriában meztelenül állok
a tükör előtt; hasam árnyék-fonalain peregnek le
könnyű pók-cseppek és tócsává szelídülnek
a délelőttök combjaim gödreiben.

Siess, ha látni akarsz, ahogyan megmosolyogják
szürke kismamaruhám a vonaton
és szelíden átengedik a helyüket
két ultiparti között hangos férfiak;
ahogyan lesegítenek a lépcsők a földre
és elindulok az iskola felé a hídon át.

Siess, ha látni akarsz, ahogyan körém sereglenek a fák
az udvaron és megtelnek gyermekzsivallyal
a padok; ahogyan szatyrom kézbe fogva
tanítás után elkísérnek az állomásig
hű kutya-szemek és ártatlanságukat bizonygatják
a lehevert fűszálak és az összefirkált házfalak.

A versek a *A FELESÉGEK KÖNYVE* ciklusból valók

CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET

Őszi rekviem

Rőt nyoszolyán halott virágok,
Vérben áztatott szíromlevél,
Magányos lélek bolyong az őszben,
Álomból ébredő rózsát remél.

Aranyba-szótt falevél zizzen,
Sorsa immár az enyészeté,
Mélán hull le anyai ágról,
Jajszavát röpíti kósza szél.

Göcsörtös csonttá válnak az ágak,
Dárdaként szűrődnek az ég felé,
Meghasadt égbolton vér serken,
Bíborfolyót fest a felhők köré.

NAGY JÁNOS

Patkánykönyv

„Mert nem tudok élni, nélkülöd...”

tél fújja be a „kedves” arcát, alszanak a földre szállt angyalok, csönd ül a fogak között –
bontalak szavaim rigói közül, mint minden reggelen, az idő áll a túlsó parton, ahogy
hajnalodik –

a szél szétvert ajtók közt csikordul, testeden folyómeder tükör zuhan át, sebzett galamb hull a
szirmok közé, áldozati meztelen válladon alszik, ez a föld – s szerelmemet az éjszakába
ásom, ablakokban, függönyök mögött, tél-bőröndjeimbe hullanak szobáim – hólepte kabátom
most átölel, tócsává olvad a mosoly, hajnalodik, halkulunk szerelemig, rigóink virrasztanak
csak titkaink felett –

a szavak, mint a vastag csonkig égett gyertyák, a távolban, a végtelenbe dübörögnek a
vonatok, közben sebzett ez az élet – mert sehol se vagy, milyen üres a világ, a nap alkonyi
fényben, én veled vagyok, hozzád érkezem, minden fázós pillanatban, gondolatban átölellek,
magamra húzlak, összetörnek az utak, csak csikorgó fékek a semmibe... most dőlj bennem
hátra, lazulj, a házak, a szobák rólad zokognak, illatod kísér, visszhangok ebben a kerengő
űrben... könnyed csók, néhány kitárt szárnyú ölelés, szerelem ez, a fény és árnyék játéka a
falon, hisz minden vers eredete a tiéd...

majd, egyszer újra –

Beszélgetünk: mint folyó partjai
Csend-levél – halotti verejték a szó
Mellünkön: éjszaka csillagai, egy elkésett szél
Végtelen szerelmünk
véres lepedői

most, csak csend van bennem –

térdrehullás
megaláztatás
feszület
az áldozat

A. TÚRI ZSUZSA

Fenyőcsúcsról csillagot

Sokszor ültünk hétszer három éve
a kályhánál, kint a tél, s hideg,
félelmet és gátlást félretéve,
körülzsongtak langyos tévhitek,
kizártuk a hangos, vad világot,
bízva, elég erősek vagyunk,
hogyan adjuk egymásnak a lángot,
a közönyt meg legyőzzük magunk,
ami vár, kiválasztottak sorsa,
átlátszónak tűnt a sok talány,
rakosgattuk álmainkat sorba,
szívünk fiatal volt és vagány,
beszéltünk a hetedik szobáról,
mennyi tudás, titok bújik ott,
s teremtünk majd az utak porából,
s fenyőcsúcsról szedünk csillagot,
és nem tudom, hogy történt, barátom,
túl nagy a csend, az erdő közel,
kikövezett utakon jársz, látom,
kihűlt világ az, mi átölel,
az életünk lassanként elolvad
mint a gyertya, ez is tiszta giccs,
több már a „múlt” kevesebb a „holnap”,
az ajtókon nincs zár, csak kilincs,
cserépből nem építettünk várat,
oszlanak a régi illatok,
de valahogy tompább, ami fájhat,
fenyőnk sem érintett csillagot,
a szabadság is kétélű fegyver:
ha nincs, rab vagy, s elkallódsz, ha van,
jó lenne már találkozni egyszer,
de lehet, hogy elunnam magam.
Hellerup, Koppenhága, vagy London,
álom volt tán s jött az ébredés,
azóta ezzel csak az a gondom,
hogyan minden más barátság kevés.

MAGYARY HUNOR

Elvarázsolt kép

Egy kép akadt kezembe, csak egy festmény,
mégis elragad, s száguldok a képzelettel én,
mert életre kel, lelket kap a sok ecsetvonás,
meg egy régen elhalt szerelmi vallomás.

Igen, az asztal előtt egy lány, a mozdulat,
ahogy szól, s rám tekint, eleven a pillanat,
elvarázsol, mert érzem a bőrén azt az illatot,
rabláncon tart, mint a körötte szikrázó napot.

Csak ámul az őt üdvözlő színarany napsugár,
s egy nyári, forró szellő kíváncsian arra jár.
Lám! Nem telhet be ezzel a csodával ő sem,
míg a nőn épp csak könnyű szoknya lebben.

Ó, érzés! Eszembe jut az első nagy szerelem,
visszamennék az időben, de nem tehetem,
mert nem tudom merre jár, kellenék-e még,
lehet, szíve hozzám hideg lenne, mint a jég.

Emlékezem, hisz hogy is felejthetném el őt,
bár rég volt, s nem éreznék hozzá oly erőt...
De elég volt! Hisz bűbájjal átkozott e kép,
gyógyult szívemet egy perc alatt tépte szét!

FÖLDESDY GABRIELLA

A trafikosnő

Milyen is volt egy trafik az 1950/60-as években? Mindenesetre egészen más jelleggel bírt, mint a manapság *Nemzeti dohánybolt*ként működő átlátszatlan üvegfalú üzlethelyiség. De igazából különbözött a II. világháború előtti trafik intézménytől is. Ez utóbbit háborús rokkantak, vagy elesett katonák özvegyei, elszegényedett magas rangú személyek kaphatták meg belügyminisztériumi engedéllyel, ha kérvényük meghallgatásra talált.

A Rákosival, majd Kádárral beköszöntő szocializmusban ez is másképpen működött. Valamilyen kiváltság, protekció akkor is kellett hozzá, hogy egy-egy személy működése céljából üzlethelyiséget kaphasson elsősorban dohányáru forgalmazására. Ezek a boltok nem önálló bódék voltak valamely nagyobb téren, kereszteződésben, hanem bérházak földszintjének utcai részén beépültek az ott lévő többi üzlet közé.

A VI. kerületi Jókai utca trafikja egy KÖZÉRT mellett volt, a Zichy Jenő és a Dessewffy utca között. Padlója az utcaszinttől egy lépcsővel volt feljebb. Az ajtón belépő vásárlót egy furcsa keverékillet csapta meg, amelyet az ott árult dohány-, és pipere-, valamint egyéb „szaggal” rendelkező termékek összessége adott ki. Ugyanis a trafik már régen nem korlátozódott a dohányárúkra. Az üzlet gazdájától függött, mi mindent árul még. Nos, ebben a Jókai utcai trafikban sok mindent lehetett kapni, aminek „szaga” volt, így többek között rágógumit, nyalókát, gumicukrot, nápolyit, de kapható volt szappan, olcsóbb kölnifélék, sőt ragasztó és festékfélék (persze csak az iskolai rajzóra céljára többnyire vízfesték). Mindezek a szagok adták ki azt a különleges illatot, amely a belépőt megcsapta. És ez inkább jó benyomást keltett, mint rosszat.

Télen kellemes meleg fogadta a betévedőt, nyáron viszont nyitva volt az ajtó, hogy a kis helyiség fülledtségét akadályozza. Ebben az időben még nem voltak korszerű ventilátorok, maximum a kis mini háromlapátos létezett, vagy még az sem. Azt a néhány percet, sokszor csak pár másodpercet bármilyen hőmérsékletben ki lehetett bírni.

A trafik kétségtelenül legérdekesebb adottsága az állandóan ott tartózkodó trafikosnő volt. Mindenki Lili nének hívta, egyéb adatait senki sem ismerte. Idős hölgy volt, talán a 20. századdal lehetett egyidős, vagyis az ötvenes-hatvanas éveiben járt. Látható volt rajta, hogy valamikor jobb napokat látott, tehetős polgári családban nőhetett fel, de a század viszontagságai megfosztották az időskori kényelemtől és gondtalanságtól. Középtermetű volt kissé hajlott háttal, arcán sűrű barázdák, szemüveg, szája vékony, amit élénkpiros rúzs pirosított állandóan. Haja félhosszúnak volt mondható és szürkének, mert a sötét szálak erősen vegyültek az ősz tincsekkel. Tekintetéből nehéz lett volna kiismerni gondolatait, érzelmet nem fejezett ki, ráadásul enyhe bandzsasága a szemüvegen át is látszódott. Szinte kizárólag ülve volt látható, az üzletben minden úgy volt elrendezve, hogy karnyújtásnyira el lehessen érni. Csak akkor állt fel a székből, ha valamit magasról kellett levennie.

Lili néni szokatlanul csendes lény volt, nem állt le beszélgetni a kuncaftokkal, legalább is a gyerekekkel biztosan nem. Kiszolgált mindenkit, a pénzt elvette, visszaadott, másról, mint arról, ki mit kér, nem esett szó. Pl. valószínűleg tantuszt is árult (minden trafikban árultak), de telefonálási lehetőség nem volt nála. A közelben, kb. száz méterre állt egy utcai fülke, aki itt akart telefonálni, az Lilinél vásárolhatott tantuszt. Forgalmának nagy részét az iskolába járó diákok adták, akik füzeteket, radírt, vonalzót, rajzlapot, színes és grafit ceruzáikat, a tollakat, hurkapálcát, szögmérőt, hegyezőt, és az édességeket is Lili néninél vették meg. Kisebb játékot, akkor divatos ajándéktárgyat is lehetett kapni, emiatt jelentősebb bevételt könyvelhetett el a trafikosnő, a kötelező dohánytermékek, iskolaszerek bevételén felül.

Szótlanágán kívül volt még egy jellemzője az üzletébe rejtőzött asszonynak, amiről csak kevesen tudtak. Nem tudott járni kerekesszék nélkül. Hogy gyermekbénulás vagy sclerosis miatt kényszerült tolókocsiba, nem derült ki, de igen jól titkolta betegségét, a helyiség szűk mozgásteret biztosított amúgy is számára, amikor felállt a székéből, botra támaszkodott. Lakása ott lehetett az üzlet mögött, vagy a bérházban, talán a szomszéd lakóépületben. Lilit utcán senki sem látta, mert kora reggeltől késő estig nyitva volt a trafik, ő napközben egész biztosan nem ment el máshová. Élete egygé vált a tevékenységével.

Lili trafikja meghatározta általános iskolai éveinket, legalább is, a Lovag utcai iskolába járó tanulókat. Mindenki hozzá járt vásárolni. Már felső tagozatba jártunk, amikor iskolakezdés idején azt vettük észre, hogy a trafik színhelye kétszáz méterrel följebb költözött, a Nyugati pályaudvar irányában. Talán egy pindurkával nagyobb volt ez a bolt a réginél, egyébként minden maradt úgy, ahogy volt. Talán még többen jártak hozzá, valószínűleg az iskolához közelebb eső helyszín miatt. A csere okáról senki nem tudott semmit, de fáradságot sem vettünk, hogy utánajárjunk. Lili továbbra is árult, és nyitva volt egész nap, nem beszélt, csak az ősz hajszálai sokasodtak, és hátának hajlottsága nőtt meg, ahogy ő is öregedett.

Az általános iskola elvégzése után szétrajzottak a nyolcadikosok, többé nem esett útba Lili trafikja. Máshol vásároltuk meg a tanszereket, az édességet, rajzlapra és hurkapálcára nem volt szükség a középiskolában. A jól felszerelt trafikot és készséges kiszolgálóját hamar elfelejtettük, mintha sosem létezett volna.

Eltelt pár év, még a környékről is elköltöztünk, majd úgy hozta a sors, hogy a trafiktól pár száz méterre jó pénzért megszereztünk egy elhanyagolt bérlakást, amit felújítottunk. A Lili féle trafik elérhető közelségbe került. Elsétáltam kíváncsiságból az üzlethez, de régi formájában már nem létezett, mások bérelték, talán valami üvegcsiszoló működhetett benne, mert pohárrá alakított üvegek álltak a kirakatban, a belső tér is erősen átalakított formában mutatkozott. Megkérdezhettem volna, mi lett Lilivel és trafikjával, ám nem mertem bemenni, mivel mást nem akartam tőlük. Idővel mégis megtudtam valamit róla.

A pletyka arról szólt, hogy Lili néhány évvel ezelőtt gyanús körülmények között halt meg. Betegségéből kifolyólag még jó néhány évet élhetett volna, ám hetvenéves kora körül lakásában halva találták. A boncolás több okot is megállapított, ami halálát okozhatta. Olyan határeset volt az övé, amikor szinte megállapíthatatlan a halál közvetlen oka. Lehetett természetes halál, de idegenkezűség is elképzelhető volt. Lili annyira titokzatos volt, hogy még halálán sem tudtak kiigazodni az illetékesek. Csak külföldön voltak rokonai, lakását kiutalták egy sokgyerekes, gyerekeit egyedül nevelő anyának, aki minden épkézláb berendezést eladott a lakásból, a konyhafelszerelést hagyta meg, ők ágy helyett matracokon aludtak. A trafikot az illetékes hivatal bezárta, majd felszámolta, mert állami tulajdon volt, bérlő utódot nem neveztek ki, akkor még nem pályázat útján dőltek el az üzleti működtetések. Az üveges kisiparos majd egy év után költözhetett be a kiürített trafik helyére.

Lili magával vitte titkait a halálba, nem tudni, ezt így is akarta, vagy a véletlen hozta. Gyors és váratlan módon lépett ki az életből, ismeretlenségbe burkolózva, nyom nélkül hagyta itt azt az árnyékvilágot, amelynek szűk hetven évre megtűrt vendége volt.

KÖVES JÓZSEF

A dunai sirály

A park fái fölött a fehér sirályok
lármásan, vijjogva keringenek
hajnalonként, amikor ablakot tároknak,
s morzsát hintek, hogy közelebb jöjjenek.
Mint égi jelre, mind nekilódulnak
és megszállják előttem a teret,
szárnyuk kitárul, térülnek-fordulnak,
némelyik közel száll s kíváncsin méreget:
vajon jut-e még majd neki is egy falat
amelyre nagy ricsajjal lecsaphat talán,
vagy a vad tolongásban ő alulmarad
mert gyorsabb és erősebb nála mindahány?
Fehér szárnyuk szinte elfedi az eget,
csörömpölve, csattogva keringenek,
verekednek a koncert, mint az emberek?
Hegy híján háztetőn találnak szirteket,
hol magukat némileg kipihenhetik,
majd vitorlát feszítve tovarepülnek,
fel- és alá buknak egészen reggelig.
Csak egy van köztük, ki nekivág az űrnek.
Elérheti ő a Vénuszt, a Napot:
Látja-e majd, mi van a Föld túloldalán?
Átszakítja-e a végső célszalagot
akárcsak távoli példája, Jonatán?*

**Richard Bach regényhőse Jonathan, a sirály, aki tökéletesen akar repülni.*

<http://megezmegaz.lapunk.hu/koves-jzsef-muvei-1201950>

FANTASY

MÁNDY GÁBOR

A zéta-rejtély

Fred Gorton a kaliforniai egyetemen szerzett doktorátust, disszertációját a csillagászati kémia határterületéről írta. Gyerekkorától kezdve nagyon érdekelték a kozmikus eredetű jelenségek. 1975-ben egy Ford-ösztöndíjjal Szibériába utazott, mert szeretett volna szétnézni az 1908-as tunguz meteor-beecsapódás helyszínén. Az összes addigi elmélet megegyezett abban, hogy az óriási robbanást meteor okozta, bár kifejezett krátert nem találtak.

Gorton még Los Angelesben, nagy titokban megszerkesztett egy sugárázmérőt, amely a lehetséges sugárzások széles skáláját tudta észlelni. Ezt is elvitte magával Szibériába. (Az oroszok először nem akarták beengedni, mert úgy gondolták, hogy kém. De sikerült kimagyarázkodnia.)

Az első mérések semmilyen eredménnyel nem jártak. De mielőtt visszaindult volna, a skála egyik végpontján reagálni kezdett a műszer. Olyan természetű sugárzást mért, amelynek eddig semmilyen nyoma nem volt. Nevet is ő adott neki, és a biztonság kedvéért zéta-sugárzásnak nevezte el, hogy világos legyen, nem az alfa-, béta- vagy gammasugárzás kiterjesztéséről van szó. Maradt még néhány napig, és a térképére bejelölte, hol tapasztalta ezt a furcsa jelenséget.

Erről a felfedezéséről tanulmányt is írt, de az eléggé rövidre sikeredett, hiszen nem kapcsolódott semmiféle korábbi elmülethez vagy észleléshez. Úgy döntött, hogy egyelőre nem publikálja.

New Yorkba utazott, hogy egyik volt évfolyamtársával megbeszélje a dolgot. Rudolph Barter nem tulajdonított nagyobb jelentőséget Fred méréseinek. Az volt a véleménye, hogy olyan jelenség nyomára bukkant, amelynek valószínűleg semmi köze a meteorhoz, inkább valamilyen általános geológiai jelenség lehet, ezért az e téren aktív kutatókat kellene felkeresnie.

Fred estefelé sétált egyet a Central Parkban, és próbaképpen bekapcsolta a műszerét. Meglepve tapasztalta, hogy New York eme közparkjában is észlelni lehet ugyanazt a sugárzást. Ezek szerint tényleg geológiai jelenség lehet. Tett egy nagy kört, és amikor visszaért az előbbi helyre, megnézte a műszert. A sugárzás egyre gyengült, és egyszer csak teljesen megszűnt. Ez szöveget ütött a fejébe. Ha a talajnak van zéta-sugárzása, akkor az aligha változhat. Ezt elmesélte Rudolphnak, aki nagyot nevetett. „Nyilván a Föld el akarja rejteni előled a titkát. Én feladnám” - mondta. Ezen Fred elgondolkodott.

Másnap még nem ment haza, hanem újra a Central Park felé indult. És ugyanazon a helyen megint érzékelte a sugárzást, de minél közelebb ért, annál gyengébben. És amikor a képzeletbeli középpontnál állt, a sugárzás megint teljesen megszűnt. Most már csak dachból is megismételte a közeledést és távolodást, különböző irányokból, és a jelenség még rejtélyesebb lett. Amikor távolodott, a sugárzás jelentősen megerősödött, és amikor visszafutott a középpontjához, akkor is érzékelte, de utána rohamosan csökkent az intenzitás, majd megint megszűnt. Tényleg olyan volt, mintha valaki szándékosan hagyta volna abba az „adást”, hogy ne lehessen megfejteni a kódot.

Egyelőre nem volt több ideje, haza kellett utaznia. A furcsa intenzitás-változások új keretbe helyezték az eddigi méréseit. Los Angelesben is elment egy parkba, ott is kiválasztott egy megfelelő helyet, leült egy padra, és olvasni kezdett egy regényt. Hirtelen bekapcsolta a készüléket, és megint azt tapasztalta, hogy a sugárzás viszonylag nagy intenzitással indul, de hirtelen csökkenni kezd, majd teljesen megszűnik.

Éjszaka bement a városközpontba és ott is bekapcsolta a sugárzásmérőt. Ugyanaz volt az eredmény. Magas intenzitás után a sugárzás gyorsan csökkent.

Hazament, de nem tudott aludni. Azon törte a fejét, hogy mi a csoda okozhatja ezt az intenzitásbeli ingadozást. Csak nem valami orosz kém szervezet nyomára bukkant? Gondolt erre, de nem akarta megosztani az eredményét a C.I.A.-vel, mert attól félt, hogy teljesen más irányba viszik a kutatást.

Nagy türelemre volt szüksége, és sok-sok mérésre. A műszert most már állandóan magánál tartotta, és a legkülönbébb helyeken és időpontokban kapcsolta be. Az eredményeket a jegyzetfüzetébe írta bele, és otthon a számítógépen is bejelölte. A mérési pontok nem mutattak különösebb mintát, csak azt állapította meg, hogy a nagyvárosokban több és erősebb ilyen pont volt, mint a nyílt terepen. „Valami összefüggésnek kell lennie a civilizációs szint és a sugárzás között” - írta a naplójába.

A tudósoknak gyakran a vak véletlen siet a segítségükre. Gortonnal is ez történt. Az országúton lerobbant a kocsija, meg kellett várnia, amíg valaki felveszi, hogy bevigye a legközelebbi autójavítóba. Amíg várt, unalomból bekapcsolta a műszert. És nem hitt a szemeinek. Erős sugárzást mért, és amikor legyezőszerűen mozgatva megpróbálta bemérni a sugárzás forrását, azt tapasztalta, hogy egy pici bogár bocsájtja ki magából, és ahogy mászik, a sugárzási maximum is vele együtt mozog. Aztán megint elnémult a műszer. És a bogár is megállt. Sőt, eltűnt, szinte belefúrta magát a talajba. Fred megpróbálta kiásni, de a műszer hirtelen egy másik pont felől érzékelte a sugárzást, olyan erővel, hogy nem tehetett mást, azt is elkezdte bemérni. És az is elhallgatott. Olyan volt, mintha két lény próbálta volna csalogatni erre vagy arra, de mindig másfelé, mint amerre kutakodott. A két bogár közül az egyik mintha felszállt volna, a talajban már semmi érzékelhető nyoma nem volt, csak egy mikroszkopikus mértékű sugárzás maradt utána. És mialatt Fred azt vizsgálta, a másik bogárnak is nyoma veszett.

„Úgy látszik felfedeztem egy sugárzó szentjánosbogár fajt” - gondolta a tudós. „Ezek szerint nem is geológiai jelenségről van szó, hanem biológiaiáról. Mindenképpen segítséget kell kérnem a zoológusoktól.”

De az állattan tudorai nem vették komolyan a történeteket. A szentjánosbogarak nem tudnak sugározni. Frednek szerencséje volt, mert egy példányt sikerült elfognia. Bevitte a laborba, és óvatosan betette egy nagy felbontású mikroszkóp alá. És akkor döbbsent csak meg igazán. Olyan lény volt, amilyenről még nem is hallott. Nem hat, hanem négy lába volt, és a mellső lábain olyanforma végződés, mintha kéz lenne. A csápja antennának tűnt. Mozgott, időnként zétasugárt bocsájtott ki magából, és ez a sugárzás egyszer csak annyira megerősödött, hogy Fred rosszul lett a fejfájástól. Mire magához tért, a kísérleti alany eltűnt.

Mivel félt a sajtó szenzációhajhászásától, senkinek sem említette a történeteket, hanem egyedül vizsgálódott tovább.

Mindenekelőtt rendszeresen kijárt a parkokba és a városközpontba, szűrőpróbaszerű méréseket végzett. De bárhova is ment a nagyvárosban, ugyanazt tapasztalta: magas kezdeti sugárzási szint és hirtelen némaság. Egy egész napot eltöltött a park egyik néptelen részén, és most először tanúja lett annak, hogy az elnémult zajszint meg-megerősödik. Mintha az ismeretlen lények azt figyelték volna, hogy mikor lehet folytatni az eszmecsérét.

Hirtelen nagy szél támadt, és a műszer azt mérte, hogy a sugárzás forrása mozgott a levegőben. „Hát persze” – gondolta Gorton. „Ha ezek a kis bogárszerű lények adják ki a sugárzást, akkor ők együtt repülhetnek a széláramlással.”

Akkor otthon elővette a Tunguz-meteorra vonatkozó adatokat. Az ismeretlen tárgy nem a talajon robbant, hanem néhány kilométerrel a felszín felett, ezért nem találtak krátert. Ezen töprengett, amikor hirtelen eszébe jutott, hogy egy több robbanófejes rakéta is ugyanígy robban fel. Lehet, hogy amit meteoroknak véltünk, az a földönkívüliek rakétája volt? Lehet, hogy az volt a célja, hogy ezeket a kis bogarakat a lehető legszélesebb körben szétszórja? És

minél több idő telt el 1908 óta, annál nagyobb területet jártak be, pusztán a széláramlásnak köszönhetően? De miért a nagyvárosokra koncentrálnak? Valamit meg akarnak tudni rólunk? A parkok zéta-sugárzásának kérdése egyszerűbb, lehet hogy a parkokat pusztán rejtekhelynek használják.

Gorton tanulmányozni kezdte a sugárzás belső struktúráját, és megállapította, hogy mutat bizonyos szabályosságokat. Lehet, hogy ezek a rejtélyes élőlények a zéta-sugárzás segítségével kommunikálnak? Sok reményt nem fűzött ehhez, hiszen tudta, hogy a fecsegő delfinek rendkívül plasztikus beszédét sem sikerült megfejteni, a sok millió órát kitevő hangfelvételek ellenére sem.

Bizonyos sugárzási mintákat ő is megpróbált generálni. Ehhez természetesen módosítania kellett a műszerét. Gorton talált egy viszonylag egyszerű eljárást a felvett sugárzási minták visszaküldésére. Ez körülbelül olyan volt, mint amikor az ornitológus madárhangokat utánoz, bár még fogalma sincs arról, hogy mit jelentenek ezek a hangok.

A visszasugárzás mégis eredményre vezetett. A bogarak reagáltak! A képzeletbeli farkas visszaüvöltött, csak azt nem lehetett tudni, hogy mit. Gorton most már biztos volt benne, hogy itt két civilizáció érintkezése zajlik, aminek a véletlen folytán ő a központi szereplője. Mármint az emberek részéről. Mert azt nem lehetett tudni, hogy a bogaraknak van-e belső struktúrája, munkamegosztása, ki a főnök és ki a beosztott, és hogy ennek az egész bogár-vállalkozásnak mi a célja. Valamilyen kutatás? Kapcsolatfelvétel? Esetleg a földi társadalmak elleni nagyszabású támadás előkészítése?

Úgy tűnt, hogy a bogarak nem zárkóznak el Gortontól, eddig is csak óvatosságból nem akarták közelebb engedni. A tudós is óvatos volt, még mindig nem fordult a sajtóhoz. Sokkal több elméleti kutatásra van szükség, mielőtt bármiféle elméletet felállítunk.

Az is egy rejtély volt, hogy ezek a gombostű méretű bogarak hogy lehetnek ennyire intelligensek. Egy atomfizikustól megkérdezte, van-e összefüggés a méret és a teljesítmény között. „Lehet, hogy van. De az is lehet, hogy nincs” - mondta a fizikus. „Atomi szinten sokkal több üres tér van, mint részecske. Elméletileg nincs akadálya annak, hogy a részecskék és atomok távolságának radikális csökkentése révén ugyanazt az eredményt érjük el.”

„Befolyásolja a részecskék távolsága az egyes tevékenységek véghezvitelét?”

„Azt hiszem, hogy nem. Legfeljebb az erőátviteli mechanizmus különbözik. Vegyük példának a sást és a muslicát. A sasnak óriási csontvázra és izomzatra van szüksége a repüléshez. A muslica is repül, pedig olyan kicsi, hogy alig lehet látni. Vajon mi a közös a sas és a muslica repülésében? Csak maga a repülés. A módszer más.”

Gorton elgondolkodott ezen. A mi agyunk nagyon nagy, a légynek nincs is agya, mégis óriási mennyiségű információt képes feldolgozni az összetett szemével, ami még a mozgást is tízszer részletesebben látja, mint mi. Az intelligencia nem az ember privilégiuma, más fajok is lehetnek intelligensek.

Gorton ettől kezdve bizonyos tiszteletet érzett a kis bogarak iránt, és a velük kialakított személyes kapcsolatot a tudományos hírnév érdekében sem akarta kockáztatni. Mert mit érne egy Nobel-díj ahhoz képest, hogy a bogarak szemében ő az egész emberi faj képviselője?

Az ismerkedés óvatosan, de folyamatosan zajlott. Tizenkét évbe telt, míg sikerült tisztázni a kommunikáció részleteit, és létrehozni valamiféle közös nyelvet a bogarak és az ember között. A tudós megpróbált választ találni néhány fontos kérdésre: honnan jöttek, mivel jöttek, hányan vannak, és meddig maradnak. A válaszok nem voltak egyértelműek, de Gorton úgy értelmezte, hogy a Naprendszeren kívülről érkeztek, egy irányításuk alá került jég-aszteroidán, elképzelhetetlenül sokan vannak, és már nem is mennek vissza.

Hogy mit akarnak, az nem volt világos. És az sem, hogy hogyan szaporodnak. Gorton erre irányuló kérdéseit a bogarak következetesen válasz nélkül hagyták. Talán szeméremből. De lehet, hogy eleve mesterséges úton szaporodnak. Sőt, azt sem lehet kizárni, hogy

mindannyian már a Tunguszka közelében szétrobbanó aszteroidán is ott voltak. Az egyedi fejlődésükre, méret- és súlybeli növekedésükre egyelőre semmi sem utal. Ha van kapcsolatuk az anyabolygóval, nehezen hihető, hogy a zéta-sugárzás segítségével kommunikálnak vele. Sok titkuk lehet, de ezeket egyelőre nem akarják felfedni. Lehet, hogy a maguk részéről nem tartják fontosnak a magyarázkodást. Talán félnek az embertől. Az indiánoknak is addig volt jó, ameddig nem voltak felfedezve.

Sajnos, a kutatás Fred Gorton hirtelen halálával abbamaradt. Mivel az eredményeiről senkinek sem volt hajlandó nyilatkozni, az egyetlen forrásunk a naplója, amit a dolgozószobájában találtak. Sajnálatos módon a zéta-sugárzást mérő műszer is megsemmisült egy földrengésben, és a működésének elvei sem tisztáztak. A történetben említett new yorki barát, Rudolph nem látta a készüléket. Gorton sohasem publikálta az eredményeit. Vajon a kutató halálához a bogaraknak is közük volt? Erre vonatkozólag semmi bizonyíték nincs. És az sincs kizárva, hogy mindez Fred képzelgése volt. Lehet, hogy az írása nem is napló, csak fantáziálgatás. De aligha hagyja félbe egy kutató a nagy reményekre jogosító karrierjét egy ilyen képzelgésért.

Az intelligens bogarak azóta vagy eltűntek, vagy sokkal óvatosabbak lettek, mert senki sem találkozott velük. De ha valaha itt voltak, akkor feltehetőleg továbbra is itt tartózkodnak, és hol ide, hol oda fújja őket a szél.

Forrás: Mándy Gábor: *Már itt vannak*

<https://mek.oszk.hu/20600/20641/20641.htm#>

KOTASZEK HEDVIG: Áldozat – Victim, elektrografika

NYAKÓ ATTILA

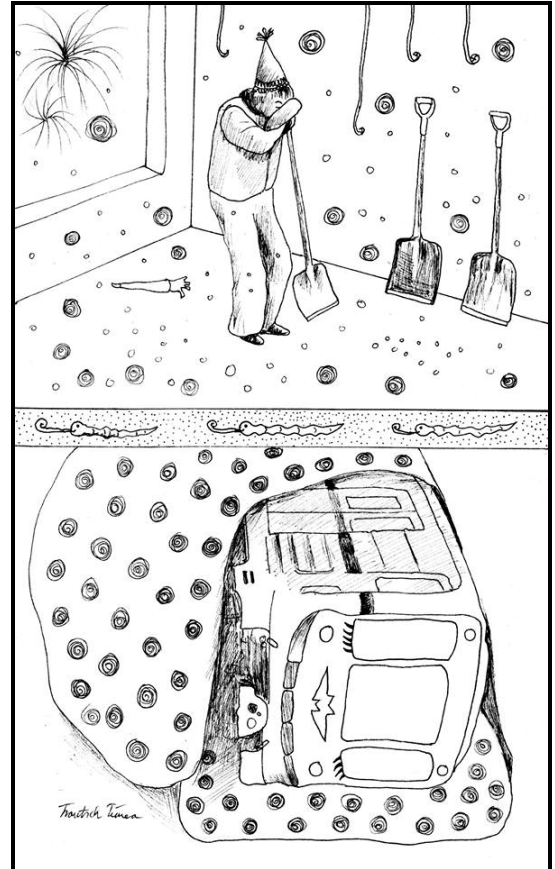
Újévre

Vége van végre már ennek az esztelen évnek,
nyugszik a téboly, petárda se robban a kézben,
nézem az úrt, nem az ember, a rendszer a részeg,
korrektoraik már dolgoznak nagy bőszen e részen.

Álmaim élem, rossz érzések sarokba hajítva hevernek,
az se zavar, hogy a lencse is el lett sózva veszettül,
s a szétfoszlott virslik torzói felett se kesergek,
tudván, a múlt volt, de lesz itt jövő tavalyon túl.

Alszik a metró is, pajkosan készül a holnap füstre,
csak a hólapátáros sírdogál ébren a boltban,
lassan hamvad a tegnap még izzó zsarátnokok üszke,
ó, régi nagy telek elveszett szelleme hol van?

Mint filmhíradók hólepte tájain sercegő nóta,
bakelitbe zárt hangként zsong az agyamban az ének,
erre a képre vártam már hosszú napok óta,
hogy boldog újévet kívánhassak vele néktek!

TRAUSCH TIMEA grafikája

Forrás:

<http://nyakoattila.blogspot.com/>

SZEPESI JOLKA

a nudli formájú létrafok

az a nagy akarás mely élni hajt
az a nagy akarás mely nem hagy élni csak menni
mászni mászni föl az imbolygó lécekből tákolt
két függőleges nyolc vízszintes lecsiszolt ágon
nudli formájukon mindig elcsodálkozom
és gyönyörködöm mikor a nudli formájú fokra lépek
valahogy nem illik a szigorú ésszerűségbe
s ahogy nővök egyszer csak rájövök
ez is mint bármi más a csöppnyi létben
a nudliformájú lecsiszolt létrafok
ahogy mezítelen talpam alá simul észrevétlen
csak alkalmazkodott készítője a kevéshez
az a két keskeny deszkadarab ami a létra függőleges ágát adja
csak ez volt valahol az udvar végében a lim-lomok között
hogy mégis beleférjenek a fára a padlásra ha nádat a szél bontogatja
a tetőre felkapaszkodni szánt eszköz keskeny tartó oszlopába fúrt lyukakba lyukacsákba
a fokok végeit alapos lassú csiszolással bekeskenyítette
mint az asszony tenyere nudlit a konyha asztalon
az összetört szárazkenyérbe forgatottat
s megszületik kezük alatt a praktikum és az esztétikum

HALÁSZ ERZSÉBET

„Isten áldása a magányban”

A párom hajdan mondogatta: „te soha nem leszel ún. öregasszony,,. Tudhattam akkoriban is, hogy nem a plasztikai sebész „áldásos” tevékenységére, és nem a kilószámra felrakott festékekre gondol. Mégis, ahogy nő az egyedül töltött évek száma, egyre világosabb, milyen torz az a mondás, hogy: „csak egyet mondj.”

Most, a sok itthon töltött nap alatt, ahogy feltettem a lemezejátszóra a fenti című LISZT – varázst, nem kevesebb, hanem – ha lehet, még nagyobb – csodát hintett rám, mint mikor évtizedekkel ezelőtt megkaptam a lemezt. A lemezejátszómát sokáig nem tudták megjavítani. Mondogatta az előző szerelő, hogy dobjam ki az öreg lemezejátszót, hisz a számítógépen bármit lejátszhatok. Próbáltam, de csak szomorúbb lettem tőle. Aki most visszaállította szinte eredeti állapotába –, együtt örült velem, amint megszólalt – csodásan.

Egyre becsesebb a 2011-es Liszt-évfordulóra kapott emléklap. Mielőtt a pályázati íráshoz kezdtem, valami lázas, felfokozott lelkiállapotban próbáltam leírni mit éreztem Weimarban Liszt Ferenc behavazott szobra előtt:

Belső nyugalom, béke és hit. Mégis – vagy éppen ezért, olyan intenzitású lelki emóciót ajándékoz a mű –, amire szavak nincsenek is talán. Akkor, drága Lőrincze tanár urat idézve azt írtam a pályázati munkámba, hogy *megnő az ember szíve*.

Ha nőtt is az éveink száma, ezt a lemezt hallgatva, megkaphatjuk ISTEN ÁLDÁSÁT A MAGÁNYBAN.

SZEDŐ TIBOR

Az élet radarján

Ide szült Anyám, a
maroknyi területű
Magyarországra.
Karjai közt ringatott,
emlőivel táplált.
Elmémben homályos
emlékszigetek, a
szemem színpadán
játszódó napok előadásai.
Ami most van,
csakis az számít.
Könnyeimmel hiába
foltozom a múlt sebeit.

Itt vetettem
meg a lábam, mint
csenevész növény a
gyökerét. Magamból
kapartam ki a sikert,
célok ajtaján
számtalanszor
kilincseltem.
Ráncokat gyűrtek
arcomra az idő csápjai.
Vonal vagyok az
élet radarján,
versben írom
meg saját ars poeticám.

Budapest, 2023. november 11.

BŐSZE ÉVA

Cogito ergo sum

Cogito ergo sum. Gondolkodom,
tehát vagyok.
Eluralnak a gondolatok.
Szelídek, szilajok, vadak,
agyamba vésve, hogy fájjanak!
Tehát, vagyok. Élek, dolgozom.
Tudok sírni és nevetni,
de nem tudok feledni!
Miért? Miért vannak a miértetek?
Mért van az, hogy én ezt nem értem?
Mért háborog az óceán vize,
a végtelen erdők lobogó tüze,
hógörgetegek embert pusztítása,
sziklák – hegyek alázuhanása?
Földrengések, öldöklések,
mindent emésztő betegségek?
Gépuhanások, robbantások,
lelket próbáló uszítások?
Cselszövészek intrikák?
Dúl a szeretethiány...
Cogito ergo sum.
Oly gyarlók vagyunk. Fogy utunk.
Egymás mellett haladunk,
mégis oly távol,
mint földünk a csillagok honától.
Hűlő szívünkben sziklák nőnek
a mindennapokban Útvesztőnek.
Fakul szemünk – a lélek tükre,
a bizalmat is elveszítve
kergetjük az éjszakát -
kevés a baráti kézfogás!

Vagy nincs már őszinte jó barát!

Cogito ergo sum. De hát vagyok!
Gondolkodom...
Többnyire az utódokon.
Az ifjúságon, az új nemzedéken,
átjutni minden nehézségen...
Mindig együtt, váll, váll mellett,
barátságban szeretetben.
Bizalomban, tisztességben.

Megmaradt hitem
a mindent legyőző Emberbe vetem...

KOZÁK MARI

Ünnep közeleg...

Már napok óta havazott. A kövek és színes kavicsok arcát vastag fehér paplan takarta. Talán a tél nem akarta, hogy fázzanak a faggyal érkező reggeleken.

Ha néha kibújt a Nap a felhők háta mögül, apró tócsák futottak össze és hallatszott vidám kacagásuk – igaz az est közeledtével arcukon a mosoly tükörré fagyott. Ilyenkor varjak nézegették magukat bennük, és fázósan toporogva kiáltoztak az égre.

A fák meztelen karjain jégcsapok csüngtek alá, s ha a szél járt köztük, ünnepi dalokat csilingeltek.

Karácsonyapó már elindult a hegyekről, nagy-nehéz bundája zsebében melengette fázós ujjait. Válláig érő ősz haját sapka védte a huncut kis hópihéktől. Térdig érő csizmája talpa, minden lépésnél szóváltásba került a csúszóssá lett úttal. Háta kicsit meghajlott óriás zsákja alatt, de ügyet sem vetve rá, sietett az erdőn át.

A ház már évek óta, csak az öregemberrel beszélgetett, és néhanapján az őket meglátogató széllel. Vén volt már, mint az ember, aki nem akarta magára hagyni.

Kéménye megroggyant, az eresz rozsdás szája még elengedte az esőcseppeket, de egyre kisebbre nyitotta és gyakran panaszkodott a rozoga ajtónak – hogy nehezebbre esik, meg nem akar már, és aludna egész nap... – aki minden nap várta haza, az öregasszonyt.

Hiányzott nagyon ujjainak simogatása, mikor fényesre súrolta arcát és meséje, miközben a kilincset tisztogatta.

A küszöb is megsoványodott az elmúlt évek alatt, arca megszürkült, hallása sem a régi már, alig veszi észre, mikor a szél beszökik alatta.

Az ablakok szemét az idő megrongálta, szürkületkor nem látnak el a kertvégeig, a jégvirágot kérdezzetik, jön-e valaki, látnak-e valamit? Az meg mesél a fák karján ringó hópihékről, vagy a pilinkélő esőcseppekről, a haragos szélről, a múltó időről.

Az öregember kora hajnalban kel, teát főz a falat kenyérhez, majd elbeszélget az asztal alatt kuporgó csennel, s míg hűl a tea megmossa ráncokkal teli arcát, megmutatja a fésűt gyér hajának. Apró falatot harap a kortynyi teához, megigazgatja maga előtt az abroszt, anyót kérdezi – nem forró a tea? – választ nem kap, hogyan is kaphatna – kézfejevel letöröl egy könnycseppet. Tíz éve, hogy minden reggel így telik el. Tíz éve, csak a csend felel a kérdéseire.

Ha végzett az evéssel, bejárja az udvart, enni ad annak a néhány tyúknak, akik ott szaladgálnak mellette, vet egy falatot a szomszéd cicának, majd engedi lábához dörgölődni. Ilyenkor télen fát vág, kosárba rakja, és sokáig ül a kemence előtt – nézi ahogy lángra kap a gyújtós, lassan teszi a parázsra a vastagabb darabokat. Anyó, hogy szerette a piros szoknyás lánggyerekeket, néha hangosan nevetett, míg táncukat nézte.

Csak ül és nézi a lángokat. Emlékek jönnek sorba, mellé telepszének, sugdosnak fülébe, vállát öleli az a csöpp kis dolgos kéz...

Kint még mindig havazik, már befedte a tetőt, eltakarta a tyúkok lábnyomát. Az öregember a kemence oldalához dőlve figyel, azt a soványka alakot, aki a kapu elé érkezett. Széles mosollyal ajkán, indul ajtót nyitni.

Az asszony hangos dobogással veri le csizmájáról a rátapadt havat, nevetve lép be és veszi le elázott kabátját. Ma hidegebb van, mint tegnap – mondja, majd homlokára csókol az öregembernek. Nálad jó meleg van – indul az asztalig, s pakolni kezd kosarából.

Minek ennyi minden? Meg sem tudom enni.

Nem is a tied mind – szól félig komolyan az asszony – majd az ajtóhoz lép és sarkig tárja.

Nagyapó, befogadsz egy hétre két ördögöt? – és választ sem várva, már ölébe is kuporodik két unokája.

Az öregember szemében könny csillog és valahogy látása is elhomályosult. Tíz éve, hogy elmentél – suttogja a szavakat – tíz éve hagytál magamra. De nézd csak, van ám aki...

Sosem fejezi be a megkezdett mondatot, hisz anyó úgyis látja és hallja.

Karácsonyapó a dombtetőn áll, innen is belát az ablakokon, meghallja a házak üzenetét. Mindegyik mesél az ott élők mindennapjairól.

Lassan ünnep lesz. Kinek meleg tűzhely, másnak hideg kályha...

Megigazgatja a sálát nyakában, hátára veszi zsákját, majd lassan elindul a házak felé.

Zemplén, Sátoraljaújhely, 2023. november 30.
Fotó: ZAMBON ANICÉTA

HABOS LÁSZLÓ

A semmiért

Aszott földön, sárga fűvön
hányódó kardok szanaszét.
Rozsdafoltjukon bukdácsol
a cinkos holdról szökött fény.

Egykor itt ádáz csata dúlt,
áztatott földet ember vér.
Senki sem tudta meg, miért,
kiért ölt, halt, mily istenért,

csak a hold súgja: semmiért.

Holdfényragyogásban

Tékozló vagy
messzeségből koppan
nehéz lépted
fénnel övezett
szürkülő sötétséged
közeleg

Kitárt kapuban
könnyes tekintetek
találkozása
térdre rogyott szégyen
s lehajló büszkeség
holdfényragyogásban

KISS-TELEKI RITA

meghajlott fák

hogy mitől fáztunk nem is emlékszem
ágak közt hézagok huzatos remény
csontváz karok támaszt keresve
matatnak az idő gennyező sebén
próbálunk jobban gondolni előre
nehéz nehéz és nem is az évek
meghajlott fák semmiség mondod
meg hogy hagyjam oda se nézzek
belülről suttog amitől fázni kellhet
rohadó gyökerek meghajlott fák
és szorongást cipelve valami leválik
hogy majd a hiánytól ragyogjon át

másik tél

másik tél volt senkié sem
nem tudtuk még lesz-e vége
és beértük annyival hogy
hullik elég hó a jégre

folyton most van és a miénk
mért' nem látjuk én se te se
másik tél van tiszta fényes
mégsem tudunk élni vele

BÁRDOS LÁSZLÓ

Enigma-változatok*

(..Az »enigma« maga a titokzatos téma, melyet valójában sohasem szólaltat meg a zenekar, de amely latens mivoltában, mint »rejtett kíséret«, valamennyi változaton végigvonul. Pándi Marianne: Hangversenykalauz. I. 265. Elgar művéről.)

– Kezdd el.

– Ha az olyan könnyű volna. A műgond... Talán elfelejtetted? Meg az idegrángások is mellé. Minden pillanat szövevény, lépvessző. Belebonyolódom, ráragadok. Egy perccel korábban még a beszéd látszott az egyetlen esélynek. No tessék. Már ez a mondat is velejéig hamis. Különösen ez a „látszott”... mikor gyomornagyobbodásról, vértolulásról, légszomjról kellene szólni.

– Légszomjról?

– Jó, elhiszem, te már unod. Megunhattad. De hát ezek az oly igen spontán, egyszerinek ható (ható!) megrázkódtatásaim mégiscsak ismétlődnek... Fulladtam, hát megint fulladok. Ennyi. Tehát megszólalni. Úgy érzem, már ott jön, már befordult a sarkon a kaszás, s én még mindig, még mindig nem, még mindig, megátalkodottan nem préseltem ki a számon, nem szűrtem szavakba, aminek szóban a helye.

– Vajon? S engedj meg: csakugyan „kaszást” akartál mondani az imént?

– Ugyan. De mintha túl okos lennél. Ha vallatsz – vagy alkalmat kínálsz vallomásra...

– Jó, igazad van. Igyekszem nem kötözködni. Dehát mégis hozzá kell fognod egyszer.

– Egyszer... egyszer, igen, ez kell nekem. Az ígéretes jövő jósigéje: egyszer. Egyszer majd csak megsajnál a sors, maga fölé emel az idő. Összeállnak a szavak.

– Hagyd az apokalipszist.

– De mikor nem enyém ez az egész. Csak éppen az iszap, az iszap a szájamig felér... Kórosan megnövekedett zajszint... Miért kell megvárnom mindig, amíg végképp tűrhetetlen? Azután úgyis rájövök, nem ér annyit – most –, hogy szabaddá tegyem az asztalt, azt a helyet, ahol írok.

– Most beszélsz.

– Megszólaltam. De viszolygok a föltárlkozástól. Chanson du mal-aimé... Tán erre születtem? Meredek alázuhanásra? Hol kezdjem?

– A szabályt tudod. Akárhol.

– Újkeletű megrettenésemnél bizonyos tág léptékű, magabízóan kitárlkozó dallamok hallatára? Elcsépelet ügy. A zenéhez tapadt asszociációk, „miért kéri épp ezt a számot?” Mert akkor éppen azzal a fiúval, azzal a lánnyal, ésatöbbi.

– Már kezdtem örülni az érzelmességnek, most meg átcsaptál a gunyorba.

– Elválaszthatatlanok. Különben azért is, mert rémesen tisztátalan.

* Részlet Bárdos László azonos című, kiadás előtt álló kötetéből.

– Mi?

– Ez a rengeteg tapadás, ízesülés, összenövés... Egybeölelődés valamely melódia vagy festői lépcsősor előterében, avagy ki tudná megmondani, talán csak a hangszöveget meg a látvány számát, s magukból fejlesztik ki az érintést két személy között... Melyik, melyikünk a fókusz s a díszlet? Vannak azonban könyörtelenül elkülönült, vegytiszta tények is. Ma hajnalban álmodtam: kézfogást éreztem. Azt, ahogy kezem és keze. azaz pusztán két. máskülönben oly igénytelen tenyér réstelenül, hiánytalanul egymásba ér, áthatja, óvja egymást. Tenyér és ujjak átmeneti észlelete, persze...

– Csapongsz.

– Mindent egyszerre akarnék mondani. Ha erről szó esik, amarról vajon miért nem? S még mindig, még mindig nem... az el nem beszélt hiánya hitelteleníti azt is, amiről testes szavak szólnak, szerkezetek. Mert hozzájuk persze ragaszkodom. Mindent egyszerre akár, gyülevész tárnák sokaságát fújd egyszerre, mintha hét szájjal kiáltanád, de arányosan, sarkítva, adagolva, épületes láncreakciót fejlesztve magadból. Magadból... ugyan. Belátom: zavaros vagyok, menthetetlenül. Mégis, nézd el nekem, hisz szólnom kell, beszélnem, másképp minden elémbe vág.

– Hogyhogy? Versenyben állnál? Valaki vagy valami szorongat? Nem gondolod, hogy hivalkodás, amit beszélsz?

– Nem, nem úgy. Nem éppen, hogy az én – no legyen – bajomat óhajtja szellőztetni avagy megformálni valaki. Bár ahhoz is férhetne szó. Nem: most mindenre gondolok, bármely képtelenség is. mindenre, ami utolér, s mihelyt itt van, mindjárt körül is vesz, kész helyzetbe kényszerít. A nyirkos, kelletlen hajnalokra, igen, hajnalokra, mert tömeg, sorozat, sokaság az rögtön, ami számomra elkezdődik... Megjelentek a varjak a városszélen, kietlen lesz minden egyes fölpillantásom a könyvről, két térdem dupla csomós síkjáról, a szószaporítás ösvényeiről, fölneszelésem a balhiedelmet cifrázó álomból, az ébredésből is... mert az ébredésből is föl kell ébredni még – darabosan, nagyot zökkenve.

– Csak lassan. Alkotni próbálsz, de ne tedd. Akkor inkább nyöggj. Apropos, az előbb volt egy. ha megelőlegezhetem a bizalmat, sanda célzásod. Mihez is „férhetne szó”? Mit is tehetne az a „valaki”?

– Nos hát, beszéljek ez egyszer hullámvonalak és felékesített kanyarok nélkül? Igenis, fönnáll a veszélye, hogy nemeslelkű hölgyem, társnőm, kegyesem, ki csak nemrégiben gyorsított eljárással tuszkolt ki az életéből...

– Végre.

– Most, most félbe ne szakíts. Hogy magasrendű és -röptű költemények szerzője lévén, ellenállhatatlanul verset kanyarít friss sebünkből (ha az övé is? vajon?), és maholnap vörösödő fülekkel olvashatom majd valamely tájjellegű folyóiratunkban egyáltalán nem provinciális, hanem nagyon is egyetemes távlatba emelt lírai mítoszát homlok- és húsközeli botladozásainkról és örömeinkről. Madártávlatból fog szólni rólunk, mondom, emelkedettséget és gunyort finoman vegyítve...

– Ejnye.

– Tudom, tudom, tudom. Mindkettővel élni szoktam én is. De most el kell határolnom magam. Mert pusztít az ő bibliai, mezopotámiai, hieroglif fegyelme, mely zsigereket és hajakat gyömöszöl magába, hogy az anyagcsere-folyamat végén nemes csengésű érem-igéket ontson magából. Mert nem tud ő elszakadni e nagyívű kozmikusságtól, mely hétköznapi tárgyakra öltözik, nem tud megválni attól az őselemien régi, mégis sajgóan korunkbeli hangtól, melyet az El-Amarnai Ekhnáton fáraó mintegy harmadfél évtizeddel ezelőtt fölfedezett jegyzeteiből tanult.

– De megélnékvülél. Csak nem a bosszú teszi? Ahogy máson köszörülöd a nyelved, máris magasba lebben a szó?

– Mintha nem tudnád: van egy súlyos feltétele annak, hogy nekiüljek... hogy megszólaljak illetően dolgaimról. El kell vadulnom hozzá, kérlek tisztelettel, fölgerjednem és háborognom. Elkergetni kezem ügyéből a simulékony tételeket és minősítéseket, szalonképes nappali énem megannyi skrupulusát. Talán véletlenre magyaráznád, hogy leszállt a sötétség, hogy hovatovább ki sem tudjuk venni egymás arcát? Most rámtorlódik, a fejem búbjág elborít minden érzékelés, belül minden kirobbanni készül. Nemcsak átható e szemérmetlenül összezsúfolódott élménytömeg, de múlhatatlannak is hihetném. Vagy legalábbis száz napra, nappalra szóló energiának. De már tudom: holnap kitárom magam a napnak, besorolok a nyilvános teendők közé. s máris feszengőn jóindulatú leszek. Meg se tudnék nyikkanni ilyen illetlenségekről.

– Milyen a magány?

– Azt akarod kérdezni, milyen az elhagyottság. vagy inkább, a lepöccintettség állapota? De hisz nem. ne kicsinyítsük. Mert mintha még súlyos fényben állnánk, nem kiterjedt világosságban, hanem két külön, erélyes fénysugártól ostromolva... Egy-egy pillanatra legalább. Mert utána üres sáv következik, igyekvő, túlbuzgó, mégis élettelenül elvont útpályák, rajtuk kényszerű, egyedülvaló rohanásom. Bizonyos igeidők, fogalmak, frekvenciák. Arc csak villanásnyira, a visszapillantó tükörben. Arcgázolás folyik szakadatlan, vértelen, kicsinyes mészárlás. Hátra se. oldalra se pillanthatok. Mert összeszedné magát a jelenléte, lenne, mozdulna, fantomtestét filigrán rakomány nyomja, legalább nyolcvankétezer-hatszázhatvannyolc közös észleletből, kicserélt szóból, nap és hó cseppjeiből roskasztó terhét mily biztosan hordotta... Az arc. Egyazon arc, már-már feloldódva önnön változataiban, vidoran, mérgesen, elszántan, elengedetten – mégis önmagában teljesen, mint az ég, mint a bőrödet átütő repesz. Buzgalom ez az arc, komoly szándék illeszkedik rá. mint képlékeny gumimaszk. Önmaga. Szorgalomból van. komolyságból, szakadatlan magáraulatalságból. homlokráncolásától orra nyergén is redők futnak össze, gondterhelten rágja ajkait. Már-már nevetséges, mi minden roskadhat rá egyik percről a másikra. Mert újra meg újra be kell szerezni, behordani, kicipelni valamit, megbirkózni a faggyal, keserűségbe dermedve, hét takaróba burkolódzva várni a következő percet, a konyhaasztalon megfagy a tojás...

– Az ő dolga, mindez csak az övé. Mi részed benne?

– Volt benne részem. Mert igenis beengedett a gondjaiba, bevont a redőibe. elvegyített a terheivel, helyet szorított nekem a lapnyi melegben. Fekhely tárult nekem a nélkülözésben. Fölvatott az ínség. Ehhez képest most – egy képpel, egy hanggal sem érhetem el. Nem szabad.

– Te mondtad ki.

----- Felkorbácsolt zenében indul el, de mintha mit se tudna róla. Nem neki szól. Ő sérthetetlen. Acélizomzatot irányít valamely hiperbiztos elme. Lép egyet, lép kettőt, tekintetbe von minden kósza atomot maga körül. Majd lassan emeli a fegyvert. Lába alatt fű is, kövezet is. körülötte felhőkarcolók, szemhatárán a tenger. Szeme előtt azonban a célzógömb. Rámered. A ritmus villáma csap ki pupilláján, szabályos lüktetéssel, mint a tigrisén. Az egyenletes, elementáris ritmus műve a cselekedet, benne feszül meg. nyugszik el ez az arc. -----

– Kép sem, hang sem férhet hozzá, Ő van. én is vagyok. S van egy foka az eszméletvesztésnek, melyen az arc meg se rebben, a tudatba pedig belekap egész élete, dehogy az övé, csupán a hozzáhúrkolt testé, dehogy a testé, ki tudja, kié-mié ez az élet. az idő túltengő, összepréselt véredénye, alagútja..., akkor szétzüllik minden, zavaros rohanás ragadja magával őt, a talajt lábam alatt, a fűszálanként fölbukkanó, minden pórusomon behajoló pillanatokot, a jelen pillanatot.

– Fegyelmezd magad. Esetleges egymásutánban sorolsz semmihez sem köthető, semmilyen átélt állapottal nem azonosítható képeket, kacsaringókat.

– Azonosíthatóak, biztosítlak. Volt. jutott, megadatott még egy szombat este. Még egyszer megtehettem vele az ezerszer, tízezerszer megtett utat. Az ember olyankor suta persze, ütődött. Nagy a hepehupás járdák, járatok, a csikorogva nyíló kertajtó, az észrevétlenül mágnesessé vált albérleti házrész szuggesztiója. Az ember nem képes fölélni ésszel, még rosszat sejtő, pattanásig feszült idegszálaival sem, hogy még, még egy lépés, még egy. még egy. kicsit lehajtani a fejet, még egy lépés, s már haza is ért. kilódult az ürbe. belépett az otthonba, kilépett a határtalanba, megtért és elveszett. Ott ül. bárgyún tekinget körül, pedig eszelős szélvészfényként kellene süvítetnie, hármaskört kellene vetnie a szoba kezes tárgyaira. Azért annyit tudtam, jelenlétemet már serény, megszámlálhatatlan ujjak morzsolgatják, ízekre bontogatják. Mindegy volt, én-e az, aki ott ül, ülök. S mert ő. eltökélt *szerelemem* (ó, mely *szögletes*, csiszolatlan a szó!) már többször nehezményezte volt, hogy mindenfajta önfelelt bohémságnak mereven ellenállok, hát én most meg akartam mutatni, erre is hajlandó vagyok: kirúgni magam alól talapzatomat, fölkapaszkodni a levegőbe, a bőrömből is kibújni, csak vigyen így, ízlése szerinti, vérre és zsigerekre vetkezett, alaktalan áldozatként, vegyen magához. Pálinka volt csak otthon, körtepálinka az üvegben, egy szem gyümölcs merült az italba. Mind buzgóbban, mind szorgalmasabban nyeldekelttem. Zavaros, szédült volt már a fejem, mégis... váratlanul, előzménytelenül történt, ami elkövetkezett. Szakadékok nyíltak meg. néma dördüléssel, hatalmas meredélyeken zúdultam alá. de nem, semmi folyamat, semmi fokozatosság. egyszerre hasadt ki alólam a föld és mégis sokáig, réteg réteg után. Ott ülök a karosszékekben, jobb kézzel a karfát markolom, s a föld szűnhetetlenül fogy, roskad alattam, visszanyelt kiáltással észlelem, amint a felszíni kéreg kivásik, és függőleges száguldással máris a földköpenyt érem, majd a magot, lehetetlen, égő középpont felé zuhanva, magam is lángban görcsösödve és facsarodva. égőáldozat immár. Agonizáltam. És most vége. Most vetek véget akkori magamnak.

– Ellentétezz.

– Mivel? A tegnap esti – valamelyik esti – teljesedéssel? Azzal, ott, a nagyteremben. Verdi Gyászmiséjével? Amiből ő már kifakította, kívágta magát, örömét, percenként villanó csodálkozását?

– Kellett neki az az öröm, gondolod?

– Ne józaníts ki rögtön. Előbb belehajszolsz... A gyászmisében ott, az a tétel, emlékszel, melyik, éppen az, vagy a másik... de hiszen már most is tudom, nem így semmisülünk meg. hanem tompa kínban szétmászunk, szétszordogálunk, adott jelre, ha üt az óra. De ott nem az óra üt. hanem meghasad a mennybolt, és én ettől mégis megkövülök, vagy lehet, hogy éppen életre válók: mert a lüktetés majd szétveti fejemet. És evvel szólnék neki, hangorkánál, ezer ajakról harsogó jajjal, de vissza kell torpanni, elállják utamat a levegő zátonyai: minden léptem beszorít. Elvetélt emanáció. Amit megpróbálnék kiárasztani reá, szavak özönét, cseppjeit: milyen képtelenség. Mert kijelenté vala, hogy az ő méhe nem fogan gyümölcsöt. Mert vasbeton-fal emelkedik elébe: önnön tilalma. Megfagyott akarát. És én még ebben is szánom, az arcot, amint keserű vonások rajzolják, mihelyt gyermekről esik szó, az önmagára mért folytathatatlanságot. Az erődot, mely mögé elrekeszti testét.

– Szánod? A szánalom fölényében a többiekkel tartanál?

– Dehogy. Reá görcsösül emlékezetem e szánalomban, egygé kovácsolom vele magamat ez önbüntető, kényúri büszkeségben. Mert övé az erő, az igazabb. Antoniusnak álld egészen útját, ha majd pályát futand – nyögném, nyöghettem volna. De ilyen mondatot csak zúgatni, harsogtatni lehet. Ha majd pályát futand. Ez erély. Nem tellett ki tőlem. Hajoltam, tekeredtem, leborultam. Kell is nekem gyerek! Ha valaha, egy napon, szembejönne velem az utcán, én népes család élén, egymaga, szeme megvető rebbenésére hanyatt-homlok rohannék hozzá.

- S ha fordítva lesz? Nagyon is tiráda ízű, amit...
- Nem, ne olvasd még be a szobrát. Maradjon a minta. Hadd meredjen, hadd karcoljon a világba. Hanem a visszavonás, a megszüntetés...
- Igen, erről beszélj csak. Hátha megjön tőle az önérzeted.
- Az előbb a dühömet sokalltad. Hát igaz, ettől újra föltárnád. Füzetes ponyva leszek tőle, bosszút lihegő áldozat fújtatja bennem a szót: elégtételt, elégtételt! Tehát hadd szóljak róla így: megértem, hogy íme, tabuvá lettem. Mozdulatlan, szemrebbenés nélkül, lélegzettelen, mert hiszen láthatatlanul, tagadások, hiányjelek kavalkádja! Megtagadott, fölszámolt, likvidált, kiiktatott: nem ismerem ezt az embert – leheli háromszor ezer néma szájjal körém ezt az új toposzférát. Csak legalább fogai mélyednének belém, csak legalább bélbolyhai ízlelgetnék pépemet...
- Tarts mértéket.
- Rituális emberáldozatra, fenséges kannibáli lakomára gondolok! A törzs eleven tagjai gyomrukba temetik az ősapát, hogy vérükbe, szerveikbe igyák a személybe testesült, gazdag múlt időt. Leborulnak szertartás előtt és szertartás után, megverik a dobokat, mert tovább él ő, mert abból árad az erő, aki legyűretett! De csak törjük le szarvainkat, vissza a hétköznapihoz. Mert szent vagyok, íme, és sérthetetlen, mert szóra sem érdemes vagyok. Lenge kis szellő is elfújja poromat. Pedig néhány perce, hónapja még ott, még itt lábatlankodtam... locsi-fecsi, de amúgy kedves kis öregasszony, mindenki ismerte, emlékszel, a vonaton, az Agatha Christie-regény filmváltozatában, ki volna elevenebb, még kikerülni sem lehet, minden lében kanál nénike, evés közben szörcsög és csámcsog, fűnek-fának elkotyogja, hogy mi járatban utazik, milyen orvosságot szed. hány szál virágból kapott csokrot az utolsó udvarlójától, harminc évvel ezelőtt... azután egyszerre a néni nem létezik. Ami még hagyján; de nem is létezett. Húlt helye az étkezőasztalnál, a levegőben, az utastársak agyában. Csak egyvalaki tartja magát az emlékhöz, de senkitől nem kap választ. A hátam is borsódzott tőle. ahogy a csupán jelentéktelen egyszerre semmivé vált – és ettől óriássá nőtt. Többre nem emlékszem. A rejtély megoldása nem számít.
- Úgy értem...
- Nem, nincs behelyettesítés. Nincs megfelelés. Nincs analógia. Ez is megtagadtatik. Légy fegyelmezett! Az vagyok, aki vagyok... – szűkebb szövegben, vékonyabb metszetben. Persze most már továbbra is, még inkább: értékcsökkent leszek. Mint élelmiszerek címkéjén...
- Csikorog, kibicsaklik az öniróniád.
- Nem lehet jól hangoltan szólni erről. Erről a tökéletlen járásról, melyet jobb lábam... a jobb láb hét centiméteres rövidülése okoz, nekem mintha örökösen földbe volna gyökerezve a lábam, nagy keservesen mozdulok odébb akárhonnán, nehézkedésem minden nyugvóponton többszöröse másokénak, ha előttem, mellettem, mögöttem arasznyi távolságra meghasadna a föld, s lángnyelvek csapnának ki belőle, én akkor is komótosan, megfontoltan vonszolnám odébb magam a krátertől, elemi erők bábja, esetlen hordaléka vagyok. És ő...
- Nos igen. Hát Ő? Későn hoztad szóba a dolgot, mintegy mellékesen, véletlenül.
- És ő? Láztól verve, szomjtól cserepes ajkkal nyújtotta ki kezét e pontatlan sziluett után. Hogy beteljen az árnnal. Dédelgette jobb lábamat. Hozzáigazította járását lépteim üteméhez, vagyis csaknem felére mérsékelte mindenkori sebességét. Mármint ha velem járt-kelt az utakon. S ez már-már megmámorosított. elhódított. Csak néha hasított belém: ahogy saját izmainak logikáját követi, amikor elémsiet vagy éppen távozik a közelemből, mindig, mindenki mással úgyis... lehagyna engem. Csak épp nem vagyok ott. Hiszen ő mindig önmaga, éri a nap fénye, ha reávetül is a föld árnya ideig-óráig.
- Kiválasztott. Megkeresett.
- Mégis... nem, nem akarom elvenni magamtól ezt... ezt a tényt. De azért az ilyesmi – hogy ezúttal ilyen hanyagul vessem oda a szót, elbagatellizálva ezt a perzselő,

bennünket túlnövő s mégis ránk feszülő valóságot, ami a szerelem – az ilyesmi mégsem irgalomra készült. Sem arra, hogy észrevétessek, ami igazán személyes, ami tehát belőlem adódik össze, de tán túl is van rajtam, meghosszabbodott, jelentősebb árnyék...

– Valamely embertani nagyság, nemde?

– Csak gúnyolódj, de légy erős: ráhibáztál. Hiszen vagyok valaki, aki több magamnál, aki néha kifejthető belőlem, leválasztható rólam, elvont, átöllelhető maximumom...

– Mielőtt elérzékenyülnél magadtól, engedd meg: vajon nem ezt a lényedet kereste és ölelte magához éppen?

– De igen, és egzaltáltan mintegy... és mintegy elomolva... Fűlsértő lehet, amit mondandó vagyok: sok is volt. Sok. Sok volt a föltétien odaadása, a bódult bizonyossága, hogy én vagyok az, a „sűrű magány” ellenereje, a ködfoltos vágykép életté testesülése. Nem találtam a helyem. Azután, két perc telt belé. Vagy két hét, ki sejtené ma már? – idomulni igyekeztem, hozzáadni magamat a már elkészült negatív lenyomathoz, kitölteni az öntőformát, illeszkedtem, izegtem-mozogtam. Oly igen szerettem volna kontúrjaimba belenőni, avagy belekeskenyedni. Minden percben a boldogságunk következő percéért izgultunk. Micsoda erőlködés, igyekezet is: meghosszabbítani, ami átvillámlik rajtunk, magunkhoz ölelni, ami ránk szakad. A jobb láb hét centiméterrel rövidebb. Üldözők nem csodálhatják meg futásomat.

– Sok lett neki? Ez, ahogy visszazökkentél önmagadba, határaid közé?

– Ki tudja? Pedig mintha akkor szüksége lett volna erre a csonkaságra. Akkor nem hittem el neki. Azóta már-már elfogadtam: szüksége lehet arra kinek-kinek, hogy adakozzék, percről-percre. pillantással, mozdulattal, egész szűkös épségével, tökéletlen tökéletességével. Nem érzi-e most, hogy az én csonkaságommal szegényebb?

----- Pontosán, kíméletlenül zakatol a ritmus, vágnak az ütemek. Hangok hullámmozgásától érintetlenül lépked mégis a férfi. Nyílegyenes a tekintete, a pisztolya csöve, nyílegyenes a szép, ellenállhatatlan arca. Már dübörög a zene. Kétségbevonhatatlan a kép. Szemcsénként, atomonként minden a helyén.-----

– Csak térted érdemes meggyógyulni. Ezt a mondatot sóhajtottam, fűztem köréje, amikor gipszben feküdtem. Legutóbb. Legrégbben. A mélypont utolsónak? Micsoda mozgás, micsoda fejlődés ez? Micsoda idő? Alámászás netán. De profundis kiáltottam... hajtogattam. Csak térted érdemes meggyógyulni, ő meg feszengett. De ezt csak most tudom ám ilyen tévedhetetlenül. Akkor nem láttam az elfátyolosodó szememtől. Most mit mondjon erre, töprenghetett. Mert megérlelődött már benne addigra a végső elhatározás – most tudom, csak most –, én pedig még mindig szoltam, a múltból. Mert ha négy évvel korábban hangzott volna el e mondat, a boldogság mozdulatával kapott volna utána, kezébe, koponyájába szorítva. Most meg belevizketett a szemöldöke.

– Hogy értsem ezt?

– Mint kínos helyzetekben, tudod. Az embernek sajog, izzad, viszket a szemöldöke. Azon a vékony sávon választja ki magából teste az iszonyodást, a menekülhetnéket. Szóval balzsamom kígyóméreg lett, mire bőréhez ért. Vagy csak darázsfullánk. Megdermesztette testét-lelkét ez a kéretlen kommunió. Csak el, csak el ebből, rábízta volna már magát bármiféle sodrásra, mely messze hordja tőlem. Aminthogy sodródtunk akkor is, midőn kerestük egymást.

– És egymásra találtatok.

– Csak lassan a testtel. Megtörtént ugyan, de többször. Rétegekben, hullámokban, miként azóta a feledés. Kopott a szó, belátom, majdnem értelmetlen, mivel csak annyi változik, hogy események lepik be, finom homokként a velünk történeteket, és az ember, bár kezdetben rémülten fölcsigázva harcolt e leheletnyi nyomással, utóbb mind egykedvűbb kétségbeeséssel

veszi be magát illetéktelen, újdonság takarók alá. Két és fél órás játékfilmek szövevényesen vastag cselekménye szigetelőrétéggé testesül a mai nap s a mai... a két évi folyópart, a kompikötőn ácsorgó perceink közé.

– Vissza a kereséshez.

– A múlthoz. Miért is ne? Két túlfeszített képsor. Húsom és vérem akkor, midőn benne voltam. Előbb a metrókocsiban állunk, hátam a peron falának vetem. Ő előttem áll, hozzám ér, ráborul. „Messze még”, valóban „messze még”? – idézi valakitől, tündéri kiszámítottsággal fordítva át ígéretes kérdésbe a valahai szerelemsóvárgás lemondó kijelentését. Körülöttem ugyanaz a szerkezet, szervrendszer, alagút, apparátus működik, melybe azelőtt, azelőtt mindig ínségem ágyazódott; de lám. ő most rám figyel, nekem szól, értem beszél, meglágyít, és átszegez. Bambán ragyogok, ahogyan csak a boldogságtól lehet. A második: két évvel később. Esetleg két év és három hónap telt el közben? Lazulnak, lötyögnek az idő eresztékei. Vájatba, tokba, mederbe már nem illeszkednek a táblák. Akkor iramodtam neki, egy szombat reggelen. Visszaperelem őt a sorstól, visszatérítem – hittem – közös hitünkhöz. Mert szakítani akart. Az iramodás persze, ha ugyan még mondanom kell, két vánszorgás között taxival történt. A kocsiban ülve viszont már lobogtam, őrvongtam. Tízszer is kibukott belőlem a kiáltás: hajts, csapj még jobban oda a három lónak! En jövők, én, Mitya, én magam jövők! S fogam közt szűrve a szót, hogy mégis fegyelmezzem magam: mert szeretem az én lelkem királynőjét! Mitya vagy én, mit számít, ki miért pergeti, hajtja terét, idejét? Hogy félreálljon-e szerelme útjából. vagy átadja, visszaadja magát neki? Mit számít. Mokrojéba hajtunk-e vagy Rákospalotára? Mint ahogy mindegy az is. hogy a reszkető kézzel átadott szegfűről kiderül, csalfán festve van. Ott állok zihálva, karomban tartva, magamba szíva meglepett felsőtestét. Dadogni bírok csupán, szavaim görcsösek, darabosak: ha most nem találalak volna itthon, azt nem bírtam volna ki... azt az egyet nem bírnám ki. Dadogtam? De hiszen tisztán, folyékonyan hangzik végig a mondat. Intenzív érzelmi nyomatékkal a kellő szótagokon. A fejem megszállottan fordul jobbra-balra, a tagadásban baljós szenvedély.

– Túllősz a célon. Mint eddig sem, most sem akarok állást foglalni, de kétlem, hogy jogod volna utólag gúnnyal elidegeníteni magadtól hideglelős odaadásodat.

– Nem érted? A legfonákabb és legféktelenebb misztérium hőse lettem ott, a levegőtlen, nappali alakját még föl sem öltött szobában. A húsbba metsző kockázat ékesszólóvá tett, a kétheti gyötrelmem diktálta érverés értelmes ritmussá lényegült át a számban. Rettegtem a cél, a bármilyen kimenetel képtelen közelében, de látszanom, szerepelnem, szólnom kellett: egyensúlyoznom az örvény peremén, kiszámítanom létem mozdulatait, kipárolgását, arculatát. Helyet szorítani nyomasztó halmazomnak. S az időtlen pillanatba még fokozatok is férkőztek, két szó közé az észlelések sokasága, melyek hihetetlen, indokolhatatlan biztonságot csepegtettek belém. Éreztem, hogy nyelvemnek hang adatig Ezért azután - azután a tizedmásodpercek menetében – még elszántabban nyomtam meg, rezegtettem következő szavaimat, megismételtem mondatom töredékeit, hatást keresve túljátszottam kínomat: eltúloztam az igazat. Sohasem voltam őszintébb, sohasem voltam hamisabb. Maszkom megizzadt arcomon, maszkom szöveteibe ezer és ezer ágon szökött be a vér. Gondolatom zsigereimben vergődött, és közben céltudatosan körültekintettem. Visszanyertem őt. Nagy küzdelem volt. Másodjára már nem hagyta magát.

– És utána?

– Utána-előtte? Suta időzítéseket firtatsz? Hát sikerült még egyszer-egyszer, hogyne, egyesülni a pillanattal. Tartalmaim százfelé húznak, életem tanúi szétszéledtek a világ négy sarka felé. Nem találom a perchez az embert, s ha előttem az arc, nem vagyok jelen időmben. Összhang nem ad létemnek nyomatékot. Centrifugális erőter játékszerévé vált egykori mikrokozmoszom... kisvasút, baráti szemvillanás, testvéri karácsonyfa, hahó, itt közel, a

szomszédos utcában jár megmentőm, de nem hallja hangomat, elszívja a labirintus, milliószámra vesznek agysejtjeim...

– Csak nem kívánod, hogy minden és mindenki összefogjon érted – egyazon pillanatban, mintegy vezényszóra?

– Kívánni nem lehet, de felismerni és megteremteni... a konstellációt, azt igenis lehet. Velem megtörtént. Ültünk a buszon, ő velem, mellettem, előreszólunk egy ismerősnek, idő és helyzet igazolja kedvem és vágyam, lepecsétel és mégsem zár le, kinyitja időm, elszórja félelmem...

– Kiterjedt konstelláció, mondhatom. Csak magadról beszélsz.

– Sohasem volt ennyire tévesztett az akadémikod. A mindenfelől áradó elégtétel átadott a másoknak, a megerősítés könnyűvé tett, mint a levegő, mint a másik lény oxigénje. Bárha újra lehetne teremteni azt az elrendezést.

– Hogyan képzeled? Amikor átélted lényege szerint, éppen nem elrendezés volt, hanem...

– Hanem adomány, tisztában vagyok vele. Az embert néha mégis izgága, szertelen ötletek fűtik. Ha újra lehetne indítani azt a buszt? Hirdetések útján összekeresgélnei akkori utasait, s némi jutalom fejében rábeszélnei őket arra, hogy vegyünk részt újra ama megmutatkozás-érvényű utazáson? „Önnek csak egy kevés fáradtság, felebarátjának életmegoldás, létmagyarázat, dicsőség és odaadás. Találkozó a ...-ös busz végállomásán, a ... úton.” Heroikus türelemjáték, lovagi szolgálat lenne.

– Saját magadnak.

– Értetlen vagy. Persze, elismerem, más módja is van az atomok egybeterelésének... Hadd hivatkozzam a macskára. Termetes nőstény, egyik barátnője tulajdonában, akinél véget nem érő lírai estélyek folytak, a kifinomult lakás poéták s főleg poetesszák gyűlhelyévé vált. Ott hallottuk, hogy a jószágnak évente vágycsökkentő tablettákat kell beadni, különben kiélné természetét. Természetét... no igen. Az arcokon, a nőkén is, az örök nőiség hordozóién is pajzán, de tárgyilagos, a természetességnek szóló megértés. Ennek mélyén pedig forrongó. kavargó hullámverés, tajtékzó csapkodás...

– A te túlérzékeny és túlizgatott idegzeted szerint.

– Hát igen! Tudod mit, vállalom ezt a gyermeteg döbbenetét. Mert ilyenkor hirtelen kell ráeszmélnem (ach, melly gyanútlanul leplezé le magát e romlatlan ifiú !). hogy a pompás, szuverén lények, kedvesemet is, kedvesem elmetartalmait is beleértve, egyszóval, ez a szebbik és kényesebbik nem milyen arcpirítóan adja át magát holmi otromba, rángásos tettlegességnek, mennyire önszántából a legönkényesebb kommandírozásnak, s hogy milyen készségesen beleegyeznek... miként fizikai környezete, univerzuma kényszereibe, a nyelés folyamatába, a zuhanás ösztönébe, az alvás meg a haldoklás konvulzióiba, a szomjúságba és az éhségbe, ahogy gerinctelenül, puhány módra *hagyják* magukat a lélek és büszkeség hercegnői, úgy elismervén e libidinózus hatalmakat, mint egy szakadékkal jogos erejét, mely mind lejjebb tessékelné őket, mind lejjebb... S a tárgyak, az erőviszonyok durva és ragacos sűrűjéből milyen éteri, átszellemült magasságokba hatnak el e kényszer jelzései! – Iné és -a és -etta, kis- és nagyajkak milyen megbűvölő, lefegyverző szublimációi! Szavak! Nincs mese. Nincs apelláta. Folytatom. Egyedül kell befejeznem. Tudtam én, hogy a végére magam maradok. Most már valószínűleg csak arról az éjszakáról szólhatok, ott, a budai halmokon, ahol valamely *ügyintéző* sorállást virrasztottunk végig. A „sor” persze le-leroskadt. elalélt, szétbomlott, de képzelt, mondhatnám, nappali rendje és célja erőszakosan megszabta állagát, kijelölte határait. De hiszen nem ez volt ama éj tartalma, legalábbis számomra nem. Hanem hogy az az éj. Mely az utolsó volt lélekszakadva teljesített lovagi szolgálataim sorában (mivel *neki* kellett ott. másnap reggel, délelőtt – most már mindegy – megszereznie valamely iratot), valahogyan mindennél hosszabb volt. S ne hidd – persze, már senki, senki, mégis: – ne hidd, hogy ezt rosszállóan állapítottam meg róla. Ellenkezőleg: ajándéka volt ennek az éjszakának a nem remélt, átláthatatlan időtartama, mely oly jótékonyan ellentétezte a tér. az

alattunk elterülő panoráma beláthatóságát. Hiszen mindent ettől a világhomálytól vártam, vakon kapaszkodván a sötétségbe. s nem is csalódtam: minden megtörtént. S megtörtént anélkül, hogy cselekedtünk volna, hogy felkavartuk vagy elnyugtattuk volna egymás hullámait. Igaz, föl-fölkerekedtünk közben, mikor már nagyon elzsibbadtunk, s akkor ifjas, nagylélegzetű, majdhogynem gyors ütemű, *kezdeti* sétákra indultunk – de hiszen az már a vég volt. Ki ne érezte volna a kezdet zsibongását lépteinkben, hetyke szavainkban, ki ne érezte volna a vég szólítását abban a mozdulatban, amellyel álmoságtól kínzott fejét térdemre fektette? S közben én kezemet könnyedén a vállán tartom, mintegy véletlenül érintve meg, pedig hinni, meggyőződni, alakot teremteni akar ez a kéz, csontot is megroppantó szorítás sejlik át gyöngeségén. De ez a vége már, érezteti a világ, még egyszer, utoljára jelentéssé növesztve önmagát. Milyen hosszú is tud lenni egy éjszaka. Négy év sűrítményét virrasztottuk át azon a július közepi estén, éjen. virradaton. Borulattól hajnalhasadásig. Volt idő megtapasztalni a légkör változásait, az első borzongástól az első megizzadásig, s azon innen és emezen túl. S nem is a magunk, hanem az egyetemesség idejében voltunk, világkorszakokat, éonokat görgető időben, amely mindent magába olvasztott, irgalmasan és könyörtelen. Mert a kettő csak így. együtt lehet. Azon az éjszakán ideje volt a reménységnek és ideje volt az elcsüggedésnek. Ideje volt a görcsnek és ideje az oldottságnak. Ideje volt a szomjúságnak és ideje a szomjat is feledő bódulatnak. Ideje volt a bizodalomnak és ideje a magaféltésnek. Ideje volt a kőbe tapadó súlyosságnak és ideje az önfeledt fölserkenésnek. Ideje volt a nevetésnek és ideje a sírásnak. Ideje volt a vezeklésnek és ideje a megátalkodásnak. Ideje volt a puhán oltalmazó pillantásnak és ideje a másikat eltávolító tekintetnek. Ideje az újrakezdés elítélt, de ellenállhatatlan szív lökésének és ideje a lezárás összeharapott nyelvű fegyelmének. Ideje a mégisnek és ideje az ugyanak. Ideje a mindig tágulva távolodó jövőbe sikló rémületnek és ideje a percek nyugtázó vakfoltnyi láthatárnak. Ideje volt a megborzongásnak és ideje a megizzadásnak. És minden egymásutánjának. Mert az idők nem eshetnek egybe, nem, nem. soha. Nincs találkozás a pillanattal. Utána, előtte, az még meglehet. A tények széttartanak, megkülönböznek, mindenfelé táguló irányokba szakítják tagjaim. És nincsen, még sincs szerkezet, pedig mennyire akartam. És nincsen vége. Holnaptól nem emlékszem semmire.

Új írás, 1989/8

FETYKÓ JUDIT

MAGÁNYOSOK KLUBJA (III. rész)

Színpadí játék három részben

SZEREPLŐK

BORI	50 éves rokkantnyugdíjas
DÉNES	Viki táncpartnere
ERZSI	idős, nyugdíjas nő
GÁBOR	Viki volt barátja
ISTVÁN	idős, vidéki férfi
JOLI	30-as éveiben járó nő
NORBI	20-as éveiben járó férfi
MARGÓ	50 év körüli nő
MIKLÓS	60-as éveiben járó fiatalos, nyugdíjas férfi
NÓRI	40-as év körüli nő
PINCÉR	
VIKI	30-as évei közepén járó nő
ZOLI	30-és 40 év közti, Viki unokatestvére

A játékban előforduló színhelyek:

- Magányosok Klubja
- a szereplők lakásának részletei
- zenés-táncos szórakozóhely
- Zoli szobája
- Viki lakása

Történik: napjainkban

III.

Viki lakása. Nappali szoba. Magas karú heverő, fotelek, állólámpa, tévé, számítógép, virágok, könyvespolcok. Az asztalon, csészék, kávé, italok, poharak.

SZEREPLŐK:

VIKI, MIKLÓS, NÓRI, MARGÓ, később NORBI

VIKI	(a heverőn párnákon könyökölve)
MIKLÓS	(a polcokon a könyveket nézegeti)
MARGÓ	(az egyik fotelben ül, újságot lapoz)
NÓRI	(kezében kávécsésze)
Később tetszőleges elhelyezkedés	

VIKI Ne haragudjatok, de muszáj feküdni. Semmi bajom, csak épp a derekamba bele-belenyilallgat, meg mintha azóta nem lenne semmi erőm...

MIKLÓS A pihenés sokat segít. Meg az idő... kényelmesen vagy?

MARGÓ *(lapozza az újságot)* Ezt hallgassátok meg! Micsoda elvárások! A Párkereső. „Jó anyagi körülményekkel rendelkező férfi keresi hasonló körülmények között élő társát. Fontos a jó megjelenés. Özvegyek, árvák, gyerekesek kíméljenek.”

VIKI Meg fogja találni. A pénz, ha van... A jó külső se hátrány...

MIKLÓS Hagyjuk az újságot.

NÓRI *(kavarja a kávéját)* Essünk túl rajta!

MARGÓ Ha még akarjátok...

VIKI Egymás közt vagyunk. Csak mi, négyen. A többieket nem érinti.

MARGÓ Ennyire nem.

MIKLÓS *(visszateszi a kezében levő könyvet a polcra)* Nehezebb, mint gondoltam... mit is lehet mondani? Kell-e mentegetőznünk valamiért? Annyi régi saját emlék felszakadt vele.

MARGÓ Ma se tudom, mért tette...

VIKI Mért? Ugyan! Mindannyian tudjuk, mért. Persze könnyebb volt eltervezni, hogy beszélünk róla. Nem mintha ez a beszélgetés változtatna a lényegen. Talán nekünk segít...

NÓRI Segít? Mi sem segíthettünk neki. Utólag indokolni? Minek is...

MARGÓ Annyiszor előfordult... nem gondoltam, hogy most ekkora baj van.

MIKLÓS Mindenkinek van elég baja, ha már erről van szó. De... Az után a jól sikerült éjszaka után...

VIKI Nem lett volna szabad akkor éjjel magára hagyni. Sose bocsátom meg magamnak. Észre kellett volna vennem, hogy más. Más, mint előtte... De úgy volt, ahogy Margó mondja. Már annyiszor... nem hittem neki. És... és elegendő lett belőle. a tesztoszásából, az örökös hárítgatásaiból...

MARGÓ Olyan volt, mint máskor. Sőt! Vidámabb volt, könnyed, szinte lebegett. Mindenkiel táncolt. Nem is ivott sokat.

VIKI Neki az is sok volt. *(hallgat)* Nekem meg ő volt sok. A megváltoztathatatlanul ismétlődő helyzeteivel. Mióta elköltözött a feleségétől, megint kisfiú lett bizonyos tekintetben. Egy túlkoros kisfiú. Nekem se volt már türelmem hozzá. Kiszámíthatatlanná vált. Állandóan ivott, aztán ha kezdett józanodni, rátöltött... Anival ordítozott, megdobálta az ablakát. Aztán már velem is ordítozott. Jött, csodát várt, és nem fogadott el semmit. Pardon, ez nem igaz. Italt elfogadott, ha nem adtam, kért, ha nem kért kiszolgáltatta magát. Ne akarjuk megváltani... ez volt a szlogen... nem vagyok a majája, ne akarjak beleavatkozni... Egyikünk se volt a mamája. Most is, megint felsoroltam a *bűneit*, ahelyett, hogy... Mintha okvetlenül mentegetőznöm kéne miatta... ...hogy inkább érzek dühöt, mint gyászt. Pedig a gyásznak lenne a helye. *(hallgat)* Ani azt mondta, hogy szégyelli bevallani, de ő megkönnyebbült, meg azt, hogy ezzel Zoli stigmát hagyott a gyerekeikre.

NÓRI Tudom én... Mindenkinek megvan a maga baja. Nem lehet magunkra venni a másét. De ez...

MARGÓ Akaratlanul magunkra vettük. Észrevétlenül. Velünk volt minden héten, láttuk, ahogy romlik. Valamit tehettünk volna...

NÓRI Volna.. volna... Mit? Annyira nem volt a barátunk... egyébként is... Ha valamelyikötök bajban van, hol lehet abba beleszólni? Kéretlenül segíteni? Aztán azt mondhatta volna: hagyjuk békén. Mondta. Ne akarjuk megváltani.

MIKLÓS Régebben kijárt hozzám. Beszélgettünk. Beültünk egy csendes helyre, meghallgattam. Azt reméltem, helyre fog állni a fiú. Viki, de dühös vagy. Talán inkább csalódott, hogy nem hallgatott rád... Néha olyanokat mondott: el sem bírja képzelni, hogy lesz az, ha egyáltalán nem iszik, hogy fogja kibírni, ha találkozik valakivel. Csak reggelente a szomszédossal, hogy fog megszólalni, köszönni... Hogy fog nevetni, milyenek lesznek a napjai. Talán félt az emberektől, félt mindentől – mikor józan volt. Elvesztett ő valamit az

életéből már igen régen, hogy ezt választotta, hogy ezzel bezárta és lezárta a helyzetét... Valahol érthető. Bár magam nem vagyok híve az ilyesminek...

NÓRI Megcsinálta. (*hallgatnak*) Már semmit nem tehetünk érte. (*hallgat*) Arról volt szó, hogy ma egymással is beszélgetünk, egymásnak mondjuk el a bajainkat.

VIKI Változatlanul nem vagyok benne biztos, hogy jó ötlet. De...

MIKLÓS Bízom benne, hogy igen. Abban is, hogy eztán is megmarad a barátságunk. Ha lehet ezt a mi kapcsolatunkat barátságnak nevezni.

NÓRI És ha pont ez rontja el? Eddig olyan könnyed, és időleges volt... semmi komoly gubanc... aztán Zoli...

MIKLÓS Nehéz dolog ez. A bizalom. Évtizedek óta élek úgy, hogy csak magamra számíthatok.

NÓRI Miklós, most el fogod mondani, amit szoktál? Hiszen tudjuk...

MIKLÓS El. Csak nem azt, amit szoktam. Ti is úgy vagytok... legalábbis nekem az a tapasztalatom, hogy még magamhoz sem vagyok őszinte. Egymáshoz sem vagyunk. Ti sem. Csak még nem vettétek észre. (*sóhajt*) Ha meggondolom, mindig így volt. A szüleim elvárták tőlem, hogy legyek jó gyerek. Igyekeztem. Aztán jöttek a lányok... egészem összezavartak, és meg kellett tapasztalnom, hogy nem tudok úgy megfelelni nekik, ahogy a családom elvárja... Valamikor udvarias, távolságtartó voltam. Aztán ezen túlléptem, és érdekes módon, az nagyon tetszett a nőknek. Hova lett az a rendes, rajongó fiatal férfi? Már nem is emlékszem rám, milyen is voltam, annyira rövid ideig tartott... Az vagyok, aki a múltkor is: felcsípek egy-egy vállalkozó szellemű nőt, és rögtön a lényegre térünk. ...itt van egy magányos öregedő férfi, aki egyszerre több nőnek is teszi a szépet... ...még szerencse, hogy köztetek nem jött be a vadászat. Kik lennének most a barátaim?... ...igaz, nem rajtam múlt. A női rafinéria...

MARGÓ A férfiak hajlamosabbak a célratörő ismerkedésre. Persze, egy időben nekem is volt néha két-három udvarlóm is egyszerre. Rendkívül izgató volt. Utólag: nem ők voltak a fontosak, hanem az izgalom, ami vele járt. Átvettem a férfi ismerőseim stílusát, mindnek kedves, meg drága volt a megszólítása, a neveiket soha össze nem kevertem. Aztán elmúlt. Választhattam volna másképp, nekem mégis az kellett, az a...

MIKLÓS Elment. A feleségem is elment. Nem, nem egy másik férfival. Ezért nem tudom megérteni. Neki nem egy meghatározott másik férfi kellett. Nem is a szerelem. Elment a férfival, de legfőképpen az itallal. Az vitte el. Az ital. Vak voltam. A házasságuk elején is. Akkoriban nem tűnt fel, a nők kitortek a hagyományos életmódból. A legtöbb nő iszik valamennyit.

VIKI Mindannyian úgy, mint a többiek, az átlag... Nem, nem egészen úgy, mint régen. Talán, mint a nagy átlag. Néha annyira elegendő van az egészségből, hogy sírhatnékam van, ha eljön a reggel. Minek? Kezdődik előről ugyanaz. A liftben az arcok, a busznál, a metróban, mindenütt. Milliós nagyváros és olyan, mintha mindig ugyanazok az emberek járnának-kelnének mindenütt. Mikor kocsival megyek, előre tudom, hogy melyik szomszéd indul el ugyanakkor. Örökös ismétlődések. Minden ismétlődik, hasonlít valamire, valakire. Biztosan én magam is.

MARGÓ Csak most érzed így. A mi életünkben is van néhány hasonló állomás. Tagadhatatlan. Másként nem lennénk együtt.

MIKLÓS Gyakran érzek úgy, mint Viktória. Amíg a gyerekek kicsik voltak, ez az érzés egészen erős volt. reggel, készülődés, indulás, iskola, óvoda. Állandóan figyelni, ellenőrizni, hogy minden rendben legyen körülöttük, a ruhájuk, a tízórai... köszönjenek... viselkedjenek... ezt a nők jobban tudják. A hátam mögött összenéztek a férfiak: kispapa! A nőket se lehetett kiszámítani, mikor mit akarnak. A gyerekkel barátkozik, vagy már engem mér fel.

MARGÓ Mi lett végül a feleségeddel? Valóban nem tudsz róla semmit?

MIKLÓS *(hallgatás után)* Ez nehéz. *(vívódik, hogy mondja-e)* Mi nem váltunk el. Ezt tudjátok. Ő egy idő után nagyon elviselhetetlenné vált. El is ment mindenfélével... válogatás nélkül. *(befelé figyel, hallgat)* Néhányszor megpróbálkozott, gyógyszerrel. De soha nem sikerült neki, mindig időben hazaértem. Egyszer, valahogy előre tudtam, hogy most megint... tudtam, hogy nem vesz be annyi nyugtatót, amitől meghalna, mindig csak egy pár tablettát nyelt le. Sokkal később mentem haza. Szándékosan később, hogy közben meggondolja-e és hív-e. Ott feküdt a saját mocskában, kihányta. Kábult volt egy kicsit, de ébren volt, és már tudta, hogy akkor hagytam volna. Aztán ordítoztunk. Tudta... számon is kérte, hogy nem jöttem a szokott időre, tőlem ő meg is halhatott volna, hogy ha nem nyúl a torkába, hogy kirókázza... akkor... Nekem esett, összekarmolt, tört-zúzott. *(hallgat)* Én értem, már hogyne érteném, ha elég. Ha eljön az elég. Bennem akkor eljött. Azt akartam, hogy egyszer sikerüljön neki... *(hallgat)* Őszintén: soha nem akarta komolyan. Ijesztgetésnek szánta, zsarolásnak(?), talán sajnálatot akart... Egy orvos azt mondta, hogy ez olyan kiáltás segítségért... valami angol kifejezést használt rá. Na igen... Kiáltás... Ki segíthetett volna rajta, ha ő maga nem is akarta a változást? Ki tudna a másik ember akarátát legyőzni, vagy éppen megerősíteni az akarátát? *(hallgat)* Végül szerencsém volt, hogy nem sikerült neki, hogy nem kell azt is magamban hordozni, hogy tudtam mire készül, és hagytam, hogy megtegye... Utána már nem ivott, de csak úgy, magától örült meg. *(hallgat)* A többi... a többi hazugság.

NÓRI Hogyan?

Mindannyian meglepődve hallgatnak.

MARGÓ Hol van most?

MIKLÓS Hát... ez voltam én... ez vagyok... *(hallgat)* Viki mondd el nekik! Nem bírom. *(elfordul, sír.)*

VIKI *(nehezen szánja rá magát)* Intézetben van. egy... egy speciális gyógyintézetben.

NÓRI Miklós, hogy tudtad ezt elhallgatni? Az hittem, barátok vagyunk.

MIKLÓS Barátok. Igen. Az ember nem könnyen teregeti ki a... Zolival is barátok voltunk. Barátok... valahol értem, hogy Zoli mért vetett véget az egésznek. *(hallgat)* Ami engem illet ... ez nem olyan, amivel az ember dicsekszik. Fél életen át titkoltam, *(lassan visszafordul a többiek felé)* baj van az elmeállapotával. Egy olyan otthonban van, ahol a tébolyultakat tartják.

MARGÓ Istenem! Ez szörnyű. Nem kellett volna erről beszélni!

MIKLÓS Könnyebb, hogy elmondtam. Fogalmatok sincs, milyen az, ha az ember évtizedekig mást mond, mint ami a valóság. Néha már egészen el is hittem, hogy a mese az igaz. Egyensúlyozni: az igazat nem elmondani, valami olyanról beszélni, amit el szoktak hinni. Mert mindenki elhiszi a legvadabb meséket... Mindent megtettem azért, hogy senki ne tudja mi történt. Elköltöztünk, kerültem a régi ismerősöket, akik tudtak róla. Aztán meg, ha most csak Zoliról beszélénk, azzal már nem hozhatnánk vissza. Hiába volt a szándék, hogy csak róla, meg arról az éjszakáról lesz szó... Felszakadnak a régi emlékek...

Egy időre csend áll be.

MARGÓ Húsz évig éltem féligazságok és majdnem-hazugságok közt. Míg vigyáztunk a határokra, nem volt semmi baj. Aztán már nem volt miért vigyázni. Ahogy a gyerekek felnőttek, egyre jobban eltávolodtunk egymástól. Már alig vártam, hogy elmenjen hazulról, vagy én mehessek munkába, bárhova, csak ki a házból, el tőle. Valószínűleg ő is így volt velem... más szempontból meg ez nem igaz, nem így volt. Sose volt olyan igazi, jó a kettőnk

élete. Sokáig bíztam benne, hogy kialakul, de lehet, csak én. A férjem nagyon hamar olyan lett, mintha csak velem lakna és nem velem élne, járta a maga útját; hazajött enni, aludni, tisztaruhát váltani, időnként szeretkezni... A gyerekek születése semmin nem változtatott, abban lett más, hogy több munkám lett, több kööttségem. Nekem. Neki nem. ...aztán valahogy vége lett.

NÓRI Féligazságok. Mindenkinél a féligazságok... Rosszabb, mint a hazugság. A férjem mindig azt mondta, csak minket szeret, engem és a gyerekeket, a többi nem számít. A többi... mindig utána mondta, mikor már számított egy ideig valami nőcske... Nem akart elválni. Anyám azzal vigasztalt, hogy a férfiak ilyenek, és a feleségnek kell okosnak lenni. Aztán... az első hetekben nem bírtam az emberek szemébe nézni. A munkatársaim figyelmeztettek rá: görnyedten járok. Észre se vettem, csak beleöregedtem, elszürkültem.

MIKLÓS Elváltak?

NÓRI Nem. Ő sose akart elválni. Most se akar. Egyszerre akart elmenni és maradni. Aztán inkább maradni akart, talán megriadt. Mindig tudta, hogy mit mondjon, amivel megbénít. Végül én akartam, hogy elmenjen. Már nem bírtam a közelségét elviselni, azt a tudatot, hogy egy lakásban van velem... A mai napig hazajár, ha van valami férfimunka, megcsinálja. Annyi tapintat van benne, hogy akkor jön, mikor nem vagyok otthon. Neki a többnejűség lenne jó. Külön vagyunk, de kapjuk a mai napig az utána járó kedvezményeket.

MIKLÓS Talán jobb lett volna kívánni, míg elmúlik ez a hogy is nevezzem...

NÓRI Mindenki ezt mondja. Kívánni... a sokadikat, és várni a következőt, hogy majd azt is kíváram. (*hallgat*) Ha nem hal meg annak a nőnek a férje, talán így is lett volna.

VIKI Mi történt?

NÓRI Azt mondják baleset. Nem hiszem... évek óta vezetett. Nem volt ittas. Kocsival belehajtott a házuknál lévő támfalba... azonnal meghalt.

VIKI Aztán?

NÓRI A férjem odaköltözött. Most várják a második közös gyereküket. Néha vissza akar jönni. Azt mondja. Ez lehetetlen. A mi gyerekeink felnőttek. Most ott van két kisgyerek, oda kell, hogy tartozzon. Aztán már én is megszoktam, hogy nincs, hogy mindenben csak magamhoz alkalmazkodom. Bár néha nem tudom, hogy valóban önzőbb-e a magam szabadságának féltése, és azért nem akarom visszaengedni, mint az az indok – amiről ő azt mondja, hogy csupán mondvacsinált okoskodásom –, hogy ott van két kisgyerek, és neki ott a helye. Akkor este is várt. ...Zoli valamikor hajnal felé telefonált, már nem bírtam meghallgatni.

MARGÓ Emlékszem. Felhívtál, hogy a kapuban várt. Reménykedtem, hátha kibékültök. De ha ezt mind tudom...

NÓRI Most már...

MIKLÓS Tehát ketten vagyunk, akik hivatalosan nem váltunk el. Ezt tudva, némileg könnyebb elfogadnom a magam helyzetét.

MARGÓ (*Miklós*nak) Meglátogatod néha?

MIKLÓS Ritkán. Legutóbb megkértem Vikit, vigyen el. Nem szeretem ezeket a látogatásokat. Felzaklatnak. Annyi régi dolog előjön. Számomra még most is elfogadhatatlan, hogy így történt. Hiába mondják, hogy beteg a felségem. Jó. Ezt megértem. Ezt el tudom fogadni. De az ivást, meg mellé az összes többi... Nem. Azt nem. Másnak is volt elmebetegsége, mégse csinálta ezt. ...olyankor is megtette, mikor egyébként jól volt. Mármint, hogy elment egy férfivel, napokig nem tudtuk, hol van. Aztán ígérte, hogy többet nem. Majd a legváratlanabb pillanatban ismét... A végén már nem bírtam elviselni, hogy a gyerekekhez érjen. Csak a sok nem tudom, nem értem maradt...

VIKI Beteg. Persze kívülről más.

MARGÓ A betegség, az betegség. Van, ami összetart. Nálunk rombolt. Volt egy problémám. Utána nem tartott nőnek. Én meggyógyultam. De ő el akart menni, hol ezért, hol

azért. Kifogásnak ez is jó volt, a többi mellé. Eleinte úgy végződtek ezek az elmenési szándékok, hogy halálra bögtem magamat, aztán ő maradt, kegyeskedett maradni. Ez évekig így ment. aztán eltört a lába, pont, mielőtt nyaralni mentünk volna. Na, és ez az, amiről beszéltem, hogy a betegség rombolhat. Akkor nem akart elmenni. A barátnői nem gondoskodtak volna róla. Meglátogatni eljöttek, csak látogatni. Mikor meggyógyult, én küldtem le. Pontosan azokkal a szavakkal, amikkel ő akart elmenni. Milyen mások voltak azok a szavak, mikor én mondtam! (*felidézi a beszélgetést:*) „Drágám! Meg kell ragadni mindkettőnknek az élettől kapott lehetőségeket. Lehet, hogy ma úgy érezzük, hogy együtt kell maradnunk, de meglátod, neked is teljesebb lesz az életed, ha... érzem, hogy már nem érdekellek annyira, és nem is vágysz rám, valami kihűlt benned is.” (*hallgat*) Mindig ilyeneket mondott, mikor el akart menni... Aztán én is ezt mondtam neki...

MIKLÓS Nem bántad meg?

MARGÓ Megbántam. Azt, hogy az első alkalommal, mikor el akart menni, akkor még nem volt gyerekünk, szóval akkor nem engedtem el. Nehezen értettem meg, hogy ő már akkor, az elején sem szeretett eléggé, később a gyerekeket sem, ahogy én hittem. A tetszetős külső mögé odaképzelttem azt az embert, aki sose volt. Ráképzelttem azt a férfit, akire vágytam, akit szerettem volna, hogy legyen. De ő csak egy test volt, belül sose volt az, akinek én hittem. (*hallgat*) De akkor. Mikor elküldtem... Azok a szavak! Ahogy kimondtam, éreztem, hogy mekkora hatásuk van. Súlyuk van. Már nem akart elmenni... Annyira valóságosnak sosem láttam, mint abban az órában. Azt mondta, csak én tudom így gondját viselni... Meg azt, hogy öregszik... Meg se tudtam sajnálni. (*hallgat*) Most aztán a közelgő öregségében ápolhatja majd az épp aktuális szeretője, ha akarja ... Ez már nem az én bajom...

Csend van, mindannyian hallgatnak egy ideig. Csöngetnek. Viki beengedi Norbit.

NORBI Ha zavarok, csak szóljatok, már itt se vagyok.

VIKI Űlj csak le. Keress valami innivalót. (*kis csend*) Hallgatlak titeket. Kezdem úgy érezni, nem is baj, hogy nekem nem lett családom. Szingli vagyok – ahogy mostanában divatos mondani

NÓRI Még lehet...

VIKI Persze... nektek is lehet... ismét.

MIKLÓS Az én koromban? Ugyan! Az még elmegy, hogy egy kirándulás, néhány közös éjszaka... A nők okosak. Pont azt érzik, amit az előbb mondtál: nem akarnak egy öregembert ápolni...

VIKI Ennyire számít a kor? Nem hiszem. Belőlünk jön, hogy mennyire tudjuk a kényelmünket, a pillanatnyi vagy távlati érdekeinket alárendelni egy másik embernek. Egy társhoz való kötődésnek. Bárhogy nézem, minden elkötelezettséggel, alkalmazkodással jár. Lustaság? Önzés? Nem érzem annak, bár attól, hogy nem érzem, lehet belőle jó sok. (*hallgat*) Ebben megbuktam.

MARGÓ Ez nem eminensek találkozója. (*nevet*) Mind megbuktunk? Megbuktunk...

NÓRI Hagytuk...

VIKI A Zoli halála előtt pár nappal szakítottam a barátommal. Akkor azt gondoltam, azért, mert kezdtünk hétvégi, alkalmi pár lenni. Dehogyan kezdtünk! Már azok voltunk! Majdnem végi az.

MIKLÓS Ez az új ismerős? Dénes?

VIKI (*nevet, önmagát neveti*) Minek Dénes? Minek bárki? Azon az éjjelen értettem meg magamat: így kényelmesebb – ezért maradok mindig gyedül, az utolsó barátomat is én távolítottam el magamtól. Hétfégi pár lett belőlünk, mert én csak akkor értem rá. A végén már akkor sem.

NÓRI Mert kényelmesebb?

VIKI Igen! Kényelmesebb! Nem volt kedvem hallgatni mi történt egy-egy napján, törődni a ruháival, főzni, a lakással bíbelődni...

MIKLÓS *(megrökönyödik a hallottakon)* Viki! Te olyan segítőkész vagy...

NORBI Úr Isten!

VIKI Meghallgattalak titeket. Bírjátok ki! Mindjárt befejezem. *(befelé figyel, hallgat kicsit)* Igen, azért, amit sokáig magam sem tudtam magamról. Ti elszörnyülködtök a hallatán. Ott, azon az éjszakán értettem meg, vagy állt össze, már nem is tudom... de a végső lökést az adta a felismeréshez, mikor ez a szabó Szabó a nyakamba sóhajtotta a lelkét, a háztartását, mindent... Mindenki azt is keresi, mit kaphat a másiktól. Ez is, más is... Képes lett volna azt mondani: belém szeretett, csak legyen aki gondoskodik róla. Ugyanolyan, mint én... mint a többi hozzám hasonló, csak még nem tudja. Majd rájön, milyen az, amikor már csak az biztos: nekem ne adjon senki semmit, és ne is várjon tőlem... semmi nem kell. Senki nem kell.

NORBI Mi van veletek?

MARGÓ Ez nem te vagy. Csak a történetek miatt beszélsz így.

NÓRI Volt, hogy Zoli is mondott hasonlókat...

MIKLÓS Fiam *(Norbinak)*, láthatod, ma rosszkor jöttél. Ez a mai délután olyan, mint egy gyónás, egy önvallás... csak nehogy az legyen a vége, hogy utána szétmegy a társaságunk...

NORBI El is mehetek... Bizalmas beszélgetést szakítottam félbe...

VIKI Maradj csak! Nagyon jókor értél ide. Láthatod, milyen lesz néhány év múlva *(sír)*

NORBI Ez az a pont, ahol jobb, ha elmegyek, vagy elküldtök.

VIKI Maradj! Ez az, amire mindenki kíváncsi, de soha nem hallja meg azoktól, az igazat nem hallja meg, akik ezt élik... Ahogy soha nem tudjuk meg a halálhoz vezető utat a hosszan haldoklótól, ahogy az igazi szerelmet attól, aki valóban átéli...

NÓRI Van-e egyáltalában ilyesmi, amiket emelgettél?

MIKLÓS Maradj! Ül csak vissza! De előbb tölts mindenkinek. *(Norbi pálinkát tölt a poharakba)* Bár a te korodban lennék! Mennyi mindent másként csinálnék! *(koccintanak, isznak)*

NÓRI Amit lehetett, megtettél. Megtettük...

MIKLÓS Amit lehetett... sokkal többet is lehetett volna. Az ember fél a szégyentől, fél a többiektől, aztán már lassan saját magától is, folyton meg akar felelni. Folyton bizonyítani.. De kinek? Miért? *(hallgat)* Aztán meg... él. Ahogy lehet.

MARGÓ Ez így van. Ahogy lehet... túljutni... nehéz... sikerül? Nem sikerül?

VIKI Zolit akkor éjjel magára hagytam... kínlódott, egyedül volt, mint sokszor én is... nem volt hozzá türelmem, elegendő lett belőle... még össze is vitatkoztunk... elegendő lett, ahogy mindenkinek elege lett belőle.

MIKLÓS Akkor éjjel nem volt alkalmas...

VIKI Sosem alkalmas.

NORBI Úgy látom, jobb ha elmegyek...*(mennni készül)*

MIKLÓS Menj, fiam! Menj a fiatalok közé! A te korodban még...

VIKI Mi... szeretünk ilyenek lenni. Változni? – nem akarunk változni. Meglehet, mindig ilyenek voltunk...

MARGÓ Hagytuk...

MIKLÓS Mindig van más megoldás. Két út van. mindig két lehetőség. Volt számos alkalom... Csak egy lépést kellett volna megtenni, hogy változzon. Egyikünk se tette meg... Toporgunk, maradunk, ahol vagyunk. Még akkor is, ha felismerjük...

VIKI Magányosak vagyunk... *(nevet)* magányosak vagyunk?....

MIKLÓS Menj el innen fiam! A mi társaságunk kifejezetten ártalmas. Sugározzuk magunk köré a semmit. A legmeglepőbb, hogy mi... igen, mi szeretünk ilyenek lenni. Aki a közelünkbe kerül, az hozzánk hasonló, vagy egy idő után hasonló lesz hozzánk. Ez a mai nap, ez kivételes eset, amikor meghallgattuk egymást. Önvallomások... Még az is megeshet, hogy ezzel a gyónásszerű beszélgetéssel vége a barátságfélének... Hiszen minket valójában nem érdekel a másik baja, nem akarunk törődni vele, inkább idegesítő, mint megérteni való... A vidám esték, délutánok, a néhány könnyed óra... mikor nem zavaródik föl a mély... ilyenek vagyunk... önsajnáló, helyben topogó... *(hallgat)* ...magányosok?...

Csend áll be. Norbi marad. Viki feltesz egy CD-t, zene szól, majd odanyújtja az üveget Norbinak, hogy töltsön a poharakba. A következő pár mondat olyan, mintha semmi nem történt volna előtte.

MARGÓ A jövő héten el kéne menni kirándulni. Rég nem mozdultunk ki a városból. Jó levegő, könnyedség.

NÓRI Ránk fér. Benne vagyok. Maradjon ki a klub. Már az sem az igaz az utóbbi időben.

MIKLÓS Csak valami lankás helyet válasszatok. Nem bírom már az emelkedőket. Aztán meg két hét múlva összejöhetnénk a telkemen, bogácsolhatunk, vagy amit akartok. Van még a vörösboromból. Norbi, elhozhatnád a gitárodát.

Viki és Norbi összenéznek. Norbit meglepi a beszélgetésbeli váltás.

MARGÓ Ne terjesszétek. Jó lenne, ha Borink kimaradna...

MIKLÓS Hallgatunk, mint a sír.

(a sír szó után hallgatnak egy kis ideig)

VIKI *(fölemeli a poharát)* Igyunk!

NORBI Mire?

VIKI Hümm... mire is?.. Mire igyunk? *(nevet)* A magányosokra!

NORBI *(nem iszik, leteszi a poharát, a pohár erősen koppan az asztalon, majd köszönés nélkül elmegy. Csapódik az ajtó)*

Vége

Téli magány
Fotó: GÓSI FERENC